

PREBEN NODERMANN

STUDIER I SVENSK HYMNOLOGI

I ANSLUTNING TILL DEN AF
NODERMANN OCH WULFF UTGIFNA
KORALBOKEN AF 1911

LUND 1911 - SYDSVENSKA BOK- OCH MUSIKFÖRLAGET

Dist.
Lund
1911.

STUDIER I SVENSK HYMNOLOGI

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/IA41553402_0021

STUDIER i SVENSK HYMNOLOGI

(i anslutning till den af Nodermann och Wulff utgifna
Koralboken af 1911)

af

PREBEN NODERMANN

Fil. Lic., Hbg.

AKADEMISK AFHANDLING,

som med vederbörligt tillstånd för vinnande af filosofisk
doktorsgrad vid Lunds Universitet till offentlig
granskning framställles å auditoriet nr VI
onsdagen den 24 Maj 1911 kl. 4 e. m.

42208

PREBEN NODERMANN

STUDIER

I

SVENSK HYMNOLOGI

I ANSLUTNING TILL DEN AF NODERMANN OCH WULFF UTGIFNA
KORALBOKEN AF 1911

LUND 1911
SYDSVENSKA BOK- OCH MUSIKFÖRLAGET

MALMÖ 1911
A.-B. LUNDGRENS SÖNERS BOKTRYCKERI

Närvarande arbete åsyftar att vara hvad tyskarna skulle kalla »ein *Grundriss*» af svensk hymnologi. Jag får anlita detta främmande ord i brist på ett svenskt af samma innebörd. Arbetet vill nämligen vara något mera än en blott öfversigt af ämnet, enär det innehåller en mängd speciella studier, men å andra sidan afser det ej heller att lemna någon fullt detaljerad historik öfver hvarje enskild melodi, hvilket skulle kräft mångdubbelt större utrymme. Jag har blott velat meddela grunddragen af en forskning i svensk hymnologi, hvarpå kommande undersökningar kunna byggas. Ämnet kan utvidgas åt många håll: monografer kunna skrivas öfver enskilda koralböcker, öfver vissa melodigrupper eller öfver enskilda melodier, som då skulle förföljas i alla deras utvecklingsfaser såsom rena melodier, i rytmiskt afseende och såsom harmoniserade melodier o. s. v. Men ett dylikt arbete lär väl knappast låta sig af en enda person utföra. Undertecknad har i allmänhet måst åtnöja sig med att lemna uppgifter om melodiernas *förekomst*, hvilket ju närmast angår deras *yttre* historia. För den, som sedan vill undersöka enskilda melodiers *inre* historia, bör det redan vara en lätnad att veta, hvar melodierna stå att finna. Dock är härmed icke sagdt, att arbetet skulle vara alldeles utan vinkar beträffande äfven nämnda inre historia. Endast psalm-melodier hafva behandlats, ingen liturgisk musik, på få undantag när, då några liturgiska melodier blifvit koralmelodier.

Arbetets syfte.

Arbetet har dessutom ett annat, alldeles speciellt syfte, nämligen att utgöra en inledning till den af professor Wulff och mig utgifna och samtidigt härmed utkommande Svenska Koralboken. Af detta syfte förklaras mången anordning, som eljest icke skulle varit nödig för ämnets behandling. Ett par exempel: Hæffners numrering af melodierna har bibehållits af det

praktiska skälet, att man derigenom lättare skall kunna orientera sig i den nya koralboken. För ett enbart vetenskapligt syfte kunde gifvetvis en numrering som Hallbergs eller som Gamla Koralsalmbokens varit lika god, derest man tagit någon af dessa koralböcker såsom utgångspunkt. Vidare betecknas många melodier såsom »uteslutna». Detta betyder endast, att de ej förekomma i Nodermann och Wulffs koralbok; deras historik är lika omsorgsfullt behandlad som de icke uteslutna melodiernas. Till den nya koralboken syfta ock de ofta återkommande hänvisningarna, då det heter »hos oss» eller »hos P. N.» eller blott och bart »här».

Arbetets plan.

Arbetsplanen för dessa studier är följande.

Först — i den allmänna delen — lemnas en öfversigt af källorna.

Dessa anföras icke — såsom ofta sker — i alfabetisk ordning, såsom en blott litteraturförteckning; utan de upptagas i kronologisk följd och förses med närmare beskrifningar och redogörelser, hvarigenom denna källförteckning tillika skall utgöra en historisk öfversigt beträffande det allmänna förloppet af melodiernas utveckling.

Denna allmänna del kommer att afslutas med en framställning af undertecknads egna åsikter i koralfrågan så som de tagit sig uttryck i den nya koralboken af 1911.

I den speciellare delen meddelas uppgifterna om svenska psalmbokens melodiers förekomst allt sedan reformationstiden — stundom ändå längre tillbaka.

Slutligen meddelas ett register, som upptager alla under arbetets gång nämnda textbegynnelse — det lämpligaste sättet, enligt min tanke, för orientering i ett arbete, som ej upptager sjelfva melodierna (noterna) — hvilket skulle flerdubbelt ökat volymen — men som i viss mån, utan att eftersträfvat det, gifver en inblick äfven i hymntexternas historia.

I.
ALLMÄNNARE DEL

För undersökningen af *Svenska Psalmbokens melodiers förekomst* har jag jemfört våra melodier med kringliggande länders melodier, företrädesvis tyska, danska, norska och svensk-finska; men äfven franska, engelska och skottiska melodier hafva indragits i jemförelsen, likasom ock uppmärksamhet fästats vid de svensk-amerikanska koralböckerna. Källor.

De tyska källor från reformationstiden och senare tid, hvilka jag å nästan hvarje sida citerar, har jag endast ur andra hand och hufvudsakligen ur Zahns stora arbete: Tyska källor.

Die Melodien der deutschen evangelischen Kirchenlieder, Zahn (citeras Z). aus den Quellen geschöpft und mitgeteilt von *Johannes Zahn*, Dr. Theol., I—VI, Gütersloh 1889—93¹⁾.

Arbetet redogör för summa 8806 melodier och är ett grundläggande mönsterarbete — grundläggande för melodiforskningen.

Beträffande sångtexterna finnas grundläggande arbeten af *Wackernagel*, *Das deutsche Kirchenlied* I—V, Leipzig 1864—77, och *Eduard Emil Koch*, *Geschichte des Kirchenlieds und Kirchengesangs der deutschen evangelischen Kirche*, dritte Auflage, I—VIII, Stuttgart 1866—77, hvilken senare äfven innehåller upplysningar af vikt för melodiernas historia. *Winterfeld*, *Der evangelische Kirchengesang* I—III, Leipzig 1843—47, har före Zahn behandlat melodiernas historia. Koch har jag vid åtskilliga tillfällen anlitat.

¹⁾ Man aktgifve på uttrycket »Melodien der Kirchenlieder». Detta angifver, att med ordet »Kirchenlieder» afses endast sångtexterna, ej melodierna. Jag påpekar detta förhållande för svenska forskare, emedan förhållandet visst icke är själfklart för svenska öron. Särdeles villsammt blir det, när ordet »Lied» på svenska såsom t. ex. hos Humbla, återgifves med »sång». När Humbla nämner sång, sången eller sånger, menar han som regel endast psalmtexter.

De författare eller samlingar, jag efter Zahn citerat, äro följande:

1507 Tritonius: Melopoiaë, Z VI 1, se i specialredogörelsen under nr 387.

1524 Etlich Christlich lieder (Achtliederbuch), Z VI 3, se nr 46 och 144 — Joh. Walter: Geystliche gesangk Buchleyn, Wittenberg, Z VI 4, se 6, 17, 32, 56, 62, 135, 142, 149, 159, 280, 339, 380, (385), 478 — Enchiridion, Erfurt zum Schwarzen Horn, Z VI 5, se 50, 58, 103, 134, 142, 152, 196, 396 — Enchiridion, Erfurt in der Permenter Gasse, Z VI 6, se 152 och 380. Dessa begge Enchiridier trycktes samtidigt, i de begge tryckerierna i Erfurt, i anseende till den stora brådskan med utgifvandet af texter och melodier. Luther och Walter arbetade med all kraft på denna populära upplaga af melodierna (Walters Gesangbüchlein af samma år var en femstämmig sättning för konstsång). Året förut, 1523, hade Luthers första andliga sång publicerats såsom flygblad, om de begge martyrernas död i Brüssel. — Deutsch Euangelisch Messze, utgifven af Thomas Muntzer i Altstedt, Z VI 7, se nr 62.

1525 och 1526 Teutsch Kirchenampt, Strassburg hos Köpphel (1525), Z VI 14, hvars melodier mestadels återkomma i Psalmen, gebett vnd Kirchenübung (sammastädes 1526), Z VI 24, se 49, 52, 57, 142, 181, 237 och 242.

1526 Luthers Deutsche Messe, Z VI 21, se nr 9 — Hans Sachs: Dreytzen Psalmen, Z VI 23, se 154 och 196.

1527 ny upplaga af Enchiridion (Horn), Z VI 29, se 132 och 497.

1529 en numera förlorad upplaga af Joseph Klug: Geistliche Lieder, jfr Z VI 44, se 124 och 263.

1530 Psalmen, Strassburg, Köpphl, Z VI 35, se 310 och 381.

1531 Michael Weisse: Ein New Gesengbuchlen, Böhmiska Brödernas sångbok, Z VI 36, se 60, 96, 115 och 265 — Kirchen gesenge, hos Gutknecht i Nürnberg, Z VI 37, se nr 303. Här förekommer äfven för första gången »Ein feste Burg ist unser Gott», om reservation göres för den förlorade upplagan af Klugs sångbok 1529.

1534 Der erst teil. Hundert vnd ainvndzweinzig newe Lieder, hos Formschneyder i Nürnberg, Z VI 42, se nr 44.

1535 Joseph Klug: Geistliche Lieder, Wittenberg, Z VI 44, se 10, 35, 41, 152, 237, 280, 303, 339, 450.

1536 Schöne ausserlesne lieder hos Formschneyder i Nürnberg, Z VI 47, se nr 226.

1537 Joh. Walter: Wittenbergisch Gesangbüchli, Z VI 49, se nr 280.

1538 Psalter (Köphel), Z VI 50, se 6 och 370.

1539 Geistliche lieder hos Valentin Schumann i Leipzig, Z VI 53, se 19, 31 och 63 — Georg Forster: Ein ausszug... Teutscher liedlein, Z VI 56, se nr 433.

1540 J. Kugelman: Conventus novi, Augsburg, Z VI 60, se nr 1 och 305 — Souter Liedekens, Antwerpen, Z VI sid. 517, se nr 165 och 229.

1542 Klug: Christliche Geseng, Wittenberg, Z VI 68, se nr 492 — Adolph Nystad: Ein schön Geistlich Sangböck, Magdeburg, Z VI 70, se nr 47 — La forme des prieres, Z VI sid. 517, se nr 33, 178 och 374.

1543 Klug: Geistliche Lieder, Z VI 72, se nr 61, 67, 149 och 450.

1544 Johann Horn: Ein Gesangbuch der Brüder inn Beheimen und Merherrn (Böhmen och Mähren), Nürnberg, Z VI 77, se nr 36, 96 och 442 — Johann Spangenberg: Alte und Neue Geistliche Lieder, Erfurt, Z VI 78, se nr 67 — Georg Rhaw: Neue Deudsche Geistliche Gesenge, Wittenberg, Z VI 79, se nr 191.

1545 Spangenberg: Kirchengesenge, Magdeburg, Z VI 83, se nr 60 och 86 — Valentin Babst: Geystliche Lieder, Leipzig, Z VI 84, se nr 36, 97, 100, 194 och 263.¹⁾

1546 Spangenberg: Grammaticæ latinæ partes, Z VI 92, se G 341 eller H II 11.

1549 Erasmus Alberus: Drei Schöner lieder... Z VI 96, se nr 391.

¹⁾ För en melodi af Guillaume Franc 1545 (ej hos Z), se under nr 141.

1550 Petrus Nigidius: *Geminæ undeviginti Odarum Horatii Melodiæ*, Frankfurt, Z VI 101, se nr. 387.

1551 Walter: *Gesangbüchlein*, Wittenberg, Z VI 104, se nr 61 — Crespin: *Pseaumes octante trois*, Genève, Z VI sid. 519, se nr 23, 77, 161, 178, 285 och 500.

1552 Thymus: *Hymni aliquot sacri* . . . Z VI 108, se nr 387.

1553 Burkard Waldis: *Der Psalter*, In *Neue Gesangs weise vnd künstliche Reimen* gebracht, Frankfurt, Z VI 110, se nr 7, 11, 21, 39, 52 (fotnot), 101, 103, 118, 119, 185, 199, 211, 225, 237, 280, 288, 326, 379, 385, 390, 400 och 414. En underbart härlig sångsamling, som haft stort inflytande på den protestantiska sången. Borde behandlas såsom musikalisk monografi. K. Gödeke har behandlat Waldis literaturhistoriskt (1852). Waldis är äfven en ypperlig fabelberättare. — Lucas Lossius: *Psalmodia*, Nürnberg, Z VI 113, se nr 67.

1555 Valentin Triller: *Ein Schlesisch singebüchlein aus Göttlicher schrift*, Breslau, Z VI 117, se 67, 107, 115, 152 och 387 — Johann Meckhart: *Catechismus*, Augsburg, Z VI 118, se nr 130.

1557 Pfalz-Neuburgische Kirchenordnung, Nürnberg, Z VI 120, se H II 12 — *Gsangbüchlin*, Augsburg, Z VI 122, se nr 125.

1560 *Das Gros Kirchen Gesangbuch*, Strassburg, Z VI 133, se nr 226 — Nicolaus Herman: *Die Sontags Euangelia*, Wittenberg, Z VI 136, se nr 142 — Georg Rhaw: *Cantica usurpata olim in festis*, Wittenberg, Z VI 140, se Jonæ-Rhezeliuss sid. 37 och 40.

1561 Ny upplaga (Z VI 150) af Lucas Lossius: *Psalmodia* (af år 1553), se Jonæ-Rhezeliuss sid. 104 och Finsk 73.

1562 *Gesangbüchlein*, Augsburg (ny upplaga af dito 1557), Z VI 151, se nr 232 — Nicolaus Herman: *Die Historien von der Sindfludt, Joseph, Mose etc.*, Wittenberg, Z VI 153 och 157 (företalet är från 1560; en ny upplaga utkom 1563), se nr 96.

1565 *Enciridion*, Hamburg, Z VI 160, se nr 158 — Claude Goudimel: *Les pseaumes*, Genève 1565 (Hallberg sid. 169), se nr 57.

1566 *Kirchengeseng darinnen die Heubtartickel des Christlichen glaubens kurtz gefasset vnd ausgeleget sind*, (Prag),

rikhaltigaste upplagan af Böhmiska Brödernas sångbok, Z VI 163, se nr 387 (»Die Nacht ist kommen», Z 5000) — Walter: Das christlich Kinderlied D. Martini Lutheri, Erhalt vns Herr etc., Wittenberg, Z VI 166, se nr 303 (Z 1945 b).

1568 Spangenberg: Christlichs Gesangbüchlein, Eisleben, Z VI 173, se nr 432 — Antonio Scandelli: Newe Teutsche Liedlein, Nürnberg, Z VI 174, se nr 131.

1569 Johannes Wolff: Kirchen Gesäng, Frankfurt am Main, Z VI 177, se nr 256 och 489 — Theodosius Rihel: Psalmen etc., Strassburg, Z VI 178, se nr 130.

1572 Joachim Magdeburger: Christliche und Tröstliche Tischgesenge, Erfurt, Z VI 194, se nr 206 och 229.

1573 utkom i Leipzig Lobwassers bearbetning af Psaltaren efter Marot och Beza samt med de franska hugenottmelodierna, se under nr 178, 198, 374 och 500. Den tyska titeln lyder: Der Psalter dess Königlichen Propheten Davids, In deutsche reyme verstendiglich und deutlich gebracht... Z VI 199.

1577 Bernhart Schmied: Zwey Bücher einer Neuen Kunstlichen Tabulatur auf Orgel, Strassburg, Z VI 218, se nr 5. Jfr äfven Z 8326.

1583 Johannes Beyer: Geistliche Lieder, Leipzig, Z VI 244, se nr 145 — Jacob Regnard: Teutsche Lieder mit 3 Stimmen, München, Z VI 248, se nr 51.

1587 Nicolaus Selnecker: Christliche Psalmen, Lieder, und Kirchengesenge, Leipzig, Z VI 265, se nr 429.

1588 Franz Eler: Cantica sacra, Hamburg, Z VI 275, se nr 97, 411 och 447.

1589 Johannes Rhau: Gesangbuch, Ausserlesene schöne Psalmen vnd geistliche Lieder, Frankfurt am Main, Z VI 290, se nr 146 och 195.

1593 Gesangbuch, Dresden, Z VI 310, se nr 87.

1594 Joachim von Burck: Dreissig Geistliche Lieder auff die Fest durchs Jahr, Mühlhausen, Z VI 313, se nr 373.

1598 David Wolder: New Catechismus Gesangbüchlein, Hamburg (med företal af år 1597), Z VI 340, se nr 56, 295, 415, 419 »Herzlich thut mich erfreuen (Z 5269 a). Mel. H 433

skall enligt Zahn, Melodienbuch sid. 125, finnas hos Wolder, hvilket jag derifrån uppgifvit i andra delen sid. 170. Z 2293 nämner dock ingenting derom, utan hänvisar blott (2293 b) till Eisleben 1598 — Denna Gesangbuch, Eisleben, Z VI 343, har Hæffnermelodierna 419 »Aus meines Herzens Grunde» (Z 5269 b) och 433 »O Welt, ich muss dich lassen» (Z 2293 b).

1599 Philipp Nicolai: Frewden Spiegel dess ewigen Lebens, Frankfurt am Main, Z VI 345, se nr 3 och 55.

1601 Joachim Burmeister: Geistlicher Psalmen... Vierstimmige Harmonien, Rostock, Z VI 354, se nr 6 och 115 — Bartholomæus Gesius: Geistliche deutsche Lieder, Frankfurt an der Oder, Z VI 355, se nr 107 och 255 — Hans Leo Hassler: Lustgarten Neuer Teutscher Gesäng... Nürnberg, Z VI 357, se nr 395 — Christlich Gesang Buch... Cassel, Z VI 358, se Evers 14, som ändrat meterklassen; melodien borde rätteligen räknas till vår meterklass 72 och såsom durmelodi ingå under nr 6; den finnes hos Z 5616 till text »Die christlich Kirch hat trauriglich».

1603 Georg Schott: Psalmen und Gesangbuch, Frankfurt am Main, Z VI 362, se nr 119 — P. Titus: Quadragesimale oder Passion-Gesang-Büchlein, Breslau, Z VI 364, se nr 191 — Gesius: Enchiridion, Frankfurt an der Oder, Z VI 365, se nr 91 och 154.

1604 Melchior Vulpus: Kirchen Geseng, Leipzig, Z VI 366, se nr 96 (Z 340 c »Nun lasst uns den Leib begraben»).

1605 Gesius: Christliche Hauss vnd Tisch Musica, Frankfurt an der Oder, Z VI 375 (med företal af 1604), se nr 51, 110 och 425.

1607 (1609, 1610) Michael Prætorius: Musæ Sionix (Regensburg, Jena, Helmstadt, Hamburg — verket består af 9 delar, tryckta å flera orter), Z VI 380, se nr 115 (1607), 56 och 295 (1609), 146 och 416 (1610).

1609 Melchior Vulpus: Ein schön geistlich Gesangbuch, Jena, Z VI 400, se nr 66, 128, 142, 146, 195 och 223.

1613 Harmonix sacræ, Görlitz, Z VI 420, se nr 395.

1615 Ein andächtiges Gebet... Leipzig, Z VI 430, se nr 392.

1620 Cristoph. Demantius: Threnodiæ, Freiberg, Z VI 450, se nr 479 — Michael Altenburg: Erster Theil Christlicher, Lieblicher Vnd Andechtiger Newer und Haussgesänge, Erfurt, Z VI 452, se nr 344; samt, efter andra delen af samma arbete nr 483.

1625 As hymnodus sacer... Leipzig, Z VI 475, se nr 187.

1627 Joh. Herm. Schein: Cantional... Leipzig, Z VI 481, se nr 42, 51 och 314.

1628 Melchior Franck: Rosetulum musicum, Coburg, Z VI 485, se nr 67 och 115 — Heinrich Schütz: Psalmen Davids, Freiberg, Z VI 486, se nr 110.

1630 Jeseph Clauderus: Psalmodia nova... Leipzig, Z VI 497, se nr 114.

1631 Melchior Frank: Psalmodia sacra... Nürnberg, Z VI 498, se nr 186.

1638 (1641, 1642) Erster Theil (1638) der Arien oder Melodeyen... Königsberg, Z VI 515, se nr 128 och 275; Vierter Theil (1641), se nr 70 (Z 3567 »Damon war mit Brunst beeilet»); Fünfter Theil (1642), se nr 407.

1639 Vollständige Psalmen... Bremen, Z VI 516, se nr 190.

1640 Johan Crüger: Newes vollkömliches Gesangbuch Augspurgischer Confession... Berlin, Z VI 523, se nr 79, 104, 199, 280 och 481.

1641 Caspar Cramer: Animæ sauciatae medela Das ist: Kräftiges Labsal... Erfurt, Z VI 527, se nr 82.

1641 och 1642 Johann Schop: Johann Risten Himlischer Lieder... Lüneburg, Z VI 528, fem samlingar med hvardera tio melodier, första samlingen 1641, se nr 98 och 101, de öfriga samlingarna 1642, se nr (64), 73, (109), 136, 203, 291 och 413.

1642 Theobaldt Grummer: Des Daphnis aus Cymbrien Galathee, Hamburg, Z VI 529, se nr 76 (»Daphnis gieng für wenig Tagen» Z 6804).

1644 Johannes Eccard: Ander Theil der Preussischen Festlieder... Königsberg, Z IV 530, se nr 183 — Apelles von Löwenstern: Geistliche Kirchen- und Hauss-Music... Breslau, Z VI 532, se nr 156.

1645 Joh. Herm. Schein: Cationale... Leipzig, Z VI 534, se nr 113.

1646 och 1648 Cationale sacrum... Gotha, Z VI 540, I (1646) se nr 64 (af Helder) och 488 (af Franck), II (1648) se nr 350 (af Helder) och III (1648) se nr 280. En annan melodi af Helder omnämnes under nr 199.

1648 New Ordentlich Gesangbuch... Lüneburg, Z VI 550, se nr 160 — Heinrich Pape: Der zu seinem allerheiligsten Leiden und Sterben hingeführter... Christus Jesus... Hamburg, Z VI 553, se nr 275 — Pensum sacrum... Görlitz, Z VI 556, se nr 330 — 1648 utkom äfven den förmodade tredje upplagan af Praxis pietatis melica, hvilken sedan upplefde en mångfald upplagor. Det blef Tysklands populäraste sångbok, och den har utöfvat stor inflytande på den svenska församlingssången. Melodierna i de första upplagorna af Praxis pietatis voro anordnade för en sångstämman samt en besiffrad bas, hvilken anordning upptogs af vår Svenska Koralsalmbok af 1697. Från upplagan af 1648, Z VI 558, härstammar vår 197 af Crüger, som redigerat de första upplagorna.

1649 utgaf Crüger: Geistliche Kirchen-Melodien... Berlin, Z VI 591, hvarifrån vi hafva melodier under nr 45, 166 (»Du geballtes Weltgebäude» Z 6773) och 275 — För en melodi af Rosenmüller 1649 se under Vopelius 1682.

1650 Christliche Seelenharpffe... Hall, Z VI 596, se nr 133 (»Komm heiliger Geist mit deiner Genad» Z 2016 a), hvilken äfven lär finnas tryckt samma år hos Samuel Scheidt (Tabulaturbuch, Görlitz, Z VI 595) till text »O Jesulein süß, o Jesulein mild», begge efter en äldre katolsk melodi.

1651 Neuer Himlischer Lieder Sonderbares Buch... Lüneburg, Z VI 597, se under nr 498 — (Det hos Zahn, Melodienbuch, sid. 127 omnämnda »Cationale sacrum... zum andernmal gedruckt, Gotha 1651» har jag ej återfunnit hos Z VI).

1653 utgaf Crüger: D. M. Luthers Vnd anderer vornehmen geistreichen und gelehrten Männer Geistliche Lieder vnd Psalmen... Berlin, Z VI 615, se nr 90, 128, 186, 209, 346, 446 och 448; samt samma år (femte upplagan af) Praxis

pietatis melica... Berlin, Z VI 559, se nr 14, 137, 172, 216, 291 och 328 (hvilken finnes i begge samlingarna) samt Ridd. sid. 123 — Samma år utkom Enoch Gläser: Schäffer-Belustigung... Altdorf, Z VI 617, se under nr 43.

1654 Michael Francks melodi »Welt, gute Nacht» såsom ett Einzeldruck (Z 2058), se nr 187.

1655 Joh. Rist: Neue Musikalische Fest-Andachten... Lüneburg, Z VI 630, se nr 178 (mel. af Thomas Selle) — Christoph Peter: Andachts Zymbeln... Freiberg, Z VI 631, se nr 187.

1656 utkom i Frankfurt am Main en upplaga af Praxis pietatis, hvilken sångbok, såsom vi sett, först utkommit i Berlin i flera upplagor. Förläggaren i Berlin, Runge, beklagar sig öfver Frankfurterupplagan, hvilken han betecknar såsom ett olagligt eftertryck. Frankfurtereditionen utgafs emellertid i flera upplagor, af hvilka vi här skola citera upplagorna af 1656, 1662, 1668 (utgifven af Peter Sohren) och 1676. Samtidigt utgåfvos i Berlin alltjemt nya upplagor af Berlinereditionen, af hvilka vi längre fram skola citera upplagan af 1678. För melodier ur Frankfurterupplagan af 1656, Z VI 641, se under nr 2 och 141.

1657 G. Neumark: Fortgeplantzter Musikalischer Lustwald... Jena, Z VI 653, se nr 162.

1659 Laurentius Erhardi: Harmonisches Chor- und Figural Gesang-Buch... Frankfurt am Main, Z VI 672, se nr 347.

1660 Wolfgang Carl Briegel: Geistliche Arien Erstes Zehn... Gotha, Z VI 682, se nr 280.

1661 Vollständiges Gesang Buch... Lüneburg, Z VI 687, se nr 200 — Johannes Flitner: Suscitabulum musicum... Greifswald, Z VI 688, se nr 45, äfvensom 205.

1662 Johann Rudolf Ahle: Viertes Zehn Neuer geistlicher Arien... Sondershausen, Z VI 683 d, se nr 65 — Frankfurterupplaga af Praxis pietatis, Z VI 642, se nr 76.

1664 Johann Rudolff Ahle: Neue geistliche auf die Sonntage durchs gantze Jahr gerichtete Andachten... Sondershausen, Z VI 683 f, se nr 126. — (För Löwenstern 1664 se under år 1644).

1668 Ahle: Neue Geistliche Communion und Häupt Fest-Andachten . . . Mühlhausen, Z VI 711, se under nr 264 — Frankfurterupplaga af Praxis pietatis, Z VI 644, tillökad af Peter Sohren, se nr 155, 178 och 183 (af Sohren); 190; 231 (af Sohren); 383, 392 och 453.

1675 Lust- und Artzneigarten des Königlichen Propheten Davids (Hohenbergs Psaltare på tyska alexandriner), Regensburg, Z VI 738, se under nr 296.

1676 Gesangbuch . . . Dresden, Z VI 743, se nr 160 — Gesangbuch . . . Nürnberg, Z VI 747, se nr 62 — Frankfurterupplaga af Praxis pietatis, Z VI 646, se nr 36 (mel. af Sohren).

1677 Auszug Etlicher Lieder für das Zucht-Hauss in Hamburg, Z VI 751, se nr 172 (mel. af Dietrich Becker).

1678 Berlinerupplaga af Praxis pietatis, Z VI 569, se nr 200.

1680 Joachim Neander: Alpha et Omega. Glaub- und Liebesübung: Auffgemuntert durch Einfältige Bundes-Lieder und Dank-Psalmen . . . Bremen, Z VI 758, se nr 106 — Heilige Palmen und Christliche Psalmen . . . Nürnberg, Z VI 759, se nr 344 (mel. af Georg Caspar Wecker).

1682 Gottfried Vopelius: Neu Leipziger Gesangbuch . . . Leipzig, Z VI 767, se nr 163 (mel. af Rosenmüller 1649).

1684 Knorr von Rosenroth: Neuer Helicon mit seinen Neun Musen . . . Nürnberg, Z VI 777, se nr 245.

1687 Das grosse Cantional . . . Darmstadt, Z VI 785, se nr 85.

1690 Musicalisch Hand-Buch der Geistlichen Melodien . . . Hamburg, Z VI 788, se nr 28 och 90 — Gesangbuch . . . Nürnberg, Z VI 789, se nr 252.

1692 Daniel Speer: Choral Gesang-Buch . . . Stuttgart, Z VI 798, se nr 6.

1693 Neu-vermehrtes und zu Übung Christl. Gottseligkeit eingerichtetes Meiningisches Gesangbuch . . . Meiningen, Z VI 804, se nr 296 och 434.

1694 Hundert.. Arien (bilaga till Geist- und Lehr-reiches Kirchen- und Hauss-Buch . . . Dresden, Z VI 806), se nr 40.

1698 Geistreiches Gesang-Buch . . . Darmstadt, Z VI 814, se nr 83 och 210.

1699 Neu verfertigtes Darmstädtisches Gesangbuch... Darmstadt, Z VI 818, se nr 89 och 252.

1703 Heinrich Friese: Choral-Gesang-Buch... utan årtal och tryckort, Z VI 827, se nr 90. En ny tillökad upplaga utkom 1712.

1704 Johann Anastasius Freylinghausen: Geistreiches Gesang-Buch, Den Kern Alter und Neuer Lieder, Wie auch die Noten der unbekannten Melodeyen... in sich haltend... Halle, Z VI 830 (»das wichtigste Gesangbuch des Pietismus«), se nr 19, 29, 52, 81, 83, 162, 277, 336, 352 och 497. Boken utkom i en mängd upplagor. För melodier ur upplagan 1705 se nr 214 och 494; för en melodi ur upplagan 1710 se nr 141 (jfr Z VI sid. 289).

1707 Oeffentliche Kirchen-Gesänge... Bremen, Z VI 850, se nr 377.

1710 Johann Georg Christian Störl: Neubezogenes Davidisches Harpfen- und Psalter-Spiel, Oder: Neu aufgesetztes Würtembergisch-vollständiges... Schlag-Gesang- Und Noten-Buch... Stuttgart, Z VI 856, se nr 420.

1711 Fridrich Cunrad Hiller: Denck-Mahl der Erkenntniss... Stuttgart, Z VI 861, se nr 275 (mel. af J. G. C. Störl).

1712. För Frieses koralbok se under år 1703.

1715 Christian Friederich Witt: Psalmodia sacra... Gotha, Z VI 877, se nr 319 och 366.

1718 Michael Müller: Neu-aufgesetztes... Psalm- und Choral-Buch... Frankfurt am Main, Z VI 883, se nr 275 (Z 3738).

1723 Anton Englert: Choral-Buch (handskrift, Z VI sid. 537), se nr 374 och 452.

1726 Anhang, An das Gothaische Cantional... Gotha, Z VI 895, se nr 452.

1728 Christoph Graupner: Neu vermehrtes Darmstädtisches Choral-Buch... Z VI 899, se nr 71, 74, (280).

1730 Georg Philip Telemann: Fast allgemeines Evangelisch-Musicalisches Lieder-Buch... Hamburg, Z VI 904, se nr 452.

1731 Cornelius Heinrich Dretzel: Des Evangelichen Zions Musicalische Harmonie... Nürnberg, Z VI 906, se nr 112 och 174.

1738 Johann Balthasar König: Harmonischer Lieder-Schatz... Frankfurt am Main, Z VI 916, se nr 4, 38, 83, 110, 163, 164, 174, 212, 214, 220, 241, 262, 275, 280 (Z 4606), 301, 354, 369, 371, 374, 386, (389), 398 och 452.

1744 Johann Georg Stötzel: Johann Georg Störls... Neu-bezogenes Davidisches Harpfen- und Psalter-Spiel... Stuttgart, Z VI 935, se nr 440.

1745 Johann Thommen: Erbaulicher Musicalischer Christen-Schatz... Basel, Z VI 937, se nr 29 och 200.

1747 J. B. Reimann: Sammlung alter und neuer Melodien Evangel. Lieder... Z VI 940, se nr 163.

1760 En handskrifven koralbok från Erfurt, Z VI sid. 546, se nr 283.

1777 utkom en ny upplaga (Z VI 987) af Stötzels koralbok (af år 1744), se nr 65.

1784 Christian Gregor: Choralbuch, enthaltend alle zu dem Gesangbuche der Evangelischen Brüder-Gemeinen vom Jahre 1778 gehörige Melodien... Leipzig, Z VI 994, se nr 95.

1785 Johann Joseph Klein: Neues vollständiges Choralbuch... Rudolstadt, Z VI 999, se nr 335.

1786 Johann Christoph Kühnau: Vierstimmige alte und neue Choralgesänge, mit Provinzial-Abweichungen, Berlin, Z VI 1007, se nr 91 (af Amalia af Preussen) och 95 (af Schmügel). Andra delen af samma koralbok utkom sammastädes år 1790, se nr 12 (af Boltze) och 13.

1792 Johann Wilhelm Kessler: Wirtembergisches vierstimmiges Choral-Buch, Stuttgart, Z VI 1023, se nr 112.

1799 Christmann und Knecht: Vollständige Sammlung... vierstimmiger Chormelodien für das neue Wirtembergische Landgesangbuch... Stuttgart, Z VI 1034, se nr 446.

1800 Johann Christoph Böttner: Choralbuch zum Hannöverschen und Lüneburgschen Kirchen-Gesangbuche, Hannover, Z VI 1037, se nr 285.

1806 C. List: Choralbuch vierstimmig für die Orgel eingerichtet und mit zweckmässigen Vor- und Zwischenspielen versehen Offenbach am Main, Z VI 1049, se nr 128 — Johann

Georg Bässler: Die Psalmen Davids neu übersetzt und in Reime gebracht von Matth. Jorissen . . . Elberfeld, Z VI 1050, se nr 204.

1819 Johann Gottfried Schicht: Allgemeines Choral-Buch . . . Leipzig, Z VI 1076, se nr 38 och 199.

1825 utkom i Stuttgart: Vierstimmige gesänge der evangelischen Kirche, Z VI 1100. Den synes vara en bearbetning efter Christmann-Knecht af 1799. Bearbetarne, Kocher, Silcher och Frech, hafva tillökad boken med många nya melodier; se nr 109 (af Silcher). Denna bok utkom ånyo år

1828 C. Kocher, F. Silcher und J. G. Frech: Vierstimmiges Choralbuch . . . oder Melodien zu sämtlichen Liedern des öffentlichen Gesangbuchs der evangelischen Kirche in Württemberg . . . Stuttgart, Z VI 1114, se nr 461.

1838 utgaf Conrad Kocher: Stimmen aus dem Reiche Gottes. Eine auserlesene Sammlung alter und neuer evangelischer Kernlieder mit beigelegten, vierstimmig gesetzten . . . Choralmelodien . . . Stuttgart, Z VI 1171, se nr 216.

1855 Dr. Conrad Kocher: Zionsharfe. Ein Choralschatz aus allen Jahrhunderten und von allen Confessionen der christlichen Kirche . . . Stuttgart, Z VI 1274, se nr 115, 125, (280) och 336.

Af Zahn har jag anlitat äfven ett annat arbete:

Zahn: Melodienbuch (citeras Zahn).

Vierstimmiges Melodienbuch zum Gesangbuch der evangelisch-lutherischen Kirche in Bayern, Erlangen 1854, hvilken senare utgått i en mångfald upplagor.

Skälet hvarför jag medtagit äfven denna bok är dels att författaren här tidigare än i det större arbetet framlagt en mängd af sina forskningsresultat, dels att boken genom sin prisbillighet är lätt tillgänglig, hvilket ingalunda är fallet med det stora arbetet.

Det större arbetet citeras Z, det mindre Zahn.

Talen angifva här, såsom öfverallt framdeles, melodiernas nummer, derest ej sidotal uttryckligen angifves.

Äfven ett par andra sammilverk hafva anlitats, nämligen:

Erk und Böhme.

Erk und Böhme: Deutscher Liederhort, tredje bandet, Leipzig 1894 — för några af julmelodierna (60, 61 och 68);

samt för en mängd melodier Bäumkers stora arbete:

Bäumker.

Das katholische deutsche Kirchenlied in seinen Singweisen von den frühesten Zeiten bis gegen Ende des siebzehnten Jahrhunderts. Auf Grund handschriftlicher und gedruckter Quellen bearbeitet von *Wilhelm Bäumker*. I-III. Freiburg 1886-91.

Luthers melodier.

Enär jag förmodat att mången församlingsmedlem skulle hysa intresse för den frågan, hvilka melodier tillskrifvits och tillskrifvas Martin Luther, har jag i jämförelsen upptagit ett par arbeten som särskildt sammanfört dessa melodier, nämligen

Luther-Buch. Dr. Martin Luthers sämtliche deutsche geistliche Lieder für Clavier und Gesang bearbeitet von Richard Kleinmichel, hos Senff i Leipzig — innehåller 36 texter och 35 melodier;

samt af vår svenske professor Oscar Byström ett liknande arbete:

Luthers Kirchenlieder nebst ihren Melodien, hos Rieter-Biedermann i Leipzig — företalet dateradt Stockholm 1897 — innehåller 30 texter och melodier.

Då således i jämförelserna ordet Lutherbuch nämnes, betyder det endast, att melodien tillskrifvits eller tillskrifves Luther. På annat sätt har jag ej velat precisera Luthers författarskap till melodierna, emedan frågan ännu synes i Luthers hemland vara en öppen stridsfråga.

Kleinmichel och Byström gå vanligtvis i hop, hvarför jag citerar Byström i parentes efter Lutherbuch (= Kleinmichel). När Byström afviker från Lutherbuch, citeras han sjelfständigt.

Joh. Seb. Bach.

Vidare har jag af tyska specialsamlingar äfven upptagit *Johann Sebastian Bachs koral*. Icke därför att de af honom uppfunna melodierna utöfvat något större inflytande på melodibildningen i den stora stommen af kyrkliga melodier — hans egna melodier hafva vunnit föga spridning — utan därför att hans »sättningar» af redan gängse melodier upptagits och imiterats ej minst i Sverige. Hans rykte och popularitet i den musikaliska världen hafva gjort hans namn — så behändigt och lätt att minnas — till ett slagord i den stora allmänhetens mun, äfven

i deras som ej förstå det minsta af musik, hvadan allmänna opinionen utan vidare befaller fram Bach vid både lämpliga och olämpliga tillfällen. Sålunda hafva gång på gång försök blifvit gjorda i gudstjensten med Bachs harmoniseringar, försök som nästan alltid måst uppgifvas, emedan harmoniseringarna verka för oroligt och skymma bort melodien. Johann Sebastian Bachs koraler finnas spridda i nästan alla hans verk samt i en del samtida koralböcker. En samlad upplaga utgafs först af hans son Ph. Bach med titel:

Johann Sebastian Bachs vierstimmige Choralgesänge gesammelt von Carl Philipp Emmanuel Bach. Berlin und Leipzig, Erster Theil 1765, Zweyter Theil 1769.

De hafva sedermera utkommit i många upplagor och äro nu lättats tillgängliga i Volksausgabe Breitkopf und Härtel: 371 vierstimmige Choralgesänge von J. S. Bach; hvilken upplaga jag använt. Citeras Bach, jemte nummer.

Beträffande de *franska Hugonottmelodierna*, som intaga ett värdefullt rum bland våra kyrkomelodier, känner jag de äldre redaktionerna endast genom andras forskningar. Franska källor.

Sådana äro följande, hvilka i detta arbete citeras:

Souter Liedekens Ghemaect ter eeren Gods op alle die Psalmen van David... Antwerpen 1540.

La forme des prieres et chantz ecclesiastiques avec la maniere d'administrer les Sacremens et consacrer le Mariage: selon la costume de l'Eglise ancienne... 1542.

Pseaumes octante trois de David, mis en rime Françoise. A savoir quarante neuf par Clement Marot avec le Cantique de Simeon et les dix commandemens. Et trente quatre par Theodore de Besze de Vezelay en Bourgonge... A Geneve. De l'imprimerie de Jean Crespin. 1551.

Ett par senare upplagor af dessa melodier hafva stått mig till buds, nämligen:

En fransk bibelöfversättning, tryckt i Amsterdam 1710, med ett bihang: *Les Psaumes De David*, Mis en vers Francois, revüs et approuvez par les Pasteurs et les Professeurs de

l'Eglise et de l'Academie de Geneve. Amsterdam 1723. — Citeras Amsterdam.

Recueil de Psaumes et Cantiques a l'usage des Eglises Réformées. Paris et Strasbourg 1860. — Citeras Reformerta Koralsalmboken.

Engelska källor.

Ett par engelska samlingar hafva anlitats, nämligen:

Church Hymns With Tunes. Edited by Arthur Sullivan. Published under the direction of the Tract Committee. London 1874; samt

Hymns Ancient and Modern for use in the services of the Church. London 1904.

Dessutom en skottsk:

The Church Hymnary, Authorized for use in public worship by the Church of Scotland, the United Free Church of Scotland, the Presbyterian Church of Ireland, the Presbyterian Church of Australia, the Presbyterian Church of New Zealand, the Presbyterian Church of South Africa. The Music edited by Sir John Stainer. Edinburgh 1905.

Samt en amerikansk:

The Church Hymnal, revised and enlarged in accordance with the action of the General Convention of the Protestant Episcopal Church in the United States of America in the Year of our Lord 1892. Edited by the Rev. Charles L. Hutchins. Boston 1903.

Alla dessa samlingar äro mycket stora. Church Hymns innehåller 592 melodier, Hymns Ancient and Modern 643 melodier, Church Hymnary 650 och Church Hymnal omkring 800 melodier.

De vanligaste Luthermelodierna förekomma i alla samlingarna, men äfven nyare tyska melodier. Sålunda har Church Hymnal följande melodier, hvilka jag för orientings skull meddelar med Hæffners numrering: 1, 3, 20, 28, 35, 40, 113, 197, 198, 200, 392 och 395, äfvensom Neandermelodien (H II 34). Öfvervägande antal melodier äro dock författade af ännu lefvande engelska komponister.

Beträffande de svensk-amerikanska koralböckerna Rock Island 1892 och Chicago 1901 se längre fram, i den speciella delen, hvarest de behandlas fullständigt, på samma sätt som de svenska koralböckerna.

Af danska källor har jag undersökt endast de bägge äldsta, Thomissön och Jespersön — hvilka i tiden gå före vår egen s. k. gamla psalmbok, koralpsalmboken af 1697 — samt från senare tid de bägge mest använda koralböckerna, Berggreen och Bielefeld. Det skulle varit för mig af stort intresse att här få medtaga äfven de mellanliggande koralböckerna — Kingo 1699, Breitendick 1764, Schörning 1783, Zinck 1801 och Weyse 1839 med Rungs tillägg 1857 — men dels skulle detta föra mig för långt utom min närvarande hufvuduppgift, undersökningen af vår svenska psalmboks melodier, dels torde en sådan uppgift lämpligare öfverlämnas åt någon dansk forskare.

Danska källor.

H. Nutzhorn i Askov har begynt utgifvandet af »Den danske Menigheds Salmesang i Reformationstiden» Köbenhavn 1909 — första häftet omfattande 150 sidor är utkommet. Det ser ut som om han tänkte föra framställningen ganska långt in i vår tid. Tillsvidare har man en god öfversigt i Thomas Laubs bok »Om Kirkesangen», Kbhn 1887. De uppgifter jag stundom anför beträffande Mogens Pedersen (1620), Arrebo (1627) och Pedersen Thura (1640) har jag från Nutzhorn. Utan tvifvel finnas hos dessa auktorer många flera af våra melodier, men då Nutzhorn ännu blott hunnit behandla en bråkdel af melodierna och jag ej sjelf undersökt nämnda tre böcker, kan jag tillsvidare endast härom lemna sporadiska uppgifter. Titeln å Mogens Pedersens samling är »Pratum spirituale 3: Aandelig Eng» — Arrebos samling heter »Davids Psalter, sangvis udsat» och Thuras »Canticum Canticorum Salomonis». Vigtigare än dessa äro de bägge äldre samlingarna af Thomissön och Jespersön. (Claus Mortensens Messbok och sammes psalmbok 1528, hvilken enligt Nutzhorn är densamma som senare blifvit känd såsom

Rostockerhandboken af 1529, synas ej hafva någon särdeles betydelse för melodiernas historia).¹⁾

Thomissön.

Hans Thomissön »Den danske Psalmebog» utkom, första upplagan, 1569 och är väl den största melodipsalmbok som dittills i något land utkommit. Formatet är liten oktav, paginerad per blad, ej per sida (venstersidorna citeras folionummer med tillägg af ett b), foliotalet bortåt 400 med en melodi på minst hvartannat blad. Jag hänvisar i det följande till icke mindre än 96 melodier ur denna bok. Alla melodierna äro enstämmigt utsatta. Åtskilliga melodier finnas här, som ej anträffas i tyska källor, hvarför de väl må anses vara danska. De bära karaktären af folkvisa, hvilket ju är en vanlig egenskap hos de äldre melodierna, vare sig tyska, danska eller svenska.

Jespersön.

Niels Jespersöns »Graduale» utkom 1573. Denna första upplaga har jag icke sett, utan citerar en upplaga tryckt i Aarhus 1637, hvaraf ett exemplar finnes å Kgl. Biblioteket i Stockholm. De begge upplagorna synas dock likna hvarandra i sådan grad att innehållet är lika sida för sida, hvarför jag citerat dem parallelt. Den innehåller vida färre psalmmelodier än Thomissön men har deremot en stor mängd latinsk messsång. Här citerad några och fyrtio gånger.

Berggreen (Bgr).

A. P. Berggreens koralbok bär titeln: »Melodier til den fra Roeskilde Præsteconvent udgaade Psalmebog til Kirke- og Huus-Andagt og til Evangelisk-christelig Psalmebog» och utkom, första upplagan, 1853, hvilken 1856 försågs med ett tillägg, hvarefter boken utgått i många, alltjemt oförändrade, upplagor. Den innehåller 170 melodier, hvaribland många danska, af Zinck, Schultz, Weyse, Balle, J. P. E. Hartman, Gade och Berggreen sjelf. Citeras Bgr och nummer.

Bielefeld (Blf).

V. Bielefelds koralbok heter: »Melodier til Psalmebog for Kirke og Hjem» (2den Udgave Kbhn 1901) och söker såsom

¹⁾ Under detta arbetes tryckning har utkommit andra häftet af Nutzhorns bok (sidorna 151—246). Jag har lyckats i texten inarbeta alla de nya uppgifterna utom en, som meddelas i ett tillägg (II sid. 191). Nutzhorn har i detta häfte uppgifterna om Hans Tavsens psalmbok med melodier, se under nr 142 och 144.

sin uppgift att meddela de bästa melodierna ur alla gängse danska sångböcker, äfven de mera frikyrkliga. Boken blir därför ganska stor och innehåller 273 melodier. Citeras Blf.

På grund af det långa tidsafståndet mellan de begge äldre och de begge yngre danska melodisamlingar, jag användt, har jag måst skilja dem åt i jemförelserna och ställa dem på sin plats i den allmänna kronologien. De tyska verken ansåg jag mig deremot kunna sammanhålla såsom en nationell enhet, ehuru visserligen Bachs koralbearbetningar äro vida yngre än exempelvis vår gamla koralpsalmbok. Kontinuiteten mellan de tyska verken är gifven, tack vare Zahns stora arbete.

Tvenne norska koralböcker har jag anlitat, nemligen de tvenne af regeringen fastställda. Norge är väl ett af de få länder, der en koralbok varit från högsta ort påbjuden. I Sverige finnes, såsom bekant, ingen af regeringen fastställd koralbok, och det är blott såsom genom en tyst öfverenskommelse den Hæffnerska koralboken blifvit allmän egendom.

Den äldre af böckerna, tryckt i Kristiania, bär följande titel:

Choral-Bog, indeholdende de i Kingos, Guldbergs og den evangelisk-christelige Psalmebog forekommende Melodier ... ved O. A. Lindeman, Organist ved vor Fruekirke i Trondhjem. Ved kongelig Resolution af 15:de Juni 1835 authoriseret til udelukkende Brug ved Gudstjenesten i Rigets Kirker.

O. A. Lindeman (cit. Lindeman).

Den innehåller 186 melodier af gammaldags prägel, i det att den nästan uteslutande upptager melodier från de äldre tyska verken samt från Thomissön, hvilket snart nog ses af jemförelserna, hvarest jag låtit angeläget vara att meddela de norska textbegynnelseerna, så snart de kunnat tjena till belysandet af nämnda samband. Dock äro alla melodierna i utjemnad form. — Citeras Lindeman.

Den andra koralboken, äfvenledes tryckt i Kristiania, representerar en modernare riktning med försök till upplifvande af rytmisk form, som dock icke alltid är gammal, utan väsentligen en af utgifvaren, Ludvig M. Lindeman, upptagen populär

Ludv. M. Lindeman (cit. L L).

rytmisk form af en något frikyrklig anstrykning, som särskildt gör sig gällande i de af Lindeman sjelf komponerade talrika melodierna.

Bokens titel lyder:

Koralbog indeholdende de i Landstads Salmebog forekommende Melodier ordnede og harmoniserede af *Ludv. M. Lindeman* samt et Anhang af Melodier harmoniserede af Komponister fra det 16:de Aarhundrede. Ved Kongelig Resolution af 15:de December 1877 autoriseret til Brug ved Gudstjenesten i Rigets Kirker.

Innehåller 142 nummer, af hvilka ett stort antal hafva dubbla melodier. Äfven här har jag meddelat textbegynnelse, då derigenom förhållandet klarlägges till tidigare källor. — Citeras L L (förkortning af Lindeman-Landstad).

Svenska källor.

Beträffande äldre svenska tryck och handskrifter — med äldre menar jag sådana som gå före vår s. k. Gamla Psalmbok 1697 (koralpsalmboken) — har jag i de många fall, der jag ej haft tillgång till själfva källorna, anlitat dels docent Tobias Norlinds uppgifter hans *Svensk Musikhistoria* 1901 och i *Kult och Konst* 1906 sid. 279 och följ. samt 1907 sid. 96: Svenska kyrkosångböcker från 1500- och 1600-talet med tryckta melodier; dels ett af Norlind handskrifvet register till Gamla Psalmboken, försedt med anteckningar öfver melodiernas förekomst i handskrifter, hvilket han välvilligt ställt till mitt förfogande jemte en afskrift af Mönsteråshandskriften.

De flesta hithörande handskrifternas befintlighet har först påpekats af Norlind i *Svensk Musikhistoria* 1901 sid. 11, 12, 42, 94 och 95.

Jag anför här i kronologisk ordning handskrifter och tryck om hvartannat, enär jag ej velat skilja dem åt genom en gruppering. I våra dagar är man möjligen mera benägen att anse en skrifts föreliggande i tryck vara ett tecken på skriftens större popularitet än om samma skrift föreläge endast i handskrift. Men för de tider, som här ifrågakomma, är en skrifts spridning i handskrift ett minst lika säkert tecken på dess popularitet än dess föreliggande i tryck.

Här upptagas gifvetvis endast sådana källor, som innehålla melodier.

Från senare delen af 1400-talet hafva vi handskriften Broocmanni 194, ett Hymnarium, tillhörande Kgl. Biblioteket i Stockholm (Sv. Mus.-hist. sid. 12).

Från slutet af 1400-talet härstammar det s. k. Lybecker-Graduale, en svensk kyrkohandbok, hos oss nämnd endast vid nr 62¹.)

Den s. k. Bjuråkershandskriften är en svensk messbok från tiden före år 1550. Den ligger för en stor del till grund för svenska messan i allmänhet och har vunnit särskild betydelse för musiken till Svenska Mässan 1897²).

Ordo canendi in templo seu regulæ Choristis servandæ är en handskrift i liten kvart å Kgl. Biblioteket från 1500-talets första hälft. Den innehåller »förutom accentussången, delar ur Gradualet och Ordinarium missæ ett stort antal hymner till större delen på svenska» (Mus.-hist. sid. 12.)

Kvartupplagan af Een liten Songbook til at brukas i Kyrkionne trycktes i Stockholm 1553 och finnes kvar i tvenne exemplar, det ena å Kgl. Biblioteket, det andra å Universitetsbiblioteket

¹) Norlind skrifver om denna handbok (Mus.-hist. sid. 12): »Mot slutet af 15:de seklet blefvo flera af svenska kyrkans handböcker tryckta. Bland dessa har för musikhistorien den största betydelsen det genom Gothan i Lybeck omkring 1490 tryckta Gradualet. Denna bok omfattar såväl gradualsamlingen som sekvenserna, samt delar af officierna till svenska helgon. Sekvenssamlingen är den största och mest fullständiga inom Sverige. Endast tre exemplar synas hafva varit tryckta, och af dessa finnas endast ett defekt kvar i Kgl. Biblioteket. Ursprungligen torde boken hafva haft 230 blad i folio».

²) Inledningen till detta arbete skrifver Gunnar Wennerberg om Bjuråkershandskriften följande:

»Af en i arkivet till Bjuråkers kyrka i Helsingland funnen, men tyvärr defekt handskrift framgår, hurusom svenska kyrkan tidigare än någon annan luthersk landskyrka — med all sannolikhet daterar sig handskriften från 1540-talet — ägt en synnerligen rikhaltig, till texter på modersmålet från gamla medeltida gregorianska sångverk bearbetad samling concentus-sånger. Alla senare dylika handskriftna eller tryckta svenska verk torde blott få anses såsom utdrag ur och afskrifter af den samling, som innehålles i nämnda handskrift».

i Lund, begge med inskrifna noter å de tryckta notlinierna. (Folioupplagan af samma bok, hvilken trycktes något tidigare, existerar äfvenledes i tvenne exemplar, med tryckta notlinier men utan inskrifna noter.)

Sv. Psalmb. 1572.

Then svenska Psalmboken förbättrad och medh flere Songer förmerat och Kalendarium, tryckt Anno 1572, finnes i ett enda exemplar i Uppsala bibliotek (hvilket dock blifvit fotolitografiskt reproduceradt); meddelar i ett bihang fyra melodier.

Handschriften Skara 2 (Skara Biblioteks Musikhandskrift nr 2), utgörande Tunhems sångbok, är skriven af Nicolaus Torchillus 1581. Den omfattar å 496 folioblad »en synnerligen rik och mångsidig samling kyrkosånger såväl från medeltiden som från reformationens tidsåldrar; förutom accentussången, Ordinarium missæ samt antifonier finnes en större samling hymner; endast Ordinarium missæ är på svenska» (Mus.-hist. sid. 42).

Piæ Cantiones.

Piæ Cantiones, tryckt först i Greifswald 1582, innehåller åtskilliga af våra melodier; upplagan af 1625 tillägger ytterligare ett par; se T. Norlind, Latinska Skolsånger i Sverige och Finland, Lund 1909, sid. 61 och följande; ett nytryck efter 1582 års upplaga utkom i fjor (1910) i London, ombesörjdt af G. R. Woodward.

En handskrift från Karlstad läroverks bibliotek bär titeln: Antiphonale eller Een lithen Sångboch att bruka vthi Ottesången synnerligen på Jula och Påscha Högtidher. Skreffuen aff Canuto Christophori Norcopensi in vsum ecclesiæ Arfvika, Anno domini 1584. Den innehåller antifonsång för de större högtiderna samt hymner (Mus.-hist. sid. 42, Latinska skolsånger sid. 30).

En svensk Psalmboksupplaga, tryckt i Stockholm 1586, innehåller musik till Credo.

En handskrift från slutet af 1500-talet (i Kgl. Biblioteket), Liber Officium, innehåller »passionsmessen fullständig samt Ordinarium missæ jemte några hymner, dessa senare hufvudsakligen på svenska, den öfriga delen på latin» (Mus.-hist. sid. 42).

Från början af 1600-talet föreligger handschriften Linköping 226 (teologi), från Vadstena, omfattande delar ur passionsmessen, antifonier och hymner (l. c. sid. 42).

Ett psalmbokstryck Stockholm 1610 innehåller musik till Credo.

Kyrkohandboken tryckt i Uppsala 1614 innehåller musik till Nattvardsmessan samt till psalmen: Gud gifve vårom Konung och all öfverhet (senare delen af vår 303).

Then svenska Psalmboken, präntat i Upsala af Eskil Matzon 1616, innehåller sexton melodier.

Jonæ-Rhezeli psalmbok »Någre Psalmer, Andelige Wijsor och Lofsonger» trycktes i Stockholm 1819 och innehåller 58 melodier, af hvilka dock blott ett fåtal tillhör den stomme, som fått betydelse för en senare tids kyrkosång. Jonæ-Rhezelius.

Jonæ-Rhezeli psalmbok, citerad J.-R., är intressant och kunde nog förtjena en monografi. Norlind har i Latinska Skolsånger redogjort för de melodier hos J.-R., som förekomma i Piæ Cantiones. Undertecknad redogör längre fram för de melodier, som återkomma i senare tid. Jag skall här blott anföra några af de öfriga melodiernas tyska paralleler.

Sid. 2 »O Skapare i Himmelshöjd» finnes hos Z 339 efter Michael Weisse 1531 äfvensom hos Thomissön fol. 2 »O Stierners Skaber — Sid. 4 »O Fadrens ord i Ewighet» finnes hos Z 308 efter Weisse — Sid. 15 »Christus är född uthaf Fadren» finnes hos Z 4887 efter Zinckeisen 1584 — Sid. 40 »In natali Domini» finnes såsom tenorstämman hos Z 4816 b efter Witeberg 1560 — Sid. 56 »Herodes hwij rädhes tu hardt», jfr Z 361; Thomissön fol. 25 b »Hostis Herodes impie» (man har stundom velat identifiera denna melodi med melodien »A solis ortus», men likheten synes mig föga slående) — Sid. 77 »Segher Baneret frambärs nu» finnes hos Z 315 efter Weisse — Sid. 79 »Låter oss nu alla prijsa» finnes hos Z 3682 a efter Eyn gesang Buchlien, Breslau 1525 — Sid. 81 »Christe all tings Skapare» finnes hos Z 314 a efter Neue Hymnus, Nürnberg 1527 — Sid. 85 »O Herre Jesu Christe san Gudh oc man» hos Z 5008 efter Böhm. Br. 1566 och 5009 efter Nesper 1620, mera lik den senare, ehuru den ju ej kan vara källa för J.-R. — Sid. 87 »Al Christenheet fröjde nu sig» omnämnes hos Baumker I sid. 654 »Chorus novæ Jerusalem» — Sid. 88 »Surrexit Christus

Dominus» hos Z 1747 a, hvars källa dock är så sen som 1614 — Sid. 94 »All vår sorg försvinner här» hos Z 4972 efter Triller 1555 — Sid. 104 »Christus leedh för oss dödhen swår» hos Z 2580 efter Lucas Lossius 1561; finnes äfven Finsk 73 — Sid. 116 »På thenna högtijd frögdas gamla oc unga» hos Z 4229 a efter Lucas Lossius 1553 — Sid. 131 »Spiritus Sancti gratia» hos Z 370 a efter Triller — Sid. 134 »O tu helga Tree-faldigheet», se H II 6 — Sid. 156 »O Himmelens skapare san» hos Z 513 efter Gesangbuch, Görlitz 1611 — (Vaggvisan å sid. 246 är af Norlind aftryckt i Kult och Konst 1906, sid. 282).

Liber Cantus, tryckt i Upsala aff Eskil Matszon 1620, innehåller Gregoriansk mess-sång samt sex hymner. — Af denna bok utkom 1623 i Uppsala en annan upplaga, afsedd särskildt för Wexiö stift. Denna senare citeras stundom L. C. W.

Petrus Joh. Rudbeck utgaf i tryck 1622 sitt Enchiridion, som sedermera utkom i åtskilliga upplagor; här finnas noter till »O Gud, vi lofve dig» (vår 263).

Uppsalapsalmboken 1623 är ett upptryck af psalmboken 1616.

Handskriften Linköping (teologi) 228 är en sångbok från Sörby församling inom Linköpings stift, skrifven omkring 1630 (Mus.-hist. sid. 94).

Handskriften Broocmanni 190 är en Liber Cantus omfattande Ordinarium missæ jemte hymner (anf. arb. sid. 42).

Carl Carlsson Gyllenhielms Schola captivitatis, pars posterior, tryckt i Strängnäs 1632, är en bearbetning efter Lobwassers Psaltare, med 13 melodier efter Lobwasser, hvaribland vi igenkänna vår mel. 77.

Kalmar Folio I.
Mönsterås.

Bland de viktigaste hithörande handskrifterna räknas de bägge Kalmarhandskrifterna 1 och 2 (Latinska Skolsånger sid. XIV, 26, 30, 32), den förra hos mig kallad Kalmar Folio I, den senare Mönsterås. De följas nästan ständigt åt och äro begge från ungefär samma tid: Kalmar Folio I från omkring 1640 (dess yngre del som här hufvudsakligen ifrågakommer — den består nämligen af tvenne delar, hvaraf den ena är något tiotal äldre) och Mönsterås från år 1646. Mönsterås bär titeln: »Thenna Sång-Bok Hörer Mönsteråås Kyrkio Til. Schriffwen af Andrea

Lavrentii Frosteri Goth: Norcop: Aedituo Münsterååsensi Anno 1646». De äro synnerligen rikhaltiga, Mönsterås har stundom flera melodier för samma psalm.

Dr. Peder Ungius (sedermera kyrkoherde i Åby, Kalmar stift) lät 1640 i Upsala trycka med svensk text den tyska melodien »Wacht auf ruft uns die Stimme» — för publikationens fullständiga titel se under nr 3 i specialundersökningen. Melodien är sålunda ej, såsom man förut trott, till Sverige införd af Hæffner (Kult och Konst 1906, sid. 284).

Handschriften Skara 3 (Musikhandskrift 3 ab) innehåller en Liber Cantus tillhörig Gabriel Nicolai Skolenius 1645 samt en sångbok »comparatus anno 1645, 6 Febr.», tillhörig Sveno Andreæ Westibo (Mus.-hist. sid. 94).

Handschriften K(gl.) B(iblioteket) Sv(ensk) M(usik) 1646 utgör en mess- och koralbok från Bro i Roslagen 1646, tillhörig Erik Björk (l. c. sid. 94).

Handschriften Kalmar utgör äldre delen af En sång- och notbok, från tiden före år 1650, förvarad å Vesterås allmänna läroverks bibliotek; för den yngre delen se nedan (Latinska skolsånger sid. XIV).

Handschriften Kalmar III från omkring år 1650 omnämnes i Latinska Skolsånger sid. XIV och 39.

År 1650 trycktes i Stockholm Carl Carlsson Gyllenhielms Konung Davids Psaltare, ny upplaga af ofvan nämnda Schola Captivitatis, ombesörjd af Abraham Kempe. Här finna vi under nr 36 den melodi, som sedan blifvit H 57.

Linköping (teologi) 227 är en sångbok skänkt till Roglösa kyrka af Jonas Johannes Hagelius den 29 December 1655 (Mus.-hist. sid. 95.)

Skara 5 är en stor handskrifven Liber Cantus om 350 Folioblad »comparatus 13 Sept. 1661», tillhörig Jacob Bellander (l. c. sid. 95).

Linköping 227 a är en omkring 1670 handskrifven sångbok (l. c. sid. 95).

Handschriften Vesterås utgör yngre delen af ofvan nämnda En sång- och notbok, från tiden omkring 1670, innehållande kyrkopsalmer (Lat. Skols. sid. XIV).

Odæ Sveticæ.

År 1674 trycktes i Stockholm skalden Samuel Columbus' och kapellmästare Gustaf Dübens Odæ Sveticæ, Thet är någre Werlds- Betrachtelser Sångwijs författade af Samuel Columbus. Tre af bokens melodier ingingo sedan i Gamla Psalmboken och finnas hos Hæffner under nr 8, 239 a och 440.

Handskriften Rappe är en »Svensk Psalmbok ifrån år 1675», Kgl. Bibl. Svensk Musik, skänkt af A. B. Rappe, med en liknande uppställning som Gamla Psalmboken. (Mus.-hist. sid. 95).

Handskriften Grevillius är en messbok 1676, Kgl. B. Sv. M. (l. c. sid. 95).

Handskriften V. B. 30 (Vesterås Bibliotek e. 30) är en sångbok som fordom tillhört Kalmar gymnasium, från ungefär samma tid (l. c. sid. 95).

Linköping 230 är en handskrifven Liber Cantus från Rinna församling af Linköpings stift, fullbordad den 15 April 1677 (l. c. sid. 95).

Arrhenius.

Vi komma nu till Arrhenii Psalmeproffer, som trycktes i Uppsala, tvenne samlingar, den ena 1689 och den andra 1691, den senare utgörande en ny och tillökad upplaga af den förra. Jacob Arrhenius, vid den tiden professor i historia i Uppsala, har icke blott skrifvit många goda psalmer utan äfven, såsom det vill synas, åtskilliga goda melodier; i hvarje fall tyckes han förhålla sig ganska fritt i afseende på sina melodiska förebilder. Samlingarna förtjena utan tvifvel större uppmärksamhet i musikaliskt hänseende än de hittills rönt, och jag skall därför här närmare omnämna melodierna.

Första samlingen innehåller åtta melodier. Då sidorna äro opaginerade och melodierna utan nummer, numrerar jag dem här efter den ordning, i hvilken de förekomma.

Mel. 1 — »Ach Herre huru länge Will tu förgäta mig?» — synes vara svensk. Den förekommer ej hos Z. Texten är en bearbetning af Davids Psalm 13, hvilken i Gamla Psalmboken förekommer under nr 33 med hänvisning till tonen 100 (= H 33). Psalm och melodi återkomma i samlingen af 1691, sid. 4.

Mel. 2 — »Herre! wärdes mig ej straffa, Mig ej straffa» efter Davids Ps. 38, hvilken förekommer i G under nr 51 med hänvisning till tonen 26 (= H 370).

Arrhenii melodi ser ut att vara svensk. Den franskreform- (Arrhenius.) merta melodien till Davids Ps. 38 är en annan (Z 3531), fast meterklassen efterbildats. — Psalm och melodi återkomma hos Arrhenius 1691 sid. 10.

Mel. 3 — »Til tig mitt hopp jag, Herre, ställer», efter Dav. Ps. 71, synes vara svensk. Meterklassen (9.6.6.9.7.7.) har jag ej annorstädes anträffat. Ps. och mel. återkomma 1691 sid. 19.

Mel. 4 — »Up, låter oss nu Herren prisa», efter Dav. Ps. 95, synes äfven vara svensk. Meterklassen unik: 9.9.8.8.7. Tretakt. — Återkommer hos Arrhenius 1691, sid. 22.

Mel. 5 — Tijo Gudz Budh »Wil tu lefwa utan fahra» öfverensstämmer ej med Luthers »Mensch, willst du leben seliglich» (Z 1956), som har annan melodi. Arrhenii melodi är utan tvifvel svensk. Den går noggrannt på samma kuriösa meter som H 152, till hvars meter den möjligen stått modell. Återkommer 1691 sid. 34.

Mel. 6 — »Himmelens och jordens Herre» angifver sig såsom öfversättning af »Gott des Himmels und der Erden», hvars tyska melodier finnas hos Z 3614 till 3619. Arrhenii melodi är en ganska själfständig variant, anmärkningsvärdt nog mest lik Z 3616 och 3617, hvilka begge äro senare (1731) än den svenska. Melodien återkommer hos Arrhenius 1691, sid. 40. — Jfr H 407.

Mel. 6 såväl som de bägge följande tillhöra »Prof af verterade Psalmer uthaf Teutschan».

Mel. 7 — Dödz Betrachtelser »Ach wann sol es denn geschehen». Siunges som: Himmelens och jordens Herre. Eller: (mel. 7) »Ach när skal thet mig doch hända». Återkommer hos Arrhenius 1691, sid. 94. — Melodien har sedan blifvit G 84 (= H 2).

Mel. 8 — »Mitt liif mon Christus wara» efter »Christus der ist mein Leben» med en melodi som tyckes vara svensk. Återkommer 1691 sid. 94.

Andra samlingen, 1691, innehåller, utom första samlingens åtta melodier, som upptryckts, ytterligare följande melodier:

Sid. 36 — »Jesus är min vän den bäste» — Dübens melodi ur Odæ Sveticæ, se under nr 8 i specialredogörelsen.

(Arrhenius.) Sid. 49 — »Ach, ach, huru kort och flychtig» efter »Ach wie nichtig, ach wie flüchtig». — Z har 1887 ff fyra melodier till denna text, med hvilka den svenska nog här och der har slägrtycke. Dock kan den svenska lika gerna betraktas som själfständig.

Sid. 52 — »O Gud och Herre from» efter »O Gott, du frommer Gott». Melodien tyckes vara svensk — finnes ej hos Z, som har andra melodier (5144 och följ.) för denna text. — P. N. 197.

Sid. 55 — »Gud är mitt hopp, min hjälp och tröst» efter »Gott ist mein heyl, mein hulf und trost» — melodien tyckes vara svensk — Z har för denna text och meterklass (8.7.8.7.8.6.8.) tre andra melodier 4421—3.

Sid. 61 — »We, ach we! mig arme fånge» efter »Weh, o weh mir armen Kinde». Jag har ej kunnat finna den tyska originalpsalmen (meter 8.8.7.7.) — melodien kan mycket väl vara svensk.

Sid. 66 — »Dig, Gud, jag gjärna gifwer mig» efter »Mein lieben Gott ergeb ich mich» — se P. N. 63.

Sid. 72 — »Dhen Gudi tror, han säkert bor» efter »Wer Gott vertraut, hat wohl gebaut» — se P. N. 199.

Sid. 73 — »Hwad Herren Gud behagar» efter »Mein Herz ruht und ist stille» — Z har för denna text en annan melodi (2253) — meterklassen ej hos oss (7.6.7.6.8.8.).

Sid. 75 — »Jesus är min bäste skatt» efter »Jesu meiner selen ruh» — se P. N. 231.

Sid. 77 — »Jesu, tu min tröst och fromma» efter »Jesu meine lust und wonne» — se P. N. 204.

Sid. 79 — »Jesu, tu som min siäl spisar» efter »Jesu meiner Selen weide» — se P. N. 205.

Sid. 81 — »Ingen bättre vän man finner» efter »Meinen Jesum ich erwehle» — meterklass ej hos oss (8.7.8.7.7.3.7.7.) — Z har till denna text åtta melodier (6523 ff), men den svenska är själfständig.

Sid. 88 — »O Jesu Christ, mit ljus och lif» efter »Herr Jesu Christ, mein lebens licht» — se P. N. 480.

Sid. 98 — »Min jämmer nu en ände har» efter »Herr Gott, Arrhenius:»
 mein jammer hat ein end» — se P. N. 479.

Sid. 101 — »Jag har nu i Jesu namn» efter »Einen guten
 Kampf hab ich» — se P. N. 128.

Sid. 133 — »Alt efter Gudz behag» — se P. N. 440.

Sid. 136 — »Herre, mödan tu tig dölljer» — se P. N. 277.

Sid. 140 — »Hwad kan mig dock wara här» — se P. N. 81.

Sid. 144 — »Then som söker, han här finner» — se P. N. 8.

Arrhenii Psalme-Profwer fortsattes sedan med en hand-
 skrifven Continuation, hvilken af Beckman på flere ställen
 omnämnes (se t. ex. sid. 1006). Äfven K S V omnämner
 denna Continuation. Jag har ej sett den, utan citerar efter
 nämnda ställen.

Riddarholmshandskriften, (citerad Ridd.) ett af de få hithör- P. 22.
 rande manuskript jag sjelf undersökt tillhör Universitetsbiblio-
 teket i Lund. Det är en prydlig handskrift i kvartformat med
 skinnband, hvarpå står tryckt i guld Kongl. Ridderholms Sångbok
 Anno 1694 jemte Carl XI:s sigill.

Innertiteln lyder:

Cantional Eller Sång Book Medh Noter Hwar Uthinnan
 alla Psalmer samt the Brukeligaste Kyrie och Sanger Ordente-
 ligen Tillsamman Brachte Ähre Medh många för denna tijden
 Brukelige samt skiöna Nya Melodier förfärdigat och Skrifwen
 Stockholm denn 29de Martij Anno 1694 af Andrea Malmström
 Coll. Sch. St. Jacobinæ Och sedermera af honom förährat till
 Kongl. Ridderholms Kyrckios bruk och nytta.

Denna handskrift är af icke ringa intresse, enär den tillhört
 Stockholms på den tiden officiella kyrka och sålunda utan tvifvel
 varit tongifvande vida omkring. Den innehåller 150 melodier.

Uppställningen är ungefär den samma som hos Rappe och
 i Gamla Psalmboken.

Ett register i slutet af boken upptager 200 textbegynnelse,
 sålunda vida flera än melodiernas antal.

(Ridd.) Mellan sista notsidan och registret finnas en del blanka blad och ytterligare några (blanka) blad hafva utrifvits, hvadan det ser ut som om exemplaret vore en ej fullbordad kopia af ett annat fullständigare exemplar.

De flesta af melodierna igenkännas från andra håll, såsom framgår af redogörelserna längre fram.

Under det att Mönsteråshandskriftens nästan samtliga texter och melodier ingå i Gamla Psalmboken, finnas hos Ridd. en del melodier, som icke rönt detta öde. För öfverensstämmelserna mellan Ridd. och Gamla Psalmboken kommer att under jemförelserna redogöras. Deremot skall jag strax omnämna de afvikande fallen, hvilka äro minst lika intressanta.

Sid. 56 — »Menniska will du salig lefva» — hvarken text eller melodi förekomma i G(amla Psalmboken) — för melodien se under nr 142 i jemförelserna.

Sid. 63 — »O Fader vår vi bedje dig» — text och mel. ej i G — för melodien se under nr 52.

Sid. 65 — »O Herre Gud som allting skop» — melodien ej i G — ej heller annorstädes anträffad — texten lika med G 348.

Sid. 67 — »Tig Herre vill jag prisa» — mel. ej i G — okänd — texten lika med G 351.

Sid. 68 — »Att tu mig i then mörka natt» — texten lik G 353 — melodien okänd.

Sid. 70 — »Ljus af ljus, o morgonstjerna» — mel. ej i G — text såsom G 356.

Sid. 72, mel. 2 — »Christe sann dagsens ljus och sken» — G 368 är utan mel. och hänvisar till 364 (= H 432) — Ridd. har till denna text mel. G 295 (= H 450) — Mel. G 364 förekommer äfven hos Ridd. å samma sida (72) mel. 1 »Christe som ljus och dagen är». För melodiernas historia se under nr 432 och 450.

Sid. 75 — »Vi tacke dig o Jesu Christ» — okänd melodi — texten är lika med G 371, som är utan mel. och hänvisar till G 363 (= H 441).

Sid. 76 — »När jag om morgonen uppstår» — okänd melodi — texten lika med G 347, som hänvisar till mel. G 89 (= H 417).

Sid. 81 — »Tackom nu Gud vår Fader» — hvarken text (Ridd.) eller mel. finnas i G — mel. okänd.

Sid. 84 — »Den ogudaktige säger så» — text såsom G 34, som hänvisar till mel. G 2 (= H 32) — Ridd. har en annan melodi, för hvars förekomst se under nr 280.

Sid. 85 — »Himlarne med all deras här» — text såsom G 37 (mel. G 22 = H 151) — annan melodi, okänd.

Sid. 89 — »Såsom efter vatnet kalla» — hvarken text eller melodi finnas i G — melodien okänd.

Sid. 91 — »Gud är vår starkhet och vår tilflykt» — text såsom G 57 till mel. G 219 (= H 35) — Ridd. har en annan melodi, som saknas i G — för dess förekomst se under nr 6.

Sid. 92 — »Hjelp Gud utaf din nådes tron» — text såsom G 64, hvars melodi är lika med H 256 — för förekomsten af melodien hos Ridd. sid. 92 se under nr 280 — Ridd. har äfven melodien G 64 men till annan text (= G 74 »O Herre Gud! bete tin magt»).

Sid. 99 — »Säll är den man som fruktar Gud Och stor» — text såsom G 89 (med mel. = H 417), men med annan melodi, för hvars förekomst se under nr 52.

Sid. 100 — »Tå Israel af Egypten drog» — text såsom G 91 (med mel. = H 381), men med annan melodi, för hvars förekomst se under nr 381.

Sid. 105 — »Min själ skall utaf hjertans grund» — text såsom G 108 (med mel. = H 140), men med annan melodi, okänd, i moll — jfr under nr 280.

Sid. 112 — »Står up I syndare med flit» — text såsom G 207 (med mel. G 217 = H 237), men med annan melodi, okänd.

Sid. 113 — »Haf tålamod, war from och god» — text såsom G 263 (med mel. = H 233), men med annan melodi, okänd.

Sid. 114 — »Var glad du helga Christenhet» — text såsom G 123 (med mel. = H 54), men med en melodi som tyckes vara bearbetad efter melodien »Verldens Frälsare kom här» — jfr under nr 54 och 58.

Sid. 115 — »Gläd tig tu helga Christenhet» — text såsom G 124 (hvars melodi är = H 59), men med melodi såsom

(Ridd.) Mönsterås fol. 94 — ett af de fall, der G ej upptager Mönsterås — jfr under nr 59.

Sid. 120 — »Trofaste Gud, Herr Jesu kär» — hvarken text eller mel. finnas hos G — melodien okänd.

Sid. 123 — »Tridie dagen ett bröllop stod» — samma ämne finnes hos G 201 med annan textbehandling och annan melodi (= H 304). Riddarholmshandskriftens melodi finnes hos Z 4587 b »O Herr, gedenk in Todespein» efter Praxix pietatis, Berlin 1653.

Sid. 127 — »O Gud och menniska Jesu Christ» — text och musik ej i G, melodien okänd.

Sid. 127 — »Sjung min tunga» — avviker både i ord och melodi från G 157 (H 106).

Sid. 128 — »Nu är kommen vår påskafröjd» — text såsom G 162 (med mel. = H 104), men annan melodi, för hvars förekomst se under nr 96 — Ridd. har äfven melodien G 162 men till annan text (såsom G 298 »Tu ting, o Gud! beds jag af tig»).

Sid. 129 — »Upståndnen är vår Herre Christ, Alleluja För» — text såsom G 168 (som hänvisar till mel. G 167 = H 107), men med annan melodi, för hvars förekomst se under nr 107 — Ridd. har äfven text och mel. G 167 »Upståndnen är vår Herre Christ, Halleluja, Allas».

Sid. 129 — »Sig fröjde nu hvar christen man» — text såsom G 166 (som för melodi hänvisar till G 167 = H 107), men med annan melodi, okänd — äfven Mönsterås har till denna text (fol. 97) en sjelfständig melodi, olik de bägge andra.

Sid. 130 — »Jesus Christus sann Gud och man» — hvarken text eller melodi i G — melodien okänd.

Sid. 130 — »Jesu tu äst vår salighet» — text såsom G 175 (som för melodi hänvisar till G 321 = H 399), men med annan melodi, okänd.

Sid. 130 — »Upfaren är vår Herre Christ» — text såsom G 176 (som hänvisar till G 167 = H 107), men med annan melodi, för hvars förekomst se under nr 115.

Ridd. har dessutom till Simeons lofsång en annan mel. än G 115.

Ännu ett och annat manuskript kommer att i specialundersökningen nämnas. Att jag ej upptagit dem i denna förteckning, beror derpå, att jag ingenting vidare känner om dem än att de omnämnas i Norlinds register.

Gamla Psalmboken, till hvilken jag nu skall öfvergå, utkom år 1695 utan melodier och 1697 med melodier. Öfverallt i detta arbete, hvarest citeras G, menas koralpsalmboken af 1697. År 1701 utkom en öfversedd upplaga, och 1739 utkom åter en upplaga, som blott på ett enda ställe afviker från den gamla, i det att vid nr 178 en melodi tillagts. År 1774 utkom koralpsalmboken för fjerde gången, men kallar sig Andra upplagan. Den har slopat mel. 178 b och är alldeles lika med 1697. Det är ett exemplar af denna upplaga undertecknad anlitat.¹⁾

Koralpsalmboken af
1697 (cit. G).

G är den första svenska kyrkliga melodisamling som är försedd med ackompanjemang — hvarom mera annorstädes. Då vid någon melodi undantagsvis ackompanjemang icke förekommer, angifver jag detta särskildt.

I betraktande af den viktiga plats Gamla Koralpsalmboken intager i våra hymnologiska studier, skall jag här redogöra äfven för de melodier som ej af Hæffner upptagits 1820. Då någon af Gs melodier är i det följande omnämnd, angifver jag här endast de nummer, under hvilka de längre fram kunna sökas.

För G 1 se under nr 142 i jemförelserna — för G 2 se under nr 32 — för 3 (= 392) under nr 480 och 4 under nr 17.

G 5 »Wi tro uppå en Gud» — utan ackompanjemang — ej hos Haffner vare sig 1808 eller 1820 — finnes i handskrifterna Mönsterås, Kalmar Folio I och Rappe (T. N.).

G 6 »O Gud, wi låfwe dig, O Herre» — utan ackompanjemang — ej hos Hæffner 1808 och 1820 — finnes i följande tryck och handskrifter: Ordo Canendi, Liten Sångbok, Skara 2, Liber Cantus Wexiö, Kalmar Folio I, Mönsterås, Linköping 227 a och 230 samt Grevillius (T. N.).

¹⁾ För öfriga upplagor af G, se Beckman, Svensk Psalmhistoria sid. 1012. — Beckmans historik öfver psalmtexterna innehåller mången gång värdefulla upplysningar äfven för melodiernas historia.

- (G) För G 7 — utan ackompagnemang — se under nr 263 — för G 9 se under nr 31 — 10 se 305 — 12 se 149 — 14 se 152 (H 152 a) — 15 se 159 — 16 se 154 — 17 (= 379) 155 — 20 se 160 — 22 se 151 — 23 »Hjelp Gud, hwad för jämmerlig ting» efter »ton» 24 finnes i handskriften Kalmar Folio I (fol. 50) — »Tonen» 24 (= 64) se under nr 256 — 26 se 374 — 27 se 280 — 29 se 277 — 31 se 196 — 35 se 211 — 38 se 379 — 39 se 414 — 40 se 119 — 42 se 47 — 45 se 264 — 46 se 226 — 48 se 232 — 52 se 101 — 53 se 77 — 55 se 185 — 56 se 124 — 59 se 181 — 60 se 385 — 61 (ej hos H) se 280 — 64 se 256 — 67 se 402 — 68 se 39 — 71 (ej hos H) se 231 — 75 se 310 — 77 se 288 — 79 se 7 — 80 se 225 — 83 se 266 — 84 se 2 — 85 = 288 se 239 (H 239 a) — 86 se 1 — 87 se 390 — 88 se 118 — 89 se 417 — 91 se 381 — 93 = 302 se 178 — 94 se 199 — 96 se 6 — 98 se 339 — 99 se 182 — 100 se 33 — 102 se 242 — 103 se 11 — 107 se 29 — 108 se 140 — 109 se 326 — 110 se 131 — 113 Mariæ lofsång »Min själ prisar storliga Herran» — utan ackompagnemang — ej hos Hæffner vare sig 1808 eller 1820 — finnes i handskrifterna Kalmar Folio I, Mönsterås (T. N.) och Ridd. — 114 Zachariæ lofsång »Låfwad ware Herren Israels Gud» — utan ackompagnemang — ej hos Hæffner — finnes i handskrifterna Kalmar Folio I, Mönsterås (T. N.) och Ridd. — 115 Simeons lofsång »Herre, nu låter tu tin tjenare fara i frid» — utan ackompagnemang — ej hos Hæffner — Ridd. har här en annan melodi — 116 se 51 — 117 se 52 — 118 »Esaie Prophetenom hände thet så» — utan ackompagnemang — se under nr 9 — 119 se 50 — 120 se 49 — 121 se 58 — 122 »Wi låfwom Christ, en Konung båld» — utan ackompagnemang — se under nr 56 — 123 = 338 se 54 — 124 se 59 — 125 se 62 — 126 »Alle Christne fröjda sig i thenna högtid» — utan ackompagnemang — ej hos Hæffner 1808 och 1820 — finnes i äldre tryck och handskrifter: Liten Sångbok, Broocmanni (nr ?), Liber Cantus Wexiö, Kalmar Folio I, Mönsterås, Vesterås, Linköping 227, Grevillius (T. N.) och Ridd. — 127 se 60 — 128 och 129 se 61 — 130 se 68 — 131 se 55 — 132

se 63 — 134 se 406 — 136 se 370 — 140 se 64 — 141 se 70 (G)
 — 142 se 195 — 143 se 66 — 144 se 204 — 145 se 67 —
 147 »O Gud vår Fader i ewighet» — ej hos H 1820 — se
 under nr 72 — 148 se 97 — 149 »Jesus uppå korsset stod» —
 ej hos H 1820 — finnes i handskrifterna Mönsterås, Vesterås
 och Rappe (T. N.) — Thomissön fol. 78 b och Jespersön sid.
 183 hafva texten, men med annan melodi — 150 se 86 — 152
 se 76 — 153 se 96 — 154 se 98 — 155 se 84 — 156 se
 92 — 157 se 106 — 160 = 229 se 99 — 161 »Sann Gud och
 Man, o Jesu blid» — ej hos H 1820 — se under nr 226 —
 162 = 230 se 104 — 163 se 103 — 164 »Jesus Christus han är
 worden» — utan ackompagnemang — ej hos H 1808 och 1820
 — finnes: Ordo Canendi, Liten Sångbok, Liber Cantus Wexiö
 Broocmanni 196, Vesterås, Linköping 226 och 227 a, Skara 5,
 Mönsterås, Kalmar Folio I (T. N.) samt Lindeman 19 »Christus
 Jesus for os offret» — 165 se 102 — 167 se 107 — 169 se
 108 — 170 se 109 — 171 »Jesus Christus vår Frälserman» —
 upptagen H II 23 — finnes hos Zahn 98 och Z 1978 »Jesus
 Christus, unser Heiland» efter Klug 1535 (äfvén Lutherbuch
 31 och Byström 16) — Thomissön har melodien fol. 98 b till
 text »Jesus Christus er opfaren» — Lindeman har melodien
 under nr 89 med dels Thomissöns text, dels texten »Jesus
 Christus vor Frelsermand» — Finsk har melodien under nr
 75 — 172 se 110 — 173 se 111 — 177 se 114 — 178 se 202
 (H 202 efter 1739 års upplaga af Koralpsalmboken) — 179
 »Then Helge Andes nåd» — utan ackompagnemang — ej hos
 H 1808 och 1820 — finnes: Bjuråker, Ordo Canendi, Brooc-
 manni 190, Skara 3 och 5, Linköping 227 a och 230, Mönsterås
 och Grevillius (T. N.) — 180 se 133 — 181 se 134 — 182 se
 135 — 183 se 132 — 185 »När Christus, Guds thens Högstas
 Son» — ej hos H 1820 — se under nr 114 — 186 se 137 —
 187 ej hos H 1820, se under nr 138 — 188 se 21 — 189 se
 22 — 190 se 23 — 191 se 139 — 192 se 20 — 193 »Gud
 heligsta Treenighet» — ej hos H 1820 — omnämnd under nr
 31 — 194 se 25 — 196 se 36 — 199 se 158 — 201 se 304 —
 204 se 333 — 205 se 282 — 206 se 380 — 208 »Then som

- (G) efter Guds Rike står» — ej hos H 1820 — är af Burkhard Waldis 1553 »Richt mich, mein Gott, führ mir mein Sach» — Z 8273 — finnes i Svenska Psalmböckerna af 1572 och 1616 samt i handskrifterna Kalmar Folio I, Mönsterås, Linköping 230 och Rappe (T. N.) — 209 se 400 — 210 se 298 — 212 se 82 — 213 se 165 — 214 se 170 — 215 se 138 — 216 se under nr 255 — 217 se 237 — 218 se 44 — 219 se 35 — 220 se 144 — 222 se 327 — 224 se under nr 462 — 225, ej hos H 1808 och 1820, se under nr 64 — 226, ej hos H 1820, se under nr 138 — 229 se 99 — 230 = 162 se 104 — 232 se 328 — 235 se 126 — 263 se 122 — 237 se 260 — 240 se 194 — 244 se 75 — 245 = 270 se 8 — 246 se 205 — 247 se 191 — 248 se 180 — 249 se 373 — 250 se 190 — 251 se 167 — 252 se 186 — 253 se 187 — 257 se 222 — 260 »Allena til Gud sätt tit hopp fast» — ej hos H 1820 — Ridd. har textbeggynnelsen — se under nr 96 — 262 se 229 — 263 se 233 — 266 se 216 — 268 se 78 — 269, ej hos H 1820, se under nr 191 — 270 (= 245) se 8 — 271 se 456 — 272 se 457 — 273 se 315 — 274 se 215 — 275, ej hos H 1820, se under nr 237 — 277 se 448 — 279 se 203 — 280 se 10 — 281 se 41 — 282 se 153 — 283 se 206 — 285, ej hos H 1820, se under nr 183 — 288 (= 85) se 239 (H 239 a) — 289 se 79 — 290 se 5 — 293 se 171 — 294, ej hos Hæffner 1808 och 1820, se under nr 78 — 295 se 450 — 297, ej hos H 1808 och 1820, se under nr 197 — 302 (= 93) se 178 — 303 se 370 — 305 se 197 — 306 se 301 — 307 se 198 — 308 se 387 — 310 och 311 se 303 — 312 se 223 — 318, ej hos H 1820, se under nr 226 — 319 se 128 — 321 se 399 — 323 se 160 — 326 »Gud som all ting skapade», upptagen hos H II 14, finnes i handskrifterna Mönsterås (T. N.) och Ridd. — 327 »Huru Gud i begynnelsen Himmel och jord», ej hos H 1808 och 1820, upptages af Evers 31 — 328 se under nr 149 — 329, ej hos H, omnämnd under nr 416 — 331, ej hos H, omnämnd under nr 344 — 332, ej hos H, omnämnd under nr 197 — 338 (= 123) se 54 — 339 se 447 — 340 se 53 — G 341 »Tacker Herranom, som är ganska blider — hos H II 11

med anmärkning: »Utur Böhmiska Choralböcker till Ps. (G)
 Dancket dem Herrn, denn er ist sehr freundlich» — med
 denna text finnes melodien enligt Z I sid. 8 hos Böhmiska
 Bröderna 1544 — Bach 228 — Z 12 har melodien såsom tenor-
 stämman i en tonsats »Vitam quæ faciunt beatiorem» hos Spangen-
 berg 1546 (*Grammaticæ latinæ partes*) — jfr äfven Z 15 »Schau
 wie lieblich und gut ist's allen Brüdern» efter Böhm. Br. 1566
 — melodien finnes äfven hos Thomissön 1569 fol. 196 b och
 Jespersön sid. 442 »Huo som vil salig vdi Verden leffue» —
 samt i Mönsteråshandskriften med samma text som i G — 342
 se 429 (saknas hos H 1808) — 343 se 130 — 344, ej hos H
 1820, se under nr 31 — 345 »Lustig af hjertans grunde», ej
 hos H 1820, finnes i Mönsteråshandskriften — 350 se 419 —
 352 se 416 — 354 se 424 — 363 se 441 — 364 se 432 — 365
 se 421 — 366 se 436 — 367 se 438 — 370 se 440 — 375
 se 433 — 377 se 136 — 379 (= 17) se 155 — 380 se 173 —
 381 se 295 — 382 »Ewinnerlig är mit hopp til Gud» — ej
 hos H 1808 och 1820 — finnes i handskrifterna Mönsterås och
 Ridd. — finnes äfven Finsk 497 — upptages i Kult och Konst
 1906 sid. 315 i Koralprof ur »Koralbok till Evers' Psalmboks-
 tillägg» af Norén och Morén samt i nämnda Koralbok 1907
 nr 43 — 383 se 469 — 390 se 489 — 392 (= 3) se 480 — 393
 se 395 — 394, ej hos H 1808 och 1820, se under nr 395 —
 395 se 335 — 396, ej hos H 1808 och 1820, se under nr 479
 — 397 se 478 — 398 och 399 se 26 — 400 se 495 — 401 se
 492 — 402 »I stoft och sand then swarta mull» — utan ackom-
 pagnemang — ej hos H 1808 och 1820 — finnes: *Liber Offi-*
cium, *Liber Cantus Wexiö*, *Kalmar Folio I*, Mönsterås, Skara
 3, Linköping 227 och 230 samt Grevillius (T. N.) — 403, ej
 hos H 1820, se under nr 416 och 497 — 404 se 498 — 405
 se 15 — 406, ej hos H 1820, se under nr 79 — 407, ej hos
 H 1820, deremot 1808 och 1821 (H II 38 c), se under nr 178
 — 408, ej hos H 1808 och 1820, omnämnd under nr 237 —
 409, ej hos H 1808 och 1820, omnämnd under nr 178 — 410
 se 486 — 411 se 487 — 412 se 394. — De nummer i G, som
 här ej nämnts, hafva ej melodier, utan blott hänvisningar.

- (G) Melodiernas antal i G utgör 262. Men då 9 melodier förekomma två gånger (nr 3 äfven såsom 392 — 17 såsom 379 — 24 såsom 64 — 85 såsom 288 — 93 såsom 303 — 123 såsom 338 — 160 såsom 229 — 162 såsom 230 — 245 såsom 270), blir summan 254. Lägges härtill b-numret till nr 178 i 1739 års upplaga, få vi slutsumman 255.

Ackompagneman-
get i G.

Såsom redan nämnt, äro melodierna i Gamla koralpsalm-boken försedda med ackompagnemang. Detta består af en besiffrad bas. Det är sålunda afsedt för orgel, och organisten har sjelf att utfylla mellanstämmen eller mellanstämmorna.

G skiljer sig sålunda i tvenne afseenden från sina svenska föregångare, dels

1) derigenom att den är försedd med mera än en stämma — flertalet föregående kyrkosångböcker äro enstämmiga; dels

2) derigenom att ackompagnemanget utgöres af orgel — då förut flerstämmighet, der den förekom, åstadkoms genom sångröster.

Genom sitt orgelackompagnemang skiljer sig G icke blott från sina föregångare, utan äfven från de flesta af sina efterföljare. Hæffner skref fullt medvetet med tanke på fyrstämmig sångsats, och ända in i våra dagar skrifver man mer eller mindre medvetet på samma sätt. Endast Södling, som direkt imiterar G, samt Heintze, Nordqvist-Lagergren och stundom Lindegren låta förstå, att de skrifvit med tanke på orgeln.

G har sålunda bestämdt betonat, att den tänkt sig melodierna sjungna enstämmigt, unisont.

G. J. Vogler.

Voglers koralbok 1798 är vår första fyrstämmiga koralbok. Dess titel lyder:

Choral-Bok af 90 Melodier til 260 Svenske Psalmer jemte Organist-Scholans Andra Del, Som Förklaring.

Författarenamn och tryckår saknas. Boken består af 23 tätt tryckta sidor nottryck från Kongl. Privilegierade Not-Tryckeriet i Stockholm; dessutom titelbladet samt i slutet ett blad med register i boktryck, allt i liggande stor oktav.

Organist-Scholans Andra Del. Förklaring Öfver Choral- (Vogler.) Boken. Stockholm, Tryckt hos Anders Jac. Nordström 1799 — äfvenledes utan författarenamn — är en bok för sig sjelf, i stående format, liten oktav.

Melodierna äro Gamla Koralsalmbokens melodier och hafva behållit dennas numrering. De äro följande:

Pag. 1: 1, 9, 16, 17 — Pag. 2: 27, 31, 38, 40 — Pag. 3: 42, 45, 46, 48 — Pag. 4: 53, 56, 67, 84 — Pag. 5: 85, 86, 94 — Pag. 6: 99, 100, 107, 108 — Pag. 7: 116, 117, 119, 121 — Pag. 8: 125, 127, 128 — Pag. 9: 130, 131 — Pag. 10: 132, 136, 141, 142 — Pag. 11: 152, 153, 154, 157, 167 — Pag. 12: 170, 172, 173, 180, 182 — Pag. 13: 186, 188, 189 — Pag. 14: 190, 191, 192, 215 — Pag. 15: 217, 219, 220, 229 — Pag. 16: 230, 232, 235, 240, 245 — Pag. 17: 246, 252, 253, 262 — Pag. 18: 266, 268, 274, 281 — Pag. 19: 283, 290 — Pag. 20: 302, 305, 307, 311 — Pag. 21: 312, 319, 323, 342 — Pag. 22: 377, 392, 393, 395 — Pag. 23: 403, 404, 411, 412.

Här uppräknade nummer utgöra 88. Vogler har sammanlagit G 128 och 129 till en enda melodi, som han dock betecknar med begge rubriknumren. Det skulle alltså bli 89. Den återstående af de 90, nr 288, finnes ej i G, utan betecknas af Vogler i registret såsom ny. Utan tvifvel är den af Vogler sjelf komponerad.

Af de 90 melodierna hafva 24 udda takt, öfverallt tecknad såsom sex fjerdedelar.

Voglers afsigt med sin koralbok var dels att inskränka, dels att komplettera Gamla Koralsalmboken.

Inskränkningen bestod deruti, att Gs (255) melodier reducerades till 90.

Härigenom ställde sig Vogler på de koralboksutgifvares ståndpunkt, som hylla den principen, att melodiernas antal ej bör vara onödigt stort — en princip som jag gerna tillträder och till hvilken jag senare skall återkomma.

Kompletteringen bestod deri, att Gs melodistämman och besiffrade bas ersattes med en fyrstämmig sats, tänkt och skriven för orgel, ej för sångstämmor.

(Vogler.)

I detta afseende står sålunda Vogler på samma ståndpunkt som G: han tänkte sig melodierna sjungas unisont med orgelackompagnemang.

Skälet hvarför han skref ut ackompagnemanget fyrstämmigt var det, att han ansåg organisterna i allmänhet ej ega nog underbyggnad att på egen hand på ett korrekt sätt utfylla de mellanstämmor, hvilka G endast antydde genom besiffringen.

Då sedermera Hæffner 1808 åtog sig ett liknande arbete fast i större stil — han harmoniserade nästan alla Gs melodier — utgick han tydligen från samma grundtanke som sin store antagonist Vogler, beträffande nödvändigheten att utskrifva fyrstämmig sats för melodierna.

J. C. F. Hæffner
(citeras H).

Hæffners fyrstämmiga sats år 1808 är icke så orgelmässig som Voglers, men icke heller så körmässig som den blifvit år 1820 — den intager en i min tanke lycklig mellanställning mellan begge, såsom jag för öfrigt anser Hæffners koralbok af 1808 äfven i andra hänseenden mera tilltalande än koralboken af 1820.

H 1808.

Hæffners koralbok af 1808 bär denna titel:

Choral-Bok utgifven af Joh. Christian Fredrich Hæffner, Kongl. Hof-Kapellmästare. Stockholm, Tryckt hos Carl Delén, 1808.

Format och utstyrsel lika med Voglers, notsidornas antal 130, i början dessutom 20 sidor boktryck.

Koralboken upptager Gs melodier i deras ordningsföljd, dock med några omkastningar — sålunda förekommer mel. G 80 under nr 28, samt G 342 under nr 30. Mel. 7 förekommer å sid. 126, mel. 110 och 118 å sid. 128. Mel. 24, som i G återkommer under nr 64, finnes hos Hæffner endast under det senare numret, såsom Hæffner ock undviker flera af Gs upprepningar. Dock har Hæffner upprepat nr 42 (jemn takt) vid nr 221 (udda takt) — 85 vid 288 — 93 vid 302 — 116 vid 292 — samt 142 å sid. 130 såsom nr 227.

Uteslutna äro följande af Gs melodier:

5, 6, 20, 113, 114, 115, 126, 164, 179, 225, 294, 297, 327, 328, 329, 331, 332, 382, 394, 396, 402, 408 och 409 — summa 23.

Tillagda äro följande melodier:

(H 1808.)

a) inuti stommen: å sid. 48 en melodi (för psalmerna 153 och 160), hvilken sedan återkommer 1820 såsom nr 96 b — mel. 287, som återkommer 1820 såsom nr 231 — mel. 294, som återkommer 1820 såsom nr 71 — förutom en mängd hela melodier eller melodidelar såsom varianter;

b) i tillägget, som tager sin början å sid. 118:

mel. 414, för hvars förekomst se specialundersökningarna under nr 275 — 415 som sedan blifvit mel. H 296 — 416 som blifvit H 162 — 417 som blifvit H 28 — 418 som blifvit H 6 — 419 som återfinnes hos H II 13, se specialundersökningarna under nr 330 — 420 som blifvit H 481 — 421 som blifvit H 89 — 422 som blifvit H 14 — 423 för hvars förekomst se undersökningarna nr 142 — 424 som blifvit H 392 — 425 = H 85 — 426 = H 291 — 427 = H 252 — 428 = H 3 — 429 = H 58 — 430 som Hæffner säger vara af Luther men som jag ej kunnat identifiera — 431 = H 407 — samt 432 (sid. 130) = H 146¹).

Såsom ofvan antydt, voro Hæffner och Vogler antagonister. Striden dem emellan var så häftig, att det nästan kännes betryggande att kunna betrakta dem från ett hundraårigt afstånd. Hvarom stridde de?

Strid mellan Vogler
och Hæffner.

Man har trott, att de stridde om melodierna. Man har tänkt sig att, Vogler representerade Gamla Koralsalmboken med dess s. k. rytmiska melodier och att Hæffner representerade den tyska skola, som påyrkade rytmernas aftrubbnings och melodiernas utjemning.

Detta är endast delvis riktigt; ty vid den tidpunkt, år 1799, då striden stod som hetats, var Hæffners program i detta afseende ingalunda färdigt. Ännu 1808 utgifver han ju en ny

¹) Enligt företalet, sidorna 6 och 7, skulle följande melodier vara svenska originalmelodier, nämligen: 29 (= H 277), 64 (= H 256), 84 (= H 239 a), 103 (= H 11), 141 (= H 70), 199 (= H 158), 206 (= H 380), 321 (= H 399), 370 (= H 440) och 380 (= H 173) — summa 10. Af dessa äro dock 5 (nämligen 64, 103, 141, 199 och 206) med säkerhet tyska. Såsom mästerstycken betraktar Hæffner 64 och 103.

Harmoniserings-
konst.

upplaga af Gamla Koralsalmbokens melodier, visserligen med tillägg af några nyare tyska melodier, och den egentligen tysk-färgade koralboken utkom först tolf år senare.

Nej, det var icke melodierna striden gällde. Genomläser man uppmärksamt stridsskrifterna, skall man finna, att det var melodiernas *harmonisering* som i främsta rummet upptog de stridandes tankar. Detta är så mycket märkligare som kämparne voro fullkomligt ense om sina grundåskådningar och utgångspunkter, nämligen pro primo: att melodierna äro byggda öfver grekiska tonarter; pro secundo: att de skola harmoniseras fyrstämmigt.

Senare tider hafva betviflat tonarternas grekiska ursprung, och undertecknad är för sin del öfvertygad om, att kyrkotonarter, ehvad de äro grekiska eller ej, icke skola harmoniseras.

Då emellertid de stridande kunde enas om dessa tvifvelaktiga grundåskådningar, som dock voro en strid värda, kan man ej finna annat än att striden rörde bagateller och att den var af mera personlig än saklig art. Bagatellerna bestodo i beskyllningar å ömse sidor för smaklös harmonisering af de grekiska melodierna. Vogler ansåg Hæffner vara för stel och pedantisk, Hæffner ansåg Vogler vara för fri, särdeles beträffande sin s. k. mellanklang, d. v. s. genomgående noter i stämföringen, hvilka kunde blifva ackordfrämmande. Beskyllningen är nog förklarlig från Hæffners sida, särdeles om man betänker Hæffners gryende idé om stämmornas syllabiska gång — som nämndt gick Hæffners tankegång i riktning mot *sjungen* fyrstämmig sats. Vogler däremot, som var den store orgelvirtuosen, skref sin fyrstämmiga sats mera orgelmässigt, hvarvid hans s. k. mellanklang utan tvifvel borde kunna lättare tolereras. Detta kunde eller ville Hæffner icke förstå. Striden blef allt mera personlig och allt mindre saklig. De bägge tyske stormännen kunde ej tillsammans trifvas i Sverige. Och så blef det Vogler som lemnade landet, till trots för att hans mera slipade penna i allmänhetens ögon förlänat honom segern eller i alla händelser bragt skrattarna på hans sida. Voglers oroliga ande sträf-

vade ock efter strid och äfventyr i andra länder och på andra arbetsfält¹⁾).

Men om striden mellan Vogler och Hæffner endast berörde den ena sidan af Hæffners verksamhet för vår koralmusik, nämligen hans harmoniseringskonst, till hvilken jag för öfrigt senare skall utförligare återkomma, så bör jag måhända här beröra den andra sidan af hans verksamhet, hvilken i striden med Vogler föga betonades, nämligen den nivellerande verksamheten och de nyare tyska melodiernas införande.

Tyska melodiers införande.

Dessa senare principer kunna knappast anses vara precise-rade i koralboken af 1808, utan det är först i 1820-års koralbok som Hæffner gifvit fullt uttryck åt alla sina grundsatser.

Hæffners harmoniseringskonst har, trots det motstånd den på sin tid rönt, dock efter hand vunnit ett stort erkännande, som alltjämt är snarare i stigande än i fallande. Deremot hafva hans nivelleringsprinciper och hans tyskeri ännu icke förgåtits, och ännu i dag riktas hårda slag mot hans döda mull.

Hvari bestå då dessa synder, mot hvilka mången ännu i vår tid ställer sig så oförsonlig?

Hæffner egde nog mod och kraft att i Sverige göra sig till målsman för den ändrade riktning koralmusiken tagit i hans fädernesland. Riktningen, som i Tyskland ingalunda kom plötsligt och oförberedt utan var en följd af längre utveckling, tog sig för Hæffner uttryck särskildt i Königs koralbok (*Harm-nischer Liederschatz*) 1738 och hade äfven hunnit till Danmark, hvarest den representerades af Schörrings koralbok 1781.

¹⁾ För literatur till belysning af dessa frågor se, utom den tidens tidningspress, Voglers *Organist-Scholans* begge delar (1798), »Aboten Voglers *Lection til Choral-Eleven M. H.*» daterad Stockholm den 1 Maj 1799, samt »Aboten Voglers *Andra Lection til Choral-Eleven M. H.*», daterad Köpenhamn den 26 Maj 1799 (bägge tryckta hos J. A. Nordström i Stockholm, den förra 1799, den senare 1800). — M. H. betyder Mayema Huhu, hvilka ord utgöra texten till en hottentottisk melodi, öfver hvilken Vogler vid en orgelkonsert spelat fria fantasier. Sedan Hæffner opponerat sig mot denna art af orgelmusik, belade Vogler honom dädanefter med namnet Mayema Huhu. — Forssman, *Om Hæffners verksamhet för tonkonstens utveckling i Sverige*, Upsala 1872, har intet om denna strid.

Den nya riktningen minskar antalet af melodier i udda takt, i det att den slopar somliga och bearbetar andra till jemn takt; den minskar antalet af melismer och punkteringar; och då nya melodier författas, skrivas de i jemn takt.

Hæffner är, såsom synes, ingalunda uppfinnaren af dessa tendenser. De lågo så att säga i luften öfver den protestantiska världen och kräfde att vinna gehör äfven hos oss; och så blef Hæffner den af ödet utvalde, som skulle föra dem fram.

Riktningen var till sitt omfång så mäktig och till sitt innehåll så stark, att den skulle hafva banat sig väg genom Sverige äfven utan Hæffner. Om Hæffner ej funnits, hade den helt enkelt valt sig ett annat redskap.

Det är icke Hæffner som bör bära skulden och de oförsönliges hat, utan dessa borde i stället vända sina svärd, eller sina käppar, mot den oblidkeliga utvecklingens lopp.

Låtom oss nu se till, hvad det var som vållade, att utvecklingen tog just denna riktning.

Rytternas niveller-
ring.
Allmän lag.

Hvarje föremål, som brukas flitigt, är utsatt för nötning. Denna allmänna förvandlingens lag gäller äfven melodier, då de mycket sjungas.

En melodi — icke harmoniserad, utan blott enstämmig — består af intervallvexlingar och rytm.

Man behöfver ej vara musikalisk för att uppfatta och minnas rytmen i en melodi, men man måste ega musiköra för att kunna uppfatta och minnas ordningsföljden i melodiens intervallvexlingar; det är icke gifvet, att den i sistnämnda afseende musikaliske äfven har sinne för rytmer. Helt generelt skulle jag vilja tro, att män bättre fatta och återgifva rytterna och kvinnor bättre fatta och återgifva melodierna.

Jag skulle kunna tänka mig en melodi, fortplantad från mor till dotter i ett par hundra år, ännu kunna vara sig lik, något så när, i afseende på intervallförändringarna; men den ursprungliga rytmen skulle snart vara förändrad och slutligen alldeles borta, allt under det melodien fortfarande mindes. Om far och son skulle göra samma försök, skulle melodien snart vara

alldeles glömd, möjligen skulle rytmen kunna minnas ännu en kort tid till sist.

Melodien skall sålunda utan någon annan åverkan än tidens förlora sin rytm — kanhända efter ett par tiotal år — särdeles under tider, då notkunnighet är minimal och minnet ej kan förnyas på literär väg.

Detta, när melodien sjunges af en enda person.

Långt större blir nötningen, om melodien sjunges af flera personer på en gång, af en hel församling, (alltjemt unisont och utan ackompanjemang). Gäller det nu en kyrkomelodi, äfven en sådan som församlingen ofta hört, så får man ändå ej vara säker om, att alla de sjungande *kunna* melodien, och det blir då de mindre kunnige, som, låt vara mot sin vilja, förmå de mera kunniga att släppa efter både på rytmen och tempot.

En melodi, som sjunges unisont af en blandad kör, förlorar nästan redan under sin kompositörs lifstid sin rytm. Nog hafva vi alla hört Pacius' Vårt Land sjungas af en skara menniskor i fria luften eller inomhus i nära nog fullkomlig utjemning — alla toner i det närmaste lika långa — och detta till trots för att melodien af sin skapare skrifvits mycket starkt rytmisk och till trots för att visan ännu är så ny i jemförelse med många af våra psalmmelodier.

Redan denna allmänna lag — om en rytmisk melodis nödvändiga utjemning, då den sjunges under något tiotal år af en församling i unison kör — borde vara tillräcklig för förståelsen af det fenomen, för hvars skull utjämningens män i senare tider skördat så mycken smälek.

Men vi skola ytterligare visa, hurusom historiska faktorer spelat in, till den allmänna lagens fullbordan — faktorer som göra det platt omöjligt att tänka sig utvecklingen i någon annan riktning än den vi känna.

Historien visar oss, att de försök man gjort att *ackompanjera* melodierna långt ifrån att konservera dessa endast *påskyndat* deras nötning enligt den allmänna lagen.

Akkompagnemanget har levererats på tvenne sätt: i äldre tider (från 1500-talet) genom flerstämmig kör, och i yngre tider (från 1600-talet) genom orgel.

Körsångens inverkan.

Den flerstämmiga körsång, som skulle tjena till stöd för församlingens koralsång¹⁾, var en konstprodukt af en högt uppträffad kontrapunktisk teknik. Denna långt drifna teknik hade emellertid en så utpräglad vetenskaplig läggning, att den aldrig förmådde låna sig åt ett så praktiskt syfte som gudstjenstlig församlingssång. Körsången gick sina egna vägar — oakadt den möjligen trodde sig gå församlingens — och församlingen slutade ofta med att tigande undra öfver denna opraktiska hjälp. Körkomponisterna deremot behandlade grundmelodierna på det sätt som bäst passade deras kontrapunktiska funderingar. Derigenom ändrades ideligen melodiernas rytm och — hvad som var ännu betänkligare — för vinnande af tid till stämföringens konstnärliga utveckling, saktades hufvudmelodiens tempo till den grad, att äfven om församlingen kände melodien mycket noga, melodien dock ej kunde identifieras i det långsamma tempot. På hvarje ton af hufvudmelodien sjöngo nämligen de öfriga stämmorna så många andra noter, att hufvudmelodien äfven för en verkligt musikalisk åhörare fullkomligt undanskymdes och bortkrånglades.

Luthers gode vän och musikaliske rådgifvare Walter skref just i denna stil och står på höjden icke blott af sin tids utan af alla tiders musikaliska teknik. I mina ögon står han minst lika högt som Johann Sebastian Bach. Men han var såsom praktisk ledare af kyrkosången *föga lycklig*. Detta omdöme gäller naturligtvis endast hans flerstämmiga konstsångbok af 1524 och drabbar ej hans begge Enchiridier i Erfurt samma år. Förenklingar af den krångliga satsen försöktes visserligen sedermera dels af Ossiander, som till motsättning mot föregångarna förlade melodistämman i sopranen — Walter och de öfriga lade melodistämman i tenoren — samt af Eccard, som i viss mån

¹⁾ Denna åsigt, att den flerstämmiga konstmässiga körsången skulle ackompanjera församlingens enstämmiga sång, är en numera gängse åsigt. Möjligen kommer den att af en blifvande forskning något modifieras.

omintetgjorde Ossianders enklare sättningar genom att införa rikare och vackrare sättningar dock utan att nå upp till Walters rekord af konstsinne och teknik.

Under tiden hade orgeln arbetat sig fram.

Orgelns inverkan.

Till en början hade den blott ungefär en oktavs omfång och tjänade endast till att angifva tonen för den unisona messkören — ungefär som våra dagars stämpipa.

Sedan blef den så pass omfångsrik att den kunde spela en melodi (enstämmig) och tjenstgöra — ungefär som våra dagars fiol eller psalmodikon — vid inlärandet af en melodi.

Småningom blef den så fulltonig att den kunde användas till återgifvande af en flerstämmig sats.

Slutligen kunde man på orgeln spela samma flerstämmiga ackompagnemang, hvarmed körsången dittills ledsagat församlingssången. Detta inträffade väl ungefär i slutet af 1600-talet.

Då inträdde den tidpunkt, då man ansåg sig kunna ersätta den dyra kören med den billigare orgeln, och äfven församlingar, som ej hade råd att hålla sig med kör, kunde förskaffa sig ackompagnemang till sin församlingssång.

Orgeln kom nu att spela samma roll som kören i förhållande till församlingssången, hvilket vill säga detsamma som att de församlingar, som ännu till följd af sin fattigdom lyckats relativt väl bevara sina rytmiska melodier, nu fingo röna orgelns nivellerande inverkan, samma verkan som de rikare församlingarna rönt af körsångerna.

Nej, icke samma verkan, utan verkningar af ännu kraftigare potens, fast i samma riktning. Ty äfven om en orgel skulle såsom ackompagnemang till församlingens melodi skulle spela fullkomligt samma flerstämmiga sats, som förut sjöngs af en kör, så skiljer sig ju orgeln deruti från kören, att den ej låter höra sångens ord och knappt kan framhäfva melodien så tydligt som en kör, allraminst om melodien ligger i tenorstämman.

Äfven i andra afseenden skiljer sig en orgel från en kör — såsom ackompagnerande element. Om kördirigenten är dålig till en viss potens, så blir ingen körsång af — åtminstone ej körsång af den beskaffenhet som kräfdes på 1500- och 1600-

talet. Men om en organist är dålig till jemt samma potens, så får han dock spela och ackompanera. Låtom oss tänka oss en organist på 1700-talet eller senare. Om han var duglig — i gynnsammaste fall — så frestades han att spela låt oss säga en Eccardsk sats, med mellanspel mellan strofer och verser — och derigenom utdrogs och försenades församlingssången i betydlig mån — organisten försenade tempot, sedan arrangören rubbat rytmen. Om — i ogynnsamt fall, mycket vanligt fall — organisten var oduglig, så var han tacksam för hvarje uppskof som gaf honom tid att öfvertänka och ordna fingersättningen — samma fenomen som vi alla ännu i denna dag kunna bevittna rundt omkring oss i våra församlingar — och äfven detta vållade tempots försening.

Men äfven *orgeln sjelf*, orgel såsom instrument betraktad, har en tendens att utjemna rytmen och försena tempot, ett faktum som vi icke få försumma att lägga med i vågskålen, då det gäller att förstå den »neologiska» riktning, för hvilken vi vant oss att betrakta Hæffner såsom en representant.

Med all aktning för orgeln, som jag för min personliga del högt älskar, kan jag dock ej förneka dess snörflande natur, som gör instrumentet otjenligt — åtminstone i större lokaler — till hastiga passager och kontrapunktiskt spel af äldre typ, låt oss säga Bachs typ.

Orgeln verkar som ett slätgummi på all rytm, ja nära nog på all takt. Detta vet hvarje organist, och mången organist låter deraf förleda sig att ej bekymra sig om att spela i takt, väl vetande, att åhöraren dock icke kan uppfatta takten, särdeles om åhöraren ej redan känner den tonsats som spelas¹⁾.

Om en rytmisk melodi spelas i kyrkan å orgeln enstämmit, så kan melodien uppfattas, derest den icke är allt för rytmisk och kyrkan icke allt för stor och ekande. Men om fyra ryt-

¹⁾ Organister kuna ej nog allvarligt uppmanas att spela i sträng och säker takt. Skickligt anbragta korta pauser före ny periods inträdande äro att förorda i preludier och orgelstycken. Pauser äro nära nog det enda medel, hvarigenom orgelspelaren kan göra sig förstådd af den åhörare, som sätter värde på att kunna kontrollera takten.

miska melodier spelas samtidigt, d. v. s. om den rytmiska melodien harmoniseras med trenne tillagda stämmor af ungefär samma rytmiska styrka som melodien, så försvåras derigenom betydligt uppfattningen af melodien. Om nu dertill de rytmiska figurerna ej inträffa samtidigt i stämmorna, eller om kyrkan är stor och ekar, så omöjliggöres hvarje uppfattning af tonsatsen, särdeles om den är ny för åhöraren.

Om organisten skall göra en sådan fyrstämmigt harmoniserad melodi begriplig för åhöraren, så måste han spela den betydligt långsammare än hvad som var nödvändigt, då melodien spelades enstämmigt. Och han måste spela långsammare ju större kyrkan är. Detta är ingen erfarenhet från i dag, utan det är en erfarenhet, som är jemt så gammal som bruket att å orgel spela sådan fyrstämmig sats i gudstjensten. Melodiernas tempo hade blifvit retarderad redan under körackompanjemangstiden, och orgelns natur bidrog att ytterligare retardera.

Tidats fann man nog det långsamma tempot odrägligt, men om man ökade tempot, uppstod den olägenheten, att satsen blef svårare att förstå, hvarjemte den ock för mången organist blef svårare att spela.

Så grodde småningom *ett kraf på en ändring, en ändring i riktning af den fyrstämmiga satsens förenkling.*

Jag måste här åter beröra en faktor, som just icke är så angenäm att räkna med, och som jag knappt tror att någon annan räknat med i detta sammanhang, men som är så viktig och så ingripande, att den ej får förbises.

Organisternas in-
verkan.

Som redan nämnt var den äldre fyrstämmiga satsen för mången organist kinkig nog att spela. Och när man kräufde en förenkling af den fyrstämmiga satsen, så var det nog också af hänsyn till den nya nu framträdande faktorn, de mindre skickliga organisterna. Orglarnas antal växte nämligen vida snabbare än de skickliga organisternas, och mången skollärare och kantor, som hoppats reda sig med sin sångröst allena, såg sig plötsligen försatt i nödvändigheten att spela orgel. Då var det icke värdt att bjuda honom för svåra sättningar.

Det groende krafvet mognade och satte frukt. Koralböcker uppstodo i riktning mot den typ, hvilken vi så väl känna af den Hæffnerska koralboken 1820. Men icke alla voro lika rigorösa som Hæffners. Königs koralbok, som är Hæffners direkta förebild, är ännu långt friare än Hæffner och har här och där både punkteringar och små melismer.

Krafvet gällde förenkling af den fyrstämmiga satsen i dess helhet; dermed följde sålunda äfven en förenkling af melodien. Stämföringen kunde derigenom blifva syllabisk, och detta blef snart nog en programpunkt. Om icke melodien hade förenklats i samma mån som de öfriga stämmorna utan bibehållits i sitt sjelfständiga rytmiska skick, så skulle satsen fått utseendet af en melodi för högra handen och ett trestämmigt ackompanjemang för venstra handen — en anordning för kyrkomusik som skulle ådraga sig hvarje verklig musikers förakt.

Förfäktarna af de gamla rytmiska melodierna bruka påstå, att den nya riktningen ställde sig fientlig mot de rytmiska melodierna, men detta påstående är väl endast delvis hållbart. Såsom vi hafva sett, voro redan under körsångsperioden rytmerna delvis afslipade och tempot var rubbadt. Den begynnande orgelperioden förbättrade icke saken. Och när slutligen reaktionen kom, vände den sig mot teknikens utväxter i allmänhet, riktande sin knif äfven mot melodierna, men kanhända knappast i första rummet mot melodierna; — idéen om stämmornas syllabisk gång är åtminstone ett direkt slag mot kontrapunktiken.

Rörelsen sammanföll till tiden temligen nära med tiden för den s. k. neologien, d. v. s. den teologiska yttringen af 1700-talets allmänna rationalism. Detta sammanträffande har gifvit upphof till en i vissa kretsar gängse åsigt, att det är neologien som varit orsaken till de rytmiska melodiernas försvinnande. Alldeles utan inflytande torde neologien väl icke hafva varit uti ifrågavarande fall, men, såsom jag visat, lågo grunderna för den nya riktningen både längre tillbaka i tiden och djupare i sjelfva sakens natur.

Hela den nu framställda utvecklingen har försiggått i det protestantiska Tysklands rikare och förmögnare kulturcentra.

Det är gifvet att den dyrbara körsången äfvensom, senare, anställandet af skickliga organister endast kunde ifrågakomma i förmögnare samhällen. Landsbygden eller eljest fattigare delar af landet fingo nöja sig med unison sång utan ackompagnemang och kunde därför längre fram i tiden än de rikare städerna bibehålla de rytmiska melodierna — såsom jag ofvan visat bibehålla sig melodierna längre i oförändradt skick, när de sjungas enstämmigt utan ackompagnemang.

Och samma öde som de fattigare delarna af Tyskland hade i detta hänseende, samma öde hade ock de nordiska rikena. De voro alla fattiga; de egde aldrig någon stor komplicerad körsång och äfven med de skickligare organisterna var det väl icke så helt bestäldt. Både Vogler (1798) och Hæffner (1808) angifva såsom bidragande skäl till koralböckernas utgifvande, att organisterna ej kunde rätt utfylla mellanstämmorna i Gamla Koralpsalmboken — och de hafva utan tvifvel syftat på hufvudstadens organister.

I de skandinaviska länderna hade sålunda de rytmiska melodierna tillfälle att längre kunna få trifvas än i Tyskland; och vi se af 1600-talets svenska sångböcker, skrifna som tryckta, hur rikligt och kraftigt melodierna lefde i vårt land just under det århundrade då orgeln begynte sitt verk längre söderut. Vi hade här hemma ej varit vittne till den småningom skeende förändringen — äfven under 1700-talet hade man i våra flesta församlingar fått reda sig utan orgel — och därför verkade den Hæffnerska reformationen i början på 1800-talet som en öfverraskning, som en onödig och obehaglig öfverraskning, ja för mången nära nog som en bomb.

Af händelsernas nödvändiga förlopp i Tyskland kunna vi sluta oss till, att vårt öde dock skulle blifva detsamma, i det att orgeln med säkerhet skulle kunna ensam utföra det nivelleringsarbete, som i Tyskland åstadkommits af körsången plus orgeln. Vi kunde måhända likväl hafva hoppats på ett längre uppskof, därest icke — genom någon ödets ironi — Gamla Koralpsalmboken af 1697 sjelf så att säga tagit döden

i grytan genom att förse de rytmiska melodierna med ett orgelackompagnemang. Utan tvifvel var det, Koralspsalmbokens afsigt med publicerandet af melodierna att *konservera* dessa, men genom upptagandet af orgelackompagnemanget gaf den tillika sitt erkännande af orgelns nödvändighet och berättigande, och dermed var genast klafven gifven till nivelleringsarbetets begynnande.

Hæffner 1820.

År 1808 invaldes Hæffner, såsom bekant, i psalmbokskommittén, som då redan arbetat i åtskilliga år, och fick i uppdrag att redigera det koralbokstryck, som skulle åtfölja psalmboksförslaget, hvilket nalkades sin fullbordan.

Psalmboksförslaget blef vår psalmbok af år 1819 och Hæffners nya koralbok utkom: 1:sta delen i Stockholm 1820, innehållande sjelfva koralerna; 2:dra delen i Uppsala 1821, innehållande en del varianter samt redogörelser dels för Hæffners teoretiska åsигter, dels för melodiernas ursprung m. m.

Titeln å första delen har följande lydelse:

Svensk Choralbok. Af Kongl. Psalm-Kommitén gillad och antagen År 1819. Utarbetad af *Joh. Christ. Fred. Hæffner*. Stockholm. Stentryck af C. Müller år 1820. På A. Wiborgs Förlag.

Den innehåller 296 melodier förutom några melodivariationer. — Citeras H.

Då hela den speciella delen af föreliggande hymnologiska studier är byggd på denna första del af Hæffners koralbok, anser jag mig för närvarande kunna förbigå den, och vänder mig nu i stället till andra delen, af 1821.

Titeln å andra delen lyder så här:

Hæffner 1821.

Svensk Choralbok Utgifven af *Joh. Christ. Fredr. Hæffner*. Andra delen. Jemte chronologiskt och melodi-register till första delen. Upsala, Palmblad och C. 1821.

Innehåller: sid. I—III ett företal, dateradt Upsala den 1 Dec. 1819 — sid. IV—XII »chronologiskt register» öfver första delen — sid. XIII—XIX meterklassindelning — sid. XX—XXII »melodiregister öfver Psalm- och Choralboken», d. v. s. meterklasstabell — samt sid. XXIII—XXV »Chronologiskt register till Svenska Choralbokens andra del».

Dernäst följa — (sid. 1—35) — 47 tillagda nummer, om (H 1821.) hvilka jag har att meddela följande.

För nr 1 se specialundersökningen under nr 142 — nr 2 (Z 3685) nämnes under vår 275 — nr 3 under vår 128 — nr 4 likaledes — för nr 5 se under nr 64 och 101 — nr 6 är den gamla »O lux beata», Bäumker I nr 355 efter Leisentrit 1567, Z 335 a—g äldst efter Michael Weisse (Böhm. Bröd.) 1531, hos Bach 154 närmast lik Z 335 e, här upptagen af Hæffner »i anseende till sin ålder» och »emedan den ej bör saknas i en fullständig samling af goda Melodier»; fanns redan hos Jonæ-Rhezelius sid. 134 — för nr 7 se under nr 280 (Ridd.) — nr 8 är en variant till mel. H 25 — nr 9 variant till mel. H 450 — nr 10 ab varianter till mel. H 432 — nr 11 är mel. G 341, här upptagen utan uppgifven anledning; meterklassen finnes ej 1819 — nr 12 upptager den tyska »Christe du Lamm Gottes», Z 58 har melodien efter Kirchenordnung, Nürnberg 1557 — för nr 13 se under nr 198 och 330 — nr 14 upptager mel. G 326 — nr 15 upptager puk- och trumpetstämmor till mel. H 2 — nr 16 dito till mel. H 378 — mel. 17 dito till mel. H 124 — nr 18 dito till mel. H 197 — nr 19 dito till mel. H 300 — nr 20 upptager pukor, trumpet, klarinetter och fagotter till mel. 263 — nr 21 är en variant till mel. H 187 — nr 22 är mel. H 492 i utjemnad form, hvilken Hæffner med orätt påstår vara ursprunglig — för nr 23 se mel. G 171 — nr 24 är mel. H 60 i jemn takt, angifven såsom den ursprungliga — nr 25 är »originalmelodien» till mel. H 102 — nr 26 är »originalmelodien» till Schops mel. af 1641, som enligt Hæffner skulle ligga till grund för mel. H 109 (G 170) = Zahn 105 »Lasset uns den Herren preisen» eller »Sollt' ich meinem Gott nicht singen?», se under nr 12 — nr 27 är en variant till mel. H 92 — nr 28 är vår 46 — nr 29, »En Kyrie af Luther öfverflyttad från Latinska Kyrkan; i Tyskland sjunges den af Skolungdomen vid passande tillfällen», finnes Z 8600 c från år 1625 och 8600 d från år 1687 med den text »Kyrie Gott Vater in Ewigkeit» Hæffner anför; Bach har 132 samma text; finnes Z 8600 a

(H 1821.)

från år 1525 och 8600 b från år 1531 med afvikande texter — nr 30 och 31 äro varianter till mel. H 98; ännu en variant finnes i koralbokens första del, sid. 128; Hæffner har sålunda fyra former af mel. 98 — nr 32 är mel. H 298 i utjemnad form — för nr 33 se under nr 336 — för nr 34 »Neander-melodien» se under nr 112 — nr 35 är litanian i öfversättning, finnes hos Z 8651 efter Babst 1545, finnes äfven norsk hos L L 79 ab — för nr 36 a och b se under nr 452; för nr 36 b dessutom under nr 119 — nr 37 är en variant till mel. H 198 eller rättare dess ursprungliga form (Hugenottmelodien 140), se under nr 198 — för nr 38 a, b och c se under nr 178 — nr 39 är mel. H 137 »förbättrad» (nästan oförändrad) — för nr 40 se under nr 138 — nr 41 är mel. H 124 för mansröster — nr 42 är mel. H 89 för dito — nr 43 mel. H 495 för dito — för nr 44 se under nr 114 — nr 45 är en harmonisk förändring af mel. H 33 — nr 46 är en mel. af Hæffner för ps. 81, 236 och 371, se under nr 81 — nr 47 är en variant till mel. H 453 (ej 450, såsom det »chronologiska registret» uppgifver).¹⁾

Teorier.

Jag skall nu något närmare ingå på Hæffners teorier.

Såsom redan nämnt, höll han envist fast vid kyrkotonarterna, hvilka han ansåg vara grekiska; och han betraktade våra två moderna tonskalor, dur och moll, såsom ett slags sämre epigoner af kyrkotonarterna.

Att melodierna skulle harmoniseras fyrstämmigt i sina kyrkotonarter betraktade han såsom sjelffallet.

Stämmorna borde visserligen innehålla sjelfständig melodi, men borde föras syllabiskt, utan »binoter», liksom hufvudmelodien. Sättningen måste inrättas ej enkom för orgelspelaren, utan äfven för fyra sångröster: sopran, alt, tenor och bas.

»Trippeltakten bör aldrig ega rum».

¹⁾ De begge »chronologiska registren» innehålla många felaktiga uppgifter; men som jag ej afsett att gifva mitt arbete någon polemisk karaktär, har jag här — liksom beträffande många af de öfriga koralboksutgifvornes uppgifter — i allmänhet inskränkt mig till att endast stillatigande rätta felen, så långt det varit mig möjligt.

Med dessa rader hafva vi antydtt, hvad Hæffner sjelf i skrift yttrat om sina teorier. Att han egde mycket speciellare teorier än dessa — möjligen utan att medvetet reflektera deröfver — skall jag sedan söka visa. Jag skall blott nu först nämna några ord om de strider, i hvilka han invecklades med anledning af dessa under årens lopp allt mera preciserade åsigter.

Frigel, som 1818 utträdde ur psalmbokskommittén ungefär vid Hæffners inträde, hade redan 1813 angripit Hæffner i Stockholmsposten (nr 139, 142, 146, 209, 215, 217 och 220). Hæffner svarade i Svensk Litteratur-Tidning 1813 (nr 28 och 44). Frigels angrepp fortsattes under åtskilliga år.

Stieler anföll Hæffner i Allmänna Journalen 1821 (nr 296 och 297). Hæffner svarade i en efterskrift till Preludiesamlingen, Upsala 1822.

I allmänhet gälde striden harmoniseringen (liksom under polemiken med Vogler). Men Stieler klagar äfven öfver att Hæffner infört för många dittills okända melodier. Beträffande harmoniseringen af kyrkotonarterna uttalar Stieler följande, enligt min tanke, riktiga grundåsiqt: »Skola vi återtaga dessa urgamla sånger, så böra vi bortkasta den i senare tider tillsatta harmonien. — De gamla Choralerna voro gjorda att nyttjas utan harmonie». Härpå svarar Hæffner, att denna senare uppgift »torde behöfva någon rättelse, ty vi hafva de säkraste underrättelser, att de ofta sjöngos fyrstämmigt; sjelf har jag ägt N:o 35, i fyra stämmer, skrifven af Luthers egen hand. Det kan väl ej heller vara allvarsamt menadt, att Choralerna skulle spelas utan harmoni vid Gudstjensten».

Detta är, enligt min åsiqt, angreppets hufvudpunkt, enär härigenom just drabbas Akilleshälen i harmoniseringssystemet: svårigheten att harmonisera de melodier i kyrkotonart, hvilka aldrig varit afsedda att harmoniseras. Hæffners försvar är ock här, mot vana, synnerligen lamt. Att många melodier på Luthers tid sjungits flerstämmigt, se vi ju af Walters sångbok, men hvad särskildt nämnda nr 35 beträffar, så går den i deciderad durtonart och faller således utanför räkningen, då frågan gäller s. k. kyrkotonarter. Och beträffande den tanken, att

koralerna skulle »spelas utan harmoni», så har detta naturligtvis ej varit Stielers tanke. Klart är, att om melodierna skola i gudstjensten föredragas enstämmigt, så kan endast ifrågakomma *sång*, ej någon »spelning».

Det är sannt, att de äldsta af de ännu brukliga melodierna i kyrkotonart förskrifva sig från en tid, då ännu ingen harmoniseringskonst hade i mensklig tanke uppstigit.

Det är vidare sannt, att man längre fram började allmänt harmonisera dessa melodier (1500-talet och 1600-talet) äfvensom att skrifva nya melodier i samma kyrkotonarter och äfvenledes harmonisera dessa.

Men det är dessutom sannt — och det är detta som hvarken Vogler eller Hæffner eller samtiden ännu lyckats öfverskåda och förstå — att *i och med detsamma som kyrkotonarterna harmoniserades, upphörde de att vara kyrkotonarter och öfvergingo till att blifva antingen dur eller moll*. Detta är utvecklingen. Endast de smidigaste tonarterna läto harmonisera sig, de öfriga blefvo efter. Och betrakta vi dur och moll såsom kyrkotonarter äfven de — dur är ju jonisk kyrkotonart och moll är æolisk eller närmast lik æolisk — så kunna vi uttrycka förhållandet sålunda, att endast de kyrkotonarter som förmådde anpassa sig efter de nya lifsvilkoren — harmoniseringen — blefvo lifskraftiga i kampen för tillvaron, medan de öfriga kyrkotonarterna voro dömda att försvinna.

Johann Sebastian Bach, en af alla tiders största harmoniker och långt framom sin egen tid, var på detta område siaren och föregångsmannen, som utstakade banorna för de följande tiderna. Han hade i harmoniskt afseende sitt program fullkomligt klart. Skärskåda vi hans koralbok om 371 melodier, skola vi finna, att icke en enda — säger *icke en enda* — melodi ansluter sig till någon bestämd kyrkotonart (jonisk och æolisk naturligtvis undantagna). Vid de tillfällen der sådant enligt äldre exempel nog kunde låtit sig göra (se t. ex. nr 66, 70, 81, 127, 154, 160, 187, 205, 236 och 284), söker han genom en liflig kromatik närma harmoniseringen till dur eller moll. *Bach löste harmoniseringsfrågan genom att slopa kyrkoton-*

arterna, och det är också, praktiskt sedt, den enda riktiga lösningen.

Men, som sagdt, Bach var före sin tid, och Vogler och Hæffner förstodo honom icke — Vogler fäller synnerligen hårda ord om Bach i *Organist-Scholans* första del. I stället för att betrakta frågan såsom redan löst, inveckla de sig i hätska strider med hvarandra och med sin öfriga samtid beträffande en sträng harmonisering af de »grekiska» melodierna med användning af enbart de »grekiska» skalornas toner — ett experiment som dock aldrig låter sig konsekvent genomföra. Hæffner lemnar sjelf gång på gång de yppersta exempel på, hur svårt och omöjligt det är att undvika höjning af inlednings-tonerna — samma svårigheter, som ideligen möta oss hos harmonisterna före Bach — vi behöfva blott ihågkomma de gamles egna eller kommentatornas ideligen återkommande # eller b eller rent af frågetecken öfver tonerna i notraden.

Hæffner har sålunda utan tvifvel misslyckats i sin förnämsta programpunkt: de »grekiska» melodiernas harmonisering med skalegna toner ur endast »grekiska» skalor. Samtiden fann dessa harmoniseringar »hårda», och efterverlden har instinktliskt undvikit de hårdaste, antingen genom att (såsom t. ex. Lewerth och Nordqvist-Lagergren) ändra harmoniseringen eller genom att (såsom Minimitabellen och Rendahl) utgallra de mest miss-hagliga melodierna. Numera kvarstå i de mest spridda koralböckerna (Pettersson och Rendahl) nästan endast rena dur-melodier samt sådana melodier i öfrigt, som antingen äro verkliga mollmelodier eller komma dessa mycket nära.

Mot Hæffners idé att tänka sin tonsats fyrstämmit sjungen, hvarigenom melodistämman tvingades upp i ett högt och pressadt läge för att göra sångläget klingande äfven för de andra stämmorna, gjordes under många år den invändningen, att det höga läget skadade församlingens och skolungdomens röster. Då efter hand andra koralböcker eller nya Hæffnerupplagor utgåfvos, sänkte man småningom läget. Hos Rendahl finnes öfver allt ett mellanläge, som af de flesta sångare bör kunna bemästras (Lindström har företagit ytterligare sänkningar).

Beträffande sin kategoriska tes: »Trippeltakten bör aldrig ega rum» — har Hæffner sjelf i praktiken visat, att han ej var fullt så rigorös som den princip han uttalat. Senare koralboksutgifvare hafva ock lemnat mera plats åt den udda takten.

Om, trots alla misslyckanden och trots alla invändningar, Hæffner likväl ingifver oss aktning såsom harmoniker, så beror detta på några inre egenskaper hos hans harmoniseringskonst, beror på förverkligandet af principer, som han aldrig uttalat och som måhända rent spontant gjorde sig gällande och som visa oss en »född» musiker med de finaste instinkter.

Det är till denne »Hæffner intime» jag nu skall vända mig.

Hæffner var mera harmoniker än kontrapunktiker. Dock hade han af kontrapunktiken lärt, att hvarje stämma skall föra sjelfständig melodi. Det är ju ock i sjelfva verket ur de konserterande stämmorna som harmonien uppstått såsom ett slags välljudande kvintessens. De undre stämmorna äro ock hos Hæffner melodiska i den mån Hæffners melodiska genius förmodade lifva dem — Hæffner var aldrig någon melodiker i sydländsk mening — och i den mån en melodisk flygt tilläts af den restrangerande principen om stämmornas syllabiska gång.

Men det är ej stämmornas kontrapunktiska ställning inbördes som ger värdet åt Hæffners harmonisering, utan det är fastmera ackordvalet, ackordläget och ackordföljden.

Hæffner använder, såsom det vill synas, principiellt treklangarna så långt som möjligt och tillgriper ej fyrklangarna, så länge han kan reda sig med de förra. Redan detta gifver hans tonsats en viss kysk och förnäm hållning.

Han använder med samma förkärlek treklang på hvilken ton i skalan som helst, äfven förminskad treklang (på sjunde steget i dur), som ofta får ersätta fyrklang på femte steget — och då gifvetvis i sexställning — dock aldrig vid melodien slut. Perioder inledas deremot sällan med förminskad treklang — jag har blott antecknat trenne fall, nämligen mel. 33 sista perioden, mel. 206 dito, mel. 498 andra perioden.

Inga slutfall förekomma på liten ters — hvilket måhända är det intressantaste harmoniska draget hos Hæffner. Detta är

ett minne från tider, då man knappast ville erkänna ett mollslut såsom ett slut. Som bekant dröjde det länge, innan man ens ville erkänna en durtreklång såsom ett slut, utan föredrog att sluta med tomma kvinter. Dernäst erkändes stor treklång såsom ett slut, sist liten treklång i den mån moll blef en tonart. Hæffner gör naturligtvis mollslut, när så behöfves, men aldrig — inuti melodien — på tersen, hvilken han mer eller mindre medvetet betraktar såsom ett slags kontraband. Man kan nog i någon Hæffneredition anträffa ett sådant slutfall — t. ex. hos Rendahl, mel. 387, slutet af första perioden — men i sådant fall har editören ändrat Hæffner.

Ej heller gör Hæffner gerna slutfall på kvint med liten ters, som dock kan sparsamt förekomma inuti en melodi. I slutet af en melodi är det ju mindre nödvändigt och förekommer blott en enda gång, nämligen i nr 170; och äfven här är detta slutfall blott ett medgifvande af Hæffner åt en senare tid — i koralboken af 1808 var slutfallet ett annat.

Kadens på sextackord förekommer ytterst sällan; jag har blott noterat ett enda fall, nämligen i mel. 172, sjette perioden, hvarest ackordet dock knappast verkar uppehåll, utan fastmera genomgång.

Kvartsextställning använder han ytterst sparsamt och undviker den till och med tredje från slutet, hvarest den är konventionell hos nästan alla andra harmonister. Jfr t. ex. slutet af nr 1 och nr 215 med slutet hos Åhlström nr 153 — dessa trenne nummer hafva samma melodislut.

Fyrklångarna verka hos Hæffner kraftigt och öfvertygande, just emedan han ej slösar med dem i onödan. De uppträda merendels *icke* i grundläge, och detta förlänar dem en förnämare klång. I grundläge uppträda de såsom regel endast strax före strof- eller melodislut. Detta dock endast om septiman är väl förberedd. Hæffner synes mena att, om septiman i detta fall är väl förberedd, den knappt kan undvikas (fyrklången utbytas mot en treklång). Undertecknad är härvidlag af annan åsigt, hvarom mera längre fram.

Ackordföljden är Hæffners bästa träff. Den visar att han förstått melodierna. Äfven om Hæffner sjelf ej lyckades skrifva

någon verkligt brukbar *ny* melodi, så har han dock visat den yppersta förståelse för de *föreliggande* melodierna. Han älskar dem till lidelse, såsom han sjelf upprepade gånger låter förstå i sina yttranden. Och han har sett dem med kärlekens öga och vårdat dem med hjertats snille. Ingen har såsom han förmått att foga ackord till ackord med en sådan öfvertygande följdriktighet, att vi ännu efter hundra år känna dåligt samvete, när vi nödgas rubba om än blott en enda not.

Det har visserligen händt, att denne ömme fader fått uppbära mången förebråelse för de kläder, i hvilka han klädde sina »grekiska» barn. Felet låg ej i hans omsorg utan deruti, att han ej såg de antika fenomenens skönhet just i deras nakenhet. Nutidens melodier äro födda harmoniserade och trivas bäst i sin harmoniska dräkt. Men de äldsta kyrkomelodierna hafva liksom våra folkvisor något af antikens nakenhet öfver sig och böra icke harmoniseras¹⁾.

Hæffner står för oss såsom ett mönster af brinnande nit, pligttrohet, flit och begåfning. Han ålade sig som konstnär en oerhörd sjelftukt, hviken få nu lefvande konstnärer skulle kunna fördraga. Vi ha sett honom genom teorien om stämornas syllabiska gång bortkasta kontrapunktiken och i samband dermed äfven en mera rörlig melodik. Vi ha sett honom bortkasta molltonarterna med all deras rika harmonik. Och när han dock inom denna sjelfålagda begränsning skapat ett koralverk, som till trots för alla stormlöpningar hållit sig upprätt i nära hundra år, så kunna vi ej annat än skänka honom vår beundran.

Psalmodikon.

Joh. Dillner (född 1785 i Selångers socken, död 1862 såsom kyrkoherde i Öster-Våla af erkestiftet) var en nitisk främjare

¹⁾ Frågas: hur kunde *Bach* få de gamla melodierna att taga sig ut i den nya dräkten?

Svar: han *ändrade melodierna*, så att de blefvo lika brokiga som dräkten.

Frågas: ändrade Hæffner aldrig melodierna?

Svar: Jo, men i alldeles motsatt riktning. Han återförde dem, såsom han trodde, till en äldre och renare form.

af kyrkosången i vårt land. Han spridde bland allmogen ett ytterst enkelt och lättspelt instrument, åt hvilket han gaf namnet Psalmodikon (ett slags förbättradt monokord), samt utgaf en koralpsalmbok med melodierna i sifferskrift, afsedda att spelas å nämnda psalmodikon.

Denna melodipsalmbok utkom 1830 i Stockholm hos Nordstedt och Söner och bär titeln: *Melodierna till Swenska Kyrkans Psalmer*, Noterade med ziffror, för Skolor och Menigheten.

Framför titelbladet är såsom ett extra titelblad en plansch anbragt, som bär öfverskriften »*Psalmodikon*» och föreställer ett monokord i en sky, kringstråladt af solen och sju stjernor, som förmodligen symbolisera skalans sju toner. I följande upplagor fick hela boken namnet Psalmodikon, och den citeras ock här under detta namn.

Boken innehåller hufvudsakligen de Hæffnerska melodierna, äfven ur Hæffners andra del, men innehåller tillika åtskilliga af Åhlströms melodier, hvilka sålunda uppträda tidigare här än i den af Åhlström sjelf utgifna koralboken. Af flera tecken att döma synes Åhlström hafva haft sin hand med i redaktionen af Psalmodikon.

Beträffande Dillners musik till Syréens sånger, se längre fram.

Åhlströms koralbok bär följande titel:

Åhlström.

Choral Bok i Öfverensstämmelse med Svenska Församlingens vanliga Sång af *Olof Åhlström*. Stockholm och Kongl. privilegierade Not Tryckeriet.

Utan årtal. Men förordet är dateradt den 31 December 1832.

Såsom framgår dels af titeln, dels af förordet samt af hela arbetet för öfrigt, har afsigten med denna koralbok varit att jemka mellan den Hæffnerska koralboken och den tradition hos församlingarnas sång, med hvilken Hæffners bok kolliderade.

Jemkningen söker Åhlström åstadkomma genom att efter melodierna anföra varianter. Dessa heta »Afvikelse i en del Församlingar», »Församl. afvikelse», »Afvikelse i de fläste Församlingar» etc. Äfven kunna tvenne varianter förekomma till en och samma melodi. Sålunda heter det efter nr 460 (H 77)

först »Församlingens afvikelse» och dernäst »I Strengnäs Stift, de 2 sista Stropherne».

Detta är tydligen ett medgifvande åt församlingarna att få sjunga en mängd melodier på tvenne olika sätt, någon enstaka melodi till och med på trenne sätt.

Detta är i hög grad opedagogiskt. Hvarje koralboksutgivare hyser väl ändå innerst den förhoppningen, att hans bok skall slå igenom för att, om möjligt, bringa *enhet* i församlingssången. Man kan bjuda församlingen att välja mellan tvenne olika melodier till en och samma psalm, men man bör aldrig bjuda varianter af samma melodi. Hellre då (såsom Hæffner 1820) slå näfven i bordet och säga »Så skall det vara» — äfven om det är fel. Om Åhlströms koralbok slagit igenom, hvilka varianter skulle man föredragit?

De helt och hållet nya melodierna i Åhlströms koralbok utgöra nog bokens förnämsta förtjenst. Deremot äro de talrika harmoniseringsändringarna, ehuru visst icke oäfna, dock i mitt tycke en försämring af Hæffners klassiska harmonisering. Af Åhlström sjelf finnas flera nya melodier, af hvilka ett par äro ypperliga (främst nr 153), några melodier af E. G. von Rosén, hvaribland en utmärkt melodi (nr 295), samt en af Skjöldebrand.

I öfrigt är Åhlströms koralbok ganska nära lik Hæffners. Den bibehåller stämmornas syllabiska gång — dock med någon modifikation i riktning af spelad sats i motsats mot sjungen. Rösläget är fortfarande högt och ansträngdt. Nästan alla Hæffners nyinförda tyska melodier bibehållas.

Det samlade melodiantalet (varianterna oberäknade) utgör summa 231.

Minimitabellen.

En berättigad anmärkning mot Hæffners koralbok — en anmärkning som äfven måste drabba Åhlströms — var den om melodiernas allt för stora antal.

Såväl församlingarna som organister och skollärare klagade allmänt öfver svårigheten att inlära en så stor repertoar.

Presterskapet framförde vid riksdagen denna klagan, hvilket hade till följd en resolution af Konung Oscar I, daterad Stock-

holms Slott den 18 April 1844, som ålägger Kongl. Musikaliska Akademien att verkställa en reduktion af melodiantalet samt att upprätta och låta trycka »en Tabell öfver minimi-antalet af de melodier i Choralboken, som kunna behöfvas och vara tillräckliga för alla de i Psalmboken befintliga Psalmer, jemte bestämd uppgift, på hvilken melodi hvar och en särskild Psalm skall sjungas, äfvensom att Sång-undervisningen i Folkskolorna måtte blifva bibringad efter denna Tabells anvisning på melodierna och hvilken bör tjena till efterrättelse för de Församlingar, i hvilkas Kyrkor ingen Orgel finnes».

Mus. Akademien verkstälde reduktionen, och den s. k. Minimitabellen utkom samma år i Stockholm, »tryckt hos P. G. Berg, på dess förlag». Den spriddes till alla församlingar i riket; upplagan bör således hafva varit betydlig, men exemplaren äro numera sällsynta.

Dess titel lyder:

Tabell öfver Minimi-antalet af de Melodier i Choralboken, på hvilka alla Psalmerna i Svenska Psalmboken kunna sjungas. Jemte ett Supplement af 6, ur Krigs-Rådet Åhlströms Choralbok hemtade, melodier. På Nådigste Befallning upprättad af Kongl. Musikaliska Akademien.

Består af 22 sidor jemte en musikbilaga å 3 sidor med hvardera 2 koralmelodier, nämligen nr 153 af Åhlström, 295 af von Rosén, 300 af samme, 335 af Åhlström, 391 af samme och 468 af von Rosén.

Minimitabellen utesluter, enligt egen uppgift, af Hæffners 290 melodier 121, bibehållande 169.

De af Minimitabellen utslutna Hæffnernumren äro följande:

4, 6, 13, 14, 15, 20, 25, 32, 36, 37, 38, 43, 49, 54, 56, 58, 66, 71, 73, 74, 75, 79, 82, 85, 90, 91, 100, 110, 112, 114, 118, 119, 122, 123, 125, 130, 141, 144, 145, 149, 151, 158, 162, 163, 164, 165, 166, 171, 174, 185, 190, 191, 196, 202, 203, 204, 209, 211, 212, 222, 231, 232, 233, 235, 241, 243, 245, 255, 256, 259, 260, 275, 282, 283, 288, 296, 300, 304, 310, 314, 315, 319, 326, 327, 333, 339, 354, 360, 361, 371, 376, 377, 378, 379, 380, 386,

391, 396, 398, 399, 400, 402, 407, 414, 415, 417, 419, 421, 432, 434, 436, 441, 446, 448, 450, 453, 469, 472, 489, 495 och 497.

300 och 391 väntade man knappast här upptagna, då de fyra öfriga numren i supplementet (153, 295, 335 och 468) ej upptagits såsom uteslutna — eller ock kunde man väntat, att alla sex upptagits såsom uteslutna, för konsekvensens skull. Att emellertid 300 och 391 här uppräknas såsom uteslutna, sammanhänger dermed, att tabellen föreslår von Roséns 300 och Åhlströms 391 såsom alternativer till respektive Hæffner 7 och Hæffner 133, mot hvilka de kunna utbytas och till hvilka tabellen hänvisar, med uteslutning af H 300 och H 391 (mot hvilka sålunda Roséns 300 och Åhlströms 391 ej skola utbytas). De fyra öfriga melodierna i supplementet äro deremot alternativer till sina egna respektive Hæffnernummer 153, 295, 335 och 468, mot hvilka de kunna utbytas.

Det är något oklart, hvarför Minimitabellen gör denna åtskillnad. Enklare hade väl varit att upptaga alla sex Hæffner-numren såsom uteslutna, då det ju dock tyckes vara Minimitabellens tanke, att supplementnumren skulle uttränga och ersätta dem.

Syréens Sånger.

En enda melodi — se specialundersökningen under nr 160 — har af Hallberg upptagits efter:

Melodier till P. H. Syréens Christeliga Sånger. På nit-älskande Embetsbröders begäran, dels samlade, dels författade af *Joh. Dillner*. Fahlun, P. A. Huldbergs Boktryckeri 1846.

Boken innehåller 570 melodier i sifferskrift på 158 sidor i duodes¹⁾).

Petterssons koral-
psalmbok.

År 1858 utkom »tryckt hos J. & A. Riis» i Stockholm:

Den Svenska Psalmboken af år 1819 med dess och Messans, äfven den gamla Psalmbokens af år 1695 och den nya, af J. L. Runeberg derefter utarbetade, af Psalmcomitéen i Finland förordade Profpsalmbokens, vanliga m. fl. Melodier för Sång,

¹⁾ Syréen var bokhandlare i Karlskrona.

äfven i stämmor, och Orgel eller Piano, Psalmernas och Melodiernas indelning efter metern, historiska underrättelser om Melodiernas ålder, härkomst m. m. samt förklaring öfver nottecknen.

Hvarken förläggare eller redaktör nämnas å titelbladet; men förordet är undertecknad »Westerås i Febr. 1858. P. Pettersson. Seminarie-Föreståndare.»¹⁾

Detta blef den sedan så välkända Petterssonska koralpsalmboken, äfven kallad Palmqvists koralpsalmbok efter den förläggare, som snart nog anmälde sig.

Andra upplagan utkom 1865, tredje upplagan 1873, fjerde upplagan 1875; — tionde upplagan 1901 på A. V. Carlssons förlag. I de senare betydligt omredigerade upplagorna har Petterssons namn aflägsnats, och de uppträda anonymt.

Afsigten med detta verk var väl förnämligast att leverera en koralpsalmbok d. v. s. en koralbok som innehåller äfven psalmtexterna eller en psalmbok som äfven innehåller melodierna.

En koralpsalmbok är för hvarje nation ett önskemål. Vår första koralpsalmbok var den s. k. Gamla Psalmboken af 1697. Den nästa är Petterssons. Sedan uppträder Mankells år 1865 och derefter Lindströms 1892. Beträffande Nordqvist-Lagergrens se längre fram. Den första har säkerligen alltid varit för dyr för allmänheten att köpa. Detta är tyvärr äfven fallet med Lindströms. Petterssons, som gjort sig gällande med flera upplagor, är lätt tillgänglig. Mankells, som vann föga spridning, är numera en raritet. De begge svensk-amerikanska koralböckerna Rock Island och Chicago äro koralpsalmböcker.

Petterssons koralpsalmbok hade äfven en annan afsigt, nämligen att i opposition mot Hæffner återföra ett antal melodier till äldre rytmska former. Denna tendens framträder tydligast under den siste anonyme redaktören.

De historiska uppgifterna i slutet af boken voro på sin tid ej utan värde.

¹⁾ Död såsom kontraktsprost i Rättvik.

I ett tillägg meddelas 17 koraler i fyrstämmig sättnig för mansröster samt 9 koraler i trestämmig sättnig. Såsom ofvan påpekadt, hade äfven Hæffner i sin andra del lemnat några sättningar för mansröster. I detta sammanhang kan nämnas, att Cronhamn utgifvit en Choralbok för Mansröster samt att Alard utgifvit Hæffners koralbok (reducerad enligt Minimitabellen) i trestämmig sättnig; äfvensom att L. Aug. Lundh utgifvit »Svenska Koralboken för Orgelharmonium utan pedal» — hvilka trenne arbeten, såsom blott Hæffnereditioner utan sjelfständigt program — här ej eljest komma i betraktande. Såsom en sådan Hæffneredition kan här ock nämnas den å Palmqvists förlag år 1874 utgifna melodipsalmboken (enstämmig): »Koral-Psalmbok för Skolor innehållande Svenska Kyrkans Psalmer jemte de allmännast brukliga Koralmelodierna och Messan»; äfvensom flera upplagor af »Svenska Choralbokens Discantstämma» från 1840-talet å Lindhs tryckeri i Örebro.

Lewerth. En Hæffneredition, som deremot ej kan utan vidare förbigås, är den *Lewerthska koralboken*¹⁾.

Dess första upplaga utkom 1860. Det var den första Hæffneredition efter Hæffners egen af 1820. Den Lewerthska koralbokens spridning vittnar om, att man kände behof af en Hæffnerkoralbok. Andra upplagan utkom 1872. Senaste Lewerthupplagan bär årtalet 1901.

Lewerth behåller alla Hæffnermelodierna, men ändrar i de mest populära melodierna harmoniseringen på ett — i mitt tycke — olyckligt sätt. Detta gör han, enligt företalet till andra upplagan, »till afhjelpande af den öfverklagade enformigheten». Dessutom påyrkar han ett lifligare tempo — ett yrkande, som alltid är behjertansvärdt.

De senare upplagorna försågos med ett tillägg af några kyrkliga hymner, hvilket bidrog att öka bokens spridning.

Mankell. Äfven Mankell försåg sin koralbok med ett tillägg af hymner, som voro både flera och minst lika goda som Lewerths, men, såsom redan nämndt, vann arbetet ej gehör.

¹⁾ Carl Johan Lewerth var organist i Örebro (har äfven skrivit sångspelet Peder Rank och hans fästmö).

Mankells koralbok utkom 1865 och är, såsom ofvan påpekadt, en koralpsalmbok.

Den har oktavformat och är med ett snitt delad på tvären, så att öfra hälften utgöres af koralboken och nedra hälften af psalmboken. Numreringen är gjord efter meterklassindelning, så att hvarje nummer är en meterklass. När flera melodier finnas inom klassen, signeras de A, B, C etc. efter numret.

Till trots för att Mankell är en ifrig motståndare af Hæffner, såsom framgår af många yttranden i Mankells Musikhistoria, utjemnar han dock melodierna i ännu högre grad än Hæffner, i det att han slopar alla Hæffners slutfall på kvinnliga rimslut, hvarest Hæffner så ofta förlänger penultima till dubbla tidsvärdet.

Harmoniseringen behandlar han ganska fritt, dock med något mera talang än Lewerth. De af Hæffner så sorgfälligt undvikna kvartsexterna inuti satsen förekomma ej sällan, dock endast i genomgång. Fyrklangar öfverflöda. Allvaret har försvunnit. Hæffners fel öfverdrifvas, men hans förtjenster uppskattas ej.

Josephson har gått till verket med större allvar och pietet. Josephson. Dock synes det hafva tyngt på honom, att han nödgades blifva historiker. Hans koralbok heter:

Förslag till ändringar vid J. Chr. Fr. Hæffners år 1819 utgifna Koralbok, enligt uppdrag af Kongl. Musikaliska Akademien utarbetadt af J. A. Josephson. Nr 60—200. Stockholm F. & G. Beijers förlag, 1877.

Kongl. Musikaliska Akademien, som 1844 reducerat melodiantalet i Hæffners koralbok, hade sedan blifvit betänkt på att låta omarbета sjelfva koralerna. Detta arbete uppdrogs 1860 åt Franz Berwald. Denne efterlemnade vid sin död 1868 summa 59 koraler (1—59 hos Hæffner). De hafva förblifvit manuskript, och som de ej haft något inflytande på senare koralböcker, anser jag mig här kunna lemna dem ur räkningen. Josephson fick i uppdrag att fortsätta arbetet, och det är denna fortsättning som blifvit ofvannämnda koralbok af Josephson 1877.

Josephson var en verklig musiker, som i musikaliskt hänseende icke begick några dumheter. Han egde den nödiga vördnaden för ämnet, och hans koralställningar äro de bästa och solidaste sedan Hæffners egen tid. Dock har han ingalunda öfverträffat Hæffner i allvar och enkelhet.

Det är icke omöjligt, att Josephson skulle kunnat blifva rätte mannen att skrifva oss en ny koralbok. Han egde de musikaliska förutsättningarna och äfven det religiösa intresset. Men dels hade han blott fått i uppdrag att behandla ett visst antal nummer (60—200), och han ansåg sig ej ega tid eller befogenhet att utskrifva en hel koralbok; dels kände han sig äfven pliktig att uppträda såsom historiker. Begge dessa restriktioner synas hafva vållat uppehåll i arbetet. Nog af — koralboken har blifvit ett literärt fragment, ej någon praktisk insats i församlingssången och församlingslivet. De historiska uppgifterna i början af boken böra, trots den omsorg som utan tvifvel nedlagts på dem, ej tagas alltför allvarligt. Josephsons dagboksanteckningar, sådana som de utgifvits af N. P. Ödman (Sthm 1885), innehålla trots sin stora vidlyfthet icke ett enda ord om koralboken. Ödman omnämner den (å sid. 305) med summa fyra rader. Detta synes mig vittna om, att Josephson ej fattat sitt uppdrag såsom någon lifsak utan blott såsom ett embetsgöromål bland många andra.

Josephson är, trots några pliktskyldiga ansatser till sjelfständighet, dock i grunden Hæffnerian. Eget nog citerar han likväl mången gång melodierna annorstädes ifrån, som om han sjelf importerat dem, utan att antyda, att de redan finnas hos Hæffner.

Sandström. Samma år, 1877, utkom Sandströms koralbok, som bär följande titel:

Melodier till Svenska Psalmboken, rytmiskt behandlade och för det vanligast förekommande röstomfånget inrättade af *Israël Sandström*. För enstämmig sång med fyrstämmigt beled-

sagande af orgel, pianoforte eller harmonium. Stockholm. F. & G. Beijers Förlag.¹⁾

Man aktgifve på uttrycket »rytmiskt behandlade». Detta är hufvudpunkten i bokens program. Den räknar sig nog till de rytmiska koralböckerna, men rytmen är ej melodiernas gamla rytm utan en konstruerad rytm, hvilken tagit Ludvig M. Lindemans koralbok såsom mönster. »Det af Lindeman vidtagna förfaringssättet består hufvudsakligen endast uti *fermaternas borttagande* och ersättande med för andhemtning erforderliga pauser, samt ett *sparsamt användande* af medelst punktering förlängda noter, hvarjemte på enskilda ställen, der periodsluten antingen äro utvidgade med en förlängd not eller sammandragna med en förkortad, denna ojemnhet rättats genom nödig förändring af tonlängder, så att fjerdedels noter gjorts till halfva, eller tvertom» — så skrifver Sandström i företalet, och jag citerar ordagrann, i hopp att läsaren skall lättare än jag förstå meningen.

Harmoniseringen förråder en kunnig musiker med säker hand. Den stöder sig visserligen mest på Hæffner, men boken upptager många melodier, som icke finnas hos Hæffner. Den har vållat mig rätt mycken möda vid identifieringen.

Södling deremot, som följande år, 1878, utgaf sin rytmiska koralbok, återupptager programmässigt melodiernas äldre originalrytmer. Bokens titel lyder såhär:

Svenska Folkets Choralmelodier, efter de äldsta källor och folkets sång framställda och till bruk för kyrkan, skolan och hemmet med accompagnement för orgel, harmonium eller piano försedda af C. E. Södling. Stockholm, P. Palmquists Aktiebolag.²⁾

¹⁾ Sandström, född i Linköping 1824, död såsom organist i Kristina kyrka i Göteborg, är mest känd såsom kompositör af »Min lilla vrå bland bergen».

²⁾ Om Södling läses i Nordisk Familjebok: Södling, Karl Erik, musiker, f. 1819 i Mogata socken i Östergötlands län, blef 1845 gymnastiklärare och 1847 teckningslärare i Vestervik, vistades 1850—58 i Buenos Aires, der han blef organist, sånglärare, »professor of music» samt ledamot af historisk-geografiska nationalinstitutet och naturhistoriska sällskapet, utnämndes 1859 å nyö till gymnastiklärare samt 1862 till musik- och teckningslärare äfvensom spansk vice konsul i Vestervik, hvarest han dog d. 12 April 1884. Han

Denna koralbok är intressant såsom det första fullt uppriktigt menade hugg mot den Hæffnerska koralboken. Södling var en stridens man — äfven en öfverdrifternas. Han egde en glödande hänförelse och en oförskräckt penna. Företalet till koralboken är synnerligen intressant att läsa, men det väcker med hvarje rad läsarens motsägelseanda på grund af sina öfverdrifter och paradoxer.

På samma sätt lär det nog gå med mången musiker vid sysselsättningen med sjelfva koralboken. Södling vill gerna återupptaga Gamla Koralsalmbokens rytmer, men det är honom omöjligt att afskrifva dem rätt. Han sätter på allt en personlig prägel, som står i ständig strid med det historiska förfaringssätt han förfäktar. Han ändrar äfven melodierna utan någon begriplig anledning och bearbetar dem för andra meterklasser. Harmoniseringskonsten lider af samma godtycke och är i rent musikaliskt hänseende — enligt min åsigt — knappt värd betyget Godkänd.

Större förtjenster har Södling inlagt såsom samlare och forskare på folkmusikens område. Norlind säger om honom i detta afseende (Sv. Musikhistoria sid. 187): »Han visar sig här såsom en både grundlig och säker forskare ej blott i svenska utan äfven utländska folkmusiken».

Koralboken vann föga insteg. Men Södling lefver i de följande rytmikernas minne såsom en modig förpostfäktare för de »rytmiska koralernas» sak.

Hallberg. Solidare musikaliskt rustad var B. V. Hallberg, som 1882 utgaf sitt

Förslag till Koralbok för Svenska Kyrkan, utarbetadt af B. Vilh. Hallberg, Organist i Landskrona. Norrköping, M. W. Wallbergs Förlag.

utgaf *Handledning för organister och klockare* (1846), *Lagsamling för kyrkans och skolans lägre tjänstemän* (1848), *Musikalisk Kyrkotidning* (1847—50), *Tonologi* (1859), *Nytt system för pianoundervisning* (1860), en skrifläsemetod, en rytmisk koralbok, en- och flerstämmiga sånger, indianska folkmelodier samt svenska folkvisor, hvaraf han äfven lär efterlemnadt två samlingar: »Gullharpa» och »Silfverharpa».

Hallberg skrifver i företalet: »Förslaget innehåller under 250 nummer 261 psalmmelodier, af hvilka 209 förefinnas i *Hæffners koralbok af år 1819*, som sålunda ligger till grund för min koralbearbetning» — Beträffande de ändringar han företagit och de tillägg han gjort, skrifver han: »Dock skall jag tillåta mig härvid nämna, det jag aldrig lämnat ur sigte det betydelsefulla uttalandet... att *inga tvära och stora förändringar borde vid koralbokens omarbetning ega rum, utan varsamhet och försigtighet dervid tages i akt*. Att minst *nio tiondedelar* af vårt lands organister och andre med församlingens berättigade kraf förtrogne och för en värdig kyrkosång nitälskande män hysa samma mening angående denna sak, är ett faktum som icke tarfvar bekräftelse. Och ur detta faktum framgår klarligen, att *koralboken af 1819* måste qvarstå såsom grundval för den nya koralboken. Man förgäte heller icke, att denna grundsats erkändes och följdes af K. musik. akademien tvänne med döden afgångne, högt aktade förtroendemän *Franz Berwald* och *J. A. Josephson*, hvarom deras efterlämnade koralbearbetningar bära ojäfaktiga vitnesbörd».

Hallbergs koralbok är en Hæffneredition med borttagande af de minst gångbara Hæffnermelodierna och med tillägg af några nyare melodier, mestadels tyska (efter Württembergerkoralboken af år 1844 samt Jacob & Richters koralbok), samt några melodier af Hallberg sjelf. Hæffners harmoniseringar kvarstå mestadels, och ändringarna äro företagna med något så när varsam hand. Varianter förekomma stundom till samma melodi, hvilket, såsom ofvan påpekadt, ej är att förorda. Hvad som mest skiljer Hallbergs koralbok från Hæffners, är uppställningen. Den är ordnad efter meterklasser, men melodierna äro ej såsom hos Mankell ordnade med bokstäfver inom meterklassen, utan hafva en fortlöpande numrering jemnsides med meterklassernas numrering och — naturligtvis — öfverskjutande denna.

De historiska uppgifterna i slutet af boken äro de dittills värdefullaste af detta slag.

Törnwall. Äfven Anjou-Törnwalls koralbok af samma år (1882) är en Hæffneredition. Den kallas:

Koralbok för Svenska Kyrkan. Reviderad upplaga utgifven af Chr. L. Anjou, Seminarie-rektor, och J. Fr. Törnwall, Domkyrko-organist¹). Lund, C. W. K. Gleerups Förlag.

Hæffners harmonisering har lemnats i det närmaste orörd. Två melodier hafva upptagits ur G, en efter Åhlström, en af Schmügel och tre efter Zahn. Melodiernas antal är 222.

Det nya i denna koralbok är anordningen efter Zahns mönster att borttaga taktstrecken och endast afdela med streck efter versraderna. Det är svårt att förstå, hvarför utgifvarne gjort sig den mödan att utskrifva en helt ny koralbok efter denna kläna — eller i lyckligaste fall likgiltiga — förbättringsgrund.

Humbla. Humblas koralbok 1885 är ett omsorgsfullt arbete i de »rytmiska koralernas» tecken. Han kan sägas hafva lyckats med hvad Södling endast förebådade. Boken heter:

Melodier till Svenska Psalmboken af år 1819, upptecknade efter källskrifterna och arrangerade för fyrastämmig blandad chör af C. R. Humbla, Stockholm, Ivar Hæggströms Boktryckeri, 1885.

Humbla återför gerna melodierna till Gamla Koralpsalmbokens rytm. Men om han i någon tysk koralbok upptäcker en sättning, som kan anses vara äldre än Gs, föredrar han utan tvekan den tyska satsens rytm. Detta »historiska» sätt att se saken kan emellertid lätt vålla oreda. Ett exempel: Humbla 35 a har melodi G 375, men icke i dennas rytm (och naturligtvis ännu mindre i Hæffners, 433) utan i en rytm som han anträffat antagligen hos Layriz och som härleder sig från en sättning hos Gesius 1605. Hade han anträffat sättningen ur Eisleben-sångboken 1598 eller sättningen hos Forster 1539, hur skulle han då hafva förhållit sig?

Det historiska förfaringssättet är, enligt min åsigt, föga praktiskt — hur viktig den historiska forskningen än är — ty

¹) Begge i Linköping.

äfven om man verkligen skulle lyckas samla en melodis alla varianter (hvilket torde vara omöjligt), så blefve det väl ändå svårt att värja sig för godtycke vid det slutliga valet. Och en sammanjemkningsform skulle aldrig gå fri från kritik.

Då synes det mig vara riktigare att följa utvecklingsgången för att se, hvartåt den pekar, och sedan vid redigeringen af en melodi med en längre eller kortare förhistoria gifva den en form — förutsatt att man arbetar i praktiskt syfte och ej blott i vetenskapligt — en form som ej allt för mycket svär mot vanor och föreställningssätt hos den tid, i och för hvilken man arbetar. Man måste i dessa frågor skilja på vetenskap och praktik. Den ena får icke skymma den andra. Och när det är fråga om en koralbok, som skall användas i församlingsgudstjensten, får allraminst vetenskapen — historisk eller antikvarisk — göra sig bred på praktikens bekostnad.

Detta blott såsom ett å propos. Jag har härmed icke velat säga, att Humblas koralbok lider af någon öfverdrifven vetenskaplighet. Jag har blott med anledning af detta Humblas försök till vetenskaplighet velat påpeka, hvartåt denna kan leda, äfven då den är i sin linda.

Humblas arbete är med de resurser, han egde att tillgå, ett godt arbete. Hans »anteckningar öfver melodiernas och sångernas meter, historiska anmärkningar, samt åberopade källskrifter» (sid. 177—250) äro en både underhållande och instruktiv läsning — underhållande så vidt man kan begära af en dylik redogörelse.

I rent musikaliskt hänseende, såsom harmoniker, står Humbla synnerligen högt — är utan tvifvel i detta afseende den förnämste sedan Hæffners tid, icke ens Josephson undantagen.

Boken måste hafva haft en liten upplaga. Den är numera sällsynt. Äfven finnes i tryck ett utdrag af boken, innehållande endast melodistämman.

Samma år som Humblas koralbok, 1885, utkommo äfven: Hultstedt.
20 Koraler samt Svenska Messan utgifne af *C. P. Hultstedt*.

Hultstedt, död såsom organist i Slöinge (Halland), var under sin långa lefnad en ifrig partigångare för Hæffner. Han egde en god penna och var verksam med tidningsartiklar och broschyrer (En röst från folket, också några ord i kyrkosångfrågan af Anonymus — Något om 1891 års Kyrkohandboks-förslag med hänsyn till dess kyrkomusikaliska del, Af Anonymus — m. m.). Han utgaf äfven ett »Helig för messning och orgel» samt »Fyra Koraler m. m. till Julen 1887. Ur manuskriptet till 500 koral-er, samlade af C. P. Hultstedt». Här af synes, att han planerat en fullständig koralbok, hvilken dock ej utkom.

De 20 koralerna plus de 4 koralerna har jag omnämnt på respektive ställen i specialundersökningen; dock med undantag för en melodi till ps. 87, hvilken jag ej kunnat identifiera. Hultstedt uppgifver den vara af Hæffner, hvilket måste bero på något misstag.

Melodiarium.

En annan gammal hedersman bland våra dugande kyrkomusiker, Johan Fredrik Lagergrén, organist i Ockelbo (Gestrik-land), numera 85 år gammal, utgaf år 1886:

Melodiarium till Svenska Psalmboken redigeradt af *Joh. Fred. Lagergrén*, Mus. Dir., Associé af K. Musik. Akad. — Stockholm, Julius Bagge. (Sedermera hos Carl Gehrman.)

Boken påminner i mångt och mycket om Humbla, ehuru den ej är uppställd efter meterklasser, utan efter Hæffners numrering. Melodierna äro rytmiskt behandlade, dels i öfverensstämmelse med några tyska koralböcker, företrädesvis Bachs, Lohmeyers och Freylinghausens. Harmoniseringen är själfständig och af högt musikaliskt värde. Norén säger i sitt företal till »Valda koraler i gammalrytmisk form» om Lagergrén, att denne i sitt *Melodiarium* »visat, hvilka sköna musikstycken 'koraler' — delvis i gammal-rytmisk form — kunna blifva, när en skicklig och hängifven kyrkomusiker på dem slösar rikedom af sin harmoniseringskonst».

Äfven räknar Norén Lagergrén såsom en af förkämparne för de »rytmiska koralerna». Lagergrén har utan tvifvel i yngre år varit intresserad af de »rytmiska koralerna». Men hans

erfarenheter under hans långa lefnad gifva ingalunda vid handen, att han lyckats i praktiken omsätta de idéer, Melodiariet förfäktar. Under halfva sin tjänstetid lyckades han ej i sin egen församling göra sin koralbok hörd, hvilket han, något vemodigt, omnämner i bref till undertecknad. »Jag använde», skrifver han, »med bifall Melodiarium under senare delen af min tjänstgöringstid; dock måste jag erkänna, att jag alltid hade Hæffners koralbok till hands». Vidare skrifver han: »Lifligt koralspel är nog i smak; sången har dock derigenom *ej* blifvit lifligare. De flesta kyrkobesökare hafva ej ens tagit psalmböcker med sig i kyrkan».

Jag anför detta såsom ett exempel på, hur hopplöst det är, att bjuda församlingen sjunga melodier, som äro för dess utveckling och smak främmande, de må vara i sig sjelfva än aldrig så konstnärligt utförda.¹⁾

Wilhelm Heintze utgaf år 1889 å C. A. V. Lundholms förlag i Stockholm: Heintze.

Koralbok för Kyrkan, Skolan och Hemmet med Svenska Messan jemte ett urval af rytmiska melodier, arrangerad för sång, orgel, orgelharmonium eller piano.

Det är en Hæffnerkoralbok. Afvikelserna bestå dels deri, att en del melodier uteslutits, som af Minimitabellen kvarlemnats; dels deri, att några melodier nykomponerats eller omarbetats efter andra Hæffnermelodier för annan meterklass. Harmoniseringen är öfverallt själfständig och mången gång intressant; är dock en smula för orolig och modern, fylld med genomgångsnöter. Sättningen är icke alls tänkt såsom fyrstämmig sångsats, utan inrättad med afseende på orgeln — såsom ju ock Heintze var orgelspelaren ex professo.

(Heintze, född i Jönköping 1849, blef 1881 organist i Jacobs kyrka i Stockholm, och 1889 domkyrkoorganist och Universitetskapellmästare i Lund. Död derstädes 1895.)

¹⁾ Ofvanstående uppgifter om J. F. Lagergrén tillsände jag honom i manuskript för att få veta, huruvida han tillät mig att offentliggöra brefutdragen. Han icke blott tillät detta, utan förklarar i bref af den 21 Mars 1911, att han rent af »har begär att få se det oförändradt i tryck».

Rendahl. *C. W. Rendahl*, domkyrkoorganist i Karlstad, har å Palm-
quists Aktiebolag i Stockholm utgifvit:

J. C. F. Hæffners Koralbok i sammandrag, innehållande
melodier till alla den svenska kyrkans psalmer, transponerade
i en efter det allmännaste röstomfånget lämpad tonhöjd.

Första upplagan utkom 1889, sjette upplagan 1903. Denna
Hæffnerkoralbok är, såsom jag tror, den för närvarande mest
spridda koralboken i Sverige. Rendahl kallar boken ett »sam-
mandrag». Den innehåller 212 melodier (Hæffner har 294).
Sammandraget är följaktligen ej så starkt som Minimitabellens.
Af Minimitabellens uteslutna melodier har Rendahl återupp-
tagit nr 4, 14, 32, 49, 73, 75, 79, 82, 90, 112, 144, 145, 162
(under nr 239 a), 185, 191, 209, 231, 232, 233, 245, 260, 282,
296, 315, 326, 327, 339, 354, 371, 376, 380, 386, 400, 407, 434
och 472 (= H 335 och 472).

Harmoniseringen afviker föga från Hæffner, och när den
så sker, förråder den en försynt och kunnig hand. En ny
melodi har tillagts: nr 29 b.

Rendahl bebådar i företalet »ett mera själfständigt på käll-
forskning grundadt koralverk», hvilket han påbörjat.

Ullman. År 1890 utgaf biskop *U. L. Ullman* å N. P. Pehrssons
förlag i Göteborg:

Koralmelodier till »Förslag till reviderad Psalmbok för
Svenska Kyrkan» jämte en inledning om rytmisk Koralsång.

Liten liggande oktav; innehållande 25 melodier på 27 not-
sidor, samt ett företal å 28 tvåspaltiga sidor; betraktas af biskop
Ullman såsom ett supplement till Pettersson och Humbla. Tre
melodier äro nya nämligen nr 7 och 20 af Robert Kihlberg
samt nr 25 af Elfrida André; men de tillhöra ej vår psalmbok.
För de öfriga melodierna redogöres i specialbehandlingen i den
mån de anknyta sig till vår psalmbok.

Biskop Ullman ställer sig i företalet på gammalrytmisk
grund, men hans exempelsamling af 25 melodier är till största
delen nyrytmisk (någon verkligt gammalrytmisk melodi kan
jag ej upptäcka). Skilnaden synes ej vara honom fullt klar.

I företalet, sid. 9, säger han, att man i Norge och Danmark »återvändt till vår lutherska kyrkas tidigare sätt att sjunga sina psalmer», en reform som han säger hafva befordrats genom förträffliga koralböcker af L. M. Lindeman (Norge) och A. P. Berggreen (Danmark). Dessa begge koralböcker äro dock afgjort nyrytmiska. Lindeman har rent af i företalet, beträffande sitt »Anhang af Melodier harmoniserade af Komponister fra det 16:de Aarhundrede», en stilla polemik mot de äldre rytmiska melodierna, om hvilka han säger, att han »finder baade disses rythmiske Form og den harmoniske og kontrapunktiske Behandling saare mangelfuld og under Tiden feilagtig».¹⁾

Ett annat arbete med rytmiskt program utgafs följande år Bäck. (1891) af komminister Bäck, betitladt:

Huru hafva våra förfäder sjungit sina psalmer? Historisk framställning om den svenska kyrkosången jemte tjugo melodier såsom exempel efter deras gamla skick, med ackompagnement, troget utarbetade och organisten Fru Hildur von Heijne-Hermansson tillagnade af *Aug. Bäck*, Komminister i Hubbo och Tillberga. Stockholms Instrumenthandel, Albert Hermansson.

Företal och melodier sammanlagdt 28 sidor. Alla melodierna äro hämtade ur Gamla Koralpsalmboken, hvars rytmer Bäck önskar se återupplifvade.

Begge dessa arbeten ansluta sig delvis till Kyrkosångens Vänners program, hvarom se längre fram.

Den svensk-amerikanska koralbok, hvilken jag citerat Rock Island, utkom 1892 under följande titel: Rock Island.

Svenska Psalm-Boken af år 1819. Öfversedd af J. H. Thomaner och P. Wieselgren. Förenad med Koral-Bok och Svenska

¹⁾ Den redaktion af L. M. Lindemans koralbok, jag å sid. 28 omnämnt, är fjerde upplagan (1896). I sjette upplagan (1906) är nämnda »Anhang» (hvilket han, såsom han låter förstå, varit af presterliga hänsyn nödsakad att upptaga) aflägsnad. Tillägget kan emellertid erhållas separat. Det är tryckt 1896.

messan med körer för sopran-, alt-, tenor- och basröster. Rock Island Ill. Augustana Book Concern.

Stor oktav. Genomskuren på tvären, liksom Mankells koralbok. Numreringen är Hæffners, såsom ock på det hela taget boken är en Hæffner-koralbok. Dock finnas många b-nummer i rytmiserande stil, hemtade från senare upplagor af Petterssons koralpsalmbok.

Lindström. Lindströms koralpsalmbok utkom 1892 under följande titel:

Svenska Psalmboken jemte de af J. C. F. Hæffner utgifne Korallerna till alla den svenska kyrkans psalmer samt messan, transponerade i en efter det allmännaste röstomfånget lämpad tonhöjd för sång, äfven i stämmor, och orgel eller piano. Genomsedde af organisten i S:t Jakobs Kyrka i Stockholm *Albert Lindström*. Porträtt af framstående psalmförfattare med biografier af kontraktsprosten och hofpredikanten Fredrik Sandberg. Öfversigt af äldre tiders andliga musik samt musikaliska instrument med talrika illustrationer. Uppgifter om psalm-melodiernas ålder, härkomst och klassindelning samt psalmernas författare. Stockholm, Fröléen & Comp.

Denna koralpsalmbok är, hvad uppställningen beträffar, den mest praktiska vi ega. Musik och text finnas alltid å samma sida eller å tvenne innersidor, så att man aldrig behöfver vända blad under spelningen. Samma melodi är omtryckt gång på gång för att finnas till hans vid alla texter, der den användes. Psalmtexten är alltid tryckt helt och hållet; icke blott äro alla verserna meddelade, utan de äro tryckta i versform, ej förlöpande såsom i de flesta psalmböcker, hvilket i hög grad underlättar mödan för organisten som skall spela och sjunga på samma gång. Gifvetvis tager en sådan uppställning stor plats; koralboken enbart (utan något af alla tilläggen) upptager 513 trycksidor i stor kvart. Tyvärr äro både psalmtexter och noter fulla af tryckfel.¹⁾

¹⁾ För att göra boken fullt praktisk vid gudstjensten bör man aflägsna allt hvad som ej direkt tillhör koralboken, äfven planscher och biografier, samt binda den i tre band.

Boken upptager ej alla Hæffners melodier, dock flera än Rendahl. Harmoniseringen är mestadels Hæffners, stundom Rendahls.

Uppgifterna om melodiernas härkomst, ålder m. m. äro icke grundade på sjelfständig forskning och begränsas dessutom till de melodier, som upptagas af Minimitabellen.

Boken är försedd med ett Bihang, som å sid. 67—94 upptager »Kyrkosånger och s. k. rytmiska koraler», hvilka icke alls annonseras å det eljest så vidlyftiga titelbladet.

Jag har råkat förbise dem i specialundersökningen och omnämner dem därför i stället här, dock beträffande hymnerna endast i den mån de erbjuda anknytningspunkter till det öfriga materialet.

Sådana hymner äro: O sanctissima (sid. 70), nämnd under nr 106 — Julhymn (sid. 71) efter »Quem pastores», nämnd under nr 152 — Han på korset (sid. 74) efter Finsk 50, nämnd under nr 78 — Den första pingsten (sid. 75) efter L L 7, nämnd under nr 187 — Vida kring jorden (sid. 77), nämnd under nr 83 — Integer vitæ (sid. 80), nämnd under nr 387 — samt Farväl, nu vill jag somna (sid. 82) efter Heintze sid. 196, nämnd under nr 33.

Koralerna äro följande: 24, ny mel. af Lewerth — 33, brödraförsamlingens melodi — 58, Freylinghausens »Gott sei Dank in aller Welt» (här uppgifven såsom Heintzes), omnämnd under nr 29 (Pettersson 58 c) — 106, Neandermelodien — 123, P. U. Stenhammars melodi — 128 a efter L L 68 b (af L. M. Lindeman) — 128 b, P. U. Stenhammars melodi — 204, Lindemans »Naar mit Öie», nämnd under nr 2 — 271, Herrnhutermelodien, nämnd under nr 29 — 280, Lindemans »Kirken den er et gammelt Hus» — 416, samma mel. som nyss anförda hymn: Den första pingsten — 421 i sättning af L. Nilsson — 468 i sättning af Norén och Morén (ungefär såsom K S V 77) — samt 487, satt af P. U. Stenhammar.

Anonymt utgafs år 1896:

35 af våra koraler, rytmiskt behandlade och utgifna af S. R. 35 koraler.
— Stereotyperad upplaga (Eftertryck förbjudes). Upsala 1896, Almqvist & Wiksells Boktryckeri-Aktiebolag.

De flesta melodierna äro efter R. Faltin, några efter Mankell, en efter Lewerth. Uppställning och numrering synas vara tillfälliga. Enligt Hæffners numrering skulle samlingen bestå af följande melodier: 1, 21, 33, 39, 50, 51, 52, 53, 57, 60, 61, 63, 68, 102, 113, 124, 138, 154, 155, 173, 178, 181, 187, 199, 215, 233, 239 b, 242, 264, 383, 416, 424, 429, 481 och 487.

44 sidor. Intet företal. Boken lemnas att tala för sig sjelf.

Anjou. Den af mig under beteckningen Anjou citerade koralboken utkom 1899 under följande titel:

Folkskolans Koralbok eller Hæffnerska Koralboken i Sammandrag, upptagande i fyrstämmig sats och med hufvudsakligen samma harmonisering melodier till alla i den svenska psalmboken af 1819, hvaraf ett större urval i enkel och lättfattlig rytmisk form jämte ett betydligt antal nya melodier dels särskildt komponerade, dels från andra såväl in- som utländska koralarbeten. Praktiska kursförslag för en planmässig psalmsång i skola och kyrka. Utgifven af *N. E. Anjou*, Organist och folkskollärare. Ex. Musiklärare. Bilaga till *Folkskolans koralpsalmbok*. Stockholm, C. E. Fritzes K. Hofbokhandel.

Innehåller 202 melodier, af hvilka åtskilliga äro komponerade af Anjou. Han är utan tvifvel större såsom pedagog än såsom musiker och har i rytmiken sökt vara mera lättfattlig än lärd, hvilket ländar honom till beröm. Såsom harmoniker har han ej lyckats förbättra Hæffner.

Folkskolans Koralpsalmbok, till hvilken koralboken angifver sig såsom en bilaga, är en psalmbok i vanligt fickformat med en- och tvåstämmiga melodier (8:de upplagan 1908).

Stockenberg. Samma år (1899) utkom äfven Stockenbergs koralbok, under följande titel:

Svensk Koralbok jämte Musik till Svenska Mässan och ett urval Kyrkliga Högtidshymner. I fyrstämmig sats, af *C. J. Stockenberg*, Folkskollärare, Kantor & Organist; Exam. Musik- & Sånglärare. Nosaby & Kristianstad 1899. Utgifvarens förlag. Tryckt efter utgifvarens autografmanuskript hos Skånska Litogr. A.-B., Malmö.

Sitt rytmiska program framlägger Stockenberg i företalet, hvarest han förordar, att »all för församlingen afsedd kyrkosång ledes och sjunges i *sträng*, för menigheten *lättfattlig takt*. Långa kadenser vid strofsluten äro således förkastliga, emedan de förrycka takten. Äfvenledes är den konstiga blandning af 2- och 3-tidig takt, som några nutida, mera välmenande än praktiska kyrkosångsreformatorer äflas att påtvinga ett flertal af våra vackraste koraler, ej att förorda, i ty att nämnda s. k. taktart hvarken är vacker, lättfattlig eller ens någon takt, utan ett systematiskt haltande, och lika litet ägnad att blifva populär som det namn: »6-tidig jonisk takt med trochéiska växlingar», hvartill den blifvit döpt.»

Stockenberg tillhör den grupp af koralboksutgifvare, som man skulle kunna kalla *nyrytmiker*.

Såsom typen för och grundläggaren af rörelsen hos oss bör väl betraktas norrmannen *L. M. Lindeman* med sin år 1877 autoriserade koralbok — *O. A. Lindemans koralbok*, autoriserad 1835, var ännu i Hæffnerstil.

Han kräfdde sträng takt, borttog kadenserna, insatte här och der punkteringar, var icke någon sträng historiker samt skref nya melodier i populärt hållen ton.

Det nya var — förutom de nya melodierna — den påfallande rytmiken, som skilde sig från tidigare föredragningsätt.

Metoden vann efterföljd, och så uppstodo nyrytmikerna — i Sverige typiskt representerade först af Sandström.

De första rytmikerna voro nyrytmiker, i det att benämningen *gammalrytmiker* är en senare tillkommen motsättning mot de förra, om icke hvad saken beträffar så åtminstone beträffande namnet.

Nyrytmikerna hafva i allmänhet varit praktikens män; gammalrytmikerna offra ofta praktiken för teorien. Gammalrytmikerna äro nämligen historiker — hvilket ju icke kan skada — men de fördjupa sig stundom så intensivt i sina forskningar, att deras vetenskapliga rön ej blifva nog lätt tillgängliga för dem, som skulle njuta af frukterna.

Försök till historiska studier hafva gjorts hos oss redan af Pettersson. Äfven Josephson gjorde några försök. Södling var mycket ifrig. Humbla betydligt mognare. Likaså J. F. Lagergren. Den gammalrytmiska rörelsen vinner dock först betydelse med sällskapet Kyrkosångens Vänners verksamhet.

Under tiden hafva äfven nyrytmikerna arbetat: Anjou, Stockenberg, delvis Lindegren och senast Hjort.

Samtidigt har äfven den tredje riktningen arbetat (kanhända med ekonomiskt lyckligast resultat): Hæffnereditionerna hafva haft många redaktörer: Lewerth, Mankell, Hallberg, Törnwall, Heintze, Rendahl, Lindström och Nordqvist-Lagergren, somliga med ansatser till någon sjelfständighet.

Chicago.

Efter denna lilla digression vänder jag mig till den svensk-amerikanska koralbok, hvilken jag citerat under benämningen Chicago och som utkom år 1901 under följande titel:

Koral-Bok med den fullständiga Svenska Messan, Den Svenska Psalmboken af år 1819, öfversedd af Thomander och Wieselgren, samt Evangelii-Boken, Handboken, Bönboken m. m. Med fullständigt Versregister och Psalmanvisning, Melodiförteckning, Psalmhistoria, m. m. Chicago: The Engberg-Holmberg Publishing Company, 1901.

Det är en koralpsalmbok, delad på tvären liksom Mankell och Rock Island. Numreringen är Mankells, hvadan dessa begge ofta följas åt i specialredogörelsen. Melodiantalet är större än Mankells, i det att melodier upptagas från Hæffners andra del samt från Hallberg m. fl. Det är i hufvudsak en Hæffnerkoralbok, äfven om den ej direkt kan kallas en Hæffneredition.

Nordqvist-Lagergren.

En verklig Hæffneredition är däremot Nordqvist-Lagergrens koralbok (1903), som äfven, om än med en liten inskränkning, är en koralpsalmbok. Såsom koralpsalmbok delas boken på tvären, liksom de föregående, men — och detta är nytt — koralboken är till salu oberoende af den tillhörande psalmboken.

Titelbladet (koralbokens) lyder:

Svensk Koralbok (efter Hæffner) för Kyrkan, Skolan och Hemmet. Stockholm, P. A. Norstedt & Söners Förlag. — Bakpå titelbladet läses: Korallerna, under medverkan af *Conrad Nordqvist*, Hofkapellmästare, reviderade af *Aug. Lagergren*, Lärare i orgelspelning vid Kungl. Musikkonservatorium, jemte bihang upptagande utdrag ur musiken till svenska messan, ombesörjdt af Gustaf Hägg, organist i Klara församling i Stockholm.

Denna koralbok genomför konsekvent de kvinnliga slutens förlängning genom halfnoter på penultima — noteringen är, såsom numera mest brukligt, fjerdedelsnotering — hvarjemte, då sålunda sjelfva slutnoten kommer in i nästa takt — noteringen är, såsom numera mest brukligt, tvåfjerdedelsnotering — kadensen inträffar der, och upptakten till följande versrad (om denna är jambisk) omedelbart vidtager utan mellanskjuten paus. Denna notering, med pausernas undvikande, synes mig vara förträfflig. Den är rytmiskt välgörande och gifver ett godt stöd för uppfattningen af melodien och periodbyggnaden. Det är ett slags medgifvande åt nyrytmikerna. Dock äro utgifvarne benägna att genast rubba denna öfverskådlighet genom sitt i företalet allt för stora medgifvande åt prosodiens kraf, hvilka framställas såsom berättigade att bryta nära nog all takt och periodbildning — ehuru visserligen på ett annat ställe i företalet sträng takt förordas: »ryckningar och slitningar i takten vilseleda de sjungande».

Åtskilliga transpositioner hafva företagits. En del harmoniska ändringar hafva införts, om hvilkas värde man kan tvista.

Sällskapet *Kyrkosångens Vänner* (K S V) har under 20 års tid utfört ett energiskt och delvis mycket vackert arbete för de *gammalrytmiska* korallerna. Sällskapet, som är ganska talrikt och mestadels består af prester, ledes af några få koryféer, bland hvilka märkes först och främst kyrkoherden Richard Norén.

(K S V) Sällskapetets organ var under åren 1895—98 en publikation, kallad »Årsskriften»; under 1899—1904 »Kyrkosången»; samt under 1905—08 »Kult och Konst».

Richard Norén utgaf dessutom 1893 en »Reformationsvesper», samt jemte John Morén »Valda koraler i gammalrytmisk form med anlitande af de yppersta källor och på grundvalen af Aristoxenos' teori för musikalisk rytm i enkel fyrstämmig sats bearbetade», Förra delen 1891, Senare delen 1894; samt äfvenledes jemte John Morén »Melodipsalmbok jämte utdrag ur Svenska Mässan» 1898.

Sällskapet såsom sådant utgaf 1901 genom sin sekreterare, n. v. kyrkoherden G. T. Lundblad, »*Svensk Koralbok i reviderad rytmisk form*», hvilken 1902 i »Andra förbättrade upplagan» utkom hos C. W. K. Gleerup i Lund.

Sällskapetets ledare stå på gammalrytmisk grund. Af det allmänna intryck jag har af Sällskapet — jag tillhör det sjelf sedan flera år — anser jag mig ock böra skilja på Sällskapet och dess ledare. Sällskapet i dess helhet synes mig mera stå på nyrytmisk grund. Det tyckes vara rubriken »rytmisk» som lockat flertalet medlemmar till Sällskapet, och de flesta göra i princip ingen skilnad mellan begreppen »nyrytmisk» och »gammalrytmisk», så som ju ock terminologien är ny och icke mer än nätt och jemnt stadgad.¹⁾ Man är trött på Hæffner, man vill ha någonting »rytmiskt», och så går man in i K S V, i hopp att Sällskapetets ledare skola göra propaganda för Brödramelodien till »Jag lyfter mina händer», hvilken som oftast är den enda rytmiska melodi, den nykomne medlemmen känner. Och just denna melodi, för hvars skull så mången prestman blifvit medlem af sällskapet, just denna melodi har Sällskapetets ledare *ej* upptagit i sin koralbok. Denna underlåtenhet måste jag för egen del loforda — sjelf har jag icke heller upptagit melodien — och jag omnämner fallet här endast såsom illustration till den påstådda skilnaden mellan det nyrytmiska Sällskapet och dess gammalrytmiska ledare.

¹⁾ Vi sågo ju ock ofvan biskop Ullmans oafgjorda ställning i frågan.

K S Vs koralbok af 1903 får väl anses såsom den egentliga exponenten för Sällskapets tendenser, oaktadt så många af Sällskapets medlemmar alls icke känna boken eller af den väntat sig något annat. (K S V)

Utgifvaren säger i inledningen (sid. VII) om sitt program följande: »Historisk trohet samt omsorg därom, att den kyrkliga värdighetens kraf måtte tillgodoses och på samma gång den särskilda koralen genom sin melodiskt-rytmiska byggnad och harmoniska omklädnad må låta sin egendomliga karaktär komma till fullt och skönt uttryck och sålunda varda mer ägnad att locka den gudstjänstfirande församlingen till allmänt deltagande i sången — så kunna i korthet de grundsatser betecknas, som varit de ledande vid utarbetandet af K. S. V:s nya koralverk».

Historisk trohet sättes sålunda i främsta rummet, såsom tillbörligt i en koralbok på gammalrytmisk grund, och afdelningen »Korta notiser om melodiernas ursprung, ålder och förekomst m. m.» (inledningen sid. XII—XLIX, mest blott öfverflyttade från Noréns Valda Koraler) vittnar om försök till historiska studier. Men det är en historisk trohet med förbehåll, i thy att den omedelbart uppoffras för den kyrkliga värdigheten m. m. — ett förbehåll som ofta tages i anspråk. Vidare påbördas ofta såväl gamla som nya melodier rytmer, som de aldrig haft (ex. en gammal melodi H 22 »Gud trefaldig, statt oss bi», och en ny melodi Åhlström 59, komponerad af Åhlström i jemn takt), hvilket förfaringssätt är synnerligen ohistoriskt. Enligt min åsigt äro de tillagda omotiverade punkteringarna äfven stridande mot den kyrkliga värdigheten.

Boken innehåller ungefär 200 melodier, af hvilka ett femtiotal i det närmaste oförändrade Hæffnermelodier samt ett tjugotal jemförelsevis föga ändrade Hæffnermelodier. Hit höra de flesta af den goda Hæffnerska stamrepertoar, som är gemensam för nästan alla våra koralböcker. Man skulle kunna efter K S Vs koralbok spela flera högmessor, utan att församlingen skulle tro annat än att organisten spelade efter Hæffners koralbok.

Nyheterna äro dels de nyss nämnda ofta återkommande nyckfulla punkteringarna, dels ett verkligt försök att återföra

ett antal melodier till en äldre rytmisk form — icke alltid till fördel för helhetsintrycket — samt slutligen den sextidiga joniska takten med trokeiska vaxlingar, hvilken ofta påtvingas melodier, som synbarligen trufdes bättre i den mera löst åtsittande dräkt, i hvilken vi lärt känna och igenkänna dem. Norén påstår, att denna takt är grekisk och att denna takt bäst passar våra melodier. Fallet synes mig vara en slående parallelism till Hæffners och Voglers påståenden, att melodierna äro grekiska och skola harmoniseras på grekiska.

I rent musikaliskt-teoretiskt hänseende — vi bortse från den Norénska rytmiken — är K S Vs koralbok förstklassig, tack vare John Moréns fina öra och säkra hand. Morén är, i min tanke, vårt lands förnämste kyrkokomponist; han eger en fin och flytande uppfinning och en fulländad teknik. Koralsättningarna äro dock en smula för lärda; och då dertill kommer en ofta högst egenartad rytmisering, blifva de för svårspelade för våra organister, äfven för de bättre.

Koralboken i sin helhet är en högst erkännansvärd insats i kampen för rytmiska melodier och mot den påstådda Hæffnerska sälligheten. Dess rytmer äro dock för främmande för vår tids uppfattning, och koralsättningarna äro för svåra, hvarigenom boken blir såsom kyrklig handbok oanvändbar. Den har likväl för mången varit och blir en väckelse, ej minst för kommande koralboksutgifvare.

Lindegren. År 1905 utkom Johan Lindegrens koralbok.
Dess titel lyder så här:

Svensk Koralbok, Den evangeliska församlingssångens verkliga toner och rytmer, historiskt restituerade, för kyrko- och skolbruk lämpade till svenska psalmtexter jämte talrika äldre och nyare alternativ, harmoniserade, taktiskt ordnade och metronomiserade, att utföras med ledning af inöfvad unison kör och orgel, utgifna af *Joh. Lindegren*, L. K. M. A. Förra delen. Musik till Svenska Psalmboken af år 1819. Stockholm, Elkan & Schildknecht.

Företalet inledes med följande ord: »Att göra de viktigare melodierna från den protestantiska koralens glansdagar, 1500- och 1600-talen, allmänt tillgängliga i deras uräkta form, så att vänner af kyrklig konst med lätthet må kunna sätta sig in i denna musikgenre samt intresset för dess praktiska användning bli allt allmännare, se där syftet med detta arbete».

Häraf synes sålunda, att Lindegren är gammalrytmiker. Men kan är äfven nyrytmiker och upptager bland annat den af K S Vs koralbok utstötta brödramelodien till »Jag lyfter mina händer». Han upptager äfven oförändrade Hæffnermelodier. Han är i själfva verket allt möjligt, men först och främst är han Johan Lindegren. Han sätter en starkt personlig prägel på allt hvad han vidrör (undantagandes de oförändrade Hæffnermelodierna), och detta är arbetets både förtjenst och brist. Förtjenst så till vida som boken uppvisar en väldig summa af delvis intressanta harmoniska funderingar; men brist så till vida som denna lärdom verkar i hög grad tyngande och försvårar arbetets popularisering. Till gudstjenstligt bruk är boken ändå mindre lämplig än K S Vs koralbok. Den lider dessutom af för stor vidlyftighet; varianter öfverflöda; det samfällida melodi-antalet belöper sig till 400. De historiska uppgifterna äro icke tillförlitliga.

Publicerandet af den bebådade fortsättningen af arbetet afbröts genom Johan Lindegrens död.

Hjorts koralbok utkom 1906 och heter:

Hjort.

Svensk Koralbok för kyrkan, skolan och hemmet, utarbetad af *Fredrik Hjort*. P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm.

Hjort är nyrytmiker med föresats att skrifva i Joh. Seb. Bachs stil (se företalet). Att han icke är historiker (och följaktligen icke heller gammalrytmiker) ses bäst af hans »Kortfattade uppgifter om melodiernas ålder och härkomst» (sid. 167—172). Boken innehåller åtskilliga nya melodier af Hjort, af hvilka ett par äro goda, nämligen nr 17 och nr 478. Dock klingar den förra ett grand för frikyrklig i betraktande af den bjudande texten (trosbekännelsen), hvadan den senare, nr 478,

en imitation af kyrkotonart, torde taga priset. Harmoniseringen är genom hela boken, rent musikpedagogiskt sedt, föga tillfredsställande.

Såsom bihang till koralboken utkom å samma förlag ett litet enstämmigt sånghäfte i fickformat, kalladt »Urval av Nyrytmiska Psalmmelodier ur Svensk Koralbok av Fredrik Hjort».

Evers.

1907 utkom:

Koralbok till Evers' Psalmbokstillägg, utarbetadt af Richard Norén och John Morén. Ekmans Förlagsexpedition (Stockholm).

Arbetsprogram såsom K S V.

Jag skall här omnämna några melodier, som ej upptagas i den speciellare delen.

Nr 1, af Norén, tillhör vår meterklass 32 (ps. 187) — nr 8, meterklass ej hos oss — nr 14 är hemtad från Z 5616 »Die christlich Kirch hat trauriglich», meterklass ej hos oss — nr 20 är hemtad från Z 7858 »Wunderbarer König», meterklass ej hos oss — nr 22 är hemtad från Z 5202 »Herr Jesu, ach du hast», meterklass ej hos oss — nr 33, af Norén, meterklass ej hos oss — nr 43 se G 382 — nr 45, meterklass ej hos oss — nr 47 dito — nr 49, dito, mel. af Morén — nr 53 dito, mel. a af Norén, mel. b af Morén — nr 56, meterklass ej hos oss, mel. af Burkhard Waldis, finnes hos Z 7303 »Ich dank dir, Herr, mein Gott, mein Hort» — nr 70, af Norén, meter ej hos oss — nr 74 a, meter ej hos oss, finnes hos L L 13 (af Ludv. M. Lindeman) — nr 77, af Norén, meter ej hos oss — nr 80 dito — 81 till 84 samt 86 till 91, meter ej hos oss. — Nr 31 har förut varit tryckt i Kult och Konst 1905 sid. 64; nr 27, 43, 59 och 73 i Kult och Konst 1906 sid. 314 och följ.

Finsk.

Sist i raden af de koralböcker, som här refereras, hafva vi den stora nya officiella Finska Koralboken af år 1909.

Dess svenska titelblad lyder så här:

Den Finska Evangelisk-Lutherska kyrkans Koralbok, utarbetad enligt de af femte allmänna finska kyrkomötet år 1903 antagna koralpsalmböckerna och de af sjätte allmänna finska

kyrkomötet år 1908 till desamma antagna tilläggen, samt Messan (Finsk) jämte G. J. Voglers Hosianna. Helsingfors 1909. G. V. Edlunds Förlagsaktiebolags förlag.

Utgifvare äro Immanuel Colliander (biskop), Richard Faltin (director musices vid Universitet i Helsingfors) samt Michael Nyberg (musiklärare vid Sordavala seminarium).

Boken är den omfångrikaste af alla koralböckerna: sidotal 10 + XVI (inledning) + 252 (finska psalmbokens koraler) + 30 (svenska psalmbokens koraler) + 18 (messan och Hosianna) + IX (tillägg innehållande de koraler och koralvarianter, hvilka enligt kyrkomötets beslut få användas vid sidan af de melodier, som under motsvarande nummer finnas i finska koralboken), summa 335 sidor liggande folio. De 252 sidorna citeras Finsk, de 30 citeras Finsk-svensk och de IX Finsk tillägget.

Det samlade melodiantalet utgör 366, således dock ej så stort antal som hos Lindegren, fast volymen är större. Men utrymmet i den finska koralboken upptages till stor del af koralpreludier, stundom flera stycken till en och samma melodi.

Som boken i flera afseenden är intressant och den dessutom hvarken är försedd med texter eller ens textbegynnelse och dess numrering är oss främmande — hvarigenom boken är mycket krånglig att hitta reda uti — skall jag här, liksom vid vår Koralspsalmbok af 1697, upprätta ett register för orientering.

Finsk. — För nr 1 se specialundersökningen nr 51 — för nr 2 se specialundersökningen nr 52 — för 3 se under nr 23 — 4 se under nr 392 — 5 se 419 — 6 se 206 — 7 se 215 — 8 se 14 — 9 är en finsk mollmel. af vår meterklass 3 (ps. 29) — 10 se 56 — 11 se 49 — 12, signerad »1559», meterklass ej hos oss — 13 se 59 — 14 se 3 — 15 se 54 — 16 se 62 — 17 af Lagi, meterklass ej hos oss — 18 se 61 — 19 se 60 — 21 se 63 — 23 se 101 — 24, finsk, meterklass ej hos oss — 25 se 50 — 26 se 68 — 28, af J. Krohn, meterklass ej hos oss — 29 se 447 — 30 se 55 — 33 se 370 — 34 se 136 — 35 se 15 — 37 se 64 — 38 se 6 (Z 4738) — 39 se 67 — 40 se 407 — 42 se 275 — 44 se 242 — 45 se 43 — 46 se 72 (Melodi-

(Finsk) arium) — 47 se 92 — 48 se 262 — 49 se 96 — 50 se 78 — 51 se 86 — 52 se 77 — 53 se 76 — 54 se 96 — 55 se 87 — 56 se 84 — 57 se 106 — 58 se 31 — 59 se 395 — 60 se 99 — 63 se 104 — 64 se 110 — 65 se 103 — 66 se 46 — 69 se 111 — 71 se 109 — 73, af Lucas Lossius, tillhör vår meterklass 54 (ps. 31), finnes hos Z 2580 »Christus pro nobis passus est» efter Lossius, Psalmodia, Wittenberg 1561; finnes äfven hos Jonæ-Rhezeliussid. 104 — 75 se G 171 — 78 se 191 — 79 se 113 — 80 se 107 — 81 se 114 — 83 se 134 — 84 se 396 — 85 se 133 — 87 se 135 — 88 se 132 — 90 se 330 — 91 se 138 — 93 se 378 — 94 se 137 — 96 se 21 — 97 se 22 — 99 se 194 — 100 se 23 — 101 se 265 — 102 se 20 — 106 se 31 — 107 se 211 — 111 är en finsk mollmel. af vår meterklass 54 (ps. 31) — 114 är en meterklassbearbetning efter en mel. af Burkhard Waldis 1553, finnes hos Z 7562 »Wohl dem Menschen, dem Sünden viel»; melodien finnes äfven omnämnd hos P. N. 52, fotnoten — 115 se 103 — 117 se 41 — 118 se 333 — 119 se 239 — 121 se 199 — 122 se 144 — 125 se 199 — 127 se 298 — 129 se äfvenledes 298 — 130 se 170 — 135 se 142 — 136 se 32 — 138 se 480 — 139 se 196 — 140 se 327 — 141 se 199 — 144 se 195 — 145 se 183 — 146 se 17 — 148 se 296 — 150 se 182 — 151 se 185 — 152 se 124 — 153 se 370 — 155 se 237 — 157 se 450 — 159 se 29 — 161 se 252 — 162 se 2 — 163 se 28 — 164 se 79 — 165 är en finsk mollmelodi af vår meterklass 3 (ps. 29), liksom finsk 9, och borde jemte denna upptagits hos P. N. 231, som är mollmelodien för meterklass 3 — 168 se 140 — 172 se 328 — 173 se 155 — 174 se 191 — 175 se 126 — 176 se 162 — 178 se 149 — 180 se 4 — 181 se 226 — 182 se 380 — 183 se 196 — 185 se 8 (Dübens melodi, satt i fem fjerdedels takt!) — 186 se 152 — 187 se 159 — 189 se 154 — 194, meterklass ej hos oss, finnes hos Z 2942 och Zahn 88 efter Freylinghausen 1714 »Ich ruhe nun in Gottes Armen» — 195 se 296 — 196 se 229 — 197 se 472 — 199 se 433 — 200 se 197 — 201 se 35 — 203 se 33 — 204 se 1 — 205 se 26 — 206 är en finsk mollmelodi af meterklass 9 och borde hafva anförts hos P. N. 96

— 207 se 492 — 209 se 487 — 210 se 232 — 211 se 280 — (Finsk) 212 se 47 — 213 se 280 — 214 se 374 — 215 se 181 — 216 se 385 — 217 se 187 — 218 se 180 — 220 se 280 (Ridd.) — 225, finsk, meterklass ej hos oss — 229 se 78 — 230 se 33 — 233 se 280 (Lindegren 345 a), hvarest den borde varit anförd — 235 se 222 — 236 se 178 — 238 se 33 — 239 se 50 — 241 se 70 — 244 se 232 — 246 se 75 — 247 se 237 — 248 se 44 — 252 se 198 — 254 se 223 — 256 se 339 — 257 se 113 — 260 se 205 — 263 se 216 — 267 se 5 — 269 se 10 — 271, meterklass ej hos oss; Z har meterklassen men ej melodien — 273 se 256 — 274 se 190 — 280 se 225 — 282 se 223 — 286 se 31 — 287 finnes hos Z 2500 »Wer steht, der schau, dass er nicht fall» efter Herman, Historien, 1562; metern är der annorlunda — 291 se 262 — 292 se 233 — 296 se 153 — 299 se 414 — 300 se 264 — 303 se 33 — 312 se 101 — 313 se 29 — 319 se 387 — 320 är mel. H 305 och borde varit hos P. N. 305 anförd — 321 se 52 — 323 se 280 (Södling) — 325 se 386 — 329 se 197 — 331, af Lagi, meterklass ej hos oss — 332, af Faltin, meterklass ej hos oss — 333 se 227 — 336 se 326 — 338 se 266 — 340 se 390 — 343 är Hugenottpsalmen 24, finnes Amsterdam XXIV och Reformenta koralpsalmboken sid. 36 »La terre appartient au Seigneur», Z 2665 »Dem Herren der Erdkreis zusteht» (Lobwassers öfversättning) — 344 tillhör vår meterklass 21 (ps. 468) och uppgifves vara af Burkhard Waldis; jag har ej kunnat finna den bland Waldis' melodier — 345 se 95 — 347 se 29 — 349 se 131 — 350 se 231 — 351 se 57 — 353 se 178 — 354 se 417 — 356 se 399 — 357 se 9 — 361 se 12 — 362 se 270 — 363 se 301 — 366 se 383 — 369, meterklass ej hos oss (treradig), uppgifves vara af Crüger 1640, finnes ej hos Z — 372, meterklass ej hos oss, finnes hos Z 3953 b och Zahn 95 »Jesu, hilf siegen, du Fürste des Lebens!» efter Stötzl 1744 — 375 se 498 — 379 se 277 — 383 se 39 — 387 se 78 — 391 se 457 — 392 se 315 — 393, signerad »Före 1582», meterklass ej hos oss — 395, signerad »Före 1702», meterklass ej hos oss — 396 se 149 — 399, af Bortniansky, finnes hos Z 2964 »Ich bete an die Macht der Liebe»

(Finsk) (bearbetad i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 11) — 405 se 407 — 406 se 160 — 410, af Lagi, meterklass ej hos oss — 413 se 11 — 417 se 128 — 424 se 119 — 428 se 29 — 430, finsk, meterklass ej hos oss — 435, signerad »H. Albert? omkring 1653», meterklass ej hos oss — 436 se 416 — 440 se 432 — 448 se 424 — 450 se 260 — 454 se 429 — 456 se 280 — 460 se 421 — 462 se 438 — 466 se 158 — 472 se 394 — 474 se 223 — 479 se 21 — 483 se 387 — 487 se 199 — 488 se 303 — 493 se 7 — 494 se 173 — 497 se G 382 — 506 se 280 — 514 se 478 — 515 se 26 — 518 se 497 — 520 se 376 — 522 se 178, under H II 38, hvarest äfven Finsk 522 borde varit anförd — 523 se 29 — 524 se 167 — 527, finsk, meterklass ej hos oss — 528, af Mendelssohn, tillhör vår meterklass 95 och borde varit anförd under nr 8 — 529 se 486 — 530 se äfvenledes 486 — 536, den apostoliska välsignelsen på finska, meter ej hos oss — 537 se 63 — 538, finsk, meter ej hos oss — 539 dito — 540 se 159 — 541 se 197 — 542 se 186 — 543, finsk, meter ej hos oss — 544 se 63 — 545 se 6 — 546 se 96 — 547 se 51 — 548, finsk, meter ej hos oss — 549 se 6 — 550 se 392 — 551 se 31 — 552, finsk, meter ej hos oss — 553 se 275 — 554 se 191 — 555, 556 och 557, finska, meterklasserna ej hos oss — 558 se 162 — 559 och 560, finska, meterklasserna ej hos oss — 561 se 237 — 562 se 10 — 563 se 101 — 564 se 63 — 565, finsk, meter ej hos oss — 566 se 280 — 567, finsk, meter ej hos oss — 568 och 569 se 206 — 570 se 78 — 571 till 574, finska, meterklasserna ej hos oss — 575 se 392.

Finsk-svensk. — 4 se 51 — 14 se 68 — 29 se 226 — 88, meterklass ej hos oss, angifves vara af Burkhard Waldis; jag har ej lyckats identifiera den — 110 se 17 — 127 se 416 — 139 se 379 — 147 se 160 — 155 se 63 — 173 se 157 — 263 se 28 — 284 se 263 — 296 se 381 — 300, af Lagi, meterklass ej hos oss — 312 se 125 — 314, af Lagi, meterklass ej hos oss — 323 se 280 (Z 4435) — 324 se 63 — 344 se 291 — 354 se 456 — 357 se 295 — 390 se 420 — 393 se 374 — 405 se 89 — 431 se 440 — 454, af Faltin, äkta saffisk meter ej hos

oss — 464, meterklass ej hos oss — 497 se 336 — 500, meterklass ej hos oss, finnes hos Z 6141 och Zahn 92 »Jerusalem, du hochgebaute Stadt» (Gesangbuch, Erfurt 1663), upptages äfven af Ullman nr 23 — 501, den apostoliska välsignelsen på svenska, uppgifves vara tysk (samma mel. som den finska 536) — 502 se 167 — 503 se 1.

Finsk tillägget. — 9 se 58 — 14 se 3 — 24, signerad »Före 1697», meterklass ej hos oss — 28, af Lagi, meterklass ej hos oss — 40 se 407 — 46 se 280 — 52 se 77 — 53 se 76 — 54 se 96 — 59 se 395 — 88 se 132 — 111 se 108 — 185 se 8 — 186 se 152 — 189 se 154 — 241 se 70 — 282 se 223 — 331, af J. Krohn, meterklass ej hos oss — 357 se 9 — 393, finsk, meterklass ej hos oss — 396 se 379 — 444, meterklass ej hos oss — 494 se 173 — 529 se 486.

*

*

*

Härmed skulle den allmänna redogörelsen för koralböckerna vara afslutad. Det har icke alltid varit lätt att finna källorna till de framdeles citerade tusentals melodierna. Somliga koralboksutgifvare, såsom Sandström och Anjou-Törnwall, iakttaga en djup hemlighetsfullhet beträffande sina källor; — men då söker man åtminstone fördomsfritt. En annan grupp af utgifvare uppgifva visserligen källor, men uppgifva dem felaktigt eller förhålla sig så fritt till källorna att de ändra både melodi, harmoni, rytm och meterklass — i synnerhet ändringen af meterklass försvårar undersökningen — och till denna grupp höra de flesta koralboksutgifvare alltifrån Hæffner 1820 till Hjort 1906.

Jag hoppas att inga tryckta svenska koralböcker undgått mig — Byströms Den Svenska Psalmsångens Melodier skall jag i annat sammanhang omnämna. Ett par manuskript befinna sig i min ego af koralböcker, dem deras författare ej kommo att i lifstiden utgifva. Det ena är af J. A. Rosén, död 1910 såsom kantor och organist i Malmö S:t Petri, det andra af Carl Kempff, död 1901 såsom vik. kapellmästare vid Lunds Universitet. Rosén var nyrytmiker och skref många nya melodier, af hvilka jag upptagit nr 295 i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 32; Kempff var Hæffnerian.

Till alla dessa koralboksutgifvare, lefvande som döda, vill jag rikta mitt hjertas varma erkänsla. Äfven om mitt omdöme här och der kunnat vara omildt, till trots för min princip att hellre rosa än tadla, kan jag ej annat än frambära min uppriktiga vördnad till alla dem, som åtagit sig det dryga och ansvarsfulla arbetet att utgifva en koralbok. Allmänheten må anse ett dylikt arbete vara en bagatell, liksom ju ock uttrycket »att spela en psalm» blifvit en beteckning för en pianospelares allra enklaste konst. Men de som åtagit sig att utgifva en koralbok och lyckats föra arbetet till slut, de veta väl, att de blifvit räddade »såsom genom en eld», hvilken ingen lär passera osvedd.

*

*

*

Jag har nu att, enligt den förut angifna arbetsplanen, redogöra för mina egna åsikter i koralfrågan, såsom de tagit sig uttryck i Nodermann och Wulffs nya koralbok. Egna åsikter.

Jag är *Hæffnerian med en anstrykning af nyrytmicism*. Allmän ståndpunkt.
För dem af mina läsare, som gjort sig mödan att följa min framställning till denna punkt, torde den angifna ställningen med dessa ord vara klar.

Jag är icke gammalrytmiker, till trots för att jag är (eller åtminstone anser mig vara) historiker. Det gammalrytmiska intresset plägar eljest gå hand i hand med det historiska. Det är gifvet, att under långvarig sysselsättning med gamla, starkt rytmiska melodier, hvilka man ideligen ånyo påträffar under skilda faser af deras utveckling, man lätt vinner dessa melodier kära; och det har mången gång varit påkostande att nödgas förkasta dem. Men då jag hade framför mig den praktiska uppgiften att skriva en koralbok för församlingen, så måste de rent historiska intressena maka åt sig, om ej resultatet skulle blifva det samma som det blifvit beträffande de koralböcker (ex. K S V och Lindegren), hvilka ej lyckats skilja mellan teoretiska och praktiska grundsatser och därför blifvit i praktiken nästan omöjliga att använda.

Den starka rytmiken är ej heller nu mera så nödvändig som den varit på en tid, då den flerstämmiga satsen ännu ej uppträdt med kraf på delning af intresset. En melodi, som sjunges enstämmigt, tål eller rentaf kräfver starkare rytmik för att fånga uppmärksamheten i samma grad som en flerstämmig sats. På den tid, då melodierna sjöngos enstämmigt, författades de i en stark och kryddad rytmisk form, ofta så krånglig, att vi, sena tiders barn, hafva svårt att följa med. Till och med K S V, som påstår sig återgifva de gamla rytmerna, slopar regelmässigt de talrika synkoperna, som utgjorde en så karak-

teristisk del af den gamla rytmiken. Dessa kryddor äro, som sagdt, numera ej nödvändiga, och jag har på annat ställe skildrat förloppet af deras bortsvinnande.

Nyrytmiker är jag endast så till vida, som jag fordrar en *tydlig och öfverskådlig periodbildning* samt en *liflig och väl preciserad takt*.

Såsom gammalrytmikernas synder, d. v. s. öfverdrifter, bestå i ett envist fasthållande af för vår tid opraktiska rytmiska former, så bestå nyrytmikernas synder, d. v. s. öfverdrifter, i ett alltför rikligt upptagande af nya melodier, som väl äro rytmiska, men ej kyrkligt värdiga.

De goda Hæffnerska melodierna hafva alla partier velat bevara, men de mindre goda hafva gammalrytmikerna velat förnya genom att förse dem med äldre rytmer, medan nyrytmikerna utmönstrat dem för att ersätta dem med gladare melodier. Det är tydligen beträffande de mindre goda Hæffnermelodierna åsigterna delat sig och striden stått mer eller mindre öppen.

På denna punkt har jag att nämna, att jag sökt lösa frågan på det sätt, att jag skrifvit *nya melodier*, der nämnda Hæffnermelodier befunnits mindre tjenliga, men att jag skrifvit dessa melodier, såvidt jag förmått, *i samma art och stil som de alltjemt brukliga Hæffnermelodierna*, dock med iakttagande af mitt nyss nämnda kraf på en tydlig och öfverskådlig periodindelning samt en liflig och väl preciserad takt. Beträffande denna form af koralmelodi, ny så väl som gammal, kan jag anföra följande tankvärda ord af Richard Norén i Kyrkosången 1904, sid. 115: »En koral, som går i fyrtidig takt eller s. k. heltakt med lika långa toner, är således rytmisk äfven den, om nämligen periodbyggnaden är korrekt och utförandet i afseende på rytmisk betoning och tempo är sådant, att dess inneboende rytm får göra sig tillbörligt gällande».

Takt och taktindelning.

Tretakt har jag bevarat i sådana melodier, hvilkas texter äro skrifna för tretakt. Sådana melodier äro nr 60, 102, 170, 298, 383, 424 och 492 — jemför i specialundersökningarna an-

märkningarna till mel. 102. Summa sju melodier. Dessutom har jag tretakt vid följande fem melodier, nämligen nr 61, 67, 68, 98 och 438, emedan dessa melodier, i hvilka tretakt varit bruklig, synas mig vackra i denna takt — hvilket ingalunda synes mig vara fallet med många tillvanda jemna melodier, hvilka gammalrytmikerna vilja återföra till tretakt. Summa tolf melodier i tretakt i koralboken, hvilket antal af tretaktsmelodier torde vara alldeles tillräckligt, särdeles som dessa melodier äro sådana, hvars texter verkligen brukas i gudstjensten.

Till förtydligande af takt- och periodindelningen i de mestadels jemna melodierna har jag användt samma beteckningssätt som Nordqvist-Lagergren för kadenssluten, nämligen pausernas borttagande och halfnoters anbringande på penultima i kvinliga slut.

Kadenserna har jag i allmänhet låtit stå kvar vid både manliga och kvinliga slut, i hopp att den spelande skall förstå, hur han har att fatta kadenserna. Kadenserna äro visst icke att förakta, såsom mången melodipurist gör eller låtsar göra. De äro i praktiken mången gång nödvändiga såsom verkliga retardationsmoment — det bekänner jag alldeles oförbehållsamt, oaktadt jag håller så strängt på takten. Om kyrkan är stor och melodien välkänd, behöfver man ofta vid kadenssluten invänta församlingen. Ju bättre känd melodien är, desto flera sjunga med; och ju flera sjunga med, desto långsammare blir tempot. Organisten eller kantorn får ej släpa i samma mån, utan han får stanna vid kadensen, till församlingen hunnit fram; ty fortsätter han för tidigt, så riskerar han att störa församlingssången och måhända bringa den till tystnad. Församlingssången måste i våra dagar behandlas med försigtighet och omhuldas såsom en rar växt.

Äfven för kantorn-organisten eller försångaren kan det ega sin betydelse att få andas ut före ny periods inträdande (om det tillåtes af texten), ty tempot bör i allmänhet vara så raskt, att hela perioden kan sjungas utan ny andhemtning. Detta blir äfven en allmän norm för tempot. Vidare behöfves pausen för kantorn-organisten eller försångaren för att i psalmboken hinna genomläsa följande textperiod före sjundet eller spe-

landet (helst böra naturligtvis dessutom alla verserna genomläsas före gudstjenstens början). Läsaren får ej tro af detta räsønnemang, att jag är böjd att förrycka takten; men jag har genom erfarenheten funnit — och det anser jag mig böra meddela — att med en ringa modifikation af takten, föranledd deraf, att man gör ett verkligt, ehuru försigtigt, bruk af kadensen, man vinner dels att få församlingen med, dels att mindre trötta försångaren eller sångkören och dessutom att tempot kan ökas betydligt. Det är min glada erfarenhet — mera verklig än inbillad, vill jag hoppas — att jag genom mitt förfaringssätt animerat församlingen att deltaga lifligare än hvad jag ofta konstaterat under andra förhållanden.

Harmonisering.

I harmoniseringen har jag i allmänhet så långt möjligt bibehållit Hæffner oförändrad, och i de nya melodierna har jag sökt att nå fram till Hæffners nobless utan att göra några försök att harmonisera »på grekiska».

Liksom Hæffner har jag varit sparsam med slutfall på stor ters, medan slutfall på liten ters knappast förekomma. Äfven har jag till det minsta möjliga inskränkt slutfallen på kvint med liten ters.

Treklanger hafva företrädet framför fyrklanger, der ej de senare synts mig vara en nödvändig krydda och omvexling. En viss grupp af fyrklanger, som Hæffner gerna använder i slutfall, der dominant*septiman* är väl förberedd såsom ters i ackordet tredje från slutet — ett mycket vanligt fall — har jag konsekvent undvikit. Jag skrifver således

F-dur	g g	ff	i stället för Hæffner	g g	ff
	d e			d e	
	b c	a		b b	a
	g c	f		g c	f

emedan det Hæffnerska slutfallet lätt frestar mindre skolade organister att anbringa septimor före *alla* slut, äfven om de

rakt icke passa. Dylika slut böra derfor icke ses på papperet — organisterna sätta allt för ofta dit dem ändå.

I samband härmed bör jag anföra, att jag äfven söker undvika slutfall med otillräckligt förberedd *kvint*. Jag skrifver sålunda:

F-dur	a	g g	f	i stället för	F-dur	a	g g	f
	c	c c	a			c	d c	a
	f	f e	f			f	f e	f
	f	c c	f			f	b c	f

emedan d-et (kvinten i det ursprungliga ackordets grundläge g, b, d, f) ej är förberedd. Deremot skrifver jag

F-dur	a	g g	f
	d	d c	a
	f	f e	f
	d	b c	f

ty här äro både kvinten och septiman förberedda.

I stämföringen är jag, liksom Hæffner, af den åsigten, att hvarje stämma bör föra sjelfständig melodi. Dock vågar jag påstå, att jag i de nya melodierna lyckats göra mellanstämmorna mera melodiska än Hæffners egna. Beträffande språng i stämmorna är jag mindre rigorös än Hæffner, som ej tillät längre språng än kvintsprång (ehuru han tillät oktavsprång i basen, och melodistämman stundom erbjuder sextsprång).

Beträffande ett par melodier (nr 9, 132 och 263), hvilka, såsom liturgiska sånger af en mycket gammal prägel, ej borde harmoniseras alls, har jag varit tveksam vid behandlingen.

Nr 9 och nr 132 tillhöra de melodier, hvilka i Gamla Koralsalmboken (nr 118 och 183) *icke* förses med ackompagnemang. Koralsalmboken markerar härigenom, att dessa melodier tillhöra ett äldre skede.

G harmoniserar visserligen nr 263 (G 7), men detta sammanhänger dermed, att i G tvenne *Te Deum* meddelas, G 6 och G 7, af hvilka nr 6 har en ännu ålderdomligare karaktär. Nr 6 lemnas oharmoniserad. G har således ansett sig kunna harmonisera den minst ålderdomliga — dermed ånyo markerande en principiell skilnad mellan äldre och yngre material. (Hæffner har i sin koralbok af 1808 alldeles slopat G 6.)

Undertecknad har emellertid, trots erkännandet af Gs riktiga principer, handlat rakt motsatt G, i det jag harmoniserat nr 9 och 132, men icke 263. Skälet härtill är mitt praktiska syfte. Nr 9 och 132 användas ännu alltjemt i gudstjensten och böra därför ej skilja sig i utstyrseln från öfriga melodier. Nr 263 brukas deremot knappast numera, hvarför jag placerat den enstämmig i ett bihang. Skulle man ännu önska utföra den, kan ju en äldre koralbok anlitas. Omöjligt vore icke heller, att den skulle kunna taga sig ut för unison sång, i två körer, såsom från början afsedt.

Tonart.

Tonarterna anser jag, liksom Bach, bestå af dur och moll. De vackra och intressanta verkningar, som kunna åstadkommas genom anspelningar på äldre tonarter, försmår jag ingalunda, men betraktar dem hvarken såsom regel och tvång. Det är därför ingen tillfällighet, att hela koralboken kommit att afslutas (sid. 318 och 319) med en tabell öfver de större meterklasserna, hvilka innehålla både dur- och mollgrupper. Denna tabell är sålunda den slutliga exponenten för det här genomförda tonartsystemet. Det bör därför ej väcka undran, att jag konsekvent såsom moll företecknar de melodier — nr 31, 33, 133, 178, 180, 206, 226 och 237 — beträffande hvilkas beteckning föregående utgifvare varit af afvikande meningar.

Transpositioner.

Melodiernas allmänna tonhöjd har öfverallt beräknats efter det vanligaste röstomfånget i mellanläge. Såsom redan nämnt, hafva alla koralboksutgifvare litet om sender sänkt Hæffners höga sättningar. Då undertecknad om en koral (i specialundersökningen) nämner, att det är transponerad, betyder det att jag

sänkt den ytterligare. Beträffande många af de nya melodierna kan det väl anmärkas, att de ligga något högre än de gamla, men då de i allmänhet äro beräknade att sjungas raskare än de gamla — ehuru jag så sannt önskar, att äfven de gamla måtte sjungas raskt — så torde de icke trötta rösterna mera än dessa.

Ja, raskt bör man sjunga, raskt och frimodigt! Det är på Tempo. tiden att vi slippa från den fördomen, att endast det säfliga kan vara Gudi behagligt. Det kan ej nog ofta och nog kraftigt betonas, att tempot måste vara raskt. Tempot måste vara så raskt, att äfven de tänksamma medlemmarna af församlingen kunna deltaga i sången utan att behöfva tröttas af, eller måhända rentaf harmas öfver, att nödgas tänka strofens tanke flera gånger på rad, måhända lika många gånger som det finnes toner i melodien, hvilket ofta nog mycket väl medhinnes under säfligt spel. *Tempot i allmänna gudstjensten bör ej inrättas efter de mest efterblifna i församlingen, utan efter de normalt utvecklade, hvilka kanhända eljest förlora tålmodet och föredraga att förrätta sin gudstjenst i hemmet.* Och skulle det långsamma koralspelet bero på organistens oförmåga att reda sig med ett friskare tempo, så hjälper ingenting annat än att han får öfva sig hemma eller i kyrkan, så att han kan spela koralerna ledigt i hvilket tempo som helst — det är hans oeftergifliga skyldighet.

Beträffande *ändringar* i kända melodier har jag inskränkt mig till minsta möjliga våld, men har dock ansett några melodier vinna genom denna lindriga bearbetning. Melodierna äro nr 70, 78, 84, 102, 111, 205, 211, 237 och 386. Ändringarna äro anmärkta i specialredogörelsen, vid ett par af melodierna med utförliga motiveringar. I regeln äro ändringarna i melodien så företagna, att de nya tonerna passa in i de äldre tonernas ackord (ex. 205, 237), hvarigenom vinnes, att, äfven om till en början försångare eller kör sjunger den nya, och församlingen den äldre fattningen, dessa ej svära mot hvarandra i harmoniskt hänseende, och sålunda intet störande missljud uppkommer.

Ändringar i kända melodier.

Skarfning af kända
melodier.

Beträffande *skarfn*ing af kända melodier för anpassning till andra meterklasser skall jag anföra ett par vittanden af »Kyrkosångens Vänner».

G. T. Lundblad skrifver i Psalmvalslista (Lund 1904) sid. 19: »Emellertid kan någon gång vara skäl att anlita en annan, ehuru nära stående klass, om man nämligen genom att sönderdela en och annan ton eller ock till en melism förena ett par tre toner kan vinna en lämpligare melodi. Koralen 23 t. ex. blir på detta sätt användbar till ps. 62 och 142, kor. 64 till ps. 101, 281 och 287. Ibland kan man i samma syfte samman draga tvänne korta tongrupper. På sådant vis blir kor. 146 brukbar för ps. 195 m. fl.»

Norén skrifver i inledningen till Evers sid. XIV vid. mel. 67: »Genom tillagda upptakstoner blir denna melodi [H 40] mycket lämplig till.. Skarstedts.. missionspsalm. En dylik obetydlig variant har goda stöd i kyrkosångens historia och förebygger upptagande af allt för många nya melodier».

Undertecknad har i koralboken vid ett enda tillfälle, nämligen just med ofvannämnda nr 23, tillåtit sig en sådan skarfn

ing af en känd melodi; eljest har jag sökt reda mig på annat sätt.¹⁾ Det är riktigt, att förfaringssätten: »förebygger upptagande af allt för många nya melodier». Och det är för att reducera meterklassernas antal — hvilket är orimligt stort: 144 meterklasser för 500 psalmer — som man ofta ser sig nödsakad att anpassa (skarfv

ad) samma melodi för två eller flera meterklasser. Då nu en eller annan församlingsmedlem kunde känna sig illa berörd af att höra en känd melodi skarfvad, och då jag i själ och hjerta icke heller själf tycker om att höra en Hæffnermelodi skarfvad; men då å andra sidan skarfn

¹⁾ För öfrigt har jag för några år tillbaka vid ett möte med Kyrkosångens Vänner fått uppbära indignerade förebräelser, emedan jag vid den tidpunkten praktiserade just efter deras eget recept

Hufvudtommen af koralboken utgöres af följande Hæffner- Melodiernas antal.
melodier (ur koralboken 1820), nämligen: nr 1 a, 2 a, 3, 5 a, 8 a, 9, 19, 20, 21 a, 22 b, 23, 26 b, 28, 31, 33, 35, 39 a, 40, 41, 45, 50, 51 a, 52 a, 53, 55, 60, 61, 62, 63, 65, 67, 68, 70, 76, 77, 78, 84, 86, 87, 89, 92, 96 a, 97, 98, 99, 102, 104, 106, 107, 111, 112, 113, 124, 126, 128, 131, 132, 133, 134 a, 135, 136, 137, 138 a, 140, 144, 145, 146 a, 153, 154, 155, 160 a, 162, 167, 170, 172, 173 a, 178, 180, 182, 186, 187, 191, 194, 195, 197, 198, 199, 205, 206, 210, 211, 215, 216, 223, 226, 231, 237, 239, 263, 264 a, 280 a, 298, 303, 328, 380, 383, 386, 387, 392, 394, 395, 420, 424, 429, 433, 438, 452, 480, 481, 486, 487, 492 och 498; summa 123 melodier.

Härtill komma af äldre, allmänt brukade melodier ytterligare 4, nämligen: nr 29 b efter Pettersson, 46 efter H II 28, 139 efter Åhlström och 295 efter Minimitabellen — mel. 142 är blott en upprepning af mel. 23 och kan ej räknas såsom själfständigt nummer — summa 127 melodier.

Bland de ofvan uppräknade melodierna ingå 8 stycken (nr 20, 112, 144, 145, 146, 211, 380 och 386), hvilka här upptagits, oaktadt de äro af Minimitabellen uteslutna. Eljest har jag uteslutit samma melodier som Minimitabellen, samt dessutom följande, hvilka Minimitabellen kvarlemnade, nämligen nr 7, 10, 11, 12, 17, 18, 44, 47, 57, 59, 64, 81, 83, 95, 101, 103, 108, 109, 139, 142, 152, 159, 181, 200, 225, 229, 242, 252, 262, 266, 270, 277, 291, 301, 305, 335, 336, 370, 373, 374, 381, 385, 390, 406, 416, 418, 440, 447, 449, 456, 457, 472, 478 och 483; summa 54.

Dessa uteslutna 54 melodier hafva ersatts med ungefär lika många nya melodier; dock ej alltid så, att just de uteslutna melodierna ersatta, ty meterklassernas antal har reducerats och en del af de nya melodierna hafva anbragts såsom alternativ till Hæffnermelodier.

Nya melodier — af P. N. författade — äro följande:

Nr 1 b, ånyo meddelad vid nr 393, med underlagd text;

nr 2 b, meddelad med text vid nr 376;

nr 5 b, med text vid nr 88 och 221;

Nya melodier.

nr 6, med text vid nr 304, bearbetad vid nr 10, 101, 242, 252, 370 och 390 för andra meterklasser;

nr 7, bearbetad för andra meterklasser vid nr 291 och 321, på senare stället med underlagd text;

nr 8 b, med text vid nr 352, bearbetad för andra meterklasser vid nr 81, 217 och 277, på sista stället med underlagd text;

nr 12, med text vid nr 212, bearbetad för annan meterklass vid nr 335 med text;

nr 17 och 18, begge med underlagd text;

nr 21 b, med text vid nr 149;

22 a och 26 a, begge med text;

29 a, med text vid 271;

39 b, med text vid 143, bearbetad för annan meterklass vid 173 b = 454, med text på senare stället;

44, med text, bearbetad vid 270 med text;

51 b, med underlagd text;

52 b, med text vid 52 och 385, bearbetad vid 64 för annan meterklass med text vid 302;

57 och 59, begge med text;

72, med text, återkommer såsom 280 b;

75 och 83, begge med text;

90, med text, bearbetad vid 373 och 374 för andra meterklasser;

96 b, 103, 108, 109 och 125, alla med text;

127, med text vid 474, bearbetad för andra meterklasser vid 447 med text, 456 med text och 472;

134 b och 138 b, begge med text;

146 b, med text, bearbetad för andra meterklasser vid 391 med text, 449 med text och 468;

152, 157, 159, 160 b och 181, alla med text;

200, med text vid 437;

225, med text, återkommer vid 414 med text, bearbetad för annan meterklass vid 282 med text samt vid 483;

262, 264 b, 266, 275 och 278, alla med text;

300, med text, bearbetad för annan meterklass vid 381 med text;

301, 305, 336, 337 och 378, alla med text;

379, med text vid 402;

406, med text;

416, med text, bearbetad för annan meterklass vid 418 med text och 478 med text;

440 och 445, begge med text.

Summa 55 nya melodier. Bearbetningarna, 28 till antalet, kunna knappast räknas såsom sjelfständiga nummer.

Sammanlägger man dessa 55 nya melodier med de 127 gamla melodierna, få vi summa 182 melodier. Medräknas äfven bearbetningarna, få vi summa 209.

Härifrån skulle man eventuelt kunna göra afdrag för några af alternativmelodierna, samt för mel. 195, till hvilken ingen psalm hänvisats; men den slutliga summan blir dock omkring 200 melodier.

Det är beklagligt, att meterklassernas stora antal skola göra så många melodier behöfliga.

Principer för nya melodiers införande äro:

Svårbegripliga och svårjungna melodier måste bort. Melodier, hvilkas intervaller tyckas spatsera planlöst hit och dit, eller hvilkas periodbyggnad är svår eller omöjlig att öfverskåda; sådana melodier måste vika.

Men äfven passabla melodier måste bort i sådana fall, der de endast öka meterklassernas antal i onödig grad.

Den, som vid studerandet af den nya koralboken tycker sig sakna den eller den melodien, skall utan tvifvel, efter genomläsandet af ofvanstående rader, lätt nog finna, på hvilken grund eller hvilka grunder den ifrågavarande melodien blifvit utesluten. Jag kan här ej uppehålla mig med att motivera hvarje särskildt fall. För öfrigt finnas i specialredogörelserna på åtskilliga ställen skäl angifna för uteslutningar och ändringar.

Min afsigt är ingenstädes att polemisera. Man kommer för öfrigt ej långt med negativ kritik, om ej man har för afsigt att blott rifva ned. Men min afsigt har just varit den motsatta. Jag har tröttnat på att säga och tänka: så skall det icke vara,

och så skall det icke vara — och har nu velat bjuda något positivt; såsom jag ock å sjelfva koralboken satt såsom motto Wallins ord: Bygga upp, ej rifva neder Är en kristens pligt och heder.

Reduktion af meter-
klassernas antal.

Såsom flerstädes antydt, sammanhänger frågan om de nya melodierna med frågan om meterklassernas antal.

Då jag för nedbringandet af meterklassernas antal ej velat verkställa skarfningar å kända melodier, hafva alla sådana skarfningar företagits med det nya materialet.

Skarfningarna förekomma nog mestadels i senare hälften af koralboken, eller, närmare bestämdt, vid melodier till sådana psalmer, som mera användas vid enskild andakt än i allmän gudstjenst. Och då en församlingsmedlem vid sin enskilda andakt väl i allmänhet snarare läser än sjunger sin psalm, så torde skarfningarna knappast i dessa fall blifva föremål för uppmärksamhet.

Det är likväl skada, att några af dessa psalmer skrivits till sällsynta meterklasser, hvarigenom melodierna måste blifva specialmelodier. Alldeles afvita är detta förhållande med några psalmer för döende. Man kan blott hoppas, att melodierna ej komma till användning. Specialmelodierna äro af nittionio fall på hundra okända för den döende; och skulle man tänka sig, att den döende kunde vilja sjunga en sådan psalm eller höra den sjungas af sin omgifning, så vore det väl synd att i en sådan stund oroa honom med en fullkomligt främmande melodi, då endast den allra vanligaste och allra käraste melodi borde få komma till användning.

Det kan icke nog skarpt betonas, att *meterklassernas inskränkning är och måste vara ett allmänt önskemål vid en blifvande psalmboksrevision*. Och man måste på det enträgnaste uppmana alla nya psalmdiktare att icke införa några nya meterklasser (såsom skett t. ex. i Ever's Psalmbokstillägg) utan att använda de vanligaste af redan befintliga och välkända meterklasser med goda och välkända melodier. Det är det enda möjliga sättet för *reduktionen af melodiernas antal*.

Nu kommer man att ställa på mig denna fråga: *hvarför skall melodiernas antal reduceras?* Reduktion af melodiernas antal.

Reduktionen är nödvändig, om man någonsin skall komma derhän att få en verkligt sjungande församling. Det är icke nog att församlingen lyssnar till sina lejda sångare och slår sig till ro med denna satisfactio vicaria. Församlingen måste sjelf sjunga med. Detta kan dock icke ske utan att församlingen lär sig melodierna, och församlingens kapacitet i detta hänseende är långt ringare än hvad man, ytligt taget, är böjd att tro.

Det finnes auktorer, som hålla före, att hvarje psalm borde hafva sin egen specifika melodi. Sådana auktorer förråda, att de icke alls känna församlingens kapacitet i fråga om melodier, eller att de sätta sig öfver och alls icke fråga efter, huruvida församlingen skulle kunna reda sig med en sådan anordning.

Det finnes koralboksutgifvare, som duka upp ett nästan obegränsadt antal melodier — se t. ex. Lindegren med 400 melodier och den Finska Koralboken med 366. Ingen församling kan göra sig förtrogen med sådana koralböcker. Många olika församlingar kunna ur en sådan koralbok utvälja sig hvar sin repertoar, men till förfång för den enhet i församlingssången, till hvilken vi alla skulle sträfvä.

Endast några få koralboksutgifvare hafva haft klart för sig, att det verkligen är nödvändigt, att melodiantalet begränsas. Hit hör såsom den förste Vogler med sin »Choral-Bok af 90 Melodier till 260 Svenske Psalmer». Han löste frågan på ett ganska originelt sätt, som dock ej bör repeteras. Han indelade nämligen psalmerna i tvenne grupper 1) sådana som användas i gudstjänsten och 2) sådana som sällan eller aldrig förekomma. Och så slopade han helt enkelt gruppen nr 2, hvarigenom visserligen de 90 melodierna bragtes att förslå åt psalmerna i första gruppen.

Ett liknande experiment har i våra dagar utförts af professor Oscar Byström, som 1892 utgaf: »Den Svenska Psalmsångens vid Offentlig Gudstjenst mest begagnade Melodier med Orgel af O. Byström». Å sista sidan förklarar han, att å de meddelade 46 melodierna kunna 333 texter sjungas, samt att å 5 af

dessamma melodier kunna 102 texter sjungas. Detta är utan tvifvel ett rekord i förenkling, som är lika vådligt i sina öfverdrifter som öfverflödet hos Lindegren och Finsk. Men det är dock ett försök i en riktning, på hvilken efter hand alla koralboksutgifvare torde böra slå in. Naturligtvis bör hvarje koralbok vara fullständig, d. v. s. ega melodier för alla meterklasser i vår antagna psalmbok, men inom denna ram är sparsamhet mera att förorda än öfverflöd beträffande melodiernas antal.

Huru många melodier kan församlingen uppfatta och minnas?

En medelstor svensk församling består väl i genomsnitt af tolf hundra personer. Af dessa gissar jag att halfva antalet, eller sex hundra, eger musikbegåfning. Det var min erfarenhet såsom sånglärare vid högre allmänna läroverket i Malmö, att jemt hvarannan gosse var musikbegåfvad, och jag tror att detta är en ganska antaglig norm för svenska folket. Af församlingens tolf hundra personer få vi strax afräkna hälften, eller sex hundra, hvilka alls icke besöka kyrkan, vare sig på grund af späd ålder eller långt framskriden ålder eller ligkiltighet eller direkt motsträfviga åsichter. De sex hundra, hvilka äro kyrkogångare, få vi uppdelade i tvenne hälfter om vardera tre hundra, af hvilka blott den ena hälften består af regelbundna kyrkobesökare, medan den andra infinner sig företrädesvis å större helgdagar eller eljest sporadiskt. Vi få dock ej tro, att de regelbundna tre hundra infinna sig regelbundet vid hvarje högmässa — detta motsäges strax vid en blick in i kyrkorna på landet eller i mindre städer — i större stadsförsamlingar blir förhållandet gifvetvis ett annat, men bildar ej regel. Vi få i stället räkna med, att af de tre hundra i hvarje högmässa infinner sig endast ett hundra, medan vi derunder beräkna, att under loppet af tre veckor alla tre hundra personerna besökt kyrkan; en person, som besöker kyrkan ungefär hvar tredje vecka, anser sig själf vara kyrksam.

Vi ponera sålunda, att hundra personer besöka högmessan äfvensom att femtio af dessa ega musikbegåfning. Bland dessa

femtio, som ega musikbegåfning, finnas måhända trettio, som ega någon sångröst. Dessa trettio nödgas jag ånyo uppdelas i tvenne lag om hvardera femton, hvaraf det ena laget *icke vill* sjunga, ehuru det skulle kunna, vare sig af blyghet eller högfärd eller lättja; och det andra laget om femton personer, som verkligen deltaga i kantorns sång. Af dessa femton finnas måhända fem, som sjunga ut tonerna, så att det hörs, medan de återstående gnola jemt så högt, att de själfva äro medvetna om att de sjunga. Härtill bör dock läggas en rätt stor procent af medverkande från den del af församlingen, som icke är musikbegåfvad, men saknar de mera sångkunniges ofta besvärliga själfkritik. Sålunda kan det visst hända, att af de hundra personerna femtio sjunga. Men detta bidrager ej till något verkligt höjande af kyrkosången, hvadan hoppet måste ställas till ofvannämnda minoritet.

Nu gäller frågan, huruvida denna minoritet förmår lära sig den melodirepertoar, som bjudes. Jag håller före, att *om* den sjungande minoriteten verkligen *kunde* repertoaren, så skulle den med lätthet leda hela församlingens sång. Men här blifva hindren öfvermäktiga. Repertoaren är för stor, och minoriteten infinner sig endast hvar tredje söndag. Det kan mycket lätt hända, att samma minoritet får höra samma melodi endast en eller två gånger på samma år och kanhända alls icke nästa år, allt under det att måhända ständigt nya melodier höras; hvarigenom möjligheten att minnas melodierna blir minimal.

Jag räknar mig sjelf till den minoritet, som skulle kunnat vara till någon hjälp för församlingssången, om jag förmått lära mig repertoaren; men jag skall uppriktigt bekänna, hur föga det lyckades mig.

Under min skoltid i Helsingborg var jag under åtskilliga år ombetrodd att »taga upp sången» vid bönestunderna. Då lärde jag mig melodien till »Jesu, låt mig städse börja» (ps. 204, vers 2, mel. 2 hos Hæffner), emedan den återkom hvarje morgon, samt melodierna till »Pris vare dig, o, Gud, o, Fader, Son och Ande» (ps. 272, vers 3, mel. 197 hos Hæffner) och

»Herre, signe du och råde» (ps. 500, vers 7, mel. 136 hos Hæffner), emedan de förekommo vid aftonböerna (måndag och torsdag), middagsbönen (lördag) samt vid terminsafslutningen. Från skoltiden minnes jag äfven melodien till »Långt från min Faders hus jag går» (ps. 113, vers 2, mel. 113 hos Hæffner), emedan den förekom i en af våra sångböcker och särskildt tilltalade mig.

Kyrkogången var på den tiden obligatorisk alla söndagar, och från högmessorna minnes jag melodien till »Hör, Gud ännu sin nåd dig bjuder» (ps. 323, mel. 28), som nästan alltid inledde gudstjensten, vidare melodien till »Sann tro på Gud och på hans ord» (ps. 141, vers 12, mel. 420), hvilken var stående predikstolsvers, »Vår Gud är oss en väldig borg» (ps. och mel. 124) på grund af dess stora pregnans, äfvensom de regelbundet återkommande julmelodierna 60 och 61 samt påskmelodien »Hvad ljus öfver griften» (mel. 102).¹⁾

Men härmed var det också slut. Sedan dess lärde jag mig inga nya melodier, förr än jag blef organist. Och dock var jag under de mellanliggande åren ingalunda okyrksam; tidtals, under studieåren i Lund, tillhörde jag de regelmässiga tre hundra.

Således summa tio melodier, af hvilka jag lärde de fyra redan i skolan. Under förberedelserna till organistexamen genomgick jag visserligen Hæffners koralbok — hvilken möda icke alla organistelever underkasta sig. Men det skedde kursivt — och då jag nyårsdagen 1899 tillträdde min tjenstgöring i Malmö S:t Petri Kyrka, kände jag ej melodien 35, ej melo-

¹⁾ Jag har här alls icke upptagit melodien till »Allena Gud i Himmelerik» (ps. 24, vers 1, mel. 20), emedan den såsom tillhörande ritualen nästan faller utom koralmelodiernas krets. Denna melodi är för öfrigt icke så lätt att lära, och mången församlingsmedlem, som tror sig kunna melodien och visserligen strax känner igen den, särdeles om han får höra den med orden till, kan ej på egen hand återgifva melodien. Detta är nog också fallet med många andra melodier, som församlingen tror sig kunna. Jag anser dock, att man såsom norm för bedömandet af en persons påstådda kännedom om en melodi bör kunna begära, att han skall kunna sjungande återgifva melodien ur minnet, utan ord.

dien 77, ej melodien 199 — ej de allra vanligaste melodier utom de ofvan uppräknade.

Härmed har jag icke sagt, att icke både jag och den minoret, till hvilken jag nyss räknat mig, skulle ega förmåga att minnas äfven dubbelt så många melodier. Jag har blott velat påpeka, att inlärandet går icke af sig sjelf blott genom att åhöra och sjunga med i gudstjensterna. Ty vi hafva 144 meterklasser med hvardera minst *en* melodi. Melodierna äro så många, att de undanskymma hvarandra; och minnet behåller endast dem, som hinna inpluggas genom att ofta upprepas.

Dessa uppgifter äro måhända nedslående; men som jag ej önskar bedraga vare sig mig sjelf eller andra, kan jag för tillfället ej måla med ljusare färger. Tjugo melodier, kanske tjugofem, tror jag att en normalt utrustad församling skulle kunna lära sig, om blott tillfälle gäfves för nödig upprepning.

Ja men se församlingen skall *undervisas* i att sjunga psalmer, inkastar man. Man skall hålla föredrag för församlingarna och lära dem de svåraste melodierna.

De, som verkställt sådana försök, veta visserligen, att det går för sig att för en afton sammankalla de mest intelligenta och musikaliska medlemmarna i en församling och att med smicker och vänliga ord få dem att sjunga några krångliga melodier; men de veta ock, hur ovisst det är, att man lyckas ånyo samla samma auditorium, och att med en enda lektion föga uträttas.

Nästa inkast blir detta:

Det är nog sant, att det är föga lönt att försöka undervisa de gamla; men det är icke heller här verket bör gripas an; utan det är med de unga! De unga böra undervisas; och det är i skolorna, särdeles i folkskolorna, som intresset bör väckas för gudstjenstens melodier.

Alldeles riktigt. En sådan metod borde ju kunna verka kraftigare. Men den är icke ny och opröfvad. Årtionde efter årtionde har metoden praktiserats i folkskolorna — alltid med

för många melodier (se t. ex. Anjous Folkskolans Koralbok sid. 253) och med det kläna resultat vi så väl känna i församlingarna. Och äfven om man skulle försöka börja på nytt med friskare tag och bestämdare intentioner, hvilket skall resultatet blifva, då vi veta, eller i alla händelser misstänka, att kanske öfver hälften af vår tids konfirmationsungdom mer eller mindre medvetet sammanfattar sina konfirmationslöften i detta enda löfte: hädanefter skall jag aldrig gå i kyrkan mera, om jag kan slippa!

Men är det då så alldeles nödvändigt att församlingen *skall* sjunga? — frågar någon misströstande läsare. *Hvarför skall församlingen sjunga?*

På en sådan fråga brukar svaras, att församlingen skall sjunga, därför att den är protestantisk och protestantiska församlingar alltid brukat sjunga.

Häremot kan invändas, att tiderna förändras samt att ett par af de förnämsta drifvande motiven till församlingen lifliga sång under reformationens första tider sedermera bortfallit, nämligen dels trotset mot katolicisem, som ej tillät församlingen att sjunga, dels det nyhetens behag, som låg deruti att församlingen *fick lof* att sjunga. Numera finnes ingen anledning till nämnda trots, och att församlingen får lof att sjunga är så litet en nyhet, att ingen mera tänker på, att det är ett privilegium att få sjunga, utan att snarare mången anser det vara ett privilegium att få tiga.

När vi så säga, påpekar måhända för oss vår själasörjare, att evangelium är i alla tider lika värdt att besjungas. Häri har han visserligen rätt, men han kan dock icke härmed tvinga den församling att sjunga, som kommit till erfarenhet af, att man kan nalkas Gud med lofsånger i sitt hjerta, äfven utan att en sångton behöfver gå öfver läpparna.

Det är för öfrigt icke blott i kyrkan utan äfven ute i lifvet i allmänhet som sången för närvarande tiger. Sången är — såsom uttryck för den stora allmänhetens tanke- och känslolif — för närvarande icke »en vogue». En rörelse pågår för att bringa lif i den unisona sången i vårt land. Tal hållas och skrifter

och sångböcker spridas med rubrik: Sjung, svenska folk! — Men det batar alltsamman till intet. Svenska folket sjunger icke på uppmaning. Svenska folket sjunger, när det vill. Och det vill icke, förrän impulsen kommer inifrån, från dess eget hjerta, när en gång en stor ny nationell eller religiös våg öfversvämmar land och rike. Sångens vågor svepa kring jorden i breda långsamma böljor. Vi befinna oss nu i en sångens vågdal. Det hjälper ej att vi säga: detta är en böljekam! — Vi måste vänta, till den kommer.

Jag hade egentligen alls icke tänkt ställa denna fråga under diskussion, huruvida församlingen är skyldig att sjunga eller icke. Jag har eljest hela tiden utgått endast från den föreställningen — tvångsföreställningen? — att församlingen *skall* sjunga (antingen hon vill eller ej).

Ett är säkert, nämligen att våra kyrkomusiker befinna sig i ett brydsamt dilemma, då de stå inför den nödvändigheten, att de skola förmå en församling att sjunga, som nära nog hvarken kan eller vill. Det beror alldeles på kyrkomusikernas pedagogiska förmåga, i hvad mån de skola lyckas *locka* församlingen att sjunga.

Ty hvad är att göra? — Jo, just att *locka* församlingen att sjunga — locka genom goda, lättbegripliga och lättsjungna melodier.

Och det är just *den gudstjenstbesökande församlingen*, som skall lockas; icke skolungdomen, som kanhända efter konfirmationen ej återvänder till kyrkan; icke heller den intelligensaristokrati, som till äfventyrs kan samlas till ett enstaka musikföredrag och sedan måhända af falsk blygsamhet tiger med sin vishet i församlingen.

Det är just den allmänhet, som verkligen besöker gudstjensterna, på hvilken arbetet bör nedläggas. Och det är *inom kyrkans murar*, ej utanför, som undervisningen bör meddelas, och meddelandet bör ske *just under gudstjensten*, ej vid extra arrangerade sammanträden, der andakten måhända är en annan eller kanske ingen. Endast på detta sätt kan församlingen lära

sjunga med lust och lif, utan att förnimma obehaget af att vara utsatt för ett pedagogiskt experiment. *

Huru förhålla sig nu våra kyrkomusiker till denna *uppmuntringens pedagogiska lag*?

De strängare *Hæffnerianerna* hafva icke mycken framgång; och ju strängare de äro, desto mindre är framgången.

Gammalrytmikerna hafva icke kommit till makten, och väl är det. Om så skulle hända, så vore församlingssången snart alldeles utdöd. Ty gammalrytmikerna göra både rytm och melodier långt krångligare än de redan äro; de medgifva sjelfva, att deras melodier helst skola inöfvas med församlingen utanför gudstjensterna — och då veta vi redan, hur det går. Det är, synes mig, i närvarande tider nära nog ett brott mot församlingen, att tillkrångla gudstjensten i onödig grad. Ty det är, som bekant, icke nog med att många af de gudstjenstbesökande helst vilja slippa sjunga, utan många af dem, som gå till kyrkan, skulle måhända rent af helst vilja slippa gå dit, om de ej kvarhöllas af vanans makt och familjens traditioner. Att gudstjenstbesöken i stort sedt äro i aftagande, deraf göra hvarken prester eller lekmän någon hemlighet. Därför borde man minst af allt i vår tid företaga en reformation i kyrkomusiken i gammalrytmisk riktning. Man bör ej bringa de sista sångarna till tystnad och ännu mindre gifva de tveksamma gudstjenstbesökarna en extra anledning att draga sig undan.

Nyrytmikerna hafva bättre vind i segeln. Likasom Frälsningsarmén lyckas få sina soldater att manövrera efter glada marschmelodier, så vinna nyrytmikerna sina segrar genom melodier, som allt för ofta gå i riktning af Frälsningsarméns musik.

Men det är icke till denna riktning vi skola sträfvä. Kyrkomusiken måste vara ädel, och all banalitet måste portförbjudas. Derför hafva vi ock uppoffrat nyrytmikernas förnämsta programsång, ehuru den ingalunda är den sämsta, nämligen melodien till »Jag lyfter mina händer», samma melodi, som genom en ödets ironiska lek drifvit så många medlemmar in i gammalrytmikernas läger.

Vår nya koralbok af 1911 — jag upprepar det — är *Hæffneriansk med en anstrykning af nyrytmicism*. Så hafva vi tänkt oss lösningen af frågan.

Den nya koralboken måste i fråga om teknisk struktur vara lika enkel som Hæffners; eljest kunna våra organister icke spela dem. De nya melodierna få i stilen icke skilja sig från de goda Hæffnermelodierna, och deras rytm så väl som deras byggnad i öfrigt bör vara på en gång pregnant och lättbegriplig, så att de igenkännas vid andra åhörandet och fastna i minnet vid det tredje. Melodierna böra nämligen skrivas med tanke äfven på sådana kyrkobesökare, som icke höra till den regelbundna gruppen, och icke vara afsedda endast för dem, som hafva tid och tillfälle att studera dem systematiskt. Meterklassernas stora antal, som, innan ändring sker, alltid kommer att vara ett af de svåraste hindren för en användbar koralbok, hafva vi sökt i möjligaste mån reducera.

Sådan har vår tanke varit, som vi sökt genomföra. Hjelper icke denna metod, så vet jag för närvarande ingen lefvande råd.

*

*

*

Distribution och Meterklasstabell.

Innan jag öfvergår till omnämmandet af de rent bokligt praktiska principerna för koralbokens uppställning och anordning, måste jag beröra en fråga, som står just på gränsen mellan de teoretiska och praktiska grundsatserna för bokens uppställning, nämligen *psalmernas distribution å melodierna inom meterklassgrupperna*, hvarjemte jag har att meddela den *nya meterklasstabell*, som utgör sammanfattningen af nämnda distribution.

Åsigterna om bästa möjliga öfverensstämmelse i karaktär mellan psalmtexterna och de till dem brukade melodierna hafva ofta vexlat. Hæffner hade (del II, pag. XX—XXII) uppgjort ett »Melodi-Register öfver Psalm- och Choralboken», hvilket utgör ett förslag till en sådan distribution. Antagligen har väl detta förslag följts till en början. Minimitabellens framträdande vållade emellertid en stark omvärdering af melodiernas lämplighet. Sedan dess hafva olika koralboksutgifvare gjort afvikande hänvisningar, särdeles i samband med upptagandet af nya melodier, för hvilka gifvetvis Minimitabellen icke kan ega någon betydelse. Och då hos oss många nya melodier tillkommit, har dermed nödvändigtvis följt åtskilliga ändringar af brukliga kombinationer. Omvärderingar hafva företagits endast efter omsorgsfullaste pröfning. Jag kan här icke ingå i detaljerade motiveringar af gjorda ändringar; utan jag ber få hänvisa, utom till koralboken och den Meterklasstabell, som strax skall följa, äfven till de många marginalrubrikerna i andra delen af denna afhandling. Nämnda marginalrubriker äro just der anbragta för att motivera melodivalet. Af rubrikerna kan stämningen uppfattas i psalmerna, hvilkas textbegynnelse af samma skäl öfver allt äro anförda, äfven då inga sjelfständiga melodier till dem finnas utan blott hänvisningar lemnas. Beträffande melodivalet för skilda årets tider och skilda tillfällen har jag varit strängare än någon annan hitintills, och har medelst (i andra delen) bestämdt motiverade hänvisningar sökt hindra specialmelodiernas användning på oriktiga tider. Sålunda hafva Passionsmelodierna fått en bestämd afgränsning, likaså Natt-

vardsmelodierna, för att ej tala om de stora högtidernas melodier, hvilka alla böra sparas för sina rätta tillfällen.

Följer så meterklasstabellen, hvarvid jag utgått från Rendahls numrering af klasserna.

METERKLASSTABELL.

Meterklass.	Versslag.	Versschema.	Melodinummer och distribution.
		<i>Fyra rader.</i>	
1.	Jamb.	7.6.7.6.	223, för ps. 222, 223 och 249.
2.	Jamb.	7.7.7.7.	429, endast för ps. 429.
3.	Trok.	7.7.7.7.	29 a (dur), för ps. 271; 29 b (dur), för ps. 58 och 231; 231 (moll), för ps. 457.
4.	Jamb.	8.6.8.6.	420, för ps. 141, 420 och 434.
5.	Jamb.	8.4.8.8.	67, endast för ps. 67.
6.	Jamb.	8.7.8.7.	416, för ps. 416 och 422.
7.	Trok.	8.8.7.7.	205, endast för ps. 205.
8.	Bland.	8.8.7.8.	152, endast för ps. 152.
9.	Jamb.	8.8.8.8.	Durmelodier: 63, för ps. 54, 56 och 63; 104, endast för ps. 104; 107, för ps. 107 och 115; 157, endast för ps. 157; 198, för ps. 66, 114, 198, 202, 250, 330, 339, 399, 417, 427, 432, 436 och 441. Mollmelodier: 96 a eller 96 b, endast för ps. 96. 99, för ps. 99, 120, 396, 450 och 495; 154, för ps. 154 och 158; 480, endast för ps. 480.

Meterklass.	Versslag.	Versschema.	Melödinummer och distribution.
10.	Jamb.	9 . 8 . 9 . 8 .	418 (dur), endast för ps. 418; 449 (moll), endast för ps. 449.
11 o. 24.	Bland.	(kl. 11.) 8 . 8 . 10 . 10 . (kl. 24, femradig.) 8 . 8 . 4 . 6 . 10 .	139, för ps. 139 (kl. 24) och 265 (kl. 11).
12.	Amfibr.	9 . 9 . 9 . 9 .	492, endast för ps. 492.
13.	Jamb.	8 . 11 . 8 . 11 .	87, endast för ps. 87.
14.	Jamb.	11 . 11 . 11 . 5 .	481, för ps. 446 och 481.
15.	Jamb.	11 . 11 . 10 . 10 .	178, för ps. 178, 342, 354, 359, 362, 463 och 465.
16 o. 78.	Jamb.	(kl. 16.) 13 . 13 . 12 . 12 . (kl. 78, åttaradig.) 6 . 7 . : 6 . 6 . 6 . 6 .	Durmelodier: 197 (kl. 16), för ps. 197, 261, 272, 296, 365, 367 och 382; 337 (kl. 78), endast för ps. 337. Mollmelodier: 160 a (kl. 16), för ps. 160, 171, 189, 193, 207, 238, 297, 309, 313, 320, 338, 340, 364 och 473; 160 b (kl. 16), endast för ps. 160, v. 3.
17.	Jamb.	11 . 11 . 11 . 11 . <i>Fem rader.</i>	167, för ps. 167, 175 och 273.
18.	Bland.	4 . 4 . 7 . 7 . 6 .	98, endast för ps. 98.
19 o. 58.	Jamb.	(kl. 19.) 8 . 7 . 8 . 4 . 7 . (kl. 58, sjuraradig.) 4 . 4 . 7 . 4 . 4 . 4 . 7 .	146 a (kl. 19) eller 146 b (kl. 19), för ps. 146 och 195; 195 (kl. 58), utan psalm.

Meterklass.	Versslag.	Versschema.	Melodinummer och distribution.
20 o. 22.	Jamb.	(kl. 20.) 8.8.8.8.3. (kl. 22.) 8.8.8.8.4.	23, endast för ps. 23; 142, endast för ps. 142 (bear- betning).
21.	Jamb.	8.8.8.4.8.	468, endast för ps. 468.
22 se 20.			
23.	Jamb.	8.8.6.6.8.	59, endast för ps. 59.
24 se 11.			
25.	Bland.	8.8.8.8.5.	62, endast för ps. 62.
26.	Bland.	8.7.8.7.8.	438, endast för ps. 438.
27 o. 36.	Jamb.	(kl. 27.) 8.8.7.8.7. (kl. 36, sexradig.) 8.8.7.4.4.7.	125 (kl. 27), endast för ps. 125; 145 (kl. 36), för ps. 145, 226 och 415; 226 (kl. 27), för ps. 100 och 255.
28.	Jamb.	8.8.6.8.8.	153, endast för ps. 153.
29.	Jamb.	8.8.8.8.8.	133, endast för ps. 133.
30.	Daktyl.	14.14.4.7.8.	383, endast för ps. 383.
31.	Amfibr.	11.9.11.9.9.	170, endast för ps. 170.
<i>Sex rader.</i>			
32.	Jamb.	4.4.7.4.4.7.	187, för ps. 187, 347, 377 och 431.
33.	Trok.	5.5.8.8.5.5.	210, endast för ps. 210.
34.	Jamb.	6.6.6.6.6.6.	440, endast för ps. 440.
35.	Trok.	8.4.7.8.4.7.	277, endast för ps. 277.
36 se 27.			
37.	Bland.	8.5.8.4.7.7.	478, endast för ps. 478.
38.	Jamb.	6.6.7.7.7.7.	51 a (moll) för ps. 156, 176, 315, 325 och 458; 51 b (dur) endast för ps. 51.
39.	Jamb.	7.7.6.7.7.6.	374, endast för ps. 374.

Meterklass.	Versslag.	Versschema.	Melodinummer och distribution.
40.	Jamb.	8.8.8.8.4.4.	391, endast för ps. 391.
41.	Jamb.	7.7.6.7.7.8.	90 (moll), för ps. 90 och 346; 433 (dur), för ps. 433 och 442.
42.	Trok.	7.7.8.7.8.7.	456, endast för ps. 456.
43.	Trok.	7.8.7.8.7.7.	215, för ps. 13, 14, 38, 215, 218, 248, 259, 368, 453 och 494.
44.	Trok.	8.7.7.8.7.7.	70, för ps. 43, 70, 80, 177, 214, 388 och 482; 75, endast för ps. 75.
45.	Trok.	8.7.: 7.7.	2 a (dur) för ps. 2, 204 och 268; 2 b (dur), för ps. 376 och 407; 92 (moll), endast för ps. 92.
46.	Trok.	8.7.8.7.8.7.	83, endast för ps. 83.
47.	Trok.	7.8.: 8.8.	126 (dur), för ps. 126, 308, 331, 332 och 341; 328 (moll), endast för ps. 328.
48.	Jamb.	8.7.: 8.8.	113, för ps. 113 och 289.
49.	Trok.	8.7.8.7.8.8.	112 (dur), endast för ps. 112; 264 a (moll), för ps. 203 och 369; 264 b (dur), endast för ps. 264; 275 (dur), endast för ps. 275.
50.	Trok.	8.8.7.7.8.8.	109, endast för ps. 109.
51.	Jamb.	8.8.7.8.8.7.	138 a (moll) och b (dur) för ps. 138; 378 (dur), endast för ps. 378.
52.	Trok.	8.8.7.8.8.7.	262, endast för ps. 262.
53.	Jamb.	8.7.: 9.9.	483, endast för ps. 483.
54.	Jamb.	8.8.8.8.8.8.	Durmelodier: 108, endast för ps. 108; 191, för ps. 191, 279 och 334. Mollmelodi: 31, för ps. 31, 93, 258 och 469.

Meterklass.	Versslag.	Versschema.	Melodinummer och distribution.
55.	Jamb.	9.8.: 8.8.	Durmelodi: 28, för ps. 276, 299, 323, 348, 355 och 409. Mollmelodier: 162, för ps. 4, 28, 162, 174, 220, 239, 241, 243 och 357; 239, endast för ps. 235.
56.	Jamb.	12.12.10.8.4.7.	266, endast för ps. 266.
57.	Amfibr.	10.9.10.9.11.9.	424, endast för ps. 424.
<i>Sju rader.</i>			
58 se 19.			
59.	Saffisk.	5.6.5.6.5.6.5.	387, endast för ps. 387.
60.	Jamb.	8.3.: 5.5.11.	487, för ps. 487 och 493.
61.	Jamb.	8.7.: 4.4.7.	89 (moll), endast för ps. 89; 282 (dur), för ps. 282 och 461.
62.	Jamb.	7.6.: 6.7.6.	295, för ps. 295 och 462.
63.	Jamb.	7.6.: 7.7.6.	50, för ps. 50, 105 och 110.
64.	Jamb.	7.7.6.7.7.7.6.	373, endast för ps. 373.
65.	Bland.	8.8.6.5.7.7.6.	135, endast för ps. 135.
66.	Jamb.	7.6.: 8.7.6.	97, för ps. 97 och 150.
67.	Trok.	7.7.: 7.7.7.	447, endast för ps. 447.
68.	Jamb.	7.7.: 7.7.7.	86, för ps. 86 och 94.
69.	Jamb.	8.6.8.6.8.8.6.	486, endast för ps. 486.
70.	Trok.	8.7.: 7.7.7.	335 (dur), för ps. 319 och 335; 472 (moll), för ps. 472 och 491.
71.	Trok.	8.7.: 8.7.7.	111 (dur), för ps. 73, 74, 111 och 168; 127 (moll), för ps. 127 och 474.

Meterklass.	Versslag.	Versschema.	Melödinummer och distribution.
72.	Jamb.	8.7.: 8.8.7.	Durmelodier: 6, för ps. 6, 20, 37, 196, 253, 304, 307, 316, 326 och 476; 20, endast för ps. 24, vers 1; 35, för ps. 32, 118, 227, 269 och 312; 46, för ps. 46, 49 och 211; 140, för ps. 140, 322, 324 och 329; 144, för ps. 144 och 228; 155, för ps. 47, 151, 155 och 161; 186, för ps. 119, 121, 130, 186, 232, 256 och 292; samt ps. 400 af meterklass 106; 211, för ps. 35 och 401 (hvilken uppgift är i specialredogörelsen uteglömd). Mollmelodier: 182, endast för ps. 182; 280 a, för ps. 188, 345, 360, 375, 459, 470, 471, 479 och 489 (hvilken uppgift likaledes är i specialredogörelsen uteglömd); 280 b, för ps. 72 och 280; 498, för ps. 490 och 498. 370, för ps. 370 och 411. 298, endast för ps. 298.
73.	Jamb.	8.8.8.8.8.8.8.	
74.	Amfibr.	9.8.: 9.9.8.	
		<i>Åtta rader.</i>	
75.	Trok.	8.3.3.6.8.3.3.6.	172, endast för ps. 172.
76.	Trok.	7.6.: 3.3.6.6.	40, för ps. 40 och 284.

Meterklass.	Versslag.	Versschema.	Melodinummer och distribution.
77. 78 se 16.	Bland.	7.5.: 4.7.7.4.	65, endast för ps. 65.
79.	Trok.	6.6.5.: 8.8.	137, endast för ps. 137.
80.	Jamb.	7.6.: 4.7.7.6.	180, för ps. 180 och 466.
81.	Jamb.	8.7.: 4.4.7.7.	252, endast för ps. 252.
82.	Trok.	7.6.: 7.6.7.6.	128, endast för ps. 128.
83.	Jamb.	7.6.: 6.7.7.6.	206, för ps. 206, 209, 244, 314, 317, 410, 419, 428 och 439.
84.	Jamb.	7.6.7.6.7.6.7.6.	Durmelodier: 392, för ps. 42 och 392; 394, för 33, 36, 350, 394, 421, 425 och 488. Mollmelodier: 33, för ps. 165, 183, 190, 224, 240, 260, 444, 448 och 477; 395, för ps. 91 och 395.
85.	Jamb.	7.6.: 7.7.6.6.	53, endast för ps. 53; 445, endast för ps. 445.
86.	Bland.	5.5.6.11.6.11.5.5.	131, för ps. 131 och 265.
87.	Bland.	6.7.7.8.6.7.7.6.	406, endast för ps. 406.
88.	Bland.	8.8.6.8.6.8.6.5.	68, endast för ps. 68.
89.	Bland.	8.7.: 7.8.7.4.	103, endast för ps. 103.
90.	Jamb.	8.7.: 6.6.8.8.	452, endast för ps. 452.
91.	Trok.	7.8.8.7.8.7.8.7.	81, för ps. 81, 236 och 371.
92.	Trok.	8.7.: 7.7.8.8.	Durmelodier: 77, för ps. 15, 48, 77, 129, 163, 164, 179, 192, 257, 349, 361, 389, 435, 460, 467, 485 och 499; 136, för ps. 136, 148, 343, 356, 413, 426, 443 och 500; 217, för ps. 71, 123, 217, 286, 358 och 363.

Meterklass.	Versslag.	Versschema.	Melodinummer och distribution.
			Mollmelodi: 78, för ps. 78 och 79. 64, för ps. 64 och 302.
93.	Jamb.	8.7.: 7.8.8.7.	Durmeleri: 199, för ps. 199, 229, 230, 251, 254, 274, 306, 310, 327, 333 och 353. Mollmelodi: 237, för ps. 82, 122, 237, 464 och 497.
94.	Jamb.	8.7.: 8.7.8.7.	
113.		8.7.: 4.4.7.4.4.7.	
127.		4.4.7.: 4.4.7.4.4.7.	
95.	Trok.	8.7.: 8.7.8.7.	Durmeleri: 8 a, för ps. 213, 283, 290, 293, 311 och 318; 8 b, för ps. 8, 30, 247, 352 och 475. Mollmelodi: 386, för ps. 245, 384, 386, 398 och 451 (hvilken uppgift är i specialredogörelsen uteglömd).
96.	Trok.	8.7.: 8.8.7.7.	200 (dur), för ps. 166, 200, 201, 219, 246, 408, 423, 437 och 455; 76 (moll), för ps. 76 och 85.
97.	Jamb.	8.7.: 8.8.7.7.	101, för ps. 101, 281 och 287.
98.	Jamb.	8.8.7.: 8.7.	173 a, för ps. 173; 173 b, för ps. 454.
99.	Jamb.	8.8.7.: 8.8.	291, endast för ps. 291.
100.	Trok.	8.8.: 8.8.8.8.	45, för ps. 45, 294 och 351.
101.	Jamb.	8.8.8.8.8.8.8.8.	52 a eller b, för ps. 52; 52 b, för ps. 385.
102.	Jamb.	9.8.: 9.8.9.8.	19, för ps. 19, 95, 169 och 285.

Meterklass.	Versslag.	Versschema.	Melodinummer och distribution.
103.	Jamb.	8.8.9.9.8.8.9.9.	301, endast för ps. 301.
104.	Jamb.	12.9.9.8.9.12.8.9.	18, endast för ps. 18.
<i>Nio rader.</i>			
105.	Trok.	4.4.7.: 4.4.7.	106, endast för ps. 106.
106.	Jamb.	8.7.: 4.4.4.4.7.	se meterklass 72, mel. 186.
107.	Bland.	8.7.: 7.5.6.6.7.	124, endast för ps. 124; 278, endast för ps. 278.
108.	Jamb.	8.7.: 8.7.5.6.7.	41, för ps. 41, 147 och 208.
109.	Jamb.	8.7.: 8.8.8.4.8.	194, för ps. 25 och 194.
{ 110.	Jamb.	8.7.: 8.7.8.7.	Durmelodier:
{ 133.		4.4.7.: 4.4.7.4.4.7.	21 b, för ps. 11 och 49; samt ps. 233 (af meterklass 133); 379, för ps. 379 och 402; 380, endast för ps. 380. Mollmelodi: 21 a, för ps. 21, 288 och 344.
111.	Jamb.	8.8.8.8.8.8.8.8.	134 a eller b, för ps. 134.
<i>Tio rader.</i>			
112.	Trok.	6.6.5.: 3.4.8.6.	216, för ps. 216 och 366.
113 se 94.			
114.	Jamb.	8.7.: 8.7.8.7.4.8.	225, för ps. 225 och 414.
115.	Trok.	8.7.: 8.7.7.8.7.7.	12, för ps. 12, 117 och 212.
116.	Jamb.	8.7.: 8.8.7.8.8.7.	242, för ps. 242 och 404.
{ 117.	Jamb.	8.8.7.: 8.8.7.7.	Durmelodier:
{ 124.		8.8.7.: 8.8.7.4.4.	7, för ps. 7 och 27; samt ps. 321 (af meterklass 124); 300, endast för ps. 300. Mollmelodier: 39 a, för ps. 184, 185 och 403; 39 b, för ps. 39, 143 och 405.

Meterklass.	Versslag.	Versschema.	Melodinummer och distribution.
118.	Bland.	8.8.8.8.8.8.8.8.8.	17, endast för ps. 17.
119.	Bland.	9.9.: 8.8.7.8.8.7	60, endast för ps. 60.
120.	Jamb.	9.8.: 9.9.8.9.9.8.	336, endast för ps. 336.
121.	Bland.	11.8.: 8.9.9.7.7.8.	159, endast för ps. 159.
<i>Elfva rader.</i>			
{ 122.	Trok.	6.5.6.5.6.5.6.5.6.	44, för ps. 44 (klass 122) och
{ 125.		6.5.6.5.6.5.6.5.6.6.	270 (klass 125).
123.	Jamb.	8.4.7.: 4.4.4.4.7.	10, för ps. 10 och 234.
124 se 117.			
125 se 122.			
126.	Amfibr.	6.5.6.5.: 11.10.10.	102, endast för ps. 102.
<i>Tolf rader.</i>			
127 se 94.			
128.	Jamb.	8.4.7.: 4.4.4.4.7.7.	390, endast för ps. 390.
129.	Bland.	8.8.7.: 2.2.4.4.4.8.	55 (dur), för ps. 55, 69, 412, 430 och 484; 84 (moll), endast för ps. 84.
130.	Bland.	8.9.8.: 6.6.4.4.4.8.	3, för ps. 3, 34 och 496.
131.	Jamb.	7.8.: 7.6.7.6.7.6.7.8.	1 a, för ps. 1, 16, 372 och 397; 1 b, endast för ps. 393.
132.	Jamb.	8.8.7.: 8.8.7.8.8.7.	57, endast för ps. 57.
<i>Tretton rader.</i>			
133 se 110.			
134.	Jamb.	8.8.7.: 8.8.8.8.8.4.8.	5 a, för ps. 5; 5 b, för ps. 88 och 221.
135.	Jamb.	8.8.7.7.: 8.8.8.8.7.	181, endast för ps. 181.
136.	Jamb.	8.8.7.: 8.8.8.8.8.8.8.	381, endast för ps. 381.

Meterklass.	Versslag.	Versschema.	Melodinummer och distribution.
		<i>Fjorton rader.</i>	
137.	Bland.	7.6.: 7.8.7.6.6.10.5.6.7.5	26 a eller b, för ps. 26.
138.	Bland.	7.7.: 7.7.7.7.: 7.8.	22 a eller b, för ps. 22.
139.	Jamb.	6.6.8.7.: 8.7.8.7.8.7.	305, endast för ps. 305.
		<i>Sexton rader.</i>	
140.	Jamb.	10 stafvelser i hvarje rad.	9, för ps. 9 och 116.
		<i>Oregelbunden meter.</i>	
141.	Bland.		132, endast för ps. 132.
142.	Bland.		303, endast för ps. 303.
143.	Bland.		61, endast för ps. 61.
144.	Bland.		263, endast för ps. 263.

För den, som hastigt önskar vinna en öfverblick öfver durgruppen och mollgruppen inom de större meterklasserna (så väl här ofvan som i specialredogörelsen), meddelas följande uppslagstabell.

Durmelodier	af	meterklass	9	sökas under nr	63;
mollmelodier	»	»	9	»	»
Durmelodier	»	»	16 och 78	»	»
mollmelodier	»	»	16 och 78	»	»
Durmelodier	»	»	54	»	»
mollmelodier	»	»	54	»	»
Durmelodier	»	»	55	»	»
mollmelodier	»	»	55	»	»
Durmelodier	»	»	71	»	»
mollmelodier	»	»	71	»	»
Durmelodier	»	»	72	»	»

mollmelodier af meterklass	72	sökas under nr	280.
Durmelodier » »	84	» » »	392;
mollmelodier » »	84	» » »	33.
Durmelodier » »	92	» » »	77;
mollmelodier » »	92	» » »	78.
Durmelodier » »	94-113-127	» » »	199;
mollmelodier » »	94-113-127	» » »	237.
Durmelodier » »	95	» » »	8;
mollmelodier » »	95	» » »	386.
Durmelodier » »	96	» » »	200;
mollmelodier » »	96	» » »	76.
Durmelodier » »	110	» » »	21 b;
mollmelodier » »	110	» » »	21 a.
Durmelodier » »	117	» » »	7;
mollmelodier » »	117	» » »	39.

Med ledning här af kan en praktiserande organist hastigt orientera sig bland melodiförrådet inom meterklassen, för den händelse att han önskar utbyta en melodi mot en annan. Jag har här dock blott upptagit de större meterklasserna, liksom jag i koralboken (noterna) angifvit meterklassen endast då den är stor. Sålunda har jag (i koralboken) exempelvis ej ansett mig behöfva vid mel. 84 angifva meterklassens nummer (129), lika litet som vid mel. 55 (af samma meterklass); ty dels består meterklassen endast af dessa begge melodier, dels får mel. 84 ej utbytas mot mel. 55. (Meterklass 129 finnes för öfrigt nämnd i koralbokens tabell å sid. 319, ehuru den knappast borde varit i denna tabell upptagen.)

Bokligt-praktiska
anordningar i
koralboken.

Återstår att omnämna några rent bokligt-praktiska anordningar i koralboken.

På hvarje sida har som regel blott *en* melodi anbragts till undvikande af distrahering vid spelningen.

Då en melodi upptager tvenne sidor, hafva dessa så vidt möjligt anordnats såsom innersidor, så att, då boken slås upp, begge sidorna, d. v. s. hela melodien, ses på en gång.

Om melodien upptager tre eller flera sidor, hafva vändningar ej kunnat undvikas, men de äro så anbragta, att de endast inträffa vid versslut, så att vändningen kan verkställas utan oro.

Då melodien upptager 2 eller flera sidor, anbringas melodiens nummer äfven på de sidor, som ej hafva sifferrubrik, så att melodiens nummer ses af hvilken sida som helst, äfven om rubrik-sidan för tillfället undanskymmes af andra noter på spelpulten.

Då ny melodi upptages *jemte* gammal melodi af samma nummer, anbringas de om möjligt så, att begge öfverskådas samtidigt å tvenne innersidor; om detta ej låta sig göra, plägar omedelbart hänvisas till den nya melodien. Den äldre melodien plägar placeras först såsom a-nummer, och den nya der-efter såsom b-nummer; endast vid nr 22 och 26 har ordningen måst omkastas för vinnande af innersidor åt de tvåsidiga melodierna.

De nya melodierna äro i allmänhet försedda med beteckningen "ny"; denna beteckning är dock vid några melodier uteglömd — vid nr 109, 125, 305 och 336.

De nya melodierna meddelas som regel hvardera tvenne gånger, deraf den ena med underlagd text, på det att melodien må kunna lättare inöfvas. Då melodien sjunges till andra texter, användes med fördel sättningen utan text. Vid bearbetningarna af de nya melodierna förekomma textunderlag endast undantagsvis (ex. 277 och 478).

Var hvarje melodi anföras numren å de psalmer, för hvilka melodien bäst passar.

Meterklassens nummer anføres vid melodien endast om meterklassen är stor. Tabellen i slutet af koralboken visar, hvilka melodier tillhöra samma (större) meterklass.

Rubriker af motsvarande innehåll mot mariginalrubrikerna i speciella delen finnas äfven i koralboken, ehuru i starkt förkortad lydelse. De gifva en antydning om stämningen hos de melodier, hvilka de karakterisera, liksom de ock följa kyrko-årets förlopp, så långt detta låter sig göra efter vår nuvarande psalmboks uppställning.

Såsom nämnt, hafva alla nya melodier försetts med text, för lättare inlärande; men äfven åtskilliga äldre melodier hafva försetts med texter af skäl, hvilka mestadels äro i specialredogörelsen anförda. Dessa äldre melodier äro nr 9, 20, 22 b, 60, 61, 102, 116, 132, 133, 263, 424, 429 och 438.

Melodiska perioder har jag nästan öfverallt sökt sammanhålla på en och samma notrad. Derigenom vinnes en bekväm öfversikt öfver melodiens byggnad, som återigen underlättar mödan för den som skall samtidigt spela efter koralboken och sjunga efter psalmboken. Af denna princip förklaras notradernas olika längd. I ögonen fallande äro ofta första reprisens längd och slutradens korthet. *Hela* första reprisen har jag alltid sökt anbringa på första raden, äfven om reprisen innehåller tre perioder mot de vanliga två; härigenom vinnes en för organisten utan tvifvel välkommen förmån, att alltid på pricken veta, hur stor den del är, som skall repeteras, nämligen hela första raden, hvarken mer eller mindre. Slutraden blir som regel kort, om versen innehåller ett udda antal versrader.

Med kursivstil tryckas i koralboken ofta sådana textord, som äro gemensamma för flera verser.

Stafningen i såväl koralboken som i denna afhandling är verkställd efter principer, dem jag uttalat i min bok »Före Profåret», Lund 1902, sid. 88—96.

* *

*

»Vore det icke lika bra att vänta med utgifvandet af en ny koralbok», har jag stundom hört sägas, »till dess vi fått vår väntade nya psalmbok?»

Härpå svarar jag ett obetingadt *nej*.

Dels är det öfver hufvudtaget alls icke säkert, att vi få någon ny psalmbok — tendenserna gå numera snarare i riktning af blott ett *tillägg* till den befintliga — dels kan det vara af vigt att redan nu anordningar påpekas, hvilka utgifvarne af en ny psalmbok måhända skulle kunna råka lemna alldeles ur

räkningen och hvilka t. ex. Evers' psalmbokstillägg alls icke påtänkt¹⁾ — anordningar, hvilka för församlingssången blifva nära nog ett livsvilkor.

Såsom en sådan anordning vill jag här bland andra ånyo påpeka — såsom jag gjort flera gånger förut — *meterklassernas nödvändiga inskränkande*. Från församlingslivets sida sedt, är det närvarande stora antalet meterklasser i vår psalmbok nära nog en nationalolycka.

Jag har i den åtföljande koralboken sökt inskränka meterklassernas antal så mycket som möjligt. Men det är icke nog. Få vi en ny psalmbok, så måste denna målmedvetet anläggas efter ett mindre antal meterklasser; och få vi endast ett psalmbokstillägg, så bör och måste detta operera med de redan befintliga meterklasserna eller blott en bråkdel deraf. Dixi et salvavi.

* * *

Tillägg.

Följande tyska källor ur Z hafva äfven anlitats, hvilka ej upptagits i förteckningen å sid. 10 och följ.

1525 Eyn gesang Buchlien.. Breslau, Z VI 12, se Jonæ-Rhezeliuss sid. 79.

1527 Gantz neue geystliche teutsche Hymnus.. Nürnberg, Z VI 26, se J.-R. sid. 81.

1584 Kirchen Gesäng.. Durch.. M. E. Zinckeisen.. Frankfurt am Main, Z VI 250, se J.-R. sid. 15.

1611 Gesangbuch.. Görtlitz, Z VI 407, se J.-R. sid. 156.

1620 Joh. Nesper: Hymni sacri.. Nürnberg, Z VI 451, se J.-R. sid. 85.

¹⁾ Evers' psalmbokstillägg upptager å 91 nummer hos Norén-Morén icke mindre än 37 meterklasser, som ej förekomma i 1819 års psalmbok, nämligen nr 3, 8, 9, 14, 19, 20, 21, 22, 27, 31, 33, 36, 43, 45, 47, 49, 53, 56, 57, 59, 65, 67, 70, 73, 74, 77, 80, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90 och 91.

II.

SPECIELLARE DEL

Vid uppräknandet af de svenska koralböcker, i hvilka en viss gifven melodi förekommer, upptagas de rena Hæffner-editionerna endast i den mån de afvika från Hæffner eller eljest äro i något hänseende märkliga. Det kan ju ej erbjuda något intresse — utan skulle blott taga upp utrymme — att uppräkna alla de ställen, der samma melodi återkommer oförändrad under samma nummer. Men så snart numreringen afviker, nämnes koralboken med det afvikande numret — äfven om eljest ingen skillnad finnes i melodi eller sättning — för att forskaren må kunna finna sig till rätta utan att behöfva upprepa mina mödor. Följaktligen komma de koralböcker oftast att nämnas, som hafva annan numrering än Hæffners.

De melodier ur Hæffners koralbok 1820, hvilka ej upptagits i Nodermann och Wulffs koralbok 1911, betecknas i efterföljande redogörelse såsom uteslutna. Dock betecknas endast de melodier såsom direkt af P. N. uteslutna, hvilka ej varit redan af Minimitabellen uteslutna.

Oftast förekommande förkortningar.

Z = Zahn, Die Melodien etc (se I sid. 9).

Zahn = Zahn, Melodienbuch (se I sid. 21).

K S V = Kyrkosångens Vänners Koralbok (se I sid. 92).

Bgr = Berggreens Koralbok (se I sid. 26).

Blf = Bielefelds Koralbok (se I sid. 26).

Lindeman = O. A. Lindemans Koralbok (se I sid. 27).

L L = Lindeman-Landstad = Ludvig M. Lindemans Koralbok (se I sid. 28).

G = Svenska Koralsalmboken af 1697 (se I sid. 41).

H = Hæffner (1820).

H II = Hæffner 1821.

Öfriga förkortningar torde förstås af sig sjelf.

Ps. 1 — Upp, psaltare och harpa.
Meterklass 131.

Ingångs-Psalm.

Mel. a — Tryckt första gången i *Concentus novi... News Gesanng .. durch Hans Kugelman Gesetzt. Augspurg durch Melch. Krieszstein. XL. (1540)* »Nun lob', mein' Seel', den Herren» (efter Dav. Ps. CIII) — Zahn 131 — Z 8244 — Bach 7, 116, 268 och 296 — Thomissön 1569 fol. 293 »Min Siel nu loffue Herren» — svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Fol. I, Kalmar III, Rappe (T. N.) samt G 86 till text »Min själ skal låfwa Herran» — Hallberg 240 — Humbla 120 — Stockenberg 210 — K S V 111 — Lindegren 1 + sid. 175 — Evers 23 — Finsk 204 — Finsk-svensk sid. 30 — Bgr 100 — Blf 160 — Lindeman 123 »Min Sjæl nu lover Herren» — L L 91 a samt bihanget 20 »Min Sjæl, min Sjæl, lov Herren»

för ps. 1, 16, 372, 397. (Ps. 16 motsvarar den tyska psalmen efter Dav. CIII.)

Mel. b, ny, för ps. 393, finnes med text under detta nummer.

Nya melodier för meterklass 131 finnas dessutom:

hos Hultstedt, *Fyra Koraler* 1887, för ps. 1, (af Hultstedt);
hos Lindegren 372 (af Lindegren); samt

i Andliga körsånger för hemmet, för ps. 1, af P. N.

I. Gud.

A) Sanningen och
trösten af Guds
varelse.

Ps. 2—5.

Ps. 2 — Herre, evigt stor i ära. ⁹

Meterklass 45, liksom mel. 92.

Mel. a — liknar åtskilliga tyska melodier, exempelvis Z 3652 och 3751; slutet är lika med H 200 — finnes i svensk handskrift från år 1676: V B 30 (T. N.) »Hela werlden frögdens Herran» — i Sverige tryckt första gången i Arhenii Psalme-profver 1689 nr 7 samt 1691, sid. 94 med de tyska begynnelseorden »Ach wann sol es denn geschehen» och öfversättning »Ach! när skall thet mig dock hända». Denna psalm är, enligt Koch, Geschichte des Kirchenlieds und Kirchengesangs, band III, sid. 143, af J. J. Rude och finnes upptagen i Crügers Praxis pietatis melica 1656 (således med melodi). Zahn har dock ej upptagit melodien, hvadan jag ej kunnat jämföra den med Arrhenii — G 84 »Hela werlden frögdens Herran» — Åhlström 268 — Hallberg 80 — Törnwall 268 — Humbla 47 a — Stockenberg 72 — K S V 54 — Lindegren 268 ab — Finsk 162

för ps. 2, 204, 268.

Mel. b, ny, för ps. 376 och 407, finnes med text under nr 376.

Heintze har (s. 190) en ny mel. (af Heintze).

Anjou har 2 b en mel. efter L L 82 b (af L. M. Lindeman) »Naar mit Öje, Træt af Möie» (hvilken äfven finnes hos Melodiarium 204 b och Hjort 268).

Stockenberg har 76 en mel. för ps. 407, bearbetad efter H 203.

Se äfven under nr 204.

Ps. 3 — Höga Majestät, vi alle.

Meterklass 130, ensam mel.

Mel. 3 — Tryckt första gången i Frewden Spiegel dess ewigen Lebens... durch Phil. Nikolai... Frankf. a. M. durch J. Spies. 1599 »Wachet auf, ruft uns die Stimme» — Zahn 161 — Z 8405 — Bach 179 — i Sverige först tryckt till Een ny Andeligh Wijsa, uthi hwilken kortelighen beskriffues om Him-

melrijkes glädie, taghen aff Johannes Upenbarelse. Sungen emellan Acten, när then Comoedia agerades, N. Phasma Frischlini... Junij, Anno 1640. Medh största enfaldigheet stält aff Pedher Hansson Ungio Calmariensi Smol. »Waker up, Wächteren siunger» — H 1808 nr 428 — Hallberg 238 — Humbla 124 — Stockenberg 209 — K S V 171 — Lindegren 496 — Evers 12 — Finsk 14 samt tillägget sid. II — Bgr 69 — Blf 232 — Lindeman 54 — L L 142

för ps. 3, 34, 496.

Ps. 4 — För dig, o, Gud, mitt hjerta brinner.

Meterklass 55.

Se mel. 162.

Den uteslutna H 4 finnes: hos Zahn 134, Z 2806 »Ach sagt mir nichts von Gold» efter Joh. Balthasar König, Harmonischer Lieder-Schatz, Frankfurt am Main 1738, källan för en stor del af Hæffners melodier — Mankell 4 b — Sandström 28 b — Stockenberg 92 — Chicago 4 b — Lindegren 323 — Finsk 180.

Ps. 5 — Ve den, som säger: Gud ej är.

Meterklass 134 för ps. 5, 88 och 221.

Mel. a — Zwey Bücher einer neuen... Tabulatur... durch Bernh. Schmid, Strassburg bei Bernh. Jobin 1577 »Herzlich lieb hab' ich dich, o Herr» — Zahn 78 — Z 8326 — Bach 58, 107 och 277 — G 290 — Ählström 221 — (Mankell 5 finner denna mel. »mindre anslående») — Hallberg 242 — Humbla 127 — Melodiarium 221 — Stockenberg 212 — K S V 10 — Lindegren 88 bc — Evers 75 — Finsk 267

för ps. 5.

Harmoniseringen ändrad beträffande en fallande septima före andra kadensen.

Mel. b, ny, för ps. 88 och 221 — finnes med text under dessa nummer.

Hultstedt Fyra Koraler har sid. 8 en ny mel. för ps. 88 (af Hultstedt).

Lindgren har 88 a en ny mel. (af Lindegren).

B) Guds väsende
och egenskaper.

1) Evighet och Oför-
änderlighet.

Ps. 6, 7.

Ps. 6 — Gud, du af inga skiften vet.

Meterklass 72, liksom mel. 20, 35, 46, 140, 144, 155, 182, 186, 211, 280, 498.

Mel. 6, ny — för ps. 6, 20, 37, 196, 253, 304, 307, 316, 326, 476 — finnes med text under nr 304.

Melodien finnes vidare bearbetad för flera andra meterklasser.

För ps. 20, 37, 196, 304, 307 och 326 se under dessa nummer.

Andra *durm* melodier, icke Hæffnerska eller uteslutna Hæffnerska, för denna meterklass finnas:

hos Riddarholmsmanuskriptet sid. 91 »Gud är vår starkhet och tilflygt», hvilken återfinnes hos Z 4432 b »Hilf Gott, wie geht es immer zu» efter Burmeister, Geistliche Psalmen, Rostock 1601 — melodien är en ombildning i dur efter en äldre mollmelodi Z 4432 a »Ach Gott vom Himmel, sieh darein» (annan mel. än H 196 till samma text) efter Joh. Walter 1524, hvilken mollmelodi återkommer hos Thomissön 1569 fol. 24 och Jespersön 1573 och 1637 sid. 110 till text »O Jesu Christ, som mandom tog»;

hos Södling 72 efter G 2 (= H 32);

hos Hallberg 127, tysk melodi, signerad »Omkring 1650» — Z 4616 »Herr, wie du willst, so schicks mit mir» efter Speer, Choral Gesang-Buch, Stuttgart 1692 — upptagen af Chicago 6 n och Lindegren 37;

hos Hallberg 138 ny (af Hallberg), upptagen af Chicago 6 t;

hos Rock Island 119 efter H II 36 b, som tillhör annan meterklass, se under nr 452;

hos Rock Island 322, som jag ej annorstädes anträffat;

hos Stockenberg 126 en folkvisa för ps. 304, se under 304;

hos Lindegren 6 ny (af Lindegren) med samma hufvudmotiv som Lindegrens musik till Credo i Svenska Mässan sid. 53, hvilket motiv äfven upptagits af P. N. i nr 379;

hos Lindegren 161, från 1500-talet, se under nr 161;

hos Lindegren 307 ny (af Lindegren);

hos Finsk 38, signerad »Från 16:de århundradet» — Z 4738

»Singet dem Herrn ein neues Lied» efter Psalter, Köppl 1538 (af annan meterklass);

hos Finsk 545 och 549, begge signerade »Finsk».

För uteslutna Hæffnerska durmelodier af meterklass 72 se under nr 32, 49, 304, 326 och 489.

För *moll*melodier af denna meterklass se under nr 280.

Den uteslutna H 6 (och H 37) finnes: hos Joh. Walter, Geystliche gesangk Buchleyn, Wittenberg 1524 »Wär' Gott nicht mit uns diese Zeit» — Z 4434 — Lutherbuch 21 (Byström 25) — Bach 182 — Thomissön 1569 fol. 296 b samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 350 »Ware Gud icke met oss i denne tid» — Mogens Pedersen 1620 — Arrebo 1627 — svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I (T. N.) och Ridd. samt G 96 »Utan Herren faller oss til» — Hæffner 1808 nr 418 — Hallberg 125 — Chicago 6 t — Lindeman 177 »Var Gud ikke med os denne Tid».

Ps. 7 — Oändlige, o, du, hvars hand.

Meterklass 117, liksom mel. 39 och 300.

Mel. 7, ny, för ps. 7 och 27 — H 47 utesluten. Utesluten äfven af Mankell, K S V m. fl.

Södling har en ny mel. för ps. 7 (af Södling).

Den uteslutna H 7 — af Burkhard Waldis 1553 — Z 8449 »Herr, neig dein Ohren gnädiglich» — Mönsterås (T. N.), Ridd. samt G 79 »O Herre Gud af Himmelrik! Wår» — Hallberg 228 — Humbla 116 — Stockenberg 198 — Chicago 7 b — Lindegren 7 och 143 b — Finsk 493.

Ps. 8 — Dig allena vare ära.

Meterklass 95, liksom mel. 386.

2) Allmakt.

Ps. 8.

Mel. a — svensk, af Gustaf Düben d. ä., tryckt i Stockholm 1674 i Odæ Sveticæ af Samuel Columbus — Arrhenii Psalme-Profwer 1691 sid. 36 och 144 — G 245 och 270 — Åhlström 213 och 455 — Hallberg 189 — Törnwall 213 — Humbla 92 a

— Stockenberg 168 — Chicago 8 a^o — K S V 94 — Lindgren 213 — Finsk 185 samt tillägget sid. V

för ps. 213, 283, 290, 293, 311, 318.

Harmoniseringen ändrad vid slutet af reprisen samt före näst sista kadensen.

Mel. b, ny, för ps. 8, 30, 247, 352, 475 — finnes med text under nr 352.

Melodien finnes vidare bearbetad för andra meterklasser.

För uteslutna Hæffnerska *durm*elodier se under nr 283 och 398.

Andra *durm*elodier (icke Hæffnerska) för meterklass 95 finnas: hos Sandström 8 b, bearbetning efter Pettersson 219 — se under nr 200;

hos Sandström 398, se under nr 352;

hos Humbla 92 b efter Rousseaus kända melodi;

hos Stockenberg 169 efter Geijers »Stilla skuggor».

Till denna meterklass (95) får väl här närmast äfven räknas mel. 27 hos Evers, engelsk efter S. Webbe, med de ändringar melodien underkastats. Melodien upptages i senaste officiella engelska koralpsalmbok, Hymns ancient and modern, London 1904, under nr 70 »Word Supreme, before creation» utan repris, således sexradig, samt med följande meter 878787; återkommer i samma bok nr 89 till samma meter; melodien finnes äfven i Church Hymnal, Boston 1903 nr 421 och 458, alltjemt till samma meter, på sista stället signerad »M. Haydn».

För *moll*melodier af denna meterklass se under nr 386.

3) Helighet och Rättfärdighet.

Ps. 9, 10.

Ps. 9 — Esaias såg den Allraheligste.

Meterklass 140, ensam mel. för ps. 9 och 116.

Mel. 9 — Luthers Deutsche Messe und ordnung Gottisdiensts. Gedruckt zu Wittenberg 1526 »Jesaja dem Propheten das geschah» — Zahn 93 — Z 8534 — Lutherbuch 24 (Byström 1) — Thomissön 1569 fol. 125 samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 367 »Esaias den Prophet monne der saa gaa» — Then svenska Psalmboken. Präntat i Upsala af Eskil Matzon 1616 (samt upplagan af 1623) »Esaie Prophetenom hände det

så» — med samma text i handskrifterna Mönsterås, Skara 5, Vesterås, Grevillius, Linköping 230 (T. N.), Ridd. samt i G 118 — Hæffner 1808 sid. 128 — Mankell 99 — Hallberg 248 — Humbla 132 — Stockenberg 219 — Chicago 99 — K S V 188 — Finsk 357 samt tillägget sid. VII — Lindegren 9 afviker betydligt från Zahn och Lutherbuch.

Melodien är öfverarbetad med hänsyn till Zahn och Lutherbuch m. fl. — harmoniseringen i samband härmed på ett par ställen ändrad.

Begge texterna, 9 och 16, hafva införts i musiken.

Ordet Esaias har enligt K S V behållits trestafvigt, hvilket äfven synes vara Wallins afsigt i betraktande af metern i alla versraderna i öfrigt.

Hvad som föranledt Hæffner att anvisa fyra stafvelser åt ordet, är ej fullt klart — i G är rytmen ganska oregelbunden och i sin koralbok af 1808 har Hæffner alldeles förbigått detta nummer.

Egendomligare är Wallins medgörlighet beträffande psalmen 116, som sjunges på samma melodi. Der, såsom i Wallins 9, är metern öfverallt oföränderligen densamma, utom i första versraden, som tydligen först varit stöpt i samma form som de öfriga och derefter blifvit ändrad för att passa till Hæffners melodi, som återigen anpassats till ordet Esaias med fyra stafvelser. Wallins psalm har alldeles otvetydigt begynt så här:

Allt är fullkomnad, Jesu, och du far
Upp till det ljus, hvars sändebud du var —

i jambiska pentametrar såsom hela psalmen för öfrigt, hvilket äfven kongruerar med början af ps. 9, derest Esaias läses trestafvigt:

Esaias såg den Allraheligste
I helgedomen sig nedsänkande.

Emellertid har Wallin ändrat sin vackra begynnelsevers i ps. 116 till en otvifvelaktigt svagare form:

Allt fullkomnad är, o, Jesu, och du far —

endast för att få versen öfvertalig och kongruent med Esaias fyrstafvigt.

Då nu emellertid *här* endast tre noter lemnats åt Esaias (enligt bästa källor), så bortföll äfven anledningen att bibehålla den ogynnsamma förändringen i början af ps. 116, då dennas text skulle underläggas melodien 9.

Denna restitution af första versraden i ps. 116 till en form, som måste hafva varit Wallins första, framkommer sålunda här som ett litet memento för en kommande psalmboksrevision. I närvarande upplaga torde ändringen, praktiskt sedt, verka föga störande, enär den uppträder omedelbart i psalmens början och sålunda kantorn eller kören torde ha hunnit öfver de ifrågavarande stafvelserna, innan församlingen hinner observera någon ändring.

Ps. 10 — O, Gud, som hämnden hörer till.

Meterklass 129, ensam mel.

Mel. 10, ny, bearbetad efter mel. 6 — för ps. 10 och 234 — H 10 utesluten.

Finsk har till denna meterklass en mollmelodi 562, signerad »Finsk».

Den uteslutna H 10 finnes: hos Joseph Klug, Wittenberg 1535 »Mag ich Unglück nicht widerstan» — Z 8113 — Thomis-
sön 1569 fol. 241 b »Maa ieg wlykken ey kunde modstaa» —
svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.)
samt G. 280 »O Gud! förlän mig tina nåd» — Hallberg 212
— Stockenberg 205 — K S V 46 — Lindegren 234 — Evers
42 — Finsk 269 — L L 118.

4) Allvetenhet och
Allestädesnärvaro.
Ps. 11, 12.

Ps. 11 — Du, Herre, ser och känner mig.

Meterklass 110.

Se mel. 21 b — H 11 utesluten — utesluten äfven af K S V m. fl.

Rock Island har en ny mel. 11 (sid. 472) af August Elfaker.

Byström har i »Den Svenska Psalmsångens vid Offentlig
Gudstjenst mest begagnade Melodier» (Sthm 1892) såsom nr
11 en mel. af Schop, bearbetad af Franz Berwald.

Den uteslutna H 11 är af Burkhard Waldis 1553, till Davids Ps 80 (Z 7749 »Herr Gott, du Schöpfer aller Ding», meter 8.8.8.8.8.7.8.7.8.8.). Melodien upptogs redan i vår Svenska Psalmbok af 1572, bearbetad för Davids Ps. 139 »Herre, du utrannskar mig» af vår meterklass 110 (8.7.8.7.8.7.8.7.7.), hvarifrån den öfvergick i Sv. Psalmboken af 1616 (och 1623). Den förekommer vidare i ett par handskrifter — Mönsterås samt Kalmar Folio I från omkring 1640 (T. N.) — samt där- efter i G 103 »Herre du utranskar mig». Hæffner upptog melodien efter G såsom nr 11, hvarifrån den upptagits af Hall- berg 215, Chicago 11 b, Lindegren 11 b och Finsk 413.

Ps. 12 — I det djupa, i det höga.

Meterklass 115, ensam mel. för ps. 12, 117, 212.

Mel. 12, ny — jfr 335 — H 12 utesluten.

En mel. för denna meterklass af Joh. Schop 1641 (= Zahn 105, Z 7886 »Lasset uns den Herren preisen», Bach 220 »Solllt' ich meinem Gott nicht singen?») upptages af: H II 26 — Josephson 117 — Sandström 117 — Hallberg 233 för ps. 212 — Melodiarium 12 — Chicago 12 b för ps. 212 — Evers 78 — Finsk 361 — Lindeman 172 (»Skulde jeg min Gud ej prise») och L L 126 a. — Beträffande Schops melodi se äfven under nr 109.

Åhlström har 117 en ny mel. (af Åhlström).

Hjort har 12 en dansk mel. af Weyse — Bgr 74 »Store Gud, som, dig til Ære».

Den uteslutna H 12 (af G. G. Boltze i Kühnaus koralbok 1790) finnes: hos Z 7916 »Solllt ich meinem Gott nicht singen» — Hallberg 232 — Humbla 111 — Melodiarium 117 — Stocken- berg 196 — Chicago 12 a — K S V 53 — Lindegren 117.

Ps. 13 — Dig, o, Gud, en evig dag.

Meterklass 43.

Se mel. 215.

Lindgren har här en ny mel. (af Lindegren).

5) Sannfärdighet.

Ps. 13.

Den uteslutna H 13 — Z 3460 »Meinen Jesum lass ich nicht; weil er» efter Kühnau 1790 — finnes hos Törnwall 447, omarbetad för annan meterklass.

6) Godhet och Barmhertighet.

Ps. 14—16.

Ps. 14 — Fader, under detta namn.

Meterklass 43.

Se mel. 215.

Hallberg har (76), med uteslutning af H 14, en nyare tysk mel. af Ellwanger (efter Kocher, Zionsharfe, nr 628), upptagen af Chicago 13 e.

Heintze har (s. 191) en finsk mel. af Lagi.

Den uteslutna H 14 finnes: hos Zahn 100, Z 3432 b »Jesus, meine Zuversicht und mein» efter Praxis pietatis melica, Berlin 1653 — Bach 175 och 388 — Hæffner 1808 nr 422 — Pettersson (senare upplagor) 215 b — Sandström 215 b — Södling 38 — Hallberg 75 — Törnwall 13 — Chicago 13 b — K S V 39 — Finsk 8 — Bgr 91 »Jesus er mit Haab, min Tröst» — Blf 119 — Lindeman 91 — L L 65.

Ps. 15 — Allt det goda, som mig fögnar.

Meterklass 92.

Se mel. 77.

Den uteslutna H 15 = G 405 »En gång dö och sedan domen» (enligt Hæffner bekant endast i Sverige) upptages af Finsk 35.

Ps. 16 — Min själ skall lofva Herran.

Meterklass 131.

Se mel. 1 a.

C) Guds Enhet och Treenighet.

Ps. 17—26.

Ps. 17 — Vi tro på en allsmäktig Gud.

Meterklass 118, ensam text och mel.

Mel. 17, ny — H 17 utesluten.

Humbla har här en ny mel. 112 a (af Humbla); Melodiarium har en ny 17 b, tysk, efter Ritters koralbok — Z 7972 efter en handskrift från år 1742; Heintze har (s. 193) en ny mel. (af Heintze);

Anjou har såsom 17 b nr 42 ur Sv. Mässan och såsom 17 c en ny mel. (af Anjou);

Stockenberg har 201 b en ny mel. (af Stockenberg);

Lindegren hänvisar till sin musik i Sv. Mässan nr 41;

Hjort har 17 en ny mel. (af Hjort);

P. N. har behandlat ps. 17 såsom hymn i Lunds Domkyrkas körsånger nr 29.

Den uteslutna H 17 finnes: hos Joh. Walter 1524 »Wir glauben all an einen Gott, Schöpfer» — Zahn 176 — Z 7971 — Lutherbuch 15 (Byström 27) — Bach 133 — Thomissön 1569 fol. 117 samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 11 »Wi tro allesammen paa en Gud» — (Mogens Pedersen 1620) — Stockholmspsalmböckerna af 1586 och 1610 — Upsalapsalmboken 1616 (och 1623) — handskrifter: Broocman 190 (1632), Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe, Grevillius, Linköping 230 (T. N.) och Ridd. samt G 4 »Wi tro uppå en Alsmächtig Gud» — Mankell 14 — Hallberg 223 — Stockenberg 201 a — Chicago 14 — K S V 190 — Finsk 146 — Finsk-svensk sid. 5 — Bgr 1 »Vi troe, vi Alle troe paa Gud» — Blf 1 b — Lindeman 180 »Vi troe allesammen paa een Gud» — L L 135 samt bihanget 29 »Vi tro og tröste paa een Gud».

Ps. 18 — Jag tror uppå den Gud, som med sitt ord befallt.
Meterklass 104, ensam text och melodi.

Mel. 18. ny — H 18 utesluten.

Åhlström har 18 en ny mel. (af Åhlström).

Pettersson har 18 en ny mel. (af Pettersson), upptagen af Melodiarium 18.

Södling har 18 en »tysk» melodi, som jag ej lyckats återfinna.

Heintze har 18 b en ny mel. (af Heintze).

K S V hänvisar till Hæffner, utan att aftrycka hans melodi.

Lindegren har 18 a och b två nya melodier (af Lindegren).

Den uteslutna H 18 — af Hæffner — upptages af Mankell 15, Hallberg 208, Stockenberg 183 och Chicago 15.

Ps. 19 — Oändlige, i ljusets strålar.

Meterklass 102, ensam mel.

för ps. 19, 95, 169 och 285.

Mel. 19 — tryckt första gången i Geistreiches Gesangbuch... von Joh. Anast. Freylinghausen Halle, gedruckt u. verl. im Waysenhouse 1704 »Die Tugend wird durchs Creuz geübet» — Z 6009 — införd af Hæffner (nr 19) — Mankell 16 — Hallberg 204 — Törnwall 285 — Humbla 84 a — Melodiarium 285 — Stockenberg 181 — Chicago 16 a — K S V 81 — Lindegren 285 a

Se äfven under nr 95.

Ps. 20 — O, Evige, o, Gud, till dig.

Meterklass 72, liksom mel. 6, 35, 46, 140, 144, 155, 182, 186, 211, 280, 498.

Mel. 20 — tryckt första gången i Geistliche Lieder . . . Leipzig, Valentin Schumann 1539 »Allein Gott in der Höh' sei Ehr'» — Zahn 8 — Z 4457 — Bach 125, 249, 313, 326 och 353 — Thomissön 1569 fol. 109 b samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 7 »Alleniste Gud i Himmerig» — Mogens Pedersen 1620 — Arrebo 1627 — svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe f. III, Wexiö 325 Rothman (T. N.), Ridd. samt G 192 »Allenaste Gud i Himmelrik» — Hallberg sid. 162 — Humbla 62 a — Melodiarium 24 — Chicago 6 f — K S V 189 — Finsk 102 — Bgr 2 — Blf 2 ab — Lindeman 9 — L L 6 samt bihanget 3 ab för ps. 24, vers 1, som här är införd — melodien upptagen för dem, som ännu föredraga den jemna takten framför den i Svenska Mässan föreslagna tretakten.

Mel. 20 bör såsom numera fast liturgisk sång användas endast för denna psalmvers.

Ps. 20 sjunges bäst å mel. 6.

Melodiarium har 20 en ny mel. af J. F. Lagergren, upptagen af Anjou 140 b;

Lindegren har såsom nr 20 Hæffners 326;

Hjort har såsom nr 20 Hallbergs 138 (af Hallberg, afsedd för annan text).

Ps. 21 — O, Fader vår, barmhertig, god.

Meterklass 110, liksom mel. 379 och 380.

Mel. a — äldst i Teutsch Kirchenampt... wie es die Gemein zu Strassburg singt... Gedruckt bei Wolff Köpphel (1525) »Es woll' uns Gott genädig sein» — Zahn 52 — Z 7247 — Lutherbuch 20 (Byström 22) — Bach 16, 333 och 352 — Thomissön 1569 fol. 259 samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 332 »Nu er os Gud miskundelig» — Mogens Pedersen 1620 — Arrebo 1627 — Pedersen Thura 1640 — svenska handskrifter: Mönsterås, Rappe (T. N.) samt G 188 »O Fader vår! barmhertig, god» — Mankell 11 — Hallberg 216 — Humbla 102 b — Stockenberg 189 — Chicago 11 a — K S V 126 + sid. 233 — Lindegren 21 ab — Finsk 96 — Lindeman 129 »Nu er os Gud miskundelig» — L L 98 samt bihanget 22

för ps. 21, 288, 344.

Såsom 21 b föreslår Heintze H 237 med upprepning af slutstrofen — och J. A. Rosén (manuskript) H 199 med upprepning af slutstrofen — jfr nedan!

Södling har 21 och Sandström 21 b en mel. efter G 12 = H 149, se nedan;

Rock Island har (sid. 474) en ny 21 af August Elfaker;

Finsk har 479 en mollmelodi af B. Waldis 1553 — Z 7254 »Singet dem Herrn ein neues Lied».

Se äfven under nr 288 och 344.

Mel. b, ny — för ps. 11, 149, 233 — finnes med text under nr 149.

Se äfven under nr 11, 149 och 233.

Till denna meterklass (110) höra äfven melodierna 379 (för ps. 379 och 402) och 380 (för ps. 380) — se dessa nummer.

Ps. 22 — Gud trefaldig, statt oss bi.

Meterklass 138, ensam text.

Mel. a, ny — texten införd.

Heintze har, sid. 195, en ny mel. (af Heintze).

Mel. b — H 22 — medeltidsmelodi — Bäumker I nr 297 — Luthers revision först tryckt i Joh. Walthers Geystliche gesangk Buchleyn. Wittenberg 1524 »Gott der Vater wohn' uns bei» — Zahn 61 — Z 8507 — Lutherbuch 4 (Byström 26) — Bach 351 — Thomissön 1569 fol. 59 samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 148 »Jesu Christ dig tacke vi» — Thomissön fol. 110 b och Jespersön sid. 273 »Gud Fader bliff du nu met oss» — Mönsteråshandskriften samt G 189 »Herre Gud Fader, statt oss bi» — Mankell 17 — Hallberg 245 — Humbla 131 — Stockenberg 217 — Chicago 17 — K S V 49 — Finsk 97 — Lindeman 84 »Jesu Christ! dig takke vi» eller »Gud Fader blif du nu med os».

Att Hæffners melodi kommit att stå såsom b efter den nya såsom a, beror på det rent yttre skälet, att mel. a kräfdde två sidor, som helst borde vara innersidor.

Ps. 23 — O, Herre Gud, oändelig.

Meterklass 20, ensam text och mel.

Mel. 23 — äldre svensk bearbetning af Hugonottpsalmen »Or sus, serviteurs» — Mönsteråshandskriften och G 190 »O Herre Gud af Himmelrik! Gif» — Mankell 39 a — Hallberg 44 — Humbla 22 — Stockenberg 38 — Chicago s. 237 — K S V 135 — Finsk 100.

Melodien finnes här vidare bearbetad för ps. 142 (meterklass 22).

Den ursprungliga melodien »Or sus, serviteurs», tryck första gången i Octante trois Psaumes de David ... De l' imprimerie de Jean Crespin 1551, finnes sedan i Amsterdamupplagan 1723 Psaume CXXXIV och Reformerta Koralsalmboken sid. 172 — hos Zahn 70 — Z 368 — Bach 164 och 334 — Lindegren 107 a — Evers 4 — Blf 256 »Gör Dören höj, gör Porten vid» — Finsk 3. — Se äfven under nr 66.

Ps. 24 — Allena Gud i himmelrik.

Meterklass 72.

Vers 1 sjunges efter mel. 20, hvarest den är införd; öfriga verser efter mel. 35.

Ps. 25 — O, Skapare, o, gode Gud.

Meterklass 109.

Se mel. 194.

Den uteslutna H 25 = G 194 (svensk, enligt Hæffner) återfinnes hos H II 8, Hallberg 213 och Chicago 20 b.

Ps. 26 — Vi på jorden lefve här.

Meterklass 137, ensam text.

Mel. a, ny — texten införd.

Lindegren har 26 b en ny mel. (af Lindegren);

P. N. har en ny hymnmelodi i Lunds Domkyrkas körsånger nr 17.

Mel. b — H 26 — medeltidsmelodi — »Media vita in morte sumus», Bäumker I nr 300 — Luthers revision först tryckt hos Walter 1524 »Mitten wir im Leben sind» — Zahn 122 — Z 8502 — Lutherbuch 6 (Byström 30) — Bach 214 — Thomassön 1569 fol. 332 »Men wi leffue paa Jorden her» — Mönsteråshandskriften (T. N.) upptager liksom G melodien tvenne gånger, dels med texten »Wi som lefwe i werlden här», G 398, dels med texten »Hela werlden klagar sig», G 399 — Mankell 21 — Hallberg 246 — Humbla 130 — Stockenberg 215 — Chicago 21 — K S V 176 — Finsk 205 och 515 — L L 86 »Midt i Livet ere vi».

Att den äldre melodien kommit att stå efter den nya, beror på samma skäl som vid nr 22.

Ps. 27 — Gud, jag i stoftet böjer mig.

Meterklass 117.

Se mel. 7.

Ps. 28 — Dig skall min själ sitt offer bära.

Meterklass 55, liksom mel. 162 och 239.

Mel. 28 — Musikalisch Handbuch der geistlichen Melodien. Hamburg 1690 »Wer nur den lieben Gott lässt walten» — Zahn 172 »Wer weiss, wie nahe mir mein Ende» — Z 2781

*II. Skapelsen och
Försynen.*

A) I Allmänhet.

Ps. 27—33.

— Melodien införd af Hæffner, i Koralboken af 1808, nr 417
 — Mankell 4 b — Hallberg 104 — Humbla 40 a — Melodi-
 arium 4 — Stockenberg 93 ab — Chicago 4 a — K S V 22
 — Finsk 163 — Bgr 126 »Hvo veed, hvor nær mig er min
 Ende» — Blf 258 — Lindeman 70 — L L 48 a
 för ps. 276, 299, 323, 348, 355, 409.
 Ps. 28 sjunges bäst å mel. 162.

Andra *dur*melodier, utanför Hæffner, för meterklass 55 finnas:
 Hallberg 103 efter Zahn 82 »Ich armer Mensch, ich armer
 Sünder» (Z 2815 b efter Möck 1820), upptagen af Chicago 4 d
 och Lindegren 276 (samt af Törnwall 418 för annan meterklass);
 Lindegren 220 signerad »1738», se under nr 220;
 Finsk-svensk 263 af R. Lagi 1868.

För uteslutna Hæffnerska *dur*melodier af meterklass 55 se
 under nr 4, 235, 239 a och 243.

För *moll*melodier till meterklass 55 se under nr 162.

Ps. 29 — Lofva Herran Gud, min själ!

Meterklass 3, liksom mel. 231, för ps. 29, 58, 231, 271, 457.

Mel. a, ny — för ps. 29 och 271 — finnes med text under
 nr 271 — H 29 utesluten.

Hallberg har 9 en ny mel. af J. F. Lagergren, hvilken åter-
 finnes i Melodiarium 29 a samt hos Stockenberg 8;

Melodiarium har 29 b en mel. efter Dillner, Tillfällighets-
 stycken 63;

Rendahl har 29 b en mel. af Rendahl, upptagen af Lind-
 ström 29;

Anjou har 29 d en mel. af Jörgen Malling;

Hultstedt har (20 Koraler) en ny mel. för ps. 271 (af Hultstedt).

Mel. b, Herrnhutisk (Z 1256 »Höchster Priester, der du
 dich») för ps. 58 och 231, finnes äfven: hos Pettersson 58 b —
 Mankell 22 a — Sandström 29 b — Heintze 58 samt sid. 196 —
 Anjou 29 c — Chicago 22 a — K S V 102 b — Hjort 29. —
 Melodien är tryckt första gången i Johan Thommens Erbau-

licher Musikal. Christenschatz, Basel 1745. — Harmoniseringen är ny.

Hultstedt har (Fyra Koraler) en ny mel. för ps. 58 (af Hultstedt).

Pettersson har 58 c en mel. efter Freylinghausen 1704 (Z 1230 »Gott sei Dank in aller Welt»), som äfven finnes: hos Sandström 271 — Hallberg 7 — Melodiarium 271 — Heintze sid. 201 — Rock Island 58 b — Anjou 29 b — Stockenberg 6 — Chicago 22 d — Lindegren 271 — (Lindeman har 78 en något liknande melodi.)

Åhlström har 58 en mel. efter G 121 = H 58, för hvars vidare förekomst se under nr 58.

Finsk har för denna meterklass följande melodier:

159 = H 29;

313 »efter en finsk folksång»;

347 osignerad — Z 1177 »O liebster Herr Jesu Christ» efter Böhm. Br. 1544 — finnes äfven hos Blf 263 »Kvindelil, din Tro er stor»;

428 och 523 signerade »Finsk».

Se äfven under nr 231, 271 och 457.

Den uteslutna H 29 finnes: hos G 107 — Mankell 22 b — Hallberg 6 ab — Lindström 58 och 271 — Stockenberg 5 — Chicago 22 b — K S V 102 a — Lindegren 29 ab — Finsk 159. — Melodien förekommer, enligt Hæffner, endast i svenska och danska koralböcker. En nära liknande mel. finnes hos Z 1197 »Jesu, komm doch selbst zu mir». — I Arrhenii handskrifna Continuation af Psalme-Profwer skall (enligt Beckman sid. 109) en melodi finnas, som lär vara H 29.

Ps. 30 — Store Gud, som tusen verldar.

Meterklass 95.

Se mel. 8 b.

Ps. 31 — Du, Herre, i din hägnad tar.

Meterklass 54, liksom mel. 108 och 191.

Mel. 31 — Geistliche Lieder... Leipzig, Valentin Schumann 1539 »Vater unser im Himmelreich» — Zahn 157 — Z 2561 — Lutherbuch 25 (Byström 4) — Bach 47, 110, 267 (och 292) — Thomissön 1569 fol. 119 samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 430 »Fader vor udi Himmerig» — svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 9 till text »Fader vår, som i himlom äst» — Mankell 19 c — Hallberg 99 — Törnwall 93 — Humbla 31 b — Stockenberg 90 — Chicago 19 c — K S V 12 — Lindegren 258 — Finsk 58 och 106 — Bgr 54 — Blf 241 — Lindeman 37 — L L 104 samt bihanget sid. 18 och 25

för ps. 31, 93, 258, 469.

Betecknad såsom c-moll. (Rendahl tecknar två b. Nordqvist-Lagergren har h-moll och tecknar tre kors. Hæffner har dorisk utan företeckning.)

Riddarholmsmanuskriptet och G 344 hafva en mollmelodi »Tig, Herre mill, jag tacka will» af svenskt utseende (ej upptagen 1819). Meterklassen är dock ej fullt densamma som vår meterklass 54, i det att de udda versraderna hafva dubbla rim¹).

G har för meterklass 54 en mollmelodi 193 »Gud heligsta Treenighet» (ej upptagen 1819), möjligen svensk — ej hos Z.

Finsk har för denna meterklass ett par mollmelodier 286 och 551, signerade »Finsk».

För *dur*melodier af meterklass 54 se under nr 191.

Ps. 32 — Dig, Herre Gud, är ingen lik.

Meterklass 72.

Se mel. 35.

Den uteslutna H 32 finnes: hos Joh. Walter 1524 »Es spricht der Unweisen Mund wohl» (Z 4436, Lutherbuch 18, Byström 7, Bach 27) — hos Thomissön 1569 fol. 150 samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 417 »Saa taler den uwise mund» — i

¹) Thomissön 1569 fol. 326 har till denna text en annan mel., hvilken återfinnes hos Z 8088 »Von edler Art geboren ward» efter Rotenbucher, Bergkreyen 1551.

svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Vesterås, Rappe (T. N.), Ridd. samt i G 2 till text »Then som wil en Christen heta» — sedan hos Södling 72, Melodiarium 6, Hjort 370 (för annan meterklass), Finsk 136 och Lindeman 168.

Ps. 33 — Jag lyfter mina händer.

Meterklass 84, liksom mel. 392, 394, 395.

Mel. 33 — La forme des prières et chants ecclesiastiques, Genève 1542, Hugenottpsalmen CXXX, Amsterdamsupplagan 1723: »Au fort de ma détresse» — Reformerta koralpsalmboken sid. 168 — Z 5351, 5352 — Riddarholmshandskriften samt G 100 till text »Til tig af hjertans grunde» — Åhlström 183 — Mankell 24 c — Hallberg 161 — Humbla 74 e — Stockenberg 143 — Chicago 24 c — K S V 162 — Finsk 238 — Bgr 28 — Blf 260 — Lindeman 75 — L L 56 samt bihanget sid. 10 och 27 för ps. 165, 183, 190, 224, 240, 260, 444, 448, 477.

Ps. 33 sjunges bäst å mel. 394.

Betecknad såsom d-moll.

Melodiarium 33 b, Anjou 33 b, Stockenberg 146, Lindegren 33 c, Hjort 33 b och J. A. Rosén (ms) 33 d hafva upptagit Brödraförsamlingens välkända fast föga kyrkliga melodi, i dur.

Heintze har (sid. 196) en ny 33 (af Heintze), i moll.

Finsk har för denna meterklass ett par mollmelodier, 230 signerad »Före 1702» (slutar på sekunden) och 303 signerad »Finsk».

För uteslutna Hæffnerska mollmelodier af meterklass 84 se under nr 36, 91, 190, 260 och 421.

För *dur*melodier af meterklass 84 se under nr 392.

För ps. 165, 183, 224, 240, 444 och 448, se under dessa nummer.

Ps. 34 — Förrän menskostämmor hördes.

Meterklass 130.

Se mel. 3.

B) De förnämsta skapade varelser.

1) Englarne.

Ps. 34—36.

Ps. 35 — Gud låter sina trogna här.

Meterklass 72, liksom mel. 6, 20, 46, 140, 144, 155, 182, 186, 211, 280, 498.

Mel. 35 — Geistliche Lieder... Gedruckt zu Wittenberg durch Joseph Klug 1535 »Nun freut euch, lieben Christen g'mein« — Zahn 49 — Z 4429 — Lutherbuch 34 b (34 a, äldre melodi till samma text, är vår mel. 46) — Byström 5 — Bach 260 och 362 — Thomissön 1569 fol. 215 »Huad kand oss komme til for nöd« — svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 219 med text »Hvar man må nu väl glädja sig« — Åhlström 46 — Mankell 6 a — Södling 6 — Hallberg 128 — Humbla 62 b — Stockenberg 117 — Chicago 6 a — K S V 26 — Finsk 201 — Bgr 13 — Blf 90 — Lindeman 62 — L L 44

för ps. 32, 118, 227, 269, 312.

Ps. 35 sjunges bäst å mel. 211.

Ps. 36 — Gud vare tack och ära.

Meterklass 84.

Se mel. 394.

Lindegren har här (36) en mel. signerad 1544 — Zahn sid. 114 »Ich dank dir, lieber Herre« — Z 5354 a »Lob Gott getrost mit Singen« efter Horn, Böhmiska Brödernas sångbok, Nürnberg 1544 efter en äldre folkvisa »Entlaubt ist uns der Walde« hos Gerle 1532 — hos Babst 1545 »Ich dank dir, lieber Herre« — Bach 2, 272 och 341 — Thomissön 1569 fol. 318 »Dig tacker ieg kiere Herre« — finnes äfven hos Melodiarium 425.

Hjort har 36 en dansk durmelodi ur Zincks koralbok af 1801 »Jeg vil min Herre love«, derifrån upptagen af Bgr 105, Blf 116 och L L 60.

Ps. 36 har anlitats såsom text till en motett i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 21.

Den uteslutna H 36 = G 196 (Z 5511 »Gott dir sei Dank gegeben« af P. Sohren i Praxis pietatis, Frankfurt 1676) upptages af Hjort 240.

Ps. 37 — Af dig, o, Gud, jag kallad är.

Meterklass 72.

Se mel. 6.

Lindegren har 37 en mel. efter Hallberg 127, se under nr 6.

Den uteslutna H 37 är nästan identisk med H 6.

Ps. 38 — Store Gud, mitt hjerta lär.

Meterklass 43.

Se mel. 215.

Chicago 13 f och Hjort 38 hafva en tysk melodi, ej af Rittler, såsom Chicago uppgifver, eller af Ritter, såsom Hjort uppgifver (efter Jacob und Richter) — förekommer först hos J. G. Schicht, Allgemeines Choral-Buch, Leipzig 1819, efter en schweizisk melodi — Z 3495 »Grosser Gott, wir loben dich».

Den uteslutna H 38 — Z 3459 »Meinen Jesum lass ich nicht; weil er» efter König 1738 — upptages af Hallberg 73 och Chicago 13 c.

Ps. 39 — Hvad Herren äskar, hvad är rätt.

Meterklass 117, liksom mel. 7 och 300.

Mel. a — äldst hos Burkhard Waldis 1553 öfver Davids Psalm 21 »Herr Gott in deinem höchsten Thron» — Z 7737 — svenska handskrifter: Mönsterås, Vesterås, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 68 med text öfver Davids Ps. 69 »Hjelp mig, min Gud, min sorg mig qwäl» — Åhlström 184 — Mankell 7 — Hallberg 229 — Humbla 109 c — Melodiarium 184 — Stocckenberg 199 — Chicago 7 a — K S V 61 — Lindegren 143 c — Finsk 383

för ps. 184, 185, 403.

En liten ändring i harmoniseringen har företagits till undvikande af enformighet i midtelpartiet.

Humbla har 109 b för ps. 185 en mel. efter G 55 = H 185.

Mel. b — ny — för ps. 39, 143 och 405 — finnes med text under nr 143.

III. Menniskan.

Kropp- och Själs-
egenskaper, för-
nuft, fri vilja, sam-
vete, värde och
ändamål.

Ps. 37—42.

Ps. 40 — Menska, i ditt hjerta står.

Meterklass 76, ensam mel. för ps. 40 och 284.

Mel. 40 — Hundert Anmuthig und sonderbar geistlicher Arien ... 1694. Dreszden aus Matthesischer Druckerei. »Straf' mich nicht in deinem Zorn» — Zahn 154 — Z 6274 — Bach 38 — Mankell 25 — saknas hos Södling, som i stället har en mel. efter G 29 (= H 277) — Hallberg 146 — Humbla 87 — Stockenberg 133 — Chicago 25 — K S V 76 — Evers 67 — L L 131.

Vers 7 och 8 hafva anlitats såsom hymntext i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 3.

Ps. 41 — För tidens korta kval och fröjd.

Meterklass 108, ensam mel. för ps. 41, 147 och 208.

Mel. 41 — Geistliche Lieder ... Gedruckt zu Wittenberg durch Joseph Klug 1535 »Ich ruf' zu dir, Herr Jesu Christ» — Zahn 87 — Z 7400 — Bach 71 — Thomissön 1569 fol. 268 b »Jeg raaber til dig O Herre Christ» — svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.) samt G 281 med text »Jag ropar til tig, o Herre Christ» — Åhlström 208 — Mankell 26 — Hallberg 211 — Törnwall 208 — Humbla 101 — Stockenberg 187 — Chicago 26 — K S V 164 — Lindegren 147 — Finsk 117 — Bgr 99 — Blf 223 — Lindeman 76 — L L 57.

Heintze har (sid. 197 och 198) två nya melodier (af Heintze).

Ps. 42 — Høj, menska, høj ur gruset.

Meterklass 84.

Se mel. 392.

Lindgren har 42 en durmelodi af J. H. Schein 1627 — starkt bearbetad från annan meterklass — Z 2253 efter Scheins Cantional 1627 nr 257 »Mein Herz ruht und ist stille».

Hjort har en ny mel. (af Hjort), äfvenledes i dur.

Menniskans fall.

Ps. 43, 44.

Ps. 43 — Jorden, full af Herrans ära.

Meterklass 44.

Se mel. 70.

Stockenberg har här (69) en ny mel. (af Stockenberg);
Lindegren en ny mel. (af Lindegren).

Den uteslutna H 43 finnes: hos Zahn 5, Z 3573 b »Ach, was soll ich Sünder machen» efter Flitner, *Suscitabulum musicum*, Greifswold 1661 (ombildning af den verldsliga visan »Silvius ging durch die Matten» af Enoch Gläser i Schäffer-Belustigung, Altdorf 1653) — Bach 39 — Pettersson 43 — Josephson 75 b — Hallberg 77 — Törnwall 80 — Chicago 27 b — Finsk 45.

Ps. 44 — Ack, vi äre alla.

Meterklass 122, ensam text och mel.

Mel. 44, ny — jfr mel. 270 — texten införd — H 44 utesluten.

Den uteslutna H 44 finnes: 121 neue Lieder von berumbten dieser Kunst gesetzt... gedruckt zu Nürnberg durch H. Formschneider 1534 »O du armer Judas» — Zahn 7 — Z 8187 — Bach 202 »O wir armen Sünder» — Thomissön 1569 fol. 54 »O wi arme Synder» — svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 218 »Ack wi syndare arme» — Mankell 29 — Hallberg 236 — Humbla 117 — Stockenberg 206 — Chicago 29 — K S V 6 — Finsk 248 — Lindeman 161 »O vi arme Syndere» — L L 119.

Ps. 45 — Huru länge skall mitt hjerta.

Meterklass 100, ensam mel. för ps. 45, 294, 351.

Mel. 45 — Geistliche Kirchenmelodien... Leipzig 1649 in Dan. Reichels... Verlage (utg. af J. Crüger) »Schmücke dich, o liebe Seele» — Zahn 150 — Z 6923 — Bach 22 — Mankell 28 — Hallberg 202 — Humbla 94 — Stockenberg 177 — Chicago 28 — K S V 66 — Blf 124.

Hos oss införd af Hæffner, i utjemnad form. Undertecknad har gjort ett par antydningar i riktning af den äldre rytmen, hvilken knappast bör i sin helhet återställas, särdeles som svenska församlingar aldrig lärt känna melodien med annan rytm än Hæffners.

IV. Återlösningen.

A) Den fallna människans upprättelse genom Jesus.

Ps. 45—47.

Ps. 46 — Hvar man må nu väl glädja sig.

Meterklass 72, liksom mel. 6, 20, 35, 140, 144, 155, 182, 186, 211, 280, 498.

Mel. 46 — Etlich Christlich lider... Wittenberg 1524 »Nun freut euch, lieben Christen g'mein» (betecknad med året 1523) — Zahn 127 — Z 4427 — Lutherbuch 34 a — Bach 183 — Thomissön 1569 fol. 51 b »Nu fryder eder alle Christne Mend» — Jespersen 1573 och 1637 sid. 144 »Gud Fader oc Sön oc Hellig Aand» — H II 28 — Josephson 118 — Humbla 62 c Ullman 1 — K S V 73 — Lindegren 211 — Lindeman 48 »Gud Fader Sön og Hellig Aand» — L L 100 för ps 46, 49 och 211.

Äfven har jemförts Geistliche Lieder, Leipzig 1889, utgifna af Ahlfeld, Kretschmar och Stöbe, nr 186 (efter Hassler) och 212 (efter Bach), samt Norén, Reformationsvesper, Sthm 1893, sid 49. K S V:s behandling synes mig vara bäst, hvarför jag anslutit mig till denna. Punkteringen i midtelpartiet finnes i nästan alla redaktionerna.

Ps. 47 — O, Jesu Krist, du, nådens brunn.

Meterklass 72.

Se mel. 155.

H 47 utesluten — utesluten äfven af Mankell, som hänvisar till H 186.

K S V har (136 b) en ny mel. efter J. P. Enninger, i moll.

Den uteslutna H 47 finnes: Z 4461 »Van allen minschen affgewandt» af Chr. Ad. Nystad i Ein schön Geistlick Sangböck, Magdeburg (1542) — Thomissön 1569 fol. 172 b samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 393 »Fra Mennicken haffuer ieg vend min hu» — svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 42 »Min håg från menniskor hafver jag wändt» — H 1808 nr 42 (jemn takt) och 221 (udda takt) — Hallberg 129 ab — Humbla 62 k — Stockenberg 118 — Chicago 6 g — K S V 136 a (samt sid 234 efter Hallberg) — Evers 54 — Finsk 212. — Historik hos Hallberg. — Hæffner säger sig i företalet 1808 föredraga den jemna melodien

men hafva infört äfven den andra för de ojemna psalmversernas skull (i G). Enligt Hallberg skulle den jemna melodien vara äldst.

Ps. 48 — Jesu, lär mig rätt betrakta.

Meterklass 92.

Se mel. 77.

Ps. 49 — O, Jesu Krist, som mandom tog.

Meterklass 72.

Se mel. 46.

B) Jesu kärleksfulla
uppenbarelse i
menskapen.

1) Jesu anträde till
sitt Medlarekall.

(Advents-psalmer.)

Ps. 48—59.

Den uteslutna H 49 finnes: Teutsch Kirchenamt . . . wie es die Gemein zu Strassburg singt... Gedruckt bei Wolff Köpphel (1525) »Herr, wie du willst, so schick's mit mir» — Zahn 76 — Z 4438 »Aus tiefer Not schrei ich zu dir» — Bach 144, 317 och 318 — Thomissön 1569 fol. 179 »Aff dybiste nöd lader oss til Gud» — svenska handskrifter: Mönsterås, Vesterås, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 120 »O Jesu Christ, som mandom tog» — Josephson 182 b — Sandström 182 b — K S V 137 ab — Finsk 11 — Bgr 106 »I dybest Nöd vil jeg til Gud» — Blf 52 — Lindeman 2 »Af dybeste Nöd lader os til Gud» — L L 108 samt bihanget 27.

Ps. 50 — Förlossningen är vunnen.

Meterklass 63, ensam mel. för ps. 50, 105, 110.

Mel. 50 — Enchiridion . . . Gedruckt zu Erffordt zum Schwarzen Hornn . . . 1524 »Herr Christ, der ein'ge Gott's-Sohn» — Zahn 69 — Z 4297 — Bach 101 och 303 — Thomissön 1569 fol. 28 »Herr Christ Gud Faders enbaarne Sön» — Jespersön 1573 och 1637 sid. 1 (samma text) — Arrebo 1627 — svenska handskrifter: Mönsterås, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 119 »Christus then rätte Herren» — Mankell 30 — Hallberg 112 — Humbla 56 — Stockenberg 103 — Chicago 30 a — K S V 41 — Evers 5 — Finsk 239 — Lindeman 55 »Herre Christ! Gud Faders eenbaarne Sön» — L L 31 a.

Harmoniseringen ändrad i midtelpartiet.

Heinze har (sid. 199) en ny mel. för ps. 50 (af Heintze).

Chicago har 30 b en mel. för ps. 105 efter »Es ist ein' Ros' entsprungen» — Zahn s. 111, Z 4296 — äfven Finsk 25.
Se äfven under nr 110.

Ps. 51 — Gläd dig, du, Kristi brud.
Meterklass 38.

Mel. a — verldslig hos Jacob Regnart, Schöne kurzweilige teutsche Lieder, I, Nürnberg 1578 »Venus, du und dein Kind» — andlig hos Barth. Gesius, Ein ander news Opus Geistlicher deutscher Lieder... Frankfurt an der Oder 1605 »Man spricht: Wen Gott erfreut» och i Cantional oder Gesangbuch... von J. Herm. Schein... Leipzig 1627 — Zahn 19 — Z 2160-64 — Bach 25, 281 och 331 till texten »Wo soll ich fliehen hin» samt 304 till texten »Auf meinen lieben Gott» — känd i Sverige såsom verldslig till en välönsknings visa 1598 till konung Sigismund (Humbla sid. 193) — andlig: handskrift i Wexiö (T. N.), Ridd. samt G 116 »Fröjda tig, tu Christi brud» (i Ridd. äfven med text »På min Herra Gud allen» såsom G 385) — Mankell 31 — Hallberg 64 — Humbla 33 — Stockenberg 58 — Chicago 31 a — K S V 44 — Finsk 1 och 547 — Finsk-svensk sid. 1 — Bgr 65 »Fryd dig, du Christi Brud» — Blf 60 — Lindemann 44 — L L 27 samt bihanget 8

för ps. 156, 176, 315, 325, 458. — Se äfven under nr 156 315 och 325.

Mel. b, ny — för ps. 51 — texten införd.
Hjort har 51 b en ny mel. (af Hjort).

Ps. 52 — Gör porten hög, gör dörren bred.
Meterklass 101.

Mel. a — antagligen svensk melodi — G 117 — Mankell 32 — Stockenberg 178 — Chicago 32 a — K S V 52 a — Finsk 2.

Mankell anmärker till H 52: »I många församlingar sjungas, för att musiken, likasom psalmen N:o 52, må uttrycka *glädje*, julmelodien N:o 18 A [= H 63], två gånger för hvarje vers.»

Mel. b, ny — för ps. 52 — texten införd (jfr ps. och mel. 385).

Pettersson inför 52 b en tysk mel. (= Zahn 112, Z 5846 »Macht hoch die Thür» efter Freylinghausen 1704), som sedan återkommer hos Sandström 52 b, Hallberg 200 b, Humbla 82 a, Melodiarium 52 b, Heintze 52 samt sid. 199, Rock Island 52 c, Anjou 52 b, Chicago 32 b, K S V 52 b, Lindegren 52 c, Hjort 52 b — hos Hallberg, Humbla och Heintze med utslutning af H 52.

Hallberg har 200 a en ny mel. (af Hallberg).

Finsk har för denna meterklass en. mel. 321, signerad »Från 16:de århundradet». Melodien finnes hos Z 7747 »Vater unser, wir bitten dich» efter Köpphel 1526 — hos Thomissön 1569 fol. 121 b »O Fader vor vi bede dig» — i Riddarholmsmanuskriptet sid. 63 »O Fader vår vi bedje dig»¹⁾).

Ps. 53 — Bereden väg för Herran!

Meterklass 85, liksom mel. 445.

Mel. 53 — svensk — Riddarholmsmanuskriptet och G 340 »Herre Christ, wi tig nu prise» — Mankell 33 — Hallberg 168 ab — Humbla 98 — Stockenberg 150 — Chicago 33 — K S V 15

endast för ps. 53.

Fyrafjerdedels takt har införts för lättare beteckning af synkoperna.

Heintze har sid. 200 en ny mel. 53 (af Heintze).

Ps. 54 — Jerusalem, häf upp din röst.

Meterklass 9.

Se mel. 63.

Södling har 54 a mel. H 198, och 54 b mel. H 66.

¹⁾ Melodier med samma början och flera andra likheter finnas hos Z 7562 och 8210, Lindeman 122 (efter Thomissön 278 b »Mit Haab oc tröst oc all tillid»), äfvensom Riddarholmsmanuskriptet sid. 99 »Säll är den man som fruktar Gud Och stor» (annan mel. än G 89 till samma text) = Z 7172 »Gott ruft und schreit» af Burkhard Waldis 1553.

Den uteslutna H 54 (enligt Hæffner² »författad omkring 1540) — möjligen svensk — finnes i Rappehandskriften (T. N.) samt i G 123 med text »Var glad tu helga Christenhet» — upptages ånyo i G 338 till text »O Herre Gud och Fader min» — återfinnes hos Evers 38 ab samt hos Finsk 15.

Mel. H 54 har samma början som mel. H 140, hvilken äfven lär vara svensk.

Riddarholmshandskriften har till texten »Var glad du helga kristenhet» en melodi som närmast synes vara en bearbetning af mel. H 58 — dock finnas på tysk botten liknande melodier — jfr Z 307 ab »Veni redemptor gentium».

2) Jesu födelse.
(Jul-psalmer).
Ps. 55--63.

Ps 55 — Var helsad, sköna morgonstund.

Meterklass 129, liksom mel. 84.

Mel. 55 — Frewden Spiegel dess ewigen Lebens... durch Phil. Nikolai... Frankf. a. M. durch J. Spies 1599 »Wie schön leuchtet der Morgenstern» — Zahn 174 — Z 8359 — Bach 86, 195, 278, 305 och 323 — svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Kalmar III, V. B. 25:29 (T. N.), Ridd. samt G 131 »Så skön lyser then Morgonstjern» — Mankell 34 a — Hallberg 220 — Humbla 123 a — Stockenberg 192 — Chicago 34 a — K S V 173 samt utjemnad å sid. 236 — Evers 26 — Finsk 30 — Bgr 32 »Af Höjheden oprunden er» — Blf 4 — Lindeman 4 — L L 2 samt bihanget 2 ab

för ps. 55, 69, 412, 430, 484.

Se äfven under nr 69.

Af de gängse varianterna till 430 har jag upptagit endast den, som minst afviker från melodien.

Ps. 56 — Si, natten flyr för dagens fröjd.

Meterklass 9.

Se mel. 63.

Hultstedt har »20 Koraler» sid. 6 en mel. för ps. 56 efter »A. G. Ritters Koralbok, tryckt 1847». Jag har ej kunnat identifiera melodien. A. G. Ritter har utgifvit fem koralverk, men intet så tidigt som 1847. Melodien är i hvarje fall icke af Ritter sjelf. Jfr Z, band V, sid. 487.

Hultstedt har i »Fyra Koraler» för ps. 56 en ny mel. (af Hultstedt).

Melodiarium har 56 en mel. efter Prætorius (1609 — Z 449 b »Geborn ist Gottes Söhnelein»), upptagen äfven af K S V 148. — Prætorius har melodien efter den gamla »Puer nobis nascitur» — Bäumker I nr 95, Z 449 a efter Wolder 1598 (»Vom Himmel kam der Engel Schaar»), Z 1569 ab — finnes äfven hos Thomissön 1569 fol. 21 »Vær glad du hellige Christenhed» samt hos J.-R. sid. 33 »Itt Barn är oss nu här födt».

Den uteslutna H 56 — A solis ortus cardine — Bäumker I nr 34 — Zahn 27, Z 297 »Christum wir sollen loben schon» (Luther) efter Geystliche gesangk Buchleyn 1524 (jfr Z, band VI, sid. 2) — Lutherbuch 11 (Byström 6) — Bach 56 — Thomissön 1569 fol. 4 »A solis ortus» — äldre svenska tryck och handskrifter: Ordo Canendi, Liten Sångbok, Liber Cantus 1620, Mönsterås, Kalmar Folio I, Skara 3, Kalmar, Linköping 227, Rappe, Grevillius, Linköping 230 (T. N.), Ridd. samt G 122 till text »Wi låfwom Christ en Konung bälld» — Finsk 10 — L L 24 b »Fra Himlen høit jeg kommer her».

Ps. 57 — Lofsjunger Herrans nåd och makt!

Meterklass 132, ensam text och mel.

Mel. 57, ny — texten införd — H 57 utesluten.

Den uteslutna H 57 finnes: Das dritt theil Strassburger Kirchenampt 1525 »Es sind doch selig alle die» — Zahn sid. 115 — Z 8303 — Bach 201 »O Mensch, bewein' dein' Sünde gross» — Hugenottpsalmen 36 (Goudimel 1565; Amsterdam 1723; Psaumes et Cantiques sid. 58) »Du méchant le train déréglé — (Hugenottpsalmen 68 går på samma melodi) — Thomissön 1569 fol. 68 b »O Mennisk begræd din Synd saa stor» — Carl Carlsson Gyllenhjelm: Konung Davids Psaltare, Stockholm 1650, nr 36: Utaf de ondas digt och trackt — Mankell 35 — Hallberg 239 — Humbla 121 — Stockenberg 211 — Chicago 35 K S V 99 — Finsk 351 — Lindeman 157 »O Menneske! begræd din Synd saa stor» — L L Bihanget sid. 30 och 32.

Ps. 58 — Verldens Frälsare kom här.
(Veni redemptor gentium.)

Meterklass 3.

Se mel. 29 b.

Hultstedt har (Fyra Koraler) en ny 58 (af Hultstedt).

Den uteslutna H 58 — Veni redemptor gentium — Bäumker I sid. 243-246 — Zahn 128, Z 1174 »Nun komm, der Heiden Heiland» efter Enchiridion, Erfurt (zum schwarzen Horn) 1524 — Lutherbuch 10 (Byström 20) — Bach 28 och 170 — Thomissön 1569 fol. 1 »Kom Hedningernes Frelser sand» — äldre svenska tryck och handskrifter: Ordo Canendi, Liten Sångbok, Liber Cantus Upsala 1620, Liber Cantus Wexiö 1623, Mönsterås, Kalmar Folio I, Kalmar, Linköping 227 och 227 a, Rappe, Grevillius, Linköping 230 (T. N.), Ridd. samt G 121 »Werldenes Frälsare kom här» — (Ridd. har äfven en bearbetning af melodien för annan text, se under nr 54) — Hæffner 1808 har under nr 121 melodien efter G samt under 429 efter äldre tysk form — Pettersson 58 a — Mankell 22 c — Chicago 22 c — K S V 184 ab — Lindegren 58 — Finsk tillägget sid. II — Lindeman 97 »Kom Hedningers Frelser sand» — L L 72 a samt bihanget 15 »Kom du Folke-Frelser sand».

Ps. 59 — Gläd dig, du, helga kristenhet.

Meterklass 23, ensam text och mel.

Mel. 59, ny — texten införd — H 59 utesluten — den nya melodien har behållit drag af den gamla.

Åhlström har (jemte H 59) en ny mel. (af Åhlström), hvilken återkommer hos Pettersson 59 b, Sandström 59 b, Hallberg 49 b, Hultstedt (20 Koraler) sid. 6, Heintze 59, K S V 43 b, Lindegren 59 b, Hjort 59 — Heintze och Hjort med uteslutning af H 59.

Humbla har 18 (med uteslutning af H 59) en finsk melodi af Lagi (1886).

Anjou har 59 b en ny mel. (af Anjou).

Den uteslutna H 59 är antagligen svensk. Meterklassen finnes ej hos Z. Psalmtexten »Gläd dig, du, helga kristenhet» förekommer med melodi i åtskilliga äldre svenska tryck och handskrifter: Ordo Canendi, Liten Sångbok, Upsalapsalmboken af 1616 (och 1623), Mönsterås, Kalmar, Vesterås, Rappe, Gre-villius, Linköping 230 (T. N.) samt Riddarholmsmanuskriptet. Enligt Norlind (i Kult och Konst 1906 sid. 281) motsvarar melodien i Upsalapsalmboken melodien i G 124. Af de öfriga har undertecknad endast sett melodierna hos Mönsterås och hos Ridd.; dessa öfverensstämma inbördes, men melodien är en annan än hos G. Melodien G 124 (H 59) finnes sedan hos Mankell 36, Hallberg 49 a, Stockenberg 39, Chicago 36, K S V 43 a och Finsk 13.

Ps. 60 — En jungfru födde ett barn i dag.

(Dies est lætitia.)

Meterklass 119, ensam text och mel. — texten införd på grund af versernas diskongruens.

Mel. 60 — Dies est lætitia — Bäumker har I nr 43 flera uppteckningar, hvaribland nr VI från 1400-talet, handskrift från Trier, latinsk text — Z 7869 »Als Jesus geboren war» efter Michael Weisse, Ein new Gesengbuchlen (Böhmiska Brödernas sångbok) 1531 — Zahn sid. 112 och Z 7870 »Der Tag der ist so freudenreich» efter Klug 1535 — Erk und Böhme, Deutscher Liederhort nr 1927 »Ein Kindelein so löbelich» efter Spangenberg 1545 — Byström 19 — Bach 158 — Thomissön fol. 7, 9 och 11 — Jespersön 1573 och 1637 sid. 72 »Den signede Dag er oss beteed» — Piæ Cantiones, Greifswald 1582 nr 12 — svenska handskrifter: Vesterås, Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 127 »En jungfru födde ett barn i dag» — Mankell 37 — Hallberg 234 — Humbla 113 — Stockenberg 202 — Chicago 37 — K S V 36 — Finsk 19 — Bgr 35 »Et lidet Barn saa lystelig» — Blf 65 och 254 — Lindeman 34 — L L 21 a samt bihanget 6 a.

Beträffande rytmen i denna melodi ha åsigterna varit delade — se Tobias Norlinds noggranna utredning i Latinska Skol-

sånger i Sverige och Finland, Lund 1909, sid. 101 och följ. — Här har bibehållits den Hæffnerska formen med första hälften i tretakt (efter G 127) och andra hälften i tvåtakt (efter utländska källor).

Ps. 61 — Hvar kristtrogen fröjde sig.
(Resonet in laudibus).

Meterklass 143, ensam text och melodi — texten införd.

Mel. 61 — medeltidsmelodi efter »Magnum nomen Domini Emanuel» — Bäumker I nr 47 (Magnum nomen) och 48 (Resonet) — Z 8573 + 8574 (8573–75 B) efter Klug 1543 »Resonet» jemte tysk text »Singet frisch und wohlgemuth» — äfven till text »Joseph, lieber Joseph mein» hos Walter 1551 — Erk und Böhme, Liederhort nr 1933 »Magnum nomen» jemte öfversättning »Gross und hehr ist Gottes Nam'» — Rostockerhandboken 1529 — Thomissön fol. 12 b — Jespersön 1573 och 1637 sid. 36 »Nu er föd oss Jesus Christ» (den korta melodien — såsom koralbokens vers 2 och 3) samt sid. 59 (den längre melodien — såsom koralbokens vers 1 och 4) »Resonet in laudibus» äfven med dansk text — Piæ Cantiones 1582 nr 14 — Sv. Psalmboken 1616 och 1623 — handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe, Wexiö (T. N.) samt G 128 »Hvar Christtrogen frögde sig» — samma handskrifter (utom Wexiö) jemte Ridd. och G 129 »All then ganska Christenhet» — Mankell 38 — Hallberg 241 — Humbla 129 — Stockenberg 214 — Chicago 38 — K S V 72 — Finsk 18 — Lindeman 8 »Al den ganske Christenhed» eller »Nu er födt os Jesus Christ» (den korta melodien).

Jfr Norlind, anf. arb. sid. 106 och följ.

Ps. 62 — Lof vare dig, o, Jesu Krist.
(Grates nunc omnes reddamus.)

Meterklass 25, ensam text och mel.

Mel. 62 — efter Luther och Walter, Geystliche Gesangbuch, Wittenberg 1524 »Gelobet seist du, Jesu Christ» (Zahn 57, Z 1947, Lutherbuch 1, Byström 15, Bach 51, 160 och 288

— äfven hos Z 319 till annan text) — hos Thomissön 1569 fol. 20 »Loffuit være du Jesu Christ» — Jespersön 1573 och 1637 sid. 53 (samma text) — i svenska handskrifter: Mönsterås, Vesterås, Rappe (T. N.), Ridd. samt i G 125 »Låfwad ware tu, Jesu Christ» — Mankell 39 b — Hallberg 50 a — Humbla 27 — Chicago sid. 238 — K S V 103 — Finsk 16 — Bgr 23 »Lovet være du, Jesu Christ» — Blf 147 — Lindeman 109 (samma text) — L L 17 »Du være lovet, Jesu Krist» samt bihanget sid. 26.

Till den gamla sequenstexten »Grates nunt omnes reddamus» hafva sedan medeltiden flera andra melodier varit knutna — Bäumker I nr 31 a-c, Z 8619 a-h, Thomissön fol. 6 — Piæ Cantiones 1625 har nr 30 en sådan melodi, hvilken enligt Norlind, Latinska Skolsånger sid. 112, närmast öfverensstämmer med Z 8619 a. Norlind omnämner äfven en melodi ur Lübecker-Graduale (1490-talet) samt melodier ur handskrifterna Bjuråker (med svensk text »Nu låter oss alla tacka»), Skara samt Visby, hvilka jag förmodar tillhöra medeltidsgruppen. Handskriften Mönsterås har, utom ofvan nämnda melodi (från reformations-tiden) äfven tvenne melodier af medeltidsgruppen, den ena »Grates nunc» fullkomligt öfverensstämmande med Z 8619 a (efter Müntzer, Altstedt 1524), den andra med svensk öfversättning »Nu låther oss alla tacka», hvilken synes i någon mån hafva modifierat melodien.

Hallberg har 50 b en tysk mel. från 1676 (= Zahn 75, Z 535 »Herr Jesu Christ, meus Lebens Licht» efter Gesangbuch, Nürnberg 1676 sid. 1162), fyra perioder, tillökade med en femte af J. F. Lagergren, hvilken redaktion återfinnes hos Melodiarium 62, Stockenberg 42, Chicago sid. 239 och Lindegren 62 b.

Heintze har 62 en bearbetning efter H 104.

Anjou har 62 en bearbetning efter H 23.

Ps. 63 — Af himlens höjd oss kommet är.

Meterklass 9, liksom mel. 96, 99, 104, 107, 154, 157, 198, 480.

Mel. 63 — Geistliche Lieder... Leipzig, Valentin Schumann 1539 »Vom Himmel hoch da komm' ich her» — Zahn

159 — Z 346 — Lutherbuch 28 (Byström 12) — Bach 46 och 344 — Thomissön 1569 fol. 22 »Fra Himmelen höyt komme wi nu her» — J.-R. sid. 27 »Hijt kommer iagh aff Himmels högd» — handskrifter: Grevillius, Wexiö 325 (T. N.), Ridd. samt G 132 »Af Himmels högd jag kommen är» — Mankell 18 a — Södling 56 — Hallberg 16 — Humbla 6 a — Melodiarium 54 — Stockenberg 16 — Chicago 18 a — K S V 9 — Finsk 21 — Bgr 27 — Blf 56 — Lindeman 41 »Fra Himmelen höit komme vi nu her» — L L 24 a samt bihanget 7

för ps. 54, 56, 63.

Arrhenius 1691 har sid. 66 en durmelodi i tretakt »Dig, Gud, jag gjärna gifwer mig» efter »Mein lieben Gott ergeb ich mich». Det tyska originalet har jag ej kunnat återfinna — melodien kan mycket väl vara svensk.

Heintze har sid. 201 en ny mel. för ps. 63 (af Heintze).

Finsk har till denna meterklass flera andra durmelodier, nämligen finska melodier 537, 544 och 564 samt Finsk-svenska sid. 8 af R. Lagi 1867 och sid. 17 af A. E. Hagfors 1887.

För uteslutna Hæffnerska durmelodier af meterklass 9 se under nr 54, 66, 114, 339, 417, 436, 441 och 495.

För *moll*melodier af meterklass 9 se under nr 96.

Till denna meterklass borde måhända äfven räknas några melodier, hvilka egentligen äro tvåradiga, men som genom inskjutna upprepningar eller »Halleluja» blifvit fyrradiga. De få dock sökas under sina respektive nummer, se t. ex. nr (67), 107 och 115.

3) Jesu namn.

Ps. 64—66.

Ps. 64 — Välsignadt vare Jesu namn.

Meterklass 93, ensam mel. för ps. 64 och 302.

Mel. 64, ny — jfr mel. 52 b — H 64 utesluten.

Hallberg har 182 a en mel efter G 225 (för ps. 64), som återfinnes hos Humbla 77 (för ps. 302), Ullman 3 och Lindgren 302. Denna mel. G 225 »O Herre Gud, tin helga Bud», af beslägtad meterklass, är antagligen svensk. Den tyska ori-

ginaltexten »O Herre Gott, dein göttlichs Wort» finnes hos Z 5690 med annan melodi.

Hallberg har (för ps. 302) en mel. 183 efter H II 5 af Schop (1641), upptagen af Melodiarium 64, Heintze 64, Stockenberg 164 a (för ps. 302) och Chicago 40 b (för ps. 302). För Schops melodi se äfven under nr 101.

Stockenberg har 164 b en ny mel. (för ps. 302) af d. v. kyrkoherden August Hammar i Nosaby.

Lindegren har en ny 64 c (af Lindegren).

Hjort har 64 (med uteslutning af H 64) en mel. ur »M. G. Fischers koralbok, tryckt i Erfurt 1846». — Fischers koralbok utkom 1820—1821. Melodien är af Barth. Helder för annan meterklass och finnes Z 7597 efter Cationale sacrum, Gotha, I nr 21 »Das Jesulein soll doch mein Trost». — Finnes äfven hos Lindegren 274 a och Melodiarium 327.

Den uteslutna H 64, antagligen af nordiskt ursprung, finnes hos Thommissön 1569 fol. 43 b »Velsignet være Jesu naffn» samt fol. 287 »Jeg veed en vrt baade deilig oc bold» — svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt hos G 140 »Wälsignadt ware Jesu Namn» — Mankell 40 — Hallberg 182 b — Stockenberg 163 — Chicago 40 a — K S V 180 — Finsk 37 — Lindeman 178 »Velsignet være Jesu Navn».

Ps. 65 — Jesu namn begynna skall.

Meterklass 77, ensam text och mel.

Mel. 65 — Viertes Zehn geistlicher Arien, 1662, af Joh. Rudolf Ahle »Seelchen, was ist Schöners wohl» — Z 7070 — Mankell 41 — Hallberg 153 — Humbla 97 — Stockenberg 134 — Chicago 41 a — K S V 90.

Senare upplagor af Petterssons koralpsalmbok upptager en mel. 65 b, tysk (ur Stötzels Württemb. Choralbuch 1777 — Z 7078 »Ruhe ist das beste Gut»), hvilken återfinnes hos Rock Island 65 b och Chicago 41 b.

Josephson har en ny 65 b (antagligen af Josephson).

Lindegren har en ny 65 b (af Lindegren) samt en 65 c af Rinck.

Hjort har en ny 65 (af Hjort), med uteslutning af H 65.

Ps. 66 — Si, Jesus är ett tröstrikt namn.

Meterklass 9.

Se mel. 198.

Lindegren har 66 en mel. af M. Vulpius 1609 — Z 504 »Die helle Sonn leucht' jetzt herfür».

Den uteslutna H 66 = G 143 upptages af Södling 54 b, Stockenberg 18, Chicago 18 k och Evers 6. — Hæffner anmärker till denna melodi »Författaren okänd». Melodien synes mig dock i hög grad likna den gamla »Or sus, serviteurs» (jfr under nr 23) och skulle mycket väl kunna vara densamma.

4) Ledstjernen till
Betlehem.

(Trettondedags-
psalmer)

Ps. 67—69.

Ps. 67 — En stjerna gick på himlen fram.

(Puer natus in Bethlehem.)

Meterklass 5, ensam text och mel.

Mel. 67 — Lucas Lossius 1553 »Ein Kind geboren zu Bethlehem» — Z 192 b — Bach 12 — Thomissön 1569 fol. 19 — Jespersen 1573 och 1637 sid. 70 »lit Barn er fød i Bethlehem» — Mogens Pedersön 1620 (Laub, Om Kirkesangen sid. 180) — Piæ Cantiones 1582 nr 23 (i Woodward's upplaga London 1910 nr 12) basstämman — Jonæ-Rhezeliuſ 1619 — Piæ Cantiones 1625 nr 23 diskantstämman — handskrifter: Wexiö I, Mönsterås (Puer natus), Vesterås 2, Vesterås, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 145 »Et barn är födt i Bethlehem» — Mankell 42 — Hallberg 11 a — Humbla 3 b — Stockenberg 10 — Chicago 42 a — K S V 37 — Lindeman 33 »Et Barn er födt i Bethlehem» — L L 19 a (samma text) samt bihanget 5.

Tretakten återföres här, emedan den synes mig vacker och har all tradition för sig (utom Hæffner). Harmoniseringen ny.

En annan melodi till samma text finnes hos Z 192 a efter Klug 1543 — Z kallar denna melodi för den äldre formen — hvilken är diskantstämman i Piæ Cantiones 1582 nr 23.

Triller har 1555 verkställt en sättning af begge melodierna, hvilken finnes aftryckt hos Bäumker I sid. 317 (Bäumker har för öfrigt en stor mängd varianter af Puer natus). Sättningen har vår mel. (H 67) i sopranstämman och den andra melodien i tenoren; en basstämma är tillagd. Triller har utan tvifvel betraktat tenormelodien såsom hufvudmelodi. Sättningen låter emellertid så illa, att man frestas göra ett försök med stämornas omläggning. Det visar sig då, att om man låter sopranstämman byta plats med tenorstämman, det nästan går af sig sjelf att supplera en antaglig basstämma, och satsen låter väl. Det synes mig häraf framgå, att vår melodi (H 67) icke är någon sopranstämma, såsom Triller angifver, icke heller någon basstämma, såsom P C 1582 angifver, utan att den är tenorstämman och såsom sådan att enligt tidens bruk betrakta såsom hufvudstämman. Dermed synes mig äfven följa, att om man skall göra någon åtskilnad på de begge gifna melodiernas ålder, så bör hufvudmelodien (H 67) betraktas såsom den äldre. Z värderar dem i omvänd ordning (I sid. 53) och betraktar vår mel. (H 67) såsom diskant, förmodligen på grund af Trillers sättning.

En tredje melodiform för Puer natus finnes i Piæ Cantiones 1625 nr 27, snarlik Z 2566 efter Spangenberg 1544. Den bortkastar upprepningen af orden »in Bethlehem» äfvensom Halleluja och indrager i stället orden ur andra och tredje strofen i den första.

Jfr äfven Norlind, anf. arb. sid. 109.

En ny melodi af Lagi (1866) finnes hos Hallberg 11 b, Humbla 3 a, Melodiarium 67 a, Ullman 4, Anjou 67 b, Chicago 42 b och Finsk 39.

Melodiarium har 67 b en mel. af P. U. Stenhammar, som återkommer hos Heintze sid. 202 och hos Anjou 67 c.

Heintze har vid nr 67 en bearbetning af H 104.

K S V har en ny mel. 37 b af R. Norén, upptagen hos Evers 58.

Lindegren har en 67 b af Melchior Frank 1628 — Z 189 »Gen Himmel aufgefahren ist» — samt en 67 c af Lindegren.

Hjort har, med uteslutning af H 67, en dansk folkmelodi efter Bgr 25 a »Et Barn er födt i Bethlehem».

Ps. 68 — Statt upp, o, Sion, och lofsjung.
(In dulci jubilo.)

Meterklass 88, ensam text och mel.

Mel. 68 — »In dulci jubilo, Nun singet und seid froh» — Bäumker I nr 51 (efter Vehe 1537) — Zahn sid. 114, Z 4947 (efter Klug 1535) — Erk und Böhme nr 1929 (två varianter) — Bach 143 — Thomissön 1569 fol. 15 — Piæ Cantiones 1582 nr 15 och 1625 nr 15 — handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Wexiö, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 130 »In dulci jubilo Sjunger på jorden bo» — Mankell 43 — Hallberg 170 — Humbla 100 — Stockenberg 154 — Chicago 43 — K S V 154 — Evers 57 — Finsk 26 — Finsk-svensk sid. 2 — Lindeman 110 — L L 52 ab.

Tretakten återinföres af liknande skäl som vid nr 67 — Historik se Norlind Latinska Skolsånger sid. 108, 109 — Harmoniseringen ny.

Heintze har sid. 203 en ny mel. (af Heintze) för ps. 68.

Ps. 69 — Nu segrar alla trognas hopp.

Meterklass 129.

Se mel. 55.

Heintze har sid. 204 en ny mel. (af Heintze) för ps. 69.

5) Jesu förnedring.

Ps. 70.

Ps. 70 — Helga, Jesu, röst och hjerta.

Meterklass 44, liksom mel. 75.

Mel. 70 — af Heinrich Albert i 4:de delen af hans Arien oder Melodeyen 1641 — Z 3567 »Jesu, hast du mein vergessen» — G 141 »Jesus är mit lif och hälsa» — Åhlström 214 — Mankell 27 — Södling 43 — Hallberg 78 — Törnwall 214 — Humbla 46 b — Stockenberg 70 — Chicago 27 a — K S V 89 — Lindegren 70 a (efter G) och b (efter H 70) — Finsk 241 för ps. 43, 70, 80, 177, 214, 388 och 482.

Se äfven under nr 43, 80, 214 och 388.

En annan melodi, i moll, med början liknande H 70 och för samma meterklass, finnes Finsk i tillägget sid. VI.

I melodien (H 70) har jag företagit en ändring i midtel-partiet af följande skäl.

Psalmverserna bestå af först två versrader med kvinliga inbördes rimslut, hvilka åtföljas af en versrad med manligt slut; sedan följa åter två versrader med kvinliga inbördes rimslut, och sist följer, såsom sjette rad, en slutrad med manligt slut, rimmande på tredje versradens slut.

Denna anordning framkallar helt naturligt en cæsur midt i strofen, efter tredje radens slut. Den naturliga paus, som sjelfva strofens form kräfver, framträder ganska tydligt i texterna, då de läsas högt; ja öfver halfva antalet af de 57 sammanlagda stroferna i ps. 43, 70, 80, 177, 214, 388 och 482 rent af pocka på denna paus, i thy att punkt sättes och ny mening börjas.

Men i melodien, sådan den förelåg i den oförändrade H 70, framträdde ingalunda denna cæsur, som så väl behöfdes för att tillgodose alla texterna. Melodigången sänkte sig visserligen mot slutet af tredje versraden, hvilket var godt och väl; men den sänkte sig ytterligare under den fjerde, för att börja stiga först med den femte. Härigenom fick örat den uppfattningen, att den cæsur, som otvifvelaktigt fanns äfven i melodien, inträffade efter fjerde raden, under det att de flesta texterna, förutom sjelfva versens form, kräfdde uppehållet efter den tredje.

Denna diskongruens mellan versformen och melodiformen har alltid, åtminstone på mig, verkat plågsam och orimlig. Jag har därför i melodien anordnat stigningen redan från fjerde versradens början. Villigt medgifves, att i somliga texter för meningens skull stigningen ej nödvändigtvis behöfver komma förr än med femte versraden. Dock taga dessa texter föga eller ingen skada af stigningen i fjerde versraden, då deremot alla öfriga texter, som kräfva cæsuren i midten af versen, taga skada af den fortsatta sänknningen i fjerde versraden.

Den gjorda ändringen har jag sökt här så noga motivera, emedan det i viss mån innebär ett större ansvar att ändra en

gammal kär melodi än att skriva en⁶ ny. I allmänhet har jag varit mycket varsam med dylika ändringar.

Melodien har för öfrigt genom den nya anordningen äfven vunnit förmånen af ett något mindre omfång — det förra röstomfånget var bra nog stort och gjorde melodien svårsjungen.

6) Jesu person, lära
och gerningar.

Ps. 71—74.

Ps. 71 — Dig jag ödmjukt vill betrakta.

Meterklass 92.

Se mel. 217.

Den uteslutna H 71 finnes: Graupner, Darmstädtisches Choralbuch 1728 »Kommt, ihr traurigen Gemüter» — Z 6596 — Hæffner 1808 nr 294 — Chicago 9 f.

Ps. 72 — På krubbans strå man lade dig.

Meterklass 72, liksom mel. 6, 20, 35, 46, 140, 144, 155, 182, 186, 211, 280 och 498.

Mel. 72, ny — texten införd — har förut varit tryckt, med verserna 4 och 6, såsom hymn i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 12.

Södling har 72 en mel. efter G 2 (= H 32).

Melodiarium har 72 en mel. efter G 147 »O Gud, vår Fader i ewighet» — finnes hos Thomissön 1569 fol. 64 och Jespersion 1573 och 1637 sid. 176 »O Gud vor Fader i euighed» — svenska handskrifter: Mönsterås, Vesterås (T. N.) och Ridd. — finnes äfven Finsk 46, signerad »Före 1569».

Ps. 73 — Vänligt öfver jorden glänser.

Meterklass 71.

Se mel. 111.

En mollmelodi såsom ersättning för H 73 har i stället inskjutits under nr 127.

Den uteslutna H 73, af Johan Schop i Rists Himmlische Lieder 1642 »Jesu, du mein liebste Leben», Z 7891, återfinnes hos: Bach 243 — Sandström 474 — Hallberg 122 ab — Törnwall 74 — Melodiarium 74 — Stockenberg 114 — Chicago 44 b — K S V 183 — Lindegren 474.

Ps. 74 — Kriste, som ditt ursprung leder.

Meterklass 71.

Se mel. 111.

Den uteslutna H 74 upptages af Lindegren 74. Melodien finnes hos Graupner, Darmstädtisches Choralbuch 1728 »Den des Vaters Sinn geboren» — Z 4891 — hvilken text dock ej lär ligga till grund för vår ps. 74 — se Beckman, Svensk Psalmhistoria sid. 230.

Ps. 75 — Jesu, lär mig rätt betänka.

Meterklass 44, liksom mel. 70.

Mel. 75, ny — endast för ps. 75 — texten införd.

Minimitabellen, Mankell, Melodiarium, Rock Island, K S V och Hjort utesluta H 75. Josephson sid. VI, Humbla sid. 199, Hultstedt (20 koraler) sid. 3 och Rendahl sid. 53 påpeka, att den föga passar till texten. Utan tvifvel är H 75 olämplig såsom passionsmelodi; den lider dessutom af samma fel som H 70 före ändringen, nämligen hufvudcæsurs diskongruens med psalmversernas hufvudcæsur. Melodien har därför här ersatts med en ny.

Josephson har 75 b en tysk mel. efter »Ach, was soll ich Sünder machen» (= H 43, se under detta nummer).

Hultstedt har, 20 koraler sid. 6, en mel. för ps. 75 af »A. A., en skicklig organist i Linköpings stift».

Den uteslutna H 75 (enligt Hæffner »författad omkring 1600») finnes: hos G 244 »Ack! hwad skal jag dock begynna» — Åhlström 177 — Hallberg 79 — Törnwall 177 — Heintze 177 — Stockenberg 71 — Chicago 27 c — Lindegren 80 — Finsk 246 signerad 1697.

Ps. 76 — Jesu, du, mitt lif, min helsa.

Meterklass 96, liksom mel. 200.

Mel. 76 — svensk handskrift: V. B. 30 (T. N.) — G 152 — Mankell 45 b — Hallberg 193 — saknas hos Humbla — Stockenberg 172 — Chicago 45 b — K S V 87 — Finsk 53 samt tillägget sid. III — (Hallberg uppgifver, att »psalmen fin-

7) Jesu lidande, död och begrafning.

Allmänna betraktelser öfver Jesu lidande.

Ps. 75—79.

nes bland E. Chr. Homburg Geistl. Lieder, Jena 1569, försedda med melodier af Werner Fabricius.» — Melodien ej hos Z.)

för ps. 76 och 85 — som begge tillhöra Jesu lidandes historia — melodien bör ej vid andra tillfällen användas — då bör användas i stället mel. 200, bearbetning af mel. 8 b.

Se äfven under nr 85.

Andra mollmelodier för meterklass 96 finnas:

hos Åhlström 200, hvilken han betecknar såsom »ny»;

hos Sandström 246, tysk melodi (verldslig: »Daphinis gieng vor wenig Tagen»; andlig: »Jesu, der du meine Seele» — Zahn 94, Z 6804 efter Praxis pietatis, Frankfurt 1662 »Wachet doch, erwacht, ihr Schläfer», Bach 37, 269, 297 och 369), upptagen af Humbla 93 c, Melodiarium 408 och Lindegren 85;

hos Hallberg 194 = H 166, se under nr 166;

hos Lindegren 455 efter Cherubini.

För *durm* melodier af meterklass 96 se under nr 200.

Ps. 77 — Jesu, djupa sårerna dina.

Meterklass 92, liksom mel. 78, 136 och 217.

Mel. 77 — Hugennottmelodi — Octante trois Psaumes de David... De l'imprimerie de Jean Crespin 1551 »Ainsi que la biche» — Amsterdam 1723 Ps. XLII »Comme un cerf alteré brame» — Reformerta koralpsalmboken sid. 66 — Zahn 54 »Freu' dich sehr, o meine Seele» — Z 6543 »Wie nach einem Wasserquelle» — Bach 29, 64, 67, 76, 254, 256, 282 och 298 — Carl Carlsson Gyllenhielm, Schola Captivitatis; pars posterior. Strengnäs 1632 — handskrifter: Mönsterås, Wexiö 325 (T. N.) och G 53 »Såsom hjorten träget längtar» — Åhlström 460 — Mankell 9 b — Södling 15 — Hallberg 176 ab — Humbla 91 b — Melodiarium 15 — Stockenberg 159 ab — Chicago 9 b — K S V 157 — Lindegren 129 samt sid. 175 — Hjort 129 — Evers 46 — Finsk 52 samt tillägget sid. III — Bgr 52 — Blf 117 — Lindeman 82 — L L 61 a samt bihanget sid. 12 och 30

för ps. 15, 48, 77, 129, 163, 164, 179, 192, 257, 349, 361, 389, 435, 460, 467, 485 och 499.

Se äfven under nr 15, 163, 164, 257, 361 och 389.

För uteslutna Hæffnerska durmelodier af denna meterklass se under nr 15 och 164.

Utom-Hæffnerska durmelodier för meterklass 92 finnas:
 hos Heintze sid. 205 Österrikiska folksången;
 hos Lindegren 163, se under nr 163;
 hos Lindegren 389 och 426 af Lindegren;
 hos Lindegren 500, se under nr 500.

För *moll*melodier af meterklass 92 se under nr 78.

Ps. 78 — Frälsta värld, i nådens under.

Meterklass 92, liksom mel. 77, 136 och 217.

Mel. 78 — troligen svensk — G 268 »Hwad kan dock min själ förnöja» — Åhlström 257 — Mankell 9 c — Södling 71 — Hallberg 178 — Humbla 91 c — Melodiarium 71 — Stockholm 160 — Chicago 9 c — K S V 68 — Lindegren 77 — Hjort 71 — Evers 24 — Finsk 229

för ps. 78 och 79 — helst inga andra, så att melodien får stanna vid dessa begge passionspsalmer.

I melodien har en släpnot införts, med åtföljande harmoniförändring, före näst sista kadensen, hvilket gör melodien på detta ställe lättfattligare. Humbla, K S V m. fl. hafva samma släpnot. En liten harmoniförändring finnes äfven i första reprisen till undvikande af en onödigt skarp modulation hos Hæffner mellan dur och moll; det här insatta ackordet (des, f, des, ass) medlar mellan begge.

Vers 5 — Dyra kors, de trognas ära — har användts såsom hymntext i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 23.

Heintze föreslår (sid. 205) för ps. 78 Haydns »Gott erhalte Franz den Kaiser».

Mollmelodier (utom H 78) för meterklass 92 finnas:

hos G 294 »Wänder om j sorgse sinnen» — Z 6595 af Peter Sohren ur Praxis pietatis, Frankfurt 1668, nr 627 »Kommt, ihr traurigen Gemüter»;

hos Josephson 163 b, se under nr 163;
 hos Sandström 413, se under nr 203 och 413;
 hos Södling 79 efter G 406 — antagligen svensk;
 hos Lindegren 257, 358 och 361 (af Lindegren);
 hos Finsk 50 signerad »Från 1738» (efter B. König — Z 6641 »Der am Kreuz ist meine Liebe»);
 hos Finsk 387 signerad »Joh. Crüger 1658» (börjar såsom H 163);
 hos Finsk 570 signerad »Finsk».

För uteslutna Hæffnerska mollmelodier af denna meterklass se under nr 71, 79 (123), 163 och 361.

För *durm*elodier af meterklass 92 se under nr 77.

Ps. 79 — O, min Frälsare, din smärta.
 Meterklass 92.
 Se mel. 78.

Södling har här en mel. efter G 406 »Herre Gud, för tig jag klagar» — antagligen svensk, ej hos Z.

Den uteslutna H 79 (och den dermed nästan identiska H 123) finnes: Gesangbuch Augspurgischer Confession (af J. Crüger) Berlin, Runge 1640 »Zion klagt mit Angst und Schmerzen» efter en något äldre melodi af Herm. Schein till annan text — Zahn 183 — Z 6550 — Josephson 123 — Hallberg 179 ab — Melodiarium 77 — Stockenberg 161 — Chicago 9 d — K S V 150 — Evers 48 — Finsk 164.

Jesus uppgår till
 Jerusalem, instiftar
 Nattvarden,
 förrådes.
 Ps. 80 — 82.

Ps. 80 — Hvilken kärlek oss bevisad!
 Meterklass 44.
 Se mel. 70.

Lindgren har här upptagit H 75.

Ps. 81 — Milde människornas vän.
 Meterklass 91, för ps. 81, 236 och 371.
 Mel. 81, ny — bearbetad efter 8 b — H 81 utesluten.

Arrhenius har 1691 sid. 140 en mel. »Hwad kan mig dock wara här» — troligen svensk. Z har (utom H 81) tre andra melodier för denna meterklass.

Hæffner har till denna meterklass sjelf skrifvit en ny mel. (II 46), hvilken upptages af Josephson 81 b, Hultstedt (20 Koraler) sid. 7 och Lindegren 81 a.

Hallberg har 173 en ny mel. (af Hallberg), som upptages af Stockenberg 157 och Chicago 47 b.

Humbla har 89, med uteslutning af H 81, en mel. efter Bgr 112 »Rind nu op i Jesu Navn», som äfven finnes hos Blf 200, Lindeman 165 och L L 122 a. Melodien företer likhet med Zahn 105 (P. N. 12) och H 109.

Södling och Anjou upptaga här H 371.

Lindgren har 81 c en ny mel. (af Lindegren).

Se äfven under nr 371.

Den uteslutna H 81 finnes: Neues geistreiches Gesangbuch.. von J. Anast. Freylinghausen. Halle im Waysenhouse 1714 »Jesu, meines Glaubens Zier» — Z 6453 — Mankell 47 — Hallberg 174 — Chicago 47 a — K S V 106.

Ps. 82 — O, Gud, hvarthän ett hjerta drifs.

Meterklass 94.

Se mel. 237.

Pettersson har 82 en mel., som (i senare upplagor) uppgifves vara »af dr L. von Hornigk vid kon. Gustaf II Adolfs död» (enligt Kochs Geschichte des Kirchenlieds, band III, sid. 136). Lindegren upptager melodien under nr 122 och signerar »D. von Hörnigh 1633». (Koch stafvar Hörnigk.) Z har 5704 melodien efter Casp. Cramer. Kräftiges Labsal... Erfurt 1641 »Mein Wallfahrt ich vollendet hab».

Södling har här H 237.

Den uteslutna H 82 — antagligen svensk — handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 212 »Enom Konung täcktes thet så» — upptages af Hallberg 184, Chicago 48 b och Lindegren 82.

Jesus lider i Getse-
mane, förnekas
och fängslas.

Ps. 83—86.

Ps. 83 — Offret stundar: blöd, mitt sinne!

Meterklass 46, ensam text och mel.

Mel. 83, ny — texten införd — H 83 utesluten.

Södling har här en obenämnd tysk melodi, hvilken han betecknar såsom dålig.

Anjou har 83 b en norsk mel. efter L L 40 b (»Her vil ties, her vil bies» af L. M. Lindeman) samt 83 c en dansk mel. efter Bgr 101 (= hymnen »Vida kring jorden» i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 10).

K S V har 127 en tysk mel. efter Balthasar König 1738 af beslägtad meterklass — Z 3670 »Abba, lieber Vater, höre».

Hjort har 83 en mel. efter Bgr 142 (efter Freylinghausen) för annan meterklass — Z 1290 »O, der Alles hätt verloren».

Den uteslutna H 83 finnes: Darmstädter Gesangbuch 1698 »Sieh, hier bin ich, Ehrenkönig» — Z 7324 — Mankell 49 — Hallberg 85 — Stockenberg 77 — Chicago 49.

Ps. 84 — Min Frälsare, hvad själave.

Meterklass 129, liksom mel. 55.

Mel. 84 — troligen svensk — G 155 — Mankell 34 b — Hallberg 221 — Humbla 123 b — Stockenberg 193 — Chicago 34 b — K S V 107 ab — Finsk 56

endast för ps. 84.

En ändring har företagits i midten af första reprisen, emedan melodien på detta ställe förefallit mig för svår att lära. Ändringen torde endast i första ögonblicket te sig öfverraskande, sedan torde den falla naturlig nog.

Ps. 85 — Jesu, dig i djupa nöden.

Meterklass 96.

Se mel. 76.

Den uteslutna H 85 finnes: Zahn 97 »Jesu meines Lebens Leben» — Z 6779 a »Alle Menschen müssen sterben» efter Cantional, Darmstadt 1687 — Hæffner 1808 nr 425 — Pettersson (senare upplagor) 76 c — Josephson 85 — Humbla 93 a — Lindegren 408 a.

Ps. 86 — Du går, Guds Lamm, du milda.

Meterklass 68, ensam mel. för ps. 86 och 94.

Mel. 86 — Kirchengesenge Deudtsch auff die Sontage und fürnemliche Feste... durch Joh. Spangenberg... Magdeburg 1545 »O Lamm Gottes, unschuldig« — Zahn 142 — Z 4361 — Bach 165 — Thomissön 1569 fol. 127 b samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 18 »Guds Lam wskyldig« — svenska handskrifter: Mönsterås, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 150 »O rene Guds Lamb, oskyldig« — Mankell 50 — Hallberg 116 — Humbla 59 — Stockenberg 108 — Chicago 50 — K S V 48 — Lindegren 94 — Finsk 51 — Lindeman 146 — L L 107 samt bihanget 26.

Små harmoniseringsändringar förekomma i första repressen.

Ps. 87 — Se menniskan! Ack, hvilken lott.

Se menniskan!

Meterklass 13, ensam text och mel.

Ps. 87.

Mel. 87 — I handskrift 1589 i Kurze Comödie von der Geburt Christi af Georg Pfund — tryckt samma år å ett enenskildt blad, hvaraf ett exemplar eges af k. biblioteket i Berlin, sign. Man. boruss. 4:o 77 (Hallberg) — Dresdener Gesangbuch 1593 »Wir Christenleut' Hab'n jetzund Freud'« — Z 2072 — Bach 55, 321 och 360 — Mankell 51 — Hallberg 36 — Humbla 31 — Stockenberg 30 — Chicago 51 — K S V 147 — Finsk 55. — Jfr under nr 487.

Ps. 88 — Jerusalem, i öfverdåd.

Hans blod komme
öfver oss.

Meterklass 134, liksom mel. 5.

Mel. 88, ny = mel. 5 — texten införd.

Ps. 88.

För nya melodier till ps. 88 af Hultstedt och Lindegren se under nr 5.

Ps. 89 — Du bar ditt kors, o, Jesu mild.

Och han bar sitt
kors.

Meterklass 61, liksom mel. 282.

Mel. 89 — Darmstädtisches Gesangbuch 1699 — Z 7631 »So gehst du nun, o Jesu, hin« — H 1808 nr 421 — Mankell

Ps. 89.

53 — Hallberg 109 — Humbla 61 — Stockenberg 101 —
Chicago 53 a — K S V 28 — Finsk-svensk sid. 22
endast för ps. 89.

Jesus på korset.

Ps. 90—94.

Ps. 90 — Din synd, o, värld, besinna!

Meterklass 41, liksom mel. 433.

Mel. 90, ny — för ps. 90 och 346.

Pettersson har 90 en svensk mel. af M. Stenman 1838, hvilken upptages af Josephson 90 c, Sandström 90, Heintze 346, Stockenberg 62, Rendahl 90 b och Chicago 52 b.

Josephson har 90 b en mel. ur Heinrich Frieses koralbok 1712 — Z 2278 för annan meterklass »In allen meinen Thaten» — som återfinnes hos Hultstedt (20 Koraler) sid. 9, hos Melodiarium 90 samt hos Lindegren 90 a.

K S V har 27 en mel. efter Musikalisch Handbuch, Hamburg 1690 — Z 2300 »O Welt, sieh hier dein Leben».

Se äfven under nr 346.

Den uteslutna H 90 — af J. Crüger 1653 »O Welt, sieh hier dein Leben» — Z 2298 — upptages af Josephson 90 a — Hallberg 69 — Chicago 52 c.

Ps. 91 — Ditt hufvud, Jesu, böjes.

Meterklass 84.

Se mel. 395.

Hallberg har 162 en mel. af Amalia af Preussen 1782 (tryckt i Joh. Christ. Kühnaus Vierstimmige alte und neue Choralgesänge 1786 »Christ, alles was dich kränket» — Z 5534), hvilken återfinnes hos Melodiarium 91 och Chicago 24 f.

Vers 1 och 7 af ps. 91 hafva användts såsom hymntext till mel. 395 i en sättning af Bach i Lunds Domkyrkas Kōrsånger nr 9.

Den uteslutna H 91 »nyttjas (enligt Hæffner) på flera ställen i Tyskland till ps. Befehl du deine Wege». Med denna text finnes melodien ock hos Bach 340, ehuru Bach eljest (270, 286 och 367) för denna text använder mel. H 395. H 91 finnes

hos Z 5393 med text »Lobet Gott, unsern Herren» efter Gesius, Enchiridion 1603. Hos oss upptages H 91 endast af Törnwal 224.

Ps. 92 — Skåder, skåder nu här alle.

Meterklass 45, liksom mel. 2.

Mel. 92 — troligen svensk — G 156 — H II 27 — Mankell 2 b — Hallberg 81 — Humbla 47 b — Stockenberg 73 — Chicago 2 b — K S V 152 — Finsk 47 endast för ps. 92.

Rock Island har en obetecknad 92 c, som jag ej annorstädes anträffat.

Ps. 93 — O, du, vår Herre Jesu Krist.

Meterklass 54.

Se mel. 31.

Ps. 94 — Guds rena Lamm, oskyldig.

Meterklass 68.

Se mel. 86.

Ps. 95 — Vi följt i dag med heta tårar.

Meterklass 102.

Se mel. 19 — H 95 utesluten.

Jesu sista ord på korset.

Ps. 95.

Denna vackra psalm om Jesu sju ord på korset kunde nog förtjena sin egen melodi (i moll); men den sjunges nästan aldrig i gudstjensten — den är bra nog lång och kan icke delas — hvadan jag här anser mig kunna stanna vid en hänvisning till mel. 19.

Andra melodier för ps. 19 (eller dess meterklass 102) finnas för öfrigt:

en ny mel. af Åhlström 95, upptagen af Hallberg 206, Lindström 95, Rendahl 95 b, Stockenberg 182 och Chicago 16 c;

en tysk melodi — Z 6067 af Gregor, Choralbuch, Leipzig 1784 »Ich seh in bangen Bussideen» — i senare upplagor af Petterssons koralpsalmbok 95 b, upptagen af Chicago 16 b;

en tysk mel. af Joh. Christ. Schmügel 1772 (i Kühnau's koralbok 1786) för annan meterklass »Du klagst und fühlest die Beschwerden» — Z 759 — hos Josephson 95 b, Sandström 95 b, Törnwall 95, Hultstedt (20 Koraler) sid. 9, Nordqvist-Lagergren 95 b och Hjort 95;

Södling har 95 en ny mel. (af Södling);

Hallberg har 205 en mel. af J. F. Lagergren, sedan meddelad i Melodiarium 95;

Humbla har 84 b en mel. efter Beethoven;

Heintze har 95 en ny mel. (af Heintze);

K S V har 175 en ny mel. af R. Norén;

Lindegren har 95 ab en ny mel. (af Lindegren);

Hallberg har för ps. 285 en tysk mel. 207, se under nr 285;

Lindegren har 285 b en mel. efter franska psalmtönen 66 (se under nr 285), hvilken äfven finnes Finsk 345.

Den uteslutna H 95 (af Hæffner) upptages af Melodiarium 19.

Tacksamma suckar
vid Jesu kors.
Ps. 96, 97.

Ps. 96 — Vi tacke dig, o, Jesu god.

Meterklass 9, liksom mel. 63, 99, 104, 107, 154, 157, 198 och 480.

Mel. a = H 96 a — troligen svensk — G 153 — Hallberg 18 — Stockenberg 19 — Chicago 18 g — K S V 177 — Finsk 54 samt tillägget sid. IV — Mankell hänvisar till H 99, Humbla till H 154.

Mel. b, ny — texten införd.

Mollmelodier för meterklass 9 finnas dessutom:

J.-R. har sid. 97 »Låter oss nu wara beredd» samt Ridd. sid. 128 »Nu är kommen vår påskafröjd» en mel. efter den gamla »Ad coenam agni providi» — Bäumker I nr 261 efter Leisentrit 1567 — Z 365 b.

G har 260 en mollmelodi »Allena til Gud sätt tit hopp fast», som finnes tysk »Allein auf Gott setz dein Vertraun» hos Z 424 i fem melodivarianter från 1599 till 1648.

Evers har 37 en mollmelodi efter N. Herman, Historien 1563 — Z 382 »Gott schuf Adam gerecht und weis».

Finsk har till denna meterklass ett par mollmelodier 49 och 546, den förra af F. P. Krank 1889, den senare betecknad »Före 1702» — Z 356 »Da Christus von uns scheiden wollt» efter Horn, Böhm. Br. Gesangbuch, Nürnberg 1544.

Den uteslutna H 96 b (hos Vulpius 1604 efter M. Weisse 1531 — Z 340 c »Herr Jesu Christ, wahr'r Mensch und Gott» m. fl. texter) finnes redan hos Hæffner 1808 sid. 48 samt hos Lindeman 59 »Herre Jesu Christ sand Menneske og Gud».

För öfriga uteslutna Hæffnerska mollmelodier eller melodier i kyrkotonarter af meterklass 9 se under nr 56, 157, 158, 202, 396, 399, 432 och 450.

För *durm* melodier af meterklass 9 se under nr 63.

Ps. 97 — Med rördt och tröstadt hjerta.

Meterklass 66, ensam mel. för ps. 97 och 150.

Mel. 97 — möjligen dansk — första kända tryck hos Thomassön 1569 fol. 61 b »Hjelp Gud at ieg nu kunde» — Jespersön 1573 (och 1637 sid. 172) samma text — Z 4330 a har melodien efter Eler, Cantica sacra, Hamburg 1588 »Hilf, Gott, dass mir's gelinge» — svenska handskrifter: Mönsterås, Vesterås, Rappe (T. N.) och Ridd. samt G 148 »Hjelp Gud, at jag nu kunde» — Mankell 54 — Hallberg 115 — Humbla 57 — Stockenberg 105 ab — Chicago 54 — K S V 139 a — Blf 89 »Hjælp Gud, at jeg nu kunde» — Lindeman 60 (dito) — L L 41.

Till ofvannämnda text finnes jemväl en annan melodi, känd redan hos Babst (Geystliche Lieder, Leipzig) 1545, hvilken upptages af K S V 139 b (efter Keuchenthal 1573 — Z 4329 b) — finnes äfven hos Bach 199 och 302.

Ps. 98 — Ack, hjertans ve.

Meterklass 18, ensam text och mel.

Mel. 98 — Rist, Himml. Lieder 1641 »O Traurigkeit, o Herzeleid» efter en tidigare katolsk melodi (Bäumker I nr 223) — Zahn 144 — Z 1915 — Bach 57 — G 154 — Mankell 55

Jesu begrafning.

Ps. 98—101.

— Hallberg 43 — Humbla 25 — Stockenberg 36 — Chicago 55 — K S V 3 — Bgr 64 — Blf 267 — Lindeman 175 — L L 110.

På förslag af professor Wulff har jag här upptagit tretakten, som synes mig vacker, ehuru jag eljest ej är vän af tretakt, der den icke är nödvändig. Indelningen har dock blifvit en en annan än hos K S V, som också har tretakt.

Ps. 99 — Så är fullkomnad, Jesu kär.

Meterklass 9, liksom mel. 63, 96, 104, 107, 154, 157, 198 och 480.

Mel. 99 — troligen svensk — G 160 »Så är fullkomnad» — (melodien återkommer G 229 »Ack! blif hos oss, o Jesu Christ») — Mankell 18 f — Hallberg 19 — Humbla 6 e — Stockenberg 2 ab — Chicago 18 f — K S V 158 — Finsk 60 för ps. 99, 120, 396, 450 och 495.

Se äfven under nr 396, 450 och 495.

Ps. 100 — Ditt lidande har nått sitt slut.

Meterklass 27.

Se mel. 226.

Den uteslutna H 100 finnes: Geystliche Lieder... Gedruckt zu Leipzig durch Val. Babst... 1545 »In dich hab ich gehoffet, Herr» — Z 1706 — Zahn 12 »Als Jesus an dem Kreuze hing» — Josephson 100 a — Hallberg 52 — Lindeman 93 »Jesus op paa Korset stod».

Ps. 101 — Den mun är tyst, som bad så ömt.

Meterklass 97, ensam mel. för ps. 101, 281 och 287.

Mel. 101, ny — bearbetning af mel. 6 — H 101 utesluten.

En melodi af Johan Schop »Ermuntre dich, mein schwacher Geist» i Joh. Risten Himmlischer Lieder, Lüneburg 1641 (Zahn 45, Z 5741, Bach 9, 102, 343 och 361), hvilken förut anförts under nr 64 (af meterklass 93), har upptagits äfven för meterklass 97 af H II 5, Psalmodikon 101 a, Pettersson 101 b, Sandström 101 b, Törnwall 101, Humbla 79, Nordqvist-Lager-

gren 101 b, Lindegren 101 b och Finsk 23 — Psalmodikon, Törnwall och Humbla med uteslutning af H 101.

Psalmodikon har 101 b en mel. af Åhlström (med siffer-skrift), sedan tryckt hos Åhlström 101.

Finsk har till denna meterklass dessutom en mel. 563 signerad »Finsk».

Den uteslutna H 101 — af Burkhard Waldis 1553 — Z 8096 »Mein Sünd ist gross ohn alle Mass» af annan meterklass — finnes i svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I (T. N.) och Ridd. samt i G 52 till text »Säll är then man som hafwer kär» — upptages af Åhlström 281 — Mankell 57 — Hallberg 197 — Stockholm 174 — Chicago 57 — K S V 159 — Evers 76 — Finsk 312.

Ps. 102 — Hvad ljus öfver griften.

Meterklass 126, ensam text och mel.

Mel. 102 — troligen dansk — enligt K S V tryckt 1529 — hos Thomissön 1569 fol. 288 »Gladelig ville wi Halleluia siunge» — enligt Hallberg hos Jespersön 1573 (finnes ej hos Jespersön 1637) — i svenska handskrifter: Mönsterås, Rappe, Grevillius (T. N.) och Ridd. samt hos G 165 »Gladelig wele wi Halleluja sjunga» — Mankell 58 — Hallberg 144 — Humbla 69 — Stockholm 131 — Chicago 58 — K S V 69 — Evers 17.

Alla fem verserna hafva införts till undvikande af den oreda, som lätt uppkommer vid sjungandet på grund af versernas diskongruens. Harmoniseringen är något ändrad; strax efter repristecknet förekommer en lindrig ändring i melodien till öfverensstämmelse med G, som här tyckes mig vara bättre; släpnoten i Halleluja har tillkommit på förslag af professor Wulff.

Mel. 102 bildar i rytmiskt afseende jemte melodierna 298 och 492 en liten grupp af melodier, hvars utveckling gått i motsatt riktning mot så många andra melodiers, hvilkas ursprungliga udda takt afslipats till jemn. Nämnda tre melodier hafva ursprungligen jemn takt (fyra fjerdedelar med åttondedelar, eller halfnöter med fjerdedelar), men hafva numera hos oss udda takt (tre fjerdedelar, eller tre halfva). Denna udda

8) Jesu uppståndelse.

(Påsk-psalmer).

Ps. 102—112.

takt är, märkligt nog, införd af Hæffner (1820) och har blifvit mycket omtyckt af församlingarna, som stundtals känna behof efter en tretaktsmelodi. Hæffners koralbok är nästan för fattig på tretaktsmelodier — det måste äfven den medgifva, som är rädd att få för många. Utom dessa tre melodier finnas hos H ytterligare blott melodien 61 samt halfva melodien 60 i tretakt, summa fyra och en half melodi. Denna brist hafva flera koralboksutgifvare velat afhjelpa genom att »restituera» en mängd tvåtaktsmelodier till tretakt, men metoden leder i sina konsekvenser till öfverdrift åt motsatta hållet och bör ej tillgripas utan tvingande skäl, d. v. s. då psalmens (textens) meter kräfver tretakt. Låt oss först och främst få *behålla* de få tretaktsmelodier, vid hvilka vi äro vana. Humbla och K S V sätta mel. 102, 298 och 492 i jemn takt. Undertecknad har behållit tretakten från Hæffner 1820.

Ps. 103 — Sitt öga Jesus öppnat har.

Meterklass 89, ensam text och mel.

Mel. 103, ny — texten införd — H 103 utesluten.

Södling har här en ny mel. (af Södling);

Hallberg har 171 b en ny mel. (af Hallberg), upptagen af Stockenberg 155.

Melodiarium har 103 en bearbetning för vår meterklass 89 efter Burkhard Waldis' Davids Psalm 26 från år 1553 — Z 7561 »Herr, schaff mir Recht in mein'r Unschuld». — Denna durmelodi af Burkhard Waldis upptogs i Sverige redan i 1572-års Psalmbok »En liknelse ljuflig och klar», dock är den svenska meterklassen en annan (vår meterklass 94) och melodien förkortad. I denna form öfvergick melodien jemte texten till Sv. Psalmboken af år 1616 (och 1623) och finnes på samma sätt i handskrifterna Mönsterås, Kalmar Folio I, Linköping 227, 227 a och 230, Rappe (T. N.) och Ridd. (Mönsteråshandskriften har äfven en mollmelodi för samma text, jfr under nr 237). — Då psalmen skall införas i G (1697), uteslutes melodien — psalmen får nr 202 — och texten hänvisas till melodien vid

nr 94. Denna durmelodi är äfven af Burkhard Waldis och motsvaras af mel. H 199, se under detta nummer. Den första melodien är sedan försvunnen ur våra svenska koralböcker, tills den upptages af Melodiarium 103, efter Lohmeyers koralbok. Deremot finnes melodien hos Finsk 115 i noggrann öfverensstämmelse med den ursprungliga rytmen hos Burkhard Waldis. Finsk har således ej fått melodien öfver Sverige.

Lindegren har 161 en mel. med samma början som Melodiarium 103 — se under nr 161.

Heintze har 103 en ny mel. (af Heintze);

Lindegren 103 b en ny mel. (af Lindegren);

Hjort 103 en ny mel. (af Hjort).

Den uteslutna H 103 finnes: Enchiridion... Gedruckt zu Erffordt zum Schwarzen Hornn... 1524 »Christ lag in Todesbanden» (Zahn 26, Z 7012, Lutherbuch 30, Byström 14), af Luther bearbetad efter »Christ ist erstanden» (Bäumker I nr 242, Zahn 25, Z 8584—8586) — Bach 15, 184, 197, 261 och 371 — Thomissön 1569 fol. 83 och Jespersön (1573) 1637 sid. 199 »Christ stod op aff döde» (Resurrexit Christus) samt Thomissön fol. 91 b och Jespersön sid. 205 »Christ laa i Dödsens baande» — Arrebo 1627 — svenska handskrifter: Mönsterås, Rappe (T. N.) och Ridd. samt G 163 »Christ låg i dödsens bandom» — Mankell 59 — Hallberg 171 a — Humbla 99 — Chicago 59 — K S V 151 — Lindegren 103 (a) — Evers 40 Finsk 65 — Blf 103 — Lindeman 16 »Christ laae i Dödens Baande» och 18 »Christ stod op af Döde» — L L 9 samt bihanget 4 ab.

Ps. 104 — Nu kommen är vår Påskafröjd.

Meterklass 9, liksom mel. 63, 66, 99, 107, 154, 157, 198 och 480.

Mel. 104 — Joh. Crüger, Neues vollkömmliches Gesangbuch Augspurgischer Confession, Berlin, Christoph Runge 1640 »Lob sei dem allmächtigen Gott» — äldre svenska tryck och handskrifter: Ordo Canendi, Liten Sångbok, Liber Cantus

1620, L C W, Mönsterås, Kalmar Folio I, Vesterås, Linköping 227, 227 a och 230, Skara 3 och 5, Rappe, Grevillius (T. N.) samt G 162 »Nu är kommen vår Påskafrögd» — (Ridd. har till denna text en annan melodi, se under nr 96 — deremot har Ridd. mel. H 104 till samma text som G 298 »Tu ting, o Gud! beds jag af tig» — melodien, H 104, återkommer äfven hos G 230 »I dag är Herrans Sabbaths dag») — Mankell 18 b — Hallberg 20 — Humbla 6 b — Stockenberg 21 — Chicago 18 b — K S V 118 — Finsk 63

endast för ps. 104 — melodien har hos oss efter hand fått karaktären af ett speciale för påskan och bör ej till andra texter användas.

Ps. 105 — Du segern oss förkunnar.

Meterklass 63.

Se mel. 50.

Ps. 106 — Upp, min tunga.

Meterklass 105, ensam text och mel.

Mel. 106 — troligen inhemsk — handskrift: Ridd. sid. 127 »Sjung min tunga» (något afvikande både i ord och melodi) — G 157 — Mankell 61 — Hallberg 86 — Stockenberg 184 — Chicago 61 — K S V 169 a — Finsk 57.

Josephson 106 b, Sandström 106 b, Heintze sid. 206, Rock Island 106 b, Stockenberg 83, K S V 169 b och Evers 39 hafva en mel. från Neanders Bundeslieder, Bremen 1680 — jfr under nr 112, 264 och 275.

Humbla har 48 a, med uteslutning af H 106, melodien »O Sanctissima», sedan upptagen hos Anjou 106 b.

Lindegren har 106 b en ny mel. (af Lindegren).

Ps. 107 — Sig fröjde nu hvar kristen man.

(Surrexit Christus hodie.)

Meterklass 9, liksom mel. 63, 96, 99, 104, 154, 157, 198 och 480.

Mel. 107 — Z 288 »Erstanden ist der Herre Christ» efter Valentin Triller 1555 »Surrexit» — Z 8572 b efter Prætorius 1607 »Surrexit» — Bach 176 »Erstanden ist der heil'ge Christ» — svenska handskrifter: Mönsterås f. 97, Vesterås 2 nr 54 b, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 167 »Upstånden är vår Herre Christ, Halleluja, Allas» — Hallberg 21 ab — Stockenberg 22 — Chicago 18 h — K S V 149 — Lindegren 107 b — Finsk 80 — Lindeman 158 »Opstanden er Christus vor Herre» för ps. 107 och 115.

Piæ Cantiones 1625 har nr 43 för »Surrexit» en annan melodi — Bäumker I nr 245 — finnes äfven i handskriften Vesterås 2 nr 54 a (T. N.). Melodien finnes äfven i Riddarholmsmanuskriptet sid. 129 med text »Upstånden är vår Herre Christ, Halleluja, För» — lika med texten G 168, som i G hänvisas till mel. 167.

Jonæ-Rhezeliuss 1619 har (enligt T. N. Latinska Skolsånger sid. 116) ytterligare en melodi, hvilken ej kunnat återfinnas i svensk eller tysk källa.

Mönsteråshandskriften har fol. 97 en mel. till text »Sig fröjde nu hvar kristen man» (texten finnes G 166), hvilken ej heller kunnat annorstädes anträffas.

Jfr äfven under nr 115.

Melodiarium har 107 b en mel. efter H 114.

Lindegren har 107 a melodien »Or sus, serviteurs», se under nr 23.

Ps. 108 — Han lefver, o, min ande, känn.

Meterklass 54, liksom mel. 31 och 191.

Mel. 108, ny — texten införd — H 108 utesluten — endast för ps. 108.

Humbla och K S V hänvisa till H 191.

Lindegren har 108 b en mel. efter Gesius 1601 (= Zahn 80, Z 2585, Bach 79 »Heut' triumphieret Gottes Sohn»).

Den uteslutna H 108 — Rappehandskriften (T. N.) samt G 169 »Then Herren båld, Guds Faders Son» — upptages hos

Mankell 19 a — Hallberg 100 — Stöckenberg 91 — Chicago 19 a — Finsk i tillägget sid. V.

Ps. 109 — Låt oss fröjdas, glädligt sjunga.

Meterklass 50, ensam text och mel.

Mel. 109, ny — vers 7 och 8 införda — H 109 utesluten.

Pettersson har sid. 525 en mel. af Silcher (Stuttgart 1825, Z 6671 »Preis dem Todesüberwinder», annan meterklass), som återfinnes hos Josephson 109 b, Sandström 109 b, Södling 109, Chicago 62 b och J. A. Rosén (ms) 109;

Hallberg har 94 b en ny mel. (af Hallberg);

Humbla har 50 en mel. af R. Lagi (Koralbok för de evang. luth. församlingarne i Finland, Helsingfors 1871, nr 198);

Hultstedt har, 20 Koraler, en mel. 109 a ur Ritters koralbok »med någon förändring» (jag har ej kunnat identifiera den) samt en mel. 109 b af Hultstedt;

Melodiarium har 109 en ny mel. af Joh. Lindegren, hvilken återfinnes hos Anjou 109 b och hos Lindegren 109 a;

Heintze har 109 en ny mel. (af Heintze);

Lindgren har 109 b en annan ny mel. (af Lindegren);

Hjort har 109 en »bearbetning» (väl närmast efter H 112).

Den uteslutna H 109 — troligen svensk — finnes: hos G 170 — Mankell 62 — Hallberg 94 a — Stockenberg 84 — Chicago 62 a — K S V 105 — Finsk 71.

Hæffner påstår, utan tvifvel med orätt, att denna melodi skulle vara en förvanskning af en mel. af Joh. Schop, till hvilken Hæffner under nr 26 i sin 2:dra del meddelar »original-melodien». Beträffande förekomsten af denna melodi hos oss se under nr 12. — H 109 har äfven likhet med Z 3746 »Jesu, der du bist erschienen».

Ps. 110 — Låt oss nu Jesum prisa.

Meterklass 63.

Se mel. 50.

Josephson har 110 b en mel. efter J. Balth. König 1738 — utan tvifvel samma mel. (Z 4330) som H 97, se under nr 97;

Melodiarium har 110 en mel. efter Barth. Gesius 1605 »O Christe Morgensterne» (Z 1661 b), för annan meterklass, upptagen af Lindegren 445;

Lindgren har 110 en mel. af Heinr. Schütz 1628 »Hoch freuet sich der König» — Z 4304.

Den uteslutna H 110 — Rappehandskriften (T. N.) — G 172 — upptages af Josephson 110 a, Stockenberg 104, Chicago 30 c och Finsk 64. — Melodien synes mig vara ett sammandrag af mel. G 277 (= H 448, se under nr 448).

Ps. 111 — Jesu, du dig sjelf uppväckte.

Meterklass 71, liksom mel. 127.

Mel. 111 — troligen svensk — Rappehandskriften (T. N.) — G 173 — Mankell 44 — Hallberg 123 ab — Humbla 66 a — Melodiarium 73 — Stockenberg 113 — Chicago 44 a — K S V 86 — Finsk 69

för ps. 73, 74, 111 och 168 — se äfven under dessa nummer.

I såväl melodi som harmonisering hafva några ändringar företagits. I takten före näst sista kadensen har jag höjt två toner för att slippa få detta slut lika med reprisslutet, hvarigenom samma slutfall eljest återkom tre gånger i hvarje vers, hvilket jag ofta funnit tröttande. Slutraden har redan förut varit omtvistad. Den Hæffnerska melodien har lidit af för stort omfång — det första partiet har måst läggas för högt för att möjliggöra sjungandet af slutpartiet, som legat för lågt. I några koralböcker har därför såsom slutparti apterats slutet af mel. 40. Detta låter icke illa vid en genomspelning, men jag har efter långvarig användning af detta melodislut funnit, att det sällan sjunges riktigt rent, äfven med de bästa intentioner — den höga tonen kommer vid melodiens slut något ansträngdt, särdeles då många verser sjungas, och sextsprånget aflöper icke alltid lyckligt. Jag har därför föreslagit en afslutning i mellanläge, som tillåter, att melodien sjunges utan ansträngning upprepade gånger. Det kinkigare slutet får då stanna hos mel. 40, hvilket har mindre att betyda, då denna melodi ej förekommer så synnerligen ofta;

hvaremot mel. 111 är en af gudstjänstens mest favoriserade melodier. — Äfven Hallberg har (123 b) föreslagit ett annat slut, hvilket upptagits i senare upplagor af Petterssons koralpsalmbok.

För *moll*melodier af meterklass 71 se under nr 127.

Ps. 112 — Denne är den store dagen.

Meterklass 49, liksom mel. 264 och 275.

Mel. 112 — enligt Z 3706 (jfr band V, sid. 446) först tryckt hos Dretzel Des Evangelischen Zions Musikalische Harmonie . . 1731, sid. 787, till J. Francks psalm »Dieses ist der Tag der Wonne»¹⁾ — (Z har 6670 en mel. efter J. W. Kessler, Stuttgart 1792 »Preis dem Todesüberwinder», som ganska nära liknar Dretzel) — Mankell 63 a — Hallberg 90 — Stockenberg 81 — Chicago 63 a — K S V 18 — Lindegren 112 b endast för ps. 112.

Hæffner har II 34 såsom alternativ till sin 275 den under nr 106 nämnda melodien efter Neander. Pettersson upptager efter Hæffner melodien för ps. 275 — se under detta nummer. Denna melodi (Zahn 155, Z 3735 »Unser Herrscher, unser König» efter Neander 1680) upptages för ps. 112 i senare upplagor af Petterssons koralpsalmbok 112 b, af Humbla 49 a (med uteslutning af H 112) samt af Lindegren 112 a. (Hallberg m. fl. upptaga melodien för ps. 264 — se under detta nr.)

Psalmodikon har såsom 112 b Hæffners 264.

Josephson har såsom 112 b Hæffners 275 — jfr under uppgifterna för den uteslutna H 275.

Södling har en 112 bestående af ett par takter af H 112 + ett par takter af Södling + slutet af Zahn 155.

Mankell, Hallberg, Rendahl och äfven Lindström afvika i slutpartiet från Hæffner, till hvilken jag återgått.

¹⁾ Till denna psalm finnes Z 3704 en annan melodi af Christoph Peter 1655. Det är möjligen till denna mel. Hallberg syftar, då han säger, att H 112 finnes hos Chr. Peter, Geistliche Arien, 1661.

Ps. 113 — Till härlighetens land igen.

Meterklass 48, ensam mel. för ps. 113 och 289.

9) Jesu himmels-
färd.

Ps. 113—116.

Mel. 113 — af J. Herm. Schein 1628, separatträck — tryckt i andra upplagan 1645 af Scheins Cantional oder Gesangbuch (första upplagan utkom 1627) »Mach's mit mir, Gott nach deiner Güt'» — Zahn 111 — Z 2383 — Bach 44 och 310 — Mankell 64 — Hallberg 89 — Humbla 36 — Stockenberg 80 ab — Chicago 64 — K S V 165 — Finsk 79 och 257 — L L 11 b.

Ps. 114 — Du, som oss frälst ur syndens band.

Meterklass 9.

Se mel. 198.

Jonæ-Rhezeliuss har sid. 119 en mel. »Frögder idher medh glädhie stoor», hvilken befinnes vara den tyska »Ihr lieben Christen, freut euch nun» hos Z 364 efter ett separatträck år 1546 samt hos Bach 185 »Nun freut euch, Gottes Kinder all'». Hæffner II 44 har melodien (direkt från Tyskland), som äfven upptagits af Sandström 114.

Josephson har 114 b en mel. efter J. Clauderus 1630 (Zahn 140, Z 533 »O Jesu Christ, mein's Lebens Licht»), upptagen af Lindegren såsom nr 157.

Hallberg 24 ab, Melodiarium 114 och Chicago 18 o hafva upptagit en mel. från G 185 »När Christus, Guds thens Högstas Son», hvilken melodi Törnwall m. fl. upptagit under nr 157 — se under detta nummer. Melodien är möjligen svensk. Den tyska originaltexten »Als Jesus Christus Gottes Sohn» finnes hos Z 293 (äfven hos Koch, II sid. 129 och 132), men med annan melodi.

Den uteslutna H 114 — svensk melodi — finnes: G 177 »Nu frögdoms wi med glädje stor», Josephson 114 a, Melodiarium 107 b, K S V 167 och Finsk 81. Till denna melodi har Hæffner föreslagit såsom variant sin II 44 (se ofvan), hvilken anser vara af Luther.

Ps. 115 — Uppfaren är vår Herré Krist.
(Ascendit Christus hodie.)

Meterklass 9.

Se mel. 107.

Piæ Cantiones 1625 har 48 en mel. »Ascendit Christus hodie», som återkommer i handskriften Vesterås 2 nr 55 — finnes hos Z 188 a »Coelos ascendit hodie» med öfversättning »Gefahren ist der Herre Christ» efter Burmeister, Geistiger Psalmen... Harmonien, Rostock 1601. — Jfr Norlind, Latinska Skolsånger sid. 116. — (G 176 »Uppfaren är vår Herre Christ» har ingen särskild melodi, utan hänvisas till mel. G 167 = H 107. — Ridd. har deremot till denna text särskild melodi, se nedan.)

Sandström har 115 en mel., som synes vara en variant af mel. H 432 — se under detta nummer.

Josephson har en mel. 115 a, enligt uppgift efter Leisentrit 1567 (Surrexit Christus hodie) — ej hos Bäumker — hvilken upptagits äfven af Lindegren 115, signerad 1564. — Z har 287 melodien efter M. Weisse 1531 »Gelobt sei Gott im höchsten Thron»; 288 i tenorstämman efter Triller 1555 »Erstanden ist der Herre Christ»; samt 8572 c efter Prætorius 1607 »Surrexit Christus hodie». Finnes äfven i Riddarholmshandskriften sid. 130 till text »Uppfaren är vår Herre Christ».

Josephson har 115 b en mel. efter Conrad Kocher (Stuttgart 1855 — Z 190 »Gen Himmel aufgefahren ist»), hvilken återfinnes i senare upplagor af Petterssons koralpsalmbok samt hos Chicago 18 n.

Melodiarium har 115 en mel. af Melchior Frank, något bearbetad — Z 189 »Gen Himmel».

Ps. 116 — Allt är fullkomnadt, Jesu, och du far.

Meterklass 140.

Se mel. 9 — texten införd der.

Ps. 117 — Upp att Kristi seger firas.

Meterklass 115.

Se mel. 12.

C) Jesu andeliga
verldsregering
och vård om sin
stridande försam-
ling.

Ps. 117—124.

Ps. 118 — Din spira, Jesu, sträckes ut.

Meterklass 72.

Se mel. 35.

Den uteslutna H 118 — af Burkhard Waldis 1553 »Der Herr sprach in seim höchsten Thron» — Z 4471 — finnes hos oss i handskrifterna Mönsterås, Rappe (T. N.) och Ridd. samt i G 88 med text »Herren uti sin högsta Thron».

Ps. 119 — Den korta stund jag vandrar här.

Meterklass 72.

Se mel. 186.

Södling har 119 b en mel. som återfinnes Finsk 323. Finsk signerar »B. Waldis 1553». Z har den ej bland Waldis' melodier. Deremot förekommer den hos Z 4518 »Herr Christe, unser Herrscher wert» efter J. G. Schott 1603. Thomissön har melodien redan 1569 fol. 343 »Guds naade oc barmhiertighed». (Såsom 119 a har Södling H 186).

Rock Island har 119 en bearbetning efter H II 36 b (i dur), som tillhör annan meterklass — se under nr 452.

Den uteslutna H 119 finnes: hos B. Waldis 1553 »Was hilfts den Heiden in der Welt» — Z 4463 — sv. handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 40 »Hwad kan mig stå til trång och nöd» — Hallberg 131 — Chicago 6 o — Finsk 424.

Ps. 120 — Ack, blif hos oss, o, Jesu Krist.

Meterklass 9.

Se mel. 99.

Ps. 121 — Hjelp, Gud, de trogna äro få.

Meterklass 72.

Se mel. 186.

Stockenberg har här (115) en svensk folkvisa: »Om sommaren sköna» — se under nr 424.

Ps. 122 — O, Gud, vår broder Abels blod.

Meterklass 94.

Se mel. 237.

Anjou har här en durmelodi efter G 403 — se under nr 497.

Lindegren har 122 en mollmelodi efter Pettersson 82 — se under nr 82.

Den uteslutna H 122 = G 236 uppgifves af Hæffner vara från »omkring 1580». Handskrifter: Mönsterås och Rappe (T. N.). Dess början är = början af mel. H 10: jag har ej funnit den annorstädes — den företer dock någon likhet med H 385.

Ps. 123 — Sion klagar med stor smärta.

Meterklass 92.

Se mel. 217.

Heintze föreslår här (sid. 207) P. U. Stenhammars melodi, mest känd i förening med orden »Måste ock af törnen vara». — Samma melodi anträffas hos Rock Island 123, Anjou 79 b och Chicago 9 e.

Den uteslutna H 123 är nästan identisk med H 79 — se under detta nummer.

Ps. 124 — Vår gud är oss en väldig borg.

Meterklass 107, liksom mel. 278.

Mel. 124 — af Luther i Joseph Klugs Geistliche Lieder, Wittenberg 1529 »Ein' feste Burg ist unser Gott» — Zahn 42 — Z 7377 — Lutherbuch 19 (Byström 23) — Bach 20, 250 och 273 — Thomissön 1569 fol. 217 b samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 388 »Vor Gud hand er saa fast en Borg» — sv. handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. — G 56 — Mankell 65 — Hallberg 210 — Humbla 105 — Stockenberg 186 — Chicago 65 — K S V 178 (rytmiserad) samt sid. 237 (i vanlig takt) — Finsk 152 — Bgr 67 — Blf 242 — Lindeman 182 — L L 137 samt bihanget sid. 22, 23 och 24 endast för ps. 124.

Ps. 125 — Haf i ditt minne Jesum Krist.

Meterklass 27, liksom mel. 226 — jfr meterklass 36 och mel. 145.

Mel. 125, ny — texten införd.

D) Jesu heliga håg-
komst och efter-
följelse.

Ps. 125—129.

Mankell har till denna psalm en mel. 56 a, som han be-
tecknar såsom »tysk, nyare», hvilken återkommer hos Heintze
125 a, Chicago 56 a och Nordqvist-Lagergren 125 b. — Heintze
har dessutom bearbetat melodien för ps. 133 och 173.

Södling och Melodiarium hafva här mel. H 226.

Josephson har 125 b en mel. efter Christian Fink — Z 2485
»Mit meinem Gott geh ich zur Ruh».

Lindegren har 125 b en mel. efter G 161 — se under
nr 226.

Den uteslutna H 125 (ej i G) är enligt Hæffner »en af de
fyra sköna och vid samma tid, omkring 1540, författade melo-
dier till ps. In dich hab' ich gehoffet, Herr!» — Under loppet
af sitt Chronologiska Register angifver Hæffner fem melodier
såsom skrifna för denna text. De blifva H 125, H 145, H 226,
H 255 och H 415. — H 125 finnes hos Z 2460 b ur Gesang-
büchlein, Augsburg 1557 till text »Hilf mir, Gott, in deinem
Namen bald».

Ps. 126 — Dit du går, dit går ock jag.

Meterklass 47, liksom mel. 328.

Mel. 126 — J. Rud. Ahle: Neue geistliche Andachten,
Mühlhausen 1664 »Ja, er ist's, das Heil der Welt» — Zahn 106
— Z 3498 — Bach 131 och 328 »Liebster Jesu, wir sind hier»
— G 235 »Således är vår kyrkogång» — Åhlström 332 —
Mankell 66 a — Hallberg 87 — Törnwall 308 och 332 —
Humbla 44 a — Melodiarium 126 och 308 — Stockenberg 78
— Chicago 66 a — K S V 31 — Finsk 175 — Bgr 60 »Söde
Jesu, vi er her» — Blf 219 — Lindeman 174 — L L 129
för ps. 126, 308, 331, 332, 341.

Vid 308 och 341 omtages icke andra delen.

Ps. 127 — Jesum haf i ständigt minne.

Meterklass 71, liksom mel. 111.

Mel. 127, ny — för ps. 127 och 474 — finnes med text vid nr 474.

Detta är mollmelodien för meterklass 71 såsom ersättning för den uteslutna H 73. Melodien finnes äfven bearbetad under nr 447 och 472.

Humbla har 66 b såsom mollmelodi till denna meterklass en dansk mel. af H. Rung för ps. 474.

Lindegren har ett par originalmelodier, en i dur för ps. 127, och en i moll för ps. 168 (hvilken af P. N. hänvisas till mel. 111).

För öfriga *dur*melodier till meterklass 71 se under nr 111.

Jfr äfven den beslägtade meterklassen 70 och dess melodier 335 (dur) och 472 (moll).

Ps. 128 — O, min Jesu, dit du gått.

Meterklass 82, ensam text och mel.

Mel. 128 — Luthers u. anderer ... Männer ... geistliche Lieder u. Psalmen ... Berlin, Christoph Runge, 1653 (utgifna af J. Crüger) »Schwing dich auf zu deinem Gott» — Z 6309 — G 319 »Then som frisker är och sund» — Mankell 67 — Hallberg 167 — Anjou 128 ab — Stockenberg 149 — Chicago 67 — K S V 140 — Lindegren 128 a — Evers 29 — Finsk 417.

Arrhenius har 1691 sid. 100 en mel. »Jag har nu i Jesu namn» efter »Einen guten Kampf hab ich» — troligen svensk — ej hos Z, som har öfver tjugo melodier för denna text (6290 och följ.).

Hæffner har II 3 alternativt en mel. efter Heinrich Albert 1638 till ps. »Einen guten Kampf hab' ich» — Z 6290.

Hæffner har vidare II 4 en mel. af Melchior Vulpus — Z 6288 »Jesu Kreuz, Leiden und Pein» — hvilken upptagits af Pettersson 128 b och Heintze 128 a.

Humbla har 88 P. U. Stenhammars efterbildning af »The last rose of summer», upptagen hos Heintze 128 b samt sid. 208, hos Ullman 9, Anjou 128 c och Hjort 128.

Lindegren har 128 b en ny mel. (af Lindegren).

Evers har för denna meterklass en mel. 15 ur en koralbok af C. List, Offenbach a. M. 1806 — Z 6284 »Christus, der uns selig macht».

Ps. 129 — Jesu, gör mig så till sinnes.

Meterklass 92.

Se mel. 77.

Ps. 130 — Du, som af Gudomsskötet går.

Meterklass 72.

Se mel. 186.

IV. Helgelsen.

A) Den Helige Andes Nåd.

(Pingst-psalmer).

Ps. 130—138.

Den uteslutna H 130 finnes: Z 4493 a »Herr Gott, wir bitten deine Güt» efter Catechismus... durch Joh. Meckardt, utan tryckår, men antagligen mellan 1555 och 1562 (Z III sid. 93 och VI sid. 37) — Z 4493 b »O Gott, wir danken deiner Güt» efter Psalmen, Geystliche Lieder und Lobgesänge... Getruckt zu Strassburg 1569 — Thomissön 1569 fol. 329 b »O Gud vi tacke oc loffue dig» — Mönsteråshandskriften (T. N.) och G 343 »O Gud! tin godhet tacke wi» — Hallberg 133 — Stockenberg 120 — Chicago 6 q — K S V 121 — Evers 60.

Ps. 131 — Helige Ande, Sanningens Ande.

Meterklass 86, ensam mel. för ps. 131 och 267.

Mel. 131 — af Antonio Scandelli, Neue Teutsche Liedlein, Nürnberg 1568 »Lobet den Herren, denn er ist sehr freundlich» — Z 975 — Bach 227 — Upsalapsalmboken 1616 (och 1623) — handskrifterna Mönsterås (T. N.) och Ridd. samt G 110 »Låfsjunger Herran, låfsjunger Herran» — Hæffner 1808 sid. 128 — Mankell 68 — Hallberg 155 — Humbla 95 — Stockenberg 152ⁿ — Chicago 68 — K S V 55 — Lindegren 131 samt sid. 176 — Finsk 349 — Lindeman 108 »Lover nu Herren; thi han er venlig».

Taktdelningen är renoverad. En liten harmoniseringsändring har vidtagits strax efter fjerde kadensen, enär femte perioden,

som är en upprepning af slutet på den fjerde, gerna må likna detta helt och hållet.

Pettersson har 131 b en mel. af Frigel (borttagen ur senare upplagor).

Ps. 132 — O, du, Helge Ande, kom till oss in.
(Veni, Sancte Spiritus, reple.)

Meterklass 141, ensam text och mel.

Mel. 132 — från 1000-talet — Bäumker I sid. 643 — protestantisk »Komm, heiliger Geist, erfülle» — Z 8593 och 8594 efter Erfurter Enchiridion 1527 m. fl. — Thomissön 1569 fol. 104 b »Kom O Herre hellig Aand» — Jespersön (1573 och) 1637 sid. 244 »Veni sancte spiritus» och sid. 269 med dansk text — sv. handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe, Grevillius (T. N.), Ridd. samt G 183 »O tu Helge Ande, kom!» (jemte latinsk text, hvilken kvarstår ännu i 1819 års psalmbok) — Mankell 69 — Hallberg 145 — Humbla 68 — Stockenberg 130 a — Chicago 69 — K S V 191 — Finsk 88 samt tillägget sid. IV.

Taktindelningen renoverad — texten införd, äfven den latinska, som i några koralböcker synes mig delvis felaktigt apterad.

Melodiarium har 132 en ny mel. af Rob. Kihlberg.

Heintze har 132 en ny mel. (af Heintze).

Stockenberg har 130 b en ny mel. (af Stockenberg).

Ps. 133 — Kom, Helge Ande, Herre god.
(Veni, creator spiritus.)

Meterklass 29, ensam text och mel.

Mel. 133 — antagligen nordisk — Thomissön 1569 fol. 107 »Kom hellig Aand o Herre Gud» — Mönsteråshandskriften fol. 98 — G 180 — Mankell 39 c — Hallberg 56 — Stockenberg 48 — Chicago sid. 240 — K S V 95 — Lindegren 133 a samt sid. 176 — Finsk 85 — Lindeman 98 »Kom Hellig Aand, o Herre Gud! besög vore Hjerter».

Noteringen såsom f-moll.

Humbla hänvisar (med uteslutning af H 133) till H 226 samt till H 396, hvilken sistnämnda återgifver den äldre melodi, som af Luther användes till denna psalm »Komm, Gott Schöpfer, heiliger Geist». — Se äfven under nr 396.

Hæffner anmärker till nr 133 i sin koralboks andra del, sid. VII: »Originalmelodien förekommer i denna Choralbok under nr 396. Poesien af D:r Luther. Ehuru Luthers melodi redan är tryckt i Sverige 1549, är en annan melodi upptagen i 1695 års Psalmbok, sådan den här befinnes. Så skön denna melodi i sig sjelf ock är, så passar den ej rätt till denna psalm, emedan 3:dje radens ord skola repeteras, hvilket är stötande».

Undertecknad har behållit H 133 (= G 180 med 5 perioder). Jag har bifogat ett par strofer af den latinska texten (hvarvid följaktligen tredje perioden måst fördubblas).

Om H 396 hade, såsom melodi betraktad, varit bättre än H 133, hade ju varit enklast att återinföra den ursprungligare melodien (396), hvarvid upprepningen af tredje perioden kunnat bortfalla. Hæffners 133 syntes mig dock bättre, och vår psalmbok anvisar repetitionen. Men i en framtid skulle man väl kunna låta upprepningen falla, och man finge då (i stället för denna isolerade meterklass 29) meterklass 9, som är rik på melodier. Bland dessa kunde man utvälja någon åt psalm 133, hvilken numera utan tvifvel snarare stjälpes än hjälps af sin tunga melodi. Att skriva en ny melodi är tillsvidare föga lockande, så länge repristecknet kvarstår i psalmboken.

H 396 upptages för ps. 133 af Pettersson 133 b och Josephson 133 b. För vidare förekomst af H 396 se under nr 396.

Melodiarium har 133 b en mel. efter Sam. Scheidt 1650 (Zahn 141 »O Jesulein süß» — Z 2016 a »Komm, heiliger Geist, mit deiner Genad»), upptagen af Lindegren 133 b.

Heintze har 133 a en bearbetning af sin 125 a (efter Man-kell 56 a) samt 133 b en ny mel. (af Heintze).

Hjort har 133 (med uteslutning af H 133) en mel. af Mendelssohn.

Nordqvist-Lagergren hänvisar alternativt till mel. 391 (Hæffner eller Åhlström).

Ps. 134 — Kom, Helge Ande, Hefre Gud.

Meterklass 111, ensam text.

Mel. a — Enchiridion . . . Gedruckt zu Erffordt zum Schwarzen Hornn . . . 1524 »Komm, heiliger Geist, Herre Gott, erfüll mit« — Zahn 103 — Z 7445 — Lutherbuch 2 (Byström 3) — Bach 69 — sv. handskrifter: Mönsterås, Rappe (T. N.) — G 181 — Mankell 70 — Hallberg 225 — Humbla 106 — Stockenberg 195 — Chicago 70 — K S V 96 — Lindegren 134 + sid. 177 — Finsk 83 — Blf 134 — L L 73.

Mel. b, ny — texten införd.

Ps. 135 — Dig, Helge Ande, bedje vi.

Meterklass 65, ensam text och mel.

Mel. 135 — Joh. Walthers Gesangbuch 1524 »Nun bitten wir den heiligen Geist« — Zahn 124 — Z 2029 — Lutherbuch 3 (Byström 13) — Bach 36, 84 och 97 — Thomissön 1569 fol. 101 »Nu bede wi den hellig Aand« — Jespersen 1573 och 1637 sid. 10 — Mogens Pedersen 1620 — Arrebo 1627 — Pedersen Thura 1640 — sv. handskrifter: Mönsterås och Rappe (T. N.) samt G 182 »Nu bedje wi then Helge And'« — Mankell 71 — Hallberg 114 — Humbla 53 ab — Stockenberg 107 — Chicago 71 — K S V 21 — Lindegren 135 + sid. 177 — Finsk 87 — Bgr 72 — Blf 168 — Lindeman 128 — L L 97.

Melodien, som ter sig rätt olika hos olika koralboksutgivare, afviker här något från Hæffner. Jag har ej följt någon bestämd tradition, utan blott sökt ett naturligt och klart sammanhang.

Ps. 136 — Helge Ande, hjertats nöje.

Meterklass 92, liksom mel. 77, 78 och 217.

Mel. 136 — Joh. Risten Himmlischer Lieder. Mit sehr anmuthigen, mehrentheils von J. Schopen gesetzten Melodeyen. Lüneburg bei . . . Sternen 1642 »Werde munter, mein Gemüte« — Zahn 170 — Z 6551 — Bach 95, 121, 233, 350 och 365 — G 377 »War nu redo själ och tunga« — Åhlström 443 —

Mankell 9 a — Hallberg 180 — Humbla 91 a — Stockenberg 162 ab — Chicago 9 a — K S V 174 ab — Finsk 34 — Bgr 121 »Nu velan, vær frisk tilmode» — Blf 177 — Lindeman 135 — L L 140 a

för ps. 136, 148, 343, 356, 413, 426, 443 och 500.

Ps. 137 — Anda full af nåde.

Meterklass 79, ensam text och mel.

Mel. 137 — af Joh. Crüger i Praxis pietatis melica 1653 till texten »Brunnquell aller Güter» — Z 6252 b — G 186 »Andans helga nåde» — Mankell 46 — Hallberg 156 — Humbla 86 — Stockenberg 135 — Chicago 46 — K S V 11 ab — Finsk 94. — Finnes äfven obetydligt ändrad hos H II nr 39.

Vers 4, 5 och 6 hafva anlitats såsom hymntexter i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 1 och 5.

Ps. 138 — Kom, Helge Ande, till mig in.

Meterklass 51, liksom mel. 378.

Mel. a — Ain schöns neues Christlichs Lyed ... 1530 »Kommt her zu mir, spricht Gottes Sohn» (tryckt på ett enskildt blad — melodien efter en äldre folkvisa, den s. k. »Lindenschmid-Ton») — Zahn 104 — Z 2496 — Bach 45 och 370 — Thomissön 1569 fol. 230 b »Kommer til mig sagde Guds Sön» — sv. handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 215 »Kommer hit til mig, säger Guds Son» — Åhlström 138 b — Mankell 72 — Hallberg 95 — Humbla 38 b — Stockenberg 85 — Chicago 72 a — K S V 97 — Lindegren 138 + sid. 178 — Evers 19 — Finsk 91 — Bgr 80 — Blf 188 — Lindeman 99 »Kommer til mig, sagde Guds Sön» — L L 75 a samt bihanget 16

för ps. 138.

En liten harmoniseringsändring har företagits på fjerde kadensen.

Hæffner uppgifver, att denna melodi »sjunges i Tyskland till Konung Gustaf II Adolphi Krigspsalme, hvilken förekommer i nya Svenska Psalmboken under nr 378». Jfr under nr 378.

Mel. b, ny — för vers 1 af ps. 138 (texten införd) att användas vid bröllop — sjöngs första gången vid undertecknads eget bröllop i Vanstad kyrka den 30 Maj 1909 — äfven införd i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 20.

H II 40 samt Åhlström 138 a hafva G 187, den melodi, som G apterar till texten »Kom Helge Ande, till mig in» (vår ps. 138). Mel. G 215, som nu användes till denna text, står, såsom nyss nämnt, i G apterad till texten »Kommer hit till mig, säger Guds Son», hvilken svarar mot den ofvan nämnda tyska sången, men hvars öfversättning i G ej upptagits i vår psalmbok af 1819. — G 187 ej hos Z. Melodien synes vara ny år 1697.

G har 226 äfven en annan melodi för meterklass 51 »Et godt beråd och wälbetänkt mod», ej upptagen 1819, med början såsom H 233 — möjligen svensk — ej hos Z — handskrifter: Mönsterås och Kalmar Folio I (T. N.) — Ridd. har endast textbegynnelsen, utan melodi.

Ullman, Koralmelodier, föreslår för ps. 138 (inledningen sid. 18), en tysk melodi efter Humbla 38 a, hvilken Humbla hänvisar till ps. 378 — se under detta nummer.

Anjou har 138 c en ny dansk mel. af K. M. Kristjansen, Jelling.

B) Nådens medel.

1) Ordet.

I allmänhet.

Ps. 139—141.

Ps. 139 — Vi lofve dig, o, store Gud.

Meterklass 24, ensam text och mel. — jfr meterklass 11 för ps. 265.

Mel. 139 — af Åhlström — H 139 utesluten.

Åhlströms mel. är först tryckt med sifferskrift i Dillners Psalmodikon 1830 nr 139 b, sedan i Åhlströms koralbok 1832 nr 139 — upptagen af Pettersson 139 b, Sandström 139 b, Södling 139, Hultstedt (20 Koraler) sid. 10, Hjort 139 b.

Mankell har såsom b-nummer (till sin 73 = H 139) en ny mel. (af Mankell).

Josephson har 139 c en ny mel. (af Josephson).

Hallberg har 33 en melodi, som han uppgifver vara »författad 1880 af Albert Wideman, domkyrkoorganist i Wexiö». Denna melodi återfinnes hos Stockenberg 27, Chicago 73 b och Lindegren 139 b, på sista stället under uppgift, att den är »efter R. Lagi, 1868».

För den uteslutna H 139 se under nr 265 »Dig vare lof och pris, o, Krist», med hvilken text melodien sammanhör.

Ps. 140 — Af himlens höjd den högstes makt.

Meterklass 72, liksom mel. 6, 20, 35, 46, 72, 144, 155, 182, 186, 211, 280 och 498.

Mel. 140 — troligen svensk, jfr under nr 54 — G 108 »Min själ skal utaf hjertans grund» — (Ridd. har texten, men med annan melodi, se under nr 280) — Åhlström 253 — Mankell 6 b — Humbla 62 f — Hallberg 139 — Stockenberg 125 — Chicago 6 b — K S V 8 — Finsk 168

för ps. 140, 322, 324 och 329.

Ps. 141 — Dig, ljusens Fader, vare pris.

Meterklass 4.

Se mel. 420.

Humbla har 4 a för ps. 141 en tysk mel. = Zahn 126, Z 207 »Nun danket all und bringet Ehr» (efter Crügers Praxis pietatis 6156), upptagen af Lindegren 141 a. Melodien finnes äfven hos Blf 158.

Chicago har 74 c en mel. af Guillaume Franc 1545.

Beträffande den uteslutna H 141 anmärker Hæffner: »Urgammal, sjunges till ps. Heut fängt an das neue Jahr. I alla Choralböcker förekommer den vanställd.» — Z har till denna text en melodi (223) efter Freylinghausen 1710, som skiljer sig icke obetydligt från H 141. Det kan dock vara samma melodi. Hæffner har utan tvifvel hemtat den från König, som hemtat den från Freylinghausen.

Lagen.

Ps. 142—144.

Ps. 142 — Betraktom väl de tio båd.

Meterklass 22.

Mel. 142 — enligt flera koralboksutgifvares föredöme — bearbetad efter mel. H 23 — H 142 utesluten.

Upprepningar af ord eller af versrad fördragas lättare i slutet af en strof än inuti strofen (såsom i ps. och mel. 133), men det kan väl ifrågasättas, huruvida upprepningarnas bibehållande är att förorda för all framtid. Om upprepningarna bortföller i ps. 23, skulle vi få den bekanta meterklassen 9, bland hvars melodier man kunde välja; och man skulle då kunna spara den utvidgade mel. 23 för psalmen 142, hvars slut ej är någon upprepning utan en integrerande del. — Upprepningarna i slutet af ps. och mel. 23 äro för öfrigt ej ursprungliga utan hafva tillagts här i Sverige — se Humbla sid. 189.

Hæffner 1808 har 423 för denna meterklass en tysk mel. från 1560 (Zahn 46 »Erschienen ist der herrlich Tag», Z 1743 »Am Sabbat früh Marien drei» af N. Herman, Bach 17), som återkommer för ps. 142 hos Hallberg 48 b, Melodiarium 142 a och Chicago sid. 243.

Hæffner 1821 (andra delen) har en mel. till Luthers »Mensch, willst du leben seliglich» — Z 1956 efter Walter 1524 — Lutherbuch 8 — Thomissön 1569 fol. 114 »Huo som vil leffue Christelig» — Ridd. sid. 56 »Menniska will du salig lefva» — jfr äfven under nr 385.

Södling har 142 en mel. som är konstruerad öfver H 480;

Humbla har (23) en konstruktion öfver H 450;

Heintze 142 en konstruktion öfver H 432 — se under nr 432.

Melodiarium har 142 b en mel. af Vulpus 1609 (Z 283 »Gelobt sei Gott im höchsten Thron»).

Lindgren har 142 a en tysk mel. från 1526 (= Zahn 39, Z 1952 »Dies sind die heil'gen zehn Gebot» efter Strassburg, Köpphel).

Den uteslutna H 142 finnes: Enchiridion (schwarz. Horn) 1524 »Dies sind die heil'gen zehn Gebot» — Z 1951 — Lutherbuch 7 (Byström 29) — Bach 127 — hos Hans Tavsén 1556

(Nutzhorn sid. 172) — Thomissön 1569 fol. 112 b »Gud loed sin röst aff Skyen lyde» — sv. handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Vesterås, Rappe (T. N.) samt G 1 »Thesse äro the tio Bud» — Mankell 39 d — Hallberg 48 a — Stockenberg 41 — Chicago sid. 242 — Lindegren 142 b — Finsk 135.

Ps. 143 — På Sinai stod Herren Gud.

Meterklass 117, liksom mel. 7 och 300.

Mel. 143, ny = 39 b — texten införd.

Lindegren har 143 a en ny mel. (af Lindegren).

(Lindegren 143 b är = H 7, och 143 c = H 39.)

Ps. 144 — Gud har af sin barmhertighet.

Meterklass 72, liksom mel. 6, 20, 35, 46, 72, 140, 155, 182, 186, 211, 280 och 498.

Mel. 144 — Etlich Christlich lider... Wittenberg 1524 »Es ist das Heil uns kommen her» — Zahn 47 — Z 4430 — Bach 4, 248, 290, 329, 335 och 354 — hos Tavsén 1556 (Nutzhorn sid. 173) — Thomissön 1569 fol. 48 »Englen indgangen til Jomfru Marie» samt fol. 151 »Guds Sön er kommen af Himmelen ned» — Jespersön 1573 och 1637 sid. 14 »Guds Sön er kommen af Himmelen ned» — Arrebo 1627 — sv. handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. (endast textbegynnelse) samt G 220 »Gud af sine barmhertighet» — Hallberg 134 — Humbla 62 d — Stockenberg 116 — Chicago 6 r — K S V 47 — Finsk 122 — Bgr 78 — Blf 47 — Lindeman 52 »Guds Sön er kommen af Himlen ned» — L L 34

för ps. 144 och 228.

Transponerad till C-dur — erfarenheten har lärt mig, att midtelpartiet eljest anstränger sångarne. Slutet är ändradt till öfverensstämmelse med äldre källor.

Ps. 145 — Om, Jesu, på min vandringsstig.

Evangelium.

Meterklass 36, ensam mel. — jfr meterklass 27 och mel. 125 och 226. Ps. 145—147.

Mel. 145 — Geistliche Lieder D. M. Lutheri... Leipzig. Beyer. 1583 »In dich hab' ich gehoffet, Herr» — Zahn 121

— Z 2461 — Bach 77 och 118 ⁹ ej i G — utesluten af Mankell, Humbla, K S V och Lindegren — Hallberg 53 — Stockenberg 45 — Chicago 56 c — Lindegren 226 b

för ps. 145, 226 och 415.

Harmoniseringen ändrad i sista partiet.

Lindgren har 145 en ny mel. (af Lindegren).

Ps. 146 — När verldens hopp förtvinadt stod.

Meterklass 19 (jfr meterklass 58 och mel. 195).

Mel. a — Geistliches Gesangbuch von Johannes Rhau, Frankfort 1589 »Ich weiss mir ein Röslein hübsch und fein» — Z 1678 med melodien (H 146) i tenorstämman — jfr under nr 195 — senare med text »Ich hab mein Sach Gott heimgestellt» — Z 1680 efter Vulpius 1609 — Hæffner 1808 nr 432 (sid. 130) — Mankell 75 — Stockenberg 37 — Chicago 75 a — K S V 122 a.

Mel. b, ny — texten införd.

Södling har, med uteslutning af H 146, en mel. af Hallberg (se under nr 195);

Hallberg har, med anslutning af H 146, en mel. 45 af Prætorius 1610 »Der jüngste Tag tritt nun heran» (Z 1684), som upptagits af Chicago 75 c och Lindegren 146 (med uteslutning af H 146);

Humbla har 17, med uteslutning af H 146, en norsk mel. efter L L 38 af L. M. Lindeman »Herre Jesu Krist! Min Frelser du est», som äfven upptagits af Melodiarium 146 b, Ullman 11, Anjou 146 b samt Hjort 195.

Ps. 147 — Så högt har Gud oss till stor fröjd.

Meterklass 108.

Se mel. 41.

2) Sakramenterna.

Döpseln.

Ps. 148, 149.

Ps. 148 — Helge Ande, du, som samlar.

Meterklass 92.

Se mel. 136.

Ps. 149 — Låt barnen komma hit till mig.
Meterklass 110.

Mel. 149, ny = 21 b — texten införd.

Lindegren har 149 c en mel. signerad »1695» — G 328 »Wi önske nu vår brudgum och brud» — finnes äfven Finsk 396. — Melodien förberedes till utgifning bland Lunds Domkyrkas Körsånger, såsom bröllophymn.

Hjort har 149 en ny mel. (af Hjort).

Den uteslutna H 149 finnes: Joh. Walthers Gesangbüchlein 1524 »Es woll' uns Gott genädig sein» — Z 7246 — Joseph Klugs Gesangbuch 1543 »Christ, unser Herr, zum Jordan kam» — Lutherbuch 32 »Christ, unser Herr» (Byström 8) — Bach 66 och 119 — Thomissön 1569 fol. 121 samt Jespersen 1573 och 1637 sid. 129 »Christus kom selff til Jordans flod» — Upsalapsalmboken 1616 (och 1623) — handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Linköping 230, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 12 »Vår Herre Christ kom til Jordan» — Pettersson sid. 527 — Sandström 21 b — Södling 21 — Humbla 102 d — Lindegren 149 a — Finsk 78 — Lindeman 20 »Christus kom selv till Jordans Flod» — L L 77 a samt bihanget 14.

Ps. 150 — O, Jesu, än de dina.
Meterklass 66.
Se mel. 97.

Nattvarden.

Ps. 150—161.

Ps. 151 — Jag kommer, Gud, och söker dig.
Meterklass 72.
Se mel. 155.

Jag hänvisar ps. 151 till mel. 155, i stället för, såsom brukligt, till mel. 280, af det skäl, att mel. 155 mera intimt tillhör Nattvardspsalmer, som helst böra hafva speciella melodier. Af samma orsak hänvisas längre fram äfven ps. 161 till mel. 155, i stället för såsom brukligt, till mel. 35, hvilken brukas vid så många andra tillfällen.

Andra melodier (utanför Hæffner^{*}) till ps. 151 finnas hos Melodiarium 151 och Hjort 151 — se under nr 280.

Den uteslutna H 151 — möjligen svensk — finnes i handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Vesterås, Rappe (T. N.), Ridd. samt hos G 22 med text »Säll är then man, som icke går» — upptages af Lindegren 151, starkt bearbetad.

Ps. 152 — Jesus Kristus är vår helsa.

(Jesus Christus nostra salus.)

Meterklass 8, ensam text och mel.

Mel. 152, ny — texten införd — H 152 ab uteslutna.

Pettersson har 152 c upptagit medeltidssången »Quem pastores laudavere» (Bäumker I nr 45, Zahn 32 »Den die Hirten lobten sehre», Z 1380 »Preis sei Gott im höchsten Throne» efter Triller 1555) under anmärkning, att psalmen så »sjunges i Jacobs kyrka i Stockholm». Efter honom har denna melodi upptagits för ps. 152 af Mankell 76, Josephson 152 d, Hallberg 30, Humbla 12, Heintze 152, Ullman 12, Rock Island 152 a, Anjou 152 b, Chicago 76 a, Nordqvist-Lagergren 152 c och Lindegren 152 b — Mankell, Hallberg, Humbla och Heintze med uteslutning af H 152 ab.

Josephson har 152 c en mel. efter Joseph Klug 1535 — Z 1577 »Jesus Christus unser Heiland, der von uns».

Den uteslutna H 152 a finnes: Mönsteråshandskriften (T. N.) fol. 78, mel. 1 — Riddarholmshandskriften — G 14 — Psalmodikon 152 b — Josephson 152 a — Melodiarium 152 b — Rock Island 152 b — Stockenberg 15 — Chicago 76 b — Finsk 186 samt tillägget sid. V.

Den uteslutna H 152 b, den s. k. Joh. Hussens Lied, finnes: Enchiridion ... Erfurt 1524 »Jesus Christus, unser Heiland, der von uns» — Bäumker I nr 380 — Zahn 99 — Z 1576 — Lutherbuch 9 (Byström 28) — Bach 30 — Thomissön 1569 fol. 128 samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 19 »Jesus Christus er vor Salighed» — Piæ Cantiones 1582 nr 39, 1625 nr 54 — handskrifterna Kalmar Folio I: 145, Mönsterås (T. N.) fol. 78,

mel. 2, och Ridd. — (ej i G) — Psalmodikon 152 a — Josephson 152 b — Melodiarium 152 a — Rock Island 152 c — K S V 92 — Lindegren 152 a — Lindeman 90.

Ps. 153 — Hvad röst, hvad ljuflig röst jag hör.

Meterklass 28, ensam text och mel.

Mel. 153 — af Åhlström, tryckt först i Theophrosyne, andra häftet, 1825 — Psalmodikon 1830 nr 153 b med siffror — Åhlströms koralbok 1832 nr 153 — sedan allmänt förekommande — Mankell 77 — Josephson 153 b — Hallberg 55 b — Humbla 19 — Stockenberg 47 a — Chicago 77 a — K S V 71.

Transponerad till F-dur.

Den uteslutna H 153 (som tillskrifvits Hans Sachs) finnes: Zahn sid. 116 »Warum betrübst du dich, mein Herz» — Z 1689 efter en handskrift från 1565 — Bach 94, 145 och 300 — sv. handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.) samt G 282 »Mit hjerta, hwi grämer tu tig» — Psalmodikon 153 a — Pettersson sid. 528 (1:sta uppl. — senare nr 153 a) — Josephson 153 a — Södling 373 (bearbetning) — Hallberg 55 a — Stockenberg 47 b — Chicago 77 b — Finsk 296 — Bgr 15 »Min Sjæl, hvi vil du græmme dig» — Blf 161 — Lindeman 121 — L L 81 samt bihanget 19.

Ps. 154 — Vår Herras Jesu Kristi död.

Meterklass 9, liksom mel. 63, 96, 99, 104, 107, 157, 198 och 480.

Mel. 154 — Z 467 efter Gesius, Enchiridion, Frankf. a. d. Oder 1603 »Mein Seel, o Gott, muss loben dich» — sv. handskrift: B 30 samt G 16 »Jesu Christi oskyldiga död» — Mankell 18 e — Hallberg 23 ab — Humbla 6 f — Stockenberg 23 ab — Chicago 18 d — K S V 179 — Finsk 189 samt tillägget sid. VI — Bgr 51 — Blf 64 ab — Lindeman 83 — L L 62

för ps. 154 och 158.

(Lindeman har texten »Jesu söde Ihukommelse» och L L har »Jesu, din Ihukommelse», hvilka återgå till den gamla »Jesu

dulcis memoria», för hvars historia se^e Norlind, Latinska Skolsånger sid. 116.)

Ps. 155 — Du lifsens bröd, o, Jesu Krist.

Meterklass 72, liksom mel. 6, 20, 35, 46, 72, 140, 144, 182, 186, 211, 280 och 498.

Mel. 155 — Praxis pietatis melica... vermehrt und verbessert von Pet. Sohren. Frankf. a. M. 1668 »Du Lebensbrod, Herr Jesu Christ» — Zahn 117 — Z 4680 — G 17 »Tu lifsens bröd» och 379 »O menniska! betänk en stund» — Mankell 6 d — Hallberg 135 — Humbla 62 g — Stockenberg 122 — Chicago 6 d — K S V 29 — Finsk 173 — Bgr 22 (med någon ändring) — Blf 171

för ps. 47, 151, 155 och 161.

I slutet af reprisen förefinnes en harmoniseringsändring, som jag genomfört i många melodier, till undvikande af septimackorder, der kvinten ej varit förberedd.

Ps. 156 — Jag vill i denna stund.

Meterklass 38.

Se mel. 51 a.

Lindegren har 156 en mel. signerad »Apelles v. Löwenstern 1664» — Den finnes hos Z 4233 ur Löwensterns Kirchen und Haus-Music »Wenn ich in Angst und Not» för annan meterklass — af Lindegren starkt bearbetad.

Ps. 157 — Säll den, som hafver Jesum kär.

Meterklass 9, liksom mel. 63, 96, 99, 104, 107, 154, 198 och 480.

Mel. 157, ny — vers 1, 2, 3 och 18 införda — har tillkommit för undvikande af upprepning af mel. 154, som deremot kan under nattvardsgången upprepas vid ps. 158.

Törnwall har 157 en mel. efter G 185, hvilken återfinnes hos Nordqvist-Lagergren 157 samt Finsk-svensk sid. 9. Samma melodi har af Hallberg m. fl. föreslagits för ps. 114 — se under detta nummer.

K S V föreslår H 480 alternativt med H 154.

Lindegren har 157 en mel. = Zahn 140 — se äfvenledes under nr 114.

Ps. 158 — Af helig längtan hjertat slår.

Meterklass 9.

Se mel. 154.

Psalmen bör knappast, såsom stundom sker, hänvisas till mel. 198.

Lindegren har 158 en mel. efter Zahn 70, se under nr 330.

Beträffande den uteslutna H 158, eller rättare dess svarighet i G nr 199, skrifver Hallberg, att den är »en före 1544 i Sverige utförd ombildning af den under nr 158 i Hæffners koralbok upptagna gamla romerska melodien till hymnen *Te lucis ante terminum*, som förefinnes i tryck ännu i Hans Thomissöns *Psalmebog* 1569 (1:sta upplagans utgifningsår)». — Bäumker har II nr 247 tre melodier till *Te lucis ante terminum*, men ingen af dessa stämmer med H 158. — Thomissön 1569 har melodien, fol. 324 b, till text »Efter Guds skick gaar det saa til» (samma text som G 363). — Melodien finnes i följande äldre svenska tryck och handskrifter: *Ordo Canendi*, Liten Sångbok, Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.) samt i G 199 med text »Sig frögde nu Himmel och jord». Dessutom hos Jonæ-Rhez. sid. 192 »Dagen endas, natten angår». — Z har melodien under nr 383 efter *Enchiridion*, Hamburg 1565 »Christ der du bist der helle Tag», hvilken redaktion ju är så sen att den åtminstone ej kan ligga till grund för *Ordo Canendi* och Liten Sångbok — på sin höjd för Thomissön. — Melodien upptages af Hallberg 27 och (efter Hallberg) af Chicago 18 q för ps. 427. Finsk har melodien under nr 466, betecknad (efter Hallberg) »före 1544».

Ps. 159 — Gud vare lofvad och af hjertat prisad.'

Meterklass 121, ensam text och mel.

Mel. 159, ny — texten införd — H 159 utesluten.

Den uteslutna H 159 finnes: Joh. Walter, Geystliche gesangk Buchleyn. Wittenberg 1524 (efter äldre källor) »Gott sei gelobet und gebenedeiet» — Zahn 67 — Z 8078 — Lutherbuch 5 (Byström 21) — Bach 70 — Thomissön 1569 fol. 129 samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 20 »Gud være loffuit altid oc benedidet» — sv. handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 15 »Gud ware låfwad och högeliga prisad» — Mankell 78 — Hallberg 226 — Humbla 114 — Stockenberg 204 — Chicago 78 — K S V 50 — Finsk 187 och 540 — Lindeman 57 (kortare) — L L 35.

Ps. 160 — Hur kan och skall jag dig, o, Jesu, nogsammt prisa?

Psalmens meterklass är 16, melodien är gemensam för meterklass 16 och 78, liksom mel. 197 och 337.

Mel. a — mycket allmän och varierad, säger Hallberg — enligt Zahn, band VI, sid. 168, först tryckt i New ordentlich Gesangbuch... Lüneburg 1648 — Zahn 4 »Ach Jesu dessen Treu» — Z 5138 »Gross ist, o grosser Gott» — G 323 »O gode Herde, som Gaf ut tit lif för fåren» — Åhlström 207 — Mankell 79 b — Sandström 160 ab (a efter Hæffner, b lik de tyska former, som äfven finnas i Danmark och Norge) — Södling 473 — Hallberg 147 ab — Törnwall 189 — Humbla 71 b — Stockenberg 136 — Chicago 79 b — K S V 64 — Lindegren 189 — Finsk 406 — Bgr 42 — Blf 183 — Lindeman 143 — L L 106

för ps. 160, 171, 189, 193, 207, 238, 297, 309, 313, 320, 338, 340, 364 och 473.

Se äfven under nr 171, 233, 313, 338 och 340.

Såsom synes har mel. 160 a en ganska vidsträckt användning. Den har ofta förefallit mig i gudstjensten tröttande, särdeles då den — såsom i Lunds Domkyrka — förekommer nästan hvarje söndag i Nattvardsgång. Som melodien ingalunda är något speciale för Nattvardsgången, i det att den dessutom förekommer vid många andra tillfällen, har jag inskjutit en ny mel. b till den text, vers 3, som så ofta avslutar Nattvardsgång.

Härigenom torde de täta upprepningarna af mel. a i någon mån kunna minskas.

Mel. b, ny — för vers 3 af ps. 160, hvilken vers här är införd.

Mollmelodier för meterklass 16-78 (utom H 160) finnas: hos Södling efter G 20 »Hur kan och skal jag tig, Herre Jesu, nogsamit prisa» — möjligen svensk — upptagen af Törnwall 160, Nordqvist-Lagergren 160 b, Lindegren 160 a och Finsk-svensk sid. 7;

hos Hallberg 151 (enligt Zahn band VI sid. 240 först tryckt i Dresdener Gesangbuch 1676 — Z 5145 »O Gott, du grosser Gott»), upptagen af Humbla 71 c, Chicago 79 e och Lindegren 365;

hos Dillner, Syréns Sångar 1846 nr 39 (Z 5200 »Viel tausend guter Nacht» efter Gesangbuch, Dresden 1656, för annan meterklass), upptagen af Hallberg 152, Melodiarium 365, Chicago 79 f och Lindegren 238 (ändrad).

För *durm* melodier af meterklass 16-78 se under nr 197.

Ps. 161 — Dig, Jesu, vare evigt pris.

Meterklass 72.

Se mel. 155 — jfr anmärkningen vid nr 151.

Lindgren har 161 en mel. signerad »1500-talet», i dur — bearbetning efter Hugenottpsalmen 138 »Il faut, grand Dieu, que de mon coeur» (af annan meterklass) — Amsterdam, Ref. koralpsalmboken sid. 176 — Z 8268 efter Crespin, Genève 1551. — Melodiens begynnelse är gemensam för flera melodier, jfr Z 4522, 5697, 7561 (Melodiarium 103), 8277, 8462 — äfven Thomissön 1569 fol. 277 b »O Gud min Fader kier og rig».

Ps. 162 — Här ensam på mitt plågoläger.

Meterklass 55, liksom mel. 28 och 239.

Mel. 162 — Georg Neumarks Fortgepflanzter musikalisch-poëtischer Lustwald... Jena. G. Sengenwald 1657 »Wer nur den lieben Gott lässt walten» — Zahn 171 — Z 2778 — Bach 62, 104, 112, 146, 204, 339 — Hæffner 1808 nr 416 — saknas hos Mankell — Hallberg 105 — Humbla 40 d — Melodiarium

Nattvardpsalm för
en sjuk.

Ps. 162.

239 b — Anjou 239 c — Stockenberg 94 — Chicago 4 d — K S V 110 a — Lindegren 235 — Finsk 176 — Bgr 19 »Hvo ikkun lader Herren raade» — Blf 94 ab — Lindeman 64 — L L 45 för ps. 4, 28, 162, 174, 220, 239, 241, 243, 357.

Andra *mollmelodier* för meterklass 55, utom H 162 och H 239, finnas:

hos Vogler 288, ny mel. (af Vogler);

hos Josephson 162, efter Jacob und Richter, med uteslutning af H 162, se under nr 241;

hos Södling 162 i folkton, med uteslutning af H 162 och H 239, närmast lik H 239;

hos Melodiarium 162 efter Freylinghausen 1705 »Ich armer Mensch, ich armer Sünder» (Z 2817);

hos Lindegren 162 ny (af Lindegren) samt 243 b, se under nr 241;

hos Finsk 558 signerad »Finsk».

För uteslutna Hæffnerska *mollmelodier* af denna meterklass se under nr 174 och 241.

För *durmelodier* af meterklass 55 se under nr 28.

C) Nådens ordning.

1) Nådavalet.

Ps. 163.

Ps. 163 — Store Gud, hvad skall jag göra.

Meterklass 92.

Se mel. 77.

Josephson har 163 b en mel. efter J. B. Reiman 1747 — Z 6654 »Lasset ab, ihr meine Lieben».

Lindegren har 163 en mel. efter J. Rosenmüller 1649 — Z 6531 för annan meterklass: »Welt ade! ich bin dein müde».

Den uteslutna H 163 — efter B. König 1738 »Sei zufrieden, mein Gemüte» — Z 6650 — upptages af Josephson 163 a, Hallberg 181 »på begäran ändrad i 2:dra afdelningen» och Chicago 9 g (efter Hallberg).

2) Kallelsen, Väckelsen, Upplysningen.

Ps. 164—168.

Ps. 164 — Allt är redo, fallna slägte.

Meterklass 92.

Se mel. 77.

Den uteslutna H 164 har hemtats från B. König 1738 »O du allersüsste Freude» — Z 6591. — Den återkommer i tyska koralböcker af 1844, 1848, 1854, 1855, 1868, 1876, 1884 och 1886 (Z band IV sid. 117), hvilket här anføres emot Hjort (164), som upptager melodien under anmärkning (sid. 171): Påträffas endast i svenska koralböcker.

Ps. 165 — Vak upp! Hör, väkten ljuder.

Meterklass 84.

Se mel. 33.

Den uteslutna H 165 — tysk »Wacht auf, ihr Christen alle» hos Z 5372 i fem versioner, den äldsta efter Souter Liedekens 1540, mel. H 165 mest lik Z 5372 b efter Joach. Liest, Historien 1586 — dansk hos Thomissön 1569 fol. 350 »Vaager op i Christne alle» — i svenska handskrifter: Mönsterås (T. N.), Ridd. samt i G 213 »Waker up, j Christne alle».

Hæffner, som hemtat melodien ur G, yttrar om melodien: »gammal; vanställd i de flesta Choralböcker». — När Hæffner angående en melodi noterar »gammal», menar han som regel dermed endast, att den förekommer i »gamla psalmboken» (1697). När han nämner »de flesta koralböcker», tänker han väl närmast på ett ganska begränsadt antal mest tyska koralböcker. När han säger om melodien, att den är »vanställd», tänker han nog, sina principer trogen, mera på harmoniseringen än på sjelfva melodien. Det tyckes också vara här skon klämmer. Melodien är hos G noterad såsom G-dur, hvilket i Hæffners ögon bör vara en dödssynd, eftersom den till följd af sin karaktär och läggning likaså gerna, eller ändå hellre, kunde noterats såsom mixolydisk (hvilket mycket väl går för sig, särdeles om man låter bli att bråka med harmonisering). I koralboken af 1808 noterar Hæffner melodien (213) utan företeckning, men har fiss såsom inledningston. År 1820 (nr 165) har han ingen företeckning och undviker inledningstonen. — Lindegren, som tidtals ville vara lika skrupulös, noterar mel. 165 såsom fullständig G-dur, men utesluter företeckningen.

Ps. 166 — Gud, min Gud, som dig förbarmar.

Meterklass 96.

Se mel. 200.

Hjort har 166 en norsk mel. efter L L 66 b »Jesus er mit Liv i Live» af L. M. Lindeman.

Den uteslutna H 166 finnes: J. Crüger 1649 »Du, o schönes Weltgebäude», Z 6773, Bach 87 och 134, Hallberg 194, Chicago 45 e, Lindegren 166, Lindeman 29 och 92, L L 66 a.

Ps. 167 — En syndig man, som låg i syndens dvala.

Meterklass 17, ensam mel. för ps. 167, 175 och 273.

Mel. 167 — troligen svensk — handskrift: Mönsterås (T. N.) — (Ridd. har endast textbegynnelsen) — G 251 — Mankell 80 — Hallberg 42 — Humbla 70 — Stockenberg 35 — Chicago 80 — K S V 38 — Finsk 524 — Finsk-svensk sid. 29.

Harmoniseringen ny.

Ps. 168 — Store Gud, som handen räckte.

Meterklass 71.

Se mel. 111.

Lindgren har 168 en ny mel. (af Lindegren) i moll.

En länge förhårdad
syndares uppvak-
nande.

Ps. 169, 170.

Ps. 169 — Mitt samvet' ur sin långa dvala.

Meterklass 102.

Se mel. 19.

Ps. 170 — Hvert flyr jag för Gud och hans eviga lag?

Meterklass 31, ensam text och mel.

Mel. 170 — troligen svensk folkvisa, jfr Geijer-Afzelius III sid. 164 — Riddarholmsmanuskriptet samt G 214 »Himmel-riket liknas wid tio jungfrur» — Mankell 81 — Hallberg 59 — Humbla 28 — Stockenberg 51 — Chicago 81 — K S V 74 — Evers 69 — Finsk 130 — L L 14.

Slutet är hos H 1808 nr 214 på dominanten (notationen är c-moll), slutackordet sålunda stor treklang på G, icke liten treklang på C såsom hos H 1820 nr 170.

Ps. 171 — Bepröfva mig, min Gud, förnim, hur jag det 3) Omvändelsen.
menar. Kristlig sjelfpröf-

Meterklass 16.

ning.

Se mel. 160.

Ps. 171.

Södling har här H 197.

Humbla föreslår här sin 71 c, se under nr 160.

Lindegren har här H 296.

Beträffande den uteslutna H 171 (efter G 293 »Then
wederwärdighet, som mig eländan trycker») se under nr 296.

Ps. 172 — Tiden flyr: när vill du börja.

Bättringens nödvän-
dighet och vådan
af dess uppskof.

Meterklass 75, ensam text och mel.

Mel. 172 — Z 6458 af Dietrich Becker i Auszug Etlicher
geistlichen Lieder für das Zucht-Haus in Hamburg, 1677, nr
17 »Warum sollt ich mich denn grämen» — Mankell 82 —
Hallberg 154 — Humbla 90 — Stockenberg 132 — Chicago
82 — K S V 161.

Ps. 172, 173.

Lindegren har 172 c en mel. efter Zahn 56, Z 6481 af
J. Crüger i Praxis pietatis, Berlin 1653, nr 104 »Fröhlich soll
mein Herze springen» — finnes äfven hos Ullman 2, Linde-
man 65 »Hvorfor skulde jeg mig græmme» och Blf 88 »Hjerte,
löft din Glædes Vinger».

Ps. 173 — I dag, om Herrans röst du hör.

Meterklass 98 för ps. 173 och 454.

Mel. a — ej hos Z — troligen svensk — handskrifter:
Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.) samt G 380 »Medan
man lefwer i werlden säll» — visan om Kämpen Grimborg
(Geijer-Afzelius nr 4) angifver sig å ett tryck från 1738 sjungas
med melodien: Medan man lefwer i werlden säll. Den nu
(i del III) tillagda melodien är dock en annan. — Hæffner
afviker starkt från G, redan i 1808, som öfvergått nästan oför-
ändrad till 1820 — Mankell 83 — Hallberg 198 — Törnwall
454 — Humbla 80 — Stockenberg 175 — Chicago 83 —
K S V 80 — Finsk, tillägget sid. IX, upptager H 173 såsom

variant till Finsk 494 (sid. 210), signerad »Finsk», hvilken, trots många ändringar, synes mig vara samma melodi (ändringarna gå ej i riktning af G 380) — L L 49 a för ps. 173.

Mel. b, ny — för ps. 454 — texten införd der.

Mel. b har lånat drag ur den uteslutna mel. H 252, hvars midtelparti direkt inbjöd till orden »O, menniska, o, menniska!» — Början är hämtad från mel. 39 b.

Heintze har, med uteslutning af H 173, en bearbetning efter Heintze 125 a (efter Mankell 56 a).

Behofvet af Guds
nåd vid känslan
af bättringens o-
fullkomlighet och
syndens bedröf-
liga välde.

Ps. 174—179.

Ps. 174 — Jag arma menska, ho skall skilja.

Meterklass 55.

Se mel. 162.

Melodiarium har här H 239.

Den uteslutna H 174 (efter B. König 1738) finnes hos Z 2805 efter Dretzel, Des Evangelischen Zions Musicalische Harmonie... Nürnberg 1731 »Ach, sagt mir nichts von Gold und Schätzen».

Ps. 175 — Bönhör mig, Gud, bönhör den svaga anden.

Meterklass 17.

Se mel. 167.

Ps. 176 — Hvarthän skall jag dock fly.

Meterklass 38.

Se mel. 51 a.

Ps. 177 — Ack, hvar skall jag tillflykt finna?

Meterklass 44.

Se mel. 70.

Ps. 178 — Är jag allen' en främling här på jorden?

Meterklass 15, ensam mel. för ps. 178, 342, 354, 359, 362, 463 och 465.

Mel. 178 — Hugonotpsalmen 8 — Genève 1542, Amsterdam 1723, Reform. koralpsalmboken sid. 16 »O notre Dieu» — Z 923 efter Lobwasser »O höchster Gott» — Zahn 38, Bach 232 »Die Sonn' hat sich mit ihrem Glanz» — G 93 »Nu låfwe Herran all then Hedna skara» och 302 »Låf, pris och tack ske tig, o Fader käre!» — Mankell 84 — Hallberg 40 — Humbla 8 — Melodiarium 342 — Stockenberg 33 — Chicago 84 a — K S V 187 och sid. 238 — Lindegren 359 — Finsk 236.

Betecknad såsom c-moll.

G har 409 för denna meterklass en mel. »O syndig man, som säker är och trygger» — troligen svensk, ej hos Z.

Hæffner har II 38 a en mel. för ps. 354 och 38 b en mel. endast för ps. 359, begge af Hæffner.

Hæffner har vidare II 38 c en mel. efter G 407 »O ewighet! tin längd mig fast förskräcker» (närmast lik Z 929 efter Rist, Festandachten, 1655 »Wach auf, mein Geist, ich muss es recht bedenken»), upptagen af Psalmodikon 463, Pettersson 463, Sandström 463, Hallberg 41, Melodiarium 178, Rock Island 463, Stockenberg 34, Chicago 84 b, K S V 125 och Lindegren 178.

Anjou har 178 b en mel. af Peter Sohren i Praxis pietatis 1668, nr 16 »Das walte Gott, der uns aus lauter Gnaden» (Z 930), upptagen af Lindegren 342, signerad »1698». Finnes äfven hos Blf signerad »1676» och hos Finsk 353.

Lindgren har 465 en melodi efter Hugonotpsalmen 12, som tillhör annan meterklass — Genève 1551, Amsterdam 1723 »Ten nous la main, Seigneur, le mal nous presse» — Z 900 efter Lobwasser »Bewahr mich, Herr, thu mir zur Rettung kommen».

Hjort har 342 en dansk melodi — af Zinck i hans koralbok 1801 »Min Aand ved dig, algode Gud, sig fryder» hvarifrån den öfvergått till Bgr 140, Lindeman 117 och L L 88.

Se äfven under nr 342, 359, 463 och 465.

För den uteslutna H 354 se under nr 354.

Ps. 179 — O, du bittra sorgenkälla.

Meterklass 92.

Se mel. 77.

Ånger och tro.
(Bot-psalmer).
Ps. 180—189.

Ps. 180 — Beklaga af allt sinne. *

Meterklass 80, ensam mel. för ps. 180 och 466.

Mel. 180 — både text och mel. hafva länge tillskrifvits Erik XIV, se dock Beckman, Sv. Psalmhistoria sid. 471 och följ. — texten tryckt dansk redan 1536 »Beklage aff all mijn synde» (Beckman sid. 469) — melodien först i Hans Thomissöns Kirke-Psalmebog 1569 fol. 181 till samma text — Jespersön 1573 och 1637 sid. 355 (dito) — sv. handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. (endast textbegynnelse) samt G 248 »Beklaga af alt mit sinne» — Mankell 85 — Hallberg 157 — Stockenberg 139 — Chicago 85 — K S V 14 — Finsk 218 — Lindeman 12 »Beklage af al min Sinde» — L L 84 b »Med Konning David klage».

Harmoniseringen något ändrad före näst sista kadensen. Beteckning såsom g-moll.

Humbla 72 och Melodiarium 180 a hafva en norsk mel. efter L L 84 a »Med Konning David klage» (af L. M. Lindeman).

Heintze har 180 b en ny mel. (af Heintze).

Lindegren har 466 en ny mel. (af Lindegren).

Ps. 181 — O, Herre Gud, gör nåd med mig.

Meterklass 135, ensam text och mel.

Mel. 181, ny — texten införd — H 181 utesluten.

Heintze har 181 en ny mel. (af Heintze).

Den uteslutna H 181 — troligen af Matthæus Greiter (Z band V, sid. 400) — Z 8451 »O Herre Gott, begnade mich» efter Psalmen, gebett und Kirchenübung wie sie zu Strassburg gehalten werden. Bey Wolff Köpphel 1526 (med anmärkning band V, sid. 175, att melodien finnes redan i »Das ander theil Strassburger Kirchengesang» 1525, nr 4) — Thomissön 1569 fol. 176 »O Herre Gud benaade mig» — svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.) och G 59 »O Herre Gud! gör nåd med mig» — Mankell 86 — Hallberg 243 — Humbla 126 — Stockenberg 213 — Chicago 86 — K S V 134

— Finsk 215 — Lindeman 148 »O Herre Gud, benaade mig af din Godhed».

Ps. 182 — Af djupsens nöd, o, Gud, till dig.

Meterklass 72, liksom mel. 6, 20, 35, 46, 72, 140, 144, 155, 186, 211, 280 och 498.

Mel. 182 — hos Joh. Walter 1524 »Aus tiefer Not schrei ich zu dir» — Zahn 21 — Z 4437 — Lutherbuch 23 — Bach 10 — Thomissön 1569 fol. 178 samt Jespersen 1573 och 1637 sid. 134 »Aff dybsens nöd raaber jeg til dig» — Mogens Pedersen 1620 — Arrebo 1627 — Pedersen Thura 1640 — sv. handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 99 »Af djupsens nöd ropar jag til dig» — saknas hos Mankell, som hänvisar till H 280 — Hallberg 136 — Humbla 62 i — Stockenberg 123 — Chicago 6 h — K S V 7 — Finsk 150 — Bgr 85 — Blf 3 — Lindeman 3 — L L 1 samt bihanget 1

endast för ps. 182.

Ps. 183 — Till dig af hjertans grunde.

Meterklass 84.

Se mel. 33.

Melodiarium har 183 en mel. efter G 285 »Begynna wil jag at prisa» — (Ridd. har textbegynnelsen) — upptagen af Lindgren 395 och Evers 3 — finnes äfven Finsk 145, signerad »Från 17:de århundradet». — Z har 5270 en mel. ur Eccards Festlieder II 1644 »Freut euch, ihr Christen alle», hvilken lär ha varit tryckt redan i en tidigare upplaga 1598 af samma arbete; denna melodi har stor likhet med G 285. Z har vidare 5272 en mel. af Peter Sohren ur Praxis pietatis 1668 till samma text, hvilken melodi synes mig vara påverkad af Eccards melodi. Den svenska melodien skulle möjligen kunna vara påverkad af begge.

Ps. 184 — Hjelp mig, min Gud, ack, fräls min själ!

Meterklass 117.

Se mel. 39 a.

Ps. 185 — När jag besinnar, store^g Gud.

Meterklass 117.

Se. mel. 39 a.

Den uteslutna H 185 finnes: Burkard Waldis 1553 — Z 7738 »Es dicht't mein Herz ein Lied so schön» — Svenska Psalmböckerna af 1572 och 1616 (1623) »Jag sjunger om en Konung båld» — handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I (T. N.), Ridd. samt G 55 samma text — Hallberg 230 — Chicago 7 c — Finsk 151.

Ps. 186 — Min högsta skatt, o, Jesu kär.

Meterklass 72, liksom mel. 6, 20, 35, 46, 72, 140, 144, 155, 182, 211, 280 och 498.

Mel. 186 — Z 4545 efter Crüger hos Runge 1653 nr 54 »Herr Jesu Christ, du höchstes Gut» — sv. handskrifter: Grevillius (T. N.) och Ridd. — G 252 — Mankell 6 c — Södling 119 a — Hallberg 130 — Humbla 62 h — Melodiarium 119 — Stockenberg 119 — Chicago 6 c — K S V 109 — Lindegren 186 b och bb — Evers 68 — Finsk 542

för ps. 119, 121, 130, 186, 232, 256 och 292.

Se äfven under nr 119, 121, 130, 232 och 256.

Mel. H 186 är byggd på Hugenottmelodien 66 — hvilken upptagits af Lindegren 285 b, se under nr 285.

Pettersson m. fl. hafva vid 186 en tysk mollmelodi, Z 4486, se under nr 280.

Lindegren har 186 a en mel. i moll efter Melchior Franck, Psalmodia, 1631, nr 96 (Z 4491) »Wenn mein Stündlein vorhanden ist».

Ps. 187 — Min synd, o, Gud.

Meterklass 32, ensam mel. för ps. 187, 347, 377 och 431.

Mel. 187 — Andachts-Zymbeln... von Christoph Petern, Sangmeister zu Guben, 1655 »Ach Gott und Herr» — Zahn 2 — Z 2051 — Bach 40 och 279 — G 253 »Ack Gud och Herr» — (Ridd. har textbeggynnelsen) — Mankell 87 — Hallberg 15

— Humbla 30 a — Stockenberg 52 — K S V 112 — Finsk 217 — Chicago 87 — Lindegren 431 — Lindeman 6.

Transponerad.

Melodien är en af Chr. Peter verkställd ombildning i dur af en något äldre mollmelodi ur As hymnodus sacer, Leipzig 1625, till samma text. Denna mollmelodi (Z 2050) upptages, mer eller mindre varierad, af H II 21, Pettersson 187 b, (senare upplagor 187 a), Dillner Tillfällighetsstycken 1858 nr 21, Josephson 187 b, Humbla 30 b, Lindegren 187 och L L 4 a.

Pettersson har (äldre upplagor) 347 en mel., som tyckes vara en ombildning i moll af en tysk durmelodi (Z 2058) af Michael Franck 1654 »Welt, gute Nacht». Denna Petterssons melodi upptages af Melodiarium 347, Heintze 347 och Stockenberg 53 a (som uppgifver melodien såsom Heintzes).

Södling saknar H 187 och har i stället en bearbetning efter G 312 (= H 223), se under nr 223.

Södling har 377 en ny mel. (af Södling) i moll.

Hallberg har 12 en ny mel. för ps. 187 (af Hallberg) i moll, upptagen af Chicago 87 b.

Melodiarium har 187 a en mel. i moll efter Bach 72, som tillhör annan meterklass, se under nr 450.

Anjou har 187 b en norsk mel. i dur efter L L 7 »Apostlerne sad i Jerusalem» af L. M. Lindeman. Samma melodi finnes hos Heintze sid. 211 för ps. 416 (beslägtad meterklass) samt hos Evers 65 (för ny meterklass).

Stockenberg har 53 b för denna meterklass (32) en dansk mel. af H. Matthison-Hansen, efterbildad af Lindegren 347 b.

Lindgren har 347 a en mel. signerad Joh. Jeep, se under nr 347.

Lindgren har 377 en ny mel. (af Lindegren).

Se äfven under nr 377.

Ps. 188 — O, Jesu Krist, min högsta tröst.

Meterklass 72.

Se mel. 280 a.

Lindgren har 188 en mel. efter Zahn 74, se under nr 280.

Ps. 189 — Mitt skuldregister när jag vill, o, Gud, beskåda.
Meterklass 16.
Se mel. 160.

Under trons svaghet
och misströstan
om Guds nåd.
Ps. 190—192.

Ps. 190 — O, Gud, jag nödgas klaga.
Meterklass 84.
Se mel. 33.

Den uteslutna H 190 finnes tysk hos Z 5420 a efter Vollständige Psalmen und geistliche Lieder Dr M. Lutheri... Bremen 1630 och 5420 b efter Praxis pietatis 1668 »Der Tag hat sich geneiget». Svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I och Rappe (T. N.) samt G 250 »O Gud hwem skal jag klaga? Min». — Hæffner har hemtat melodien från G. — Finsk 274 signerar »Från 16:de århundradet».

Ps. 191 — Misströsta ej, att Gud är god.
Meterklass 54, liksom mel. 31 och 108.

Mel. 191 — troligen svensk — ej hos Z — G 247 »Miss-trösta ei, o Christen god» — Mankell 19 b — Hallberg 101 — Humbla 39 a — Stockenberg 89 — Chicago 19 b — K S V 113 — Finsk 174

för ps. 191, 279 och 334.

För denna meterklass (54) finnes i 1616 år psalmbok en durmelodi »Ingen efter Guds rike står», hvilken återkommer med samma text i handskrifterna Mönsterås och Kalmar Folio I (T. N.) samt hos G 269. Melodien finnes tysk hos Z 2564 »Vater unser im Himmelreich» ur Rhaw, Neue geistliche Gesänge 1544. Zahn anmärker, att melodien finnes i Finska koralboken af 1888 — finnes ej 1909.

Finsk har däremot 78 för meterklass 54 en mel. signerad »Före 1567». Den liknar dels en mel. hos Z 5697 af P. Titus 1603 »Sieh an, sieh an die Wunden rot» (för annan meterklass); dels Finsk 115 (Z 7561), se under nr 103.

Finsk har för samma meterklass äfven en mel. 554 signerad »Finsk».

För en utesluten Hæffnersk durmelodi af denna meterklass se under nr 469. Jfr äfven den uteslutna H 165 i kyrkotonart, närmast lik dur.

För *moll*melodier af meterklass 54 se under nr 31.

Ps. 192 — Bort, mitt hjerta, med de tankar.

Meterklass 92.

Se mel. 77.

Ps. 193 — Jag vet, på hvem jag tror, när mina synders minne.

Meterklass 16.

Se mel. 160.

Melodiarium har här H 296.

Trons seger, för-
tröstan och viss-
het om syndaför-
låtelse.

Ps. 193—198.

Ps. 194 — Till dig allena, Jesu Krist.

Meterklass 109, ensam mel. för ps. 25 och 194.

Mel. 194 — Geystliche Lieder... Gedruckt zu Leipzig durch Val. Babst... 1545 »Allein zu dir, Herr Jesu Christ, mein Hoffnung steht« — Zahn 9 — Z 7292 b — Bach 13 och 359 — Thomissön 1569 fol. 183 b »Allene til dig Herre Jesu Christ« — sv. handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. (endast textbegynnelse) samt G 240 »Allena til tig, Herre Jesu Christ« — Mankell 20 — Södling 25 — Hallberg 214 — Humbla 103 — Stockenberg 188 — Chicago 20 a — K S V 163 samt sid. 235 — Finsk 99 — Bgr 92 — Blf 222 — Lindeman 10 — L L 130.

Ps. 195 — O, Jesu Krist.

Meterklass 58 — jfr meterklass 19 och mel. 146.

Mel. 195 — Geistliches Gesangbuch von Johannes Rhau, Frankfort 1589, sopranstämman till »Ich weiss mir ein Röslein«, hvars hufvudmelodi ligger i tenoren (jfr under nr 146) — Zahn 86 med hufvudmelodien (H 146) ännu skönjbar i tenoren — Z 1679 efter Christlich Gesang Buch, Cassel 1601 — Bach 19 — G 142 »Herre Jesu Christ« — Hæffner 1808 nr 142 och

227 (sid. 130) — Chicago 75 b — Finsk 144 — Lindeman 58 och 112 — L L 81 a.

Ps. 195 sjunges bäst å mel. 146 b.

Pettersson har en mel. 195 b med anmärkning: »af J. Crüger 1656. Begagnas i Jacobs kyrka i Stockholm». Jag har ej lyckats återfinna melodien. I senare upplagor af koralpsalmboken har den utbytt mot en dansk mel. efter Bgr 43 af A. P. Berggreen.

Mankell utesluter H 195 och hänvisar till H 146.

Hallberg har 46, med uteslutning af H 195, en ny mel. (af Hallberg), tryckt redan 1857 i »Choralmelodier... Sthm, Hirsch», upptagen af Pettersson 468 b, Södling 146 b, Heintze 468, Stockenberg 98 och Chicago 75 d.

Humbla (klass 21) omarbetar H 195 till dur och hänvisar dessutom till sin 17 = L L 38 (af L. M. Lindeman), hvilken äfven upptagits af Hjort 195 med uteslutning af H 195 (jfr under nr 146).

Hultstedt har (20 Koraler, sid. 10) en mel. ur Robert Schabs Taschen-Choralbuch, Leipzig 1870.

Heintze har 195 b en ny mel. (af Heintze).

K S V utesluter H 195 och hänvisar till sin 122 b = Minimitabellens Supplement från Åhlström 468 (af E. G. von Rosén).

Denna melodi (H 195) är egentligen ingen själfständig melodi, utan, såsom ofvan nämndt, en ackompanjemangsstämma till mel. H 146. Såsom mel. 195 har den blifvit melodistämma, sopranstämma. Hæffner påpekar emellertid, i företalet till koralboken af 1808, att mel. 195 är *alt*stämma till hans i nämnda koralbok införda 146, »hvilken finnes i de äldsta Choralböckerna och varit ifrån början trestämmigt komponerad». Och i inledningen till andra delen af koralboken af 1820 anmärker han (pag. VII) till ps. 146: »Till ps. Ich hab mein Sach Gott heimgestellt, komponerad af Nic. Herrman [död 1560] för 3:ne röster att sjungas af Skolgossar på gatan. Altstämman i denna melodi, upptagen under N:o 195 i denna Choralbok, har af okunnighet blifvit använd till den Tyska psalm, hvaraf N:o 142 i gamla Svenska Psalmboken är en öfversättning, och detta

misstag hafva 1695 års Choralförbättrare ej rättat. Nyttjades denna Altstämman melodi ej i Svenska församlingar, hade den här blifvit utesluten.» Vid nr 195 anmärker han blott: »Altstämman till mel. N:o 146 i denna Choralbok.» Såsom altstämman lär den äfven förekomma hos Melchior Vulpus 1609. — På undertecknad har mel. 195 alltid gjort intryck af att vara en altstämman, emedan den har en altstämmas karakteristiska gånger i moll och är bra nog klen att få tänkas duga såsom melodiförande stämman. Den egde emellertid i Tyskland, såsom det vill synas, ett ganska starkt burskap såsom sjelfständig melodi, innan den hit infördes, hvadan redaktörerna af 1697 års koralpsalmbok äro fullt ursäktade för dess införande. Att undertecknad upptagit melodien, beror på samma skäl, som föranledde Hæffner att upptaga den, nämligen att den alltjemt sjunges i församlingarna. Jag har dock ej hänvisat någon psalm till melodien och anser melodien kunna saklöst försvinna ur framtida koralböcker.

Ps. 196 — Säll den, hvars öfverträdelse.

Meterklass 72.

Se mel. 6.

Den uteslutna H 196 finnes: Enchiridion 1524 »Ach Gott vom Himmel, sieh darein» — Zahn 3 — Z 4431 — Lutherbuch 17 — Bach 3 — Thomissön 1569 fol. 212 b samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 304 »O Gud aff Himmelen see her til» — svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I (T. N.), Ridd. samt G 31 »O Herre Gud af Himmelrik! Wi» — Chicago 6 i — Finsk 139 — Lindeman 142 »O Gud af Himmelen see hertil» — L L 105 samt bihanget 25.

Finsk 183 företer likhet med H 196, men härstammar från en snarlik tysk melodi, Z 4445, af Hans Sachs 1526 »Herr, wer wird wohn in deiner Hütt» ur Dreytzehen Psalmen zuzingen.

Ps. 197 — Väl mig i evighet! Nu känner själ och sinne.

Psalmens meterklass är 16, melodien är gemensam för meterklass 16 och 78, liksom mel. 160 och 337.

Mel 197 — af J. Crüger¹⁾ i den förmodade tredje upplagan (1648) af Praxis pietatis melica »Nun danket alle Gott» — Zahn 125 — Z 5142 — Bach 32 och 330 — G 305 »Nu tackar Gud alt folk med hjertans frögd och gamman» — Åhlström 272 — Mankell 79 a — Södling 171 — Hallberg 149 — Törnwall 272 — Humbla 71 a — Melodiarium 261 — Stockenberg 138 — Chicago 79 a — K S V 119 ab — Evers 7 — Finsk 329 — Bgr 5 »Nu takker Alle Gud» — Blf 174 — Lindeman 134 — L L 102

för ps. 197, 261, 272, 296, 365, 367 och 382.

Se äfven under nr 296 och 365.

Durmelodier för meterklass 16-78 (utom H 197 och P. N. 337) finnas:

hos Arrhenius 1691 sid. 52 »O Gud och Herre from» med en melodi, som möjligen är svensk — ej hos Z »O Gott, du frommer Gott» — melodien jemte en omarbetning af Arrhenii text öfvergick i G 297 »O Gud, o Gud så from!» — melodien har efter G upptagits af Hallberg 148 — Chicago 79 d — Lindegren 313;

hos G 332 »Ack! huru plågas jag» — möjligen svensk, ej hos Z;¹⁾

hos Hultstedt, 20 Koraler, sid. 11, ur »Psaumes [et] Cantiques» — Reformerta koralpsalmboken sid. 322 »L'Eternel est ma paix» (Cantique 64);

hos Melodiarium 338 och Lindegren 160 b efter Bach (85 »O Gott, du frommer Gott», 255 och 291 »Was frag' ich nach der Welt») från äldre källor (Z 5206 b, annan meterklass);

hos Stockenberg 137 ny (af Stockenberg);

hos Lindegren 340 ny (af Lindegren);

hos Finsk 200 (och den dermed identiska 541) af R. Lagi 1866.

¹⁾ Norlind påpekar i sitt handskrifna register till G, att i Vesterås skolbibliotek ett tryck finnes af C. Briegel 1679, hvarest äfven denna melodi af Crüger upptagits. Detta tryck kan väl då ej vara något annat än det af Zahn saknade »Liederlust», jfr Z band V sid. 431.

För uteslutna Hæffnerska durmelodier af denna meterklass se under nr 171 och 296.

För *moll*melodier af meterklass 16-78 se under nr 160.

Ps. 198 — Jag tackar dig, min högste Gud.

Meterklass 9, liksom mel. 63, 96, 99, 104, 107, 154, 157 och 480.

Mel. 198 — Hugennottmelodi från 1542 eller 1545 — dels till en sång »Leve le coeur, ouvre l'oreille» om budorden, Les dix commandemens, hos Z 750 i Lobwassers öfversättning: »Erheb dein Herz, thu auf dein Ohren» (Reformerta koralpsalmboken sid. 189: Les commandemens de dieu »Ecoute, Israël, avec crainte») — dels till Davids ps. 140 (Amsterdam 1723) »O dieu, reprime l'insolence» (Lobwasser: »Errett mich, o mein lieber Herre») — I Tyskland använd till flera psalmtexter, hvaribland Zahn 168 »Wenn wir in höchsten Nöthen sein». Med samma text hos Bach 68 och 247 — Denna text finnes dansk hos Thomissön 1569 fol. 267 »Naar wi i største nöden staa» samt svensk i G 307 »När wi i högsta nöden stå» med samma melodi (H 198) — Melodien lär vara i Sverige först bekant i Schola Captivitatis, Strängnäs 1632, till sången öfver tio Guds bud »Upplyft ditt hjerta och ditt öra» — Den finnes i Rappehandskriften (T. N.) med samma text som i G. — Hæffner upptager melodien äfven i sin koralboks andra del, nr 37, i en äldre form än den vanliga H 198 och anvisar denna (II 37) till ps. 418, till hvars meter den äldre formen passar — Melodien finnes sedan: Psalmodikon 330 — Åhlström 330 — Mankell 18 c — Södling 54 a — Hallberg 25 — Humbla 6 c och 7 — Melodiarium 158 — Stockenberg 17 — Chicago 18 c — K S V 146 — Finsk 252 — Lindeman 12 b »Naar vi største Nöden staae» — L L 95 samt bihanget sid. 16 och 29 för ps. 66, 114, 198, 202, 250, 330, 339, 399, 417, 427, 432, 436 och 441.

Psalmodikon har för ps. 198 en mel. från H II 13, hvilken melodi af Hæffner sjelf hänföres till ps. 330 — se under detta nummer.

Se äfven under nr 66, 114, 202, 339, 399, 417, 427, 432, 436 och 441 samt nr 418.

4) Nya födelsen.

Ps. 199.

Ps. 199 — O, Gud, ditt rike ingen ser.

Psalmens meterklass är 113, melodiens meterklass är 94, som är gemensam för psalmer af meterklass 94, 113 och 127.

Mel. 199 — af Burkhard Waldis, Der Psalter, Frankfurt 1553, Ps. 136 »Danket dem Herrn und lasst euch lehrn» — Z 8097 (annan meterklass än vår) — finnes i svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 94 »Tå mig går sorg och nöd uppå» — (Mönsterås har äfven en *moll*melodi för denna text, se under nr 237) — Åhlström 230 — Mankell 88 a — Hallberg 185 — Humbla 78 a — Stockenberg 166 — Chicago 88 a — K S V 130 — Finsk 141 för ps. 199, 229, 230, 251, 254 och 306 af meterklass 113, ps. 274, 310, 333 och 353 af meterklass 94, samt ps. 327 af meterklass 127.

Jfr under nr 103.

Se äfven under nr 229, 274, 310, 327 och 333.

Transponerad.

Andra durmelodier för denna meterklassgrupp finnas:

hos Arrhenius 1691 sid. 72 »Dhen Gudi tror, han säkert bor» efter »Wer Gott vertraut, hat wohl gebaut» — af J. Crüger 1640 (Z 8208) — Bach 137;

hos H 497 — se under detta nummer — upptagen af Lindegren 199 a;

hos Hallberg 187 (af Hallberg);

hos Melodiarium 327 af Barth. Helder 1646, upptagen af Lindegren 274 a;

hos Lindegren 230 en annan mel. af Barth. Helder 1646 — 274 b (af Lindegren) — samt 327 betecknad »(1554) 1536»;

hos Finsk 121 af J. G. Schicht 1819;

hos Finsk 125, signerad »B. Waldis 1553». — Evers har melodien under nr 30, med anmärkning att den finnes finsk samt med tillägg »Hos och antagl. af Burkhard Waldis 1553».

— Jag har förgäfvets sökt melodien hos Burkhard Waldis;

hos Finsk 487, betecknad »Från 1702».

För *moll*melodier af denna meterklassgrupp se under nr 237.

Ps. 200 — Tviflan ur min själ försvinne.

Meterklass 96, liksom mel. 76.

5) Rättfärdiggörelsen.

Mel. 200, ny — för ps. 166, 200, 201, 219, 246, 408, 423, 437 och 455 — finnes med text under nr 437 — H 200 utesluten.

Ps. 200.

Uteslutes af Anjou, som öfverallt hänvisar till H 76.

Den uteslutna H 200 — af W. Wessnitzer 1661 — finnes: Gesangbuch, Celle-Lüneburg, nr 93 »Jesu, meines Lebens Leben» — Z 6795 — Åhlström 219 — Mankell 45 a — Södling 423 — Hallberg 196 — Törnwall 201 — Humbla 93 b — Stockenberg 173 — Chicago 45 a — K S V 166 — Bgr 53 »Jesus er mit Liv i Live» — Blf 120.

Se äfven under nr 166, 219, 408 och 437.

Andra durmelodier för meterklass 96 finnas:

hos Pettersson 219, tysk, bearbetad från annan meterklass (finnes Z 6699 efter Thommen, Erbaulicher Musicalischer Christenschatz, Basel 1745 »O du Liebe meiner Liebe»), upptagen af Chicago 45 och Lindegren 318 signerad »1784»;

hos Sandström 455, tysk (Zahn 10, Z 6778, Bach 153 »Alle Menschen müssen sterben» — mel. af J. Hintze i Praxis Pietatis, Berlin 1678);

hos Hallberg 195, ny mel. (af Hallberg), upptagen af Lindegren 219;

hos Lindegren 408 b, ny mel. (af Lindegren);

hos Hjort 166, norsk, se under nr 166.

För den uteslutna H 85 se under nr 85.

För *moll*melodier af meterklass 96 se under nr 76.

201 — Skapa i mig, Gud, ett hjerta.

Meterklass 96.

Se mel. 200.

6) Den dagliga förnyelsen under bön, vaksamhet och strid mot andliga fiender.

Ps. 202 — O, Gud, som äfven räckt din hand.

Meterklass 9.

Se mel. 198.

Ps. 201—211.

Den uteslutna H 202 är hemtad⁶ från 1739 års upplaga af G, hvilket förklarar Hæffners afvikelse från melodien, 178, i G af 1697 och 1744, som äro lika inbördes. Upplagan af 1739 har nämligen vid nr 178 tvenne redaktioner af melodien, af hvilka den ena är lika med G 1697 och 1744, och den andra, hvilken Hæffner upptagit, betecknas såsom »ny melodi». (Texten är »Wij begå nu then hugnelig tijd».) Detta är den enda punkt, på hvilken 1739 afviker från de begge andra.

Mel. H 202 finnes redan hos Jonæ-Rhezeliuss s. 124 »Saligh är oss then glädje wist» samt hos Hæffner 1808 nr 178.

Ps. 203 — Hjelp mig, Jesu, troget vandra.

Meterklass 49.

Se mel. 264 a.

Humbla har här (klass 49 b) en norsk mel. efter L L 37 b »Dybe, stille, Stærke, milde» (af L. M. Lindeman).

Melodiarium har 203 a en tysk mel. — af Joh. Schop hos Rist, Himmlische Lieder 1642 »Hilf, Herr Jesu, lass gelingen» — Z 3687 a — Bach 155 — finnes äfven hos Sandström 413 för annan meterklass.

Melodiarium har 203 b en tysk mel. — efter Bach 368, annan mel. till »Hilf, Herre Jesu, lass gelingen», finnes äfven i Bachs Juloratorium, nr 42, till text »Jesu, richte mein Beginnen». (Jfr Z band VI sid. 566.)

Hjort har 203 en ny mel. (af Hjort).

Den uteslutna H 203 efter G 279 »Menn'ska, äst tu så högfärdig» upptages af Stockenberg 76. Början liknar Z 3753 efter Friese 1712 »Kommt, ihr schnöden Adamskinder», såsom Zahn påpekar, band II, sid. 491. Enligt en uppgift af Tobias Norlind, är melodien (i G) hemtad från Gustaf Düben »Ein getreues Herze wissen» 1667.

Ps. 204 — Jesu, du min fröjd och fromma.

Meterklass 45.

Se mel. 2 a.

Melodiarium har 204 a H 407 — se under nr 407 — samt 204 b en norsk mel. »Naar mit Öie, Træt af Möie» efter L L 82 b (af L. M. Lindeman), som äfven finnes hos Anjou 2 b och Hjort 268.

Lindegren har likaledes såsom 204 a H 407. — Såsom 204 b har Lindegren en mel. signerad »Ps. 146 h. Ref.» Melodien finnes i andra upplagan af tysk-reformerta koralboken, Elberfeld 1806, ps. 146 »Halleluja! Gott zu loben» (Z 3678). (Fransk-reformerta koralpsalmboken har ps. 146 en annan melodi.)

Den uteslutna H 204 finnes i Arrhenii Psalme-Profwer 1691 sid. 77 och följ. »Jesu, tu min tröst och fromma» samt i G 144 »Jesu, tu min frögd och fromma». Arrhenius bifogar vid melodien början orden »Jesu meine lust und wonne». Hæffner säger, att melodien »finnes i Tyska Psalmböcker till ps. Jesus meine Lust und Wonne». Beckman aftrycker sid. 527 den tyska psalmen ur Lüneburgisches Gesangbuch, 1686, nr 287. Melodien har jag dock ej kunnat anträffa i tyska psalmböcker. Den finnes ej hos Zahn. Man får tillsvidare förmoda, att Arrhenius författat melodien. Jfr under nr 205.

Ps. 205 — Jesu, du, som själen spisar.

Meterklass 7, ensam text och mel.

Mel. 205 anträffas först i Arrhenii Psalme-Profwer 1691 sid. 79 »Jesu, tu som min siäl spisar», sedan i G 246 »Jesu, tu som själen spisar», finnes vidare hos Mankell 89, Hallberg 29, Humbla 11, Stockenberg 14, Chicago 89, K S V 88 och Finsk 260.

Någon direkt tysk motsvarighet till melodien har jag ej funnit, ehuru många liknande finnas, somliga gränsande till mel. H 407.

Arrhenii anför den tyska textbegynnelsen »Jesu, meiner Seelen Weide» och Beckman aftrycker sid. 529 hela den tyska psalmen, som är af Flitner i hans Suscitabulum musicum (Greifswald 1661). Den melodi, som i Suscitabulum åtföljer psalmen, är dock en annan än H 205 — finnes hos Z 1327.

Arrhenius kan sjelf hafva författat eller bearbetat melodien. Jfr under nr 204.

Melodien (H 205) är transponerad. En obetydlig ändring har företagits strax före näst sista kadensen till undvikande af en liten banalitet.

Hjort har 205 b en norsk mel. efter L L 69 b (af L. M. Lindeman) »Aldrig er jeg uden Vaade».

Ps. 206 — Hvad godt kan jag dock göra.

Meterklass 83, ensam mel. för ps. 206, 209, 244, 314, 317, 410, 419, 428 och 439.

Mel. 206 — Christliche und tröstliche Tischgesänge ... durch Joach. Magdeburgium ... Erfurt 1572 »Von Gott will ich nicht lassen» — Zahn 160 — Z 5264 b — Bach 114, 191, 332 och 364 — G 283 »Från Gud wil jag ej skiljas» — (Text-begynnelsen finnes hos Ridd.) — Mankell 90 — Hallberg 158 — Humbla 73 b — Stockenberg 140 — Chicago 90 a — K S V 67 — Finsk 6 — Bgr 87 — Blf 73 — Lindeman 51 — L L 33.

Transponerad — harmoniseringen bearbetad — beteckning såsom f-moll.

Se äfven under nr 209, 314, 410, 419, 428 och 439.

Anjou har 206 b en ny mel. för ps. 439 (af Anjou).

Stockenberg har 141 för ps. 410 och 428 en dansk mel. af G. Matthison-Hansen.

Lindegren har 439 mel. H 314.

Hjort har 410 för ps. 428 en norsk mel. »Ak Fader, lad dit Ord, din Aand» efter L L 3 (af L. M. Lindeman) för annan meterklass.

Finsk har en mollmelodi 568 och en durmelodi 569, begge signerade »Finsk».

Ps. 207 — O, Gud, o, Gud, så from.

Meterklass 78.

Se mel. 160.

Ps. 208 — Till dig jag ropar, Herre Krist.

Meterklass 108.

Se mel. 41.

Ps. 209 — Nu skall ej synden mera.

Meterklass 83.

Se mel. 206.

Den uteslutna H 209 — af Crüger i Luthers und anderer... Männer... geistliche Lieder und Psalmen... Berlin, Runge, 1653, nr 157 »Zeuch ein zu deinen Thoren» — Zahn 181 — Z 5294 — Hallberg 159 — Chicago 24 g och 90 b. — Begynnelsen af den uteslutna mel. H 209 har bevarats i mel. 445, ny.

Ps. 210 — Vaka, själ, och bed.

Meterklass 33, ensam text och mel.

Mel. 209 — Geistreiches Gesangbuch... Darmstadt, 1698 »Seelenbräutigam» — Zahn 152 — Z 3255 — Bach 141 — Mankell 91 — Hallberg 61 — Humbla 41 — Stockenberg 54 Chicago 91 — K S V 170 — Evers 71.

Transponerad. Harmoniseringen bearbetad.

Ps. 211 — Upp, kristen, upp till kamp och strid.

Meterklass 72, liksom mel. 6, 20, 35, 46, 140, 144, 155, 182, 186, 280 och 498.

Mel. 211 — af Burkhard Waldis 1553, Davids Ps. 25 »An allen Menschen gar verzagt» och 131 »Herr, wenn mein Herz recht überdenkt» — Z 4466 — sv. handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Vesterås, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 35 »Herre, ho skal ewinnerlig» — K S V 168 — Evers 72 — Finsk 107.

Melodien något ändrad i midtelpartiet.

Ps. 211 sjunges bäst å mel. 46.

Lindegren har här mel. 46.

7) Benådade krist-
nas frid, sällhet
och åliggande.

Ps. 212—218

Ps. 212 — Har jag nåd af Gud i höjden.

Meterklass 115.

Mel. 212, ny = mel. 12 -- vers 4 införd här såsom i guds-
tjänst oftast förekommande.

Se äfven under nr 12.

Den uteslutna H 212 är hemtad från König 1738, sid. 388
»Sollt ich meinem Gott nicht singen» — Z 7906. Melodien
möjligen af König.

Ps. 213 — Jesus är min vän den bäste.

Meterklass 95.

Se mel. 8 a.

Ps. 214 — Jesus är mitt lif och helsa.

Meterklass 44.

Se mel. 70.

Sandström har 214 en tysk mel. — Freylinghausen 1705,
nr 758 »Unerschaffne Lebenssonne» — Z 3596 — upptagen af
Chicago 27 d.

Melodiarium har 214 en mel. efter Balth. König 1738 — ej
hos Z — upptagen af Lindegren 214.

Ps. 215 — Jesus allt mitt goda är.

Meterklass 43, ensam mel. för ps. 13, 14, 38, 215, 218, 248,
259, 368, 453 och 494.

Mel. 215 — Arrhenius har i sin Continuation af Psalme-
profwer (handskrift) tvenne melodier till denna psalm »Mein
Herr Jesus mich erfreut» (Beckman sid. 547). Den första har
ingått i G 274 och sedan blifvit vår 215; den andra har upp-
tagits af Hæffner under nr 453, se under detta nummer. Mel.
215 är antagligen af Arrhenius sjelf, åtminstone bearbetad. Den
finnes ej hos Z. — Mankell 13 — Södling 13 — Hallberg 72
— Humbla 43 a — Melodiarium 38 — Stockenberg 67 —
Chicago 13 a — K S V 91 — Finsk 7.

Transponerad.

Andra melodier för meterklass 43 (utom de uteslutna Hæffnerska 13, 14, 38, 259 och 453 — se under dessa nummer) finnas:

hos Pettersson 453, folkmelodi från Dalarna, Bjursås socken, upptagen af Hallberg 74, Melodiarium 453, Rock Island 453 a, Stockenberg 68, Chicago 13 d, K S V 114 och Lindegren 453;

hos Sandström 494 — efter Freylinghausen, se under nr 494;

hos Hallberg 76, nyare tysk (för ps. 14) af Ellwanger, upptagen af Chicago 13 e, se under nr 14;

hos Humbla 43 b, finsk, af Lagi — en annan melodi af Lagi till samma meterklass förekommer hos Heintze sid. 191;

hos Stockenberg 66, dansk, af J. P. E. Hartmann;

hos Chicago 13 f (för ps. 248) och Hjort 38 en schweizisk melodi, se under nr 38;

hos Lindegren 13 en ny mel. (af Lindegren).

Ps. 216 — Jesus är min hägnad.

Meterklass 112, ensam mel. för ps. 216 och 366.

Mel. 216 — af J. Crüger i Praxis pietatis, Berlin 1653 nr 377 »Jesu, meine Freude» — Zahn 96 — Z 8032 — Bach 96, 138, 263, 283, 324 och 356 — G 266 — Mankell 60 — Hallberg 209 — Humbla sid. 126 (efter Bach 138) — Stockenberg 185 — Chicago 60 a — K S V 93 — Evers 16 — Finsk 263 — Bgr 96 — Lindeman 86 — L L 64 a.

Harmoniseringen lindrigt bearbetad.

Vers 4 har anlitats såsom hymntext i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 2.

Pettersson har 216 b en mel. »från Hohenlohe», borttagen ur senare upplagor — Z 8040 efter Conrad Kocher, Stimmen aus dem Reiche Gottes, Stuttgart 1838 »Allgenugsam Wesen».

Humbla har 104 en norsk mel. efter L L 64 b »Jesu, du min Glæde» (af L. M. Lindeman) — finnes äfven Blf 255.

Melodiarium har 216 b en ny mel. af J. F. Lagergrén, upptagen af Anjou 216 b och Lindegren 366.

Chicago har 60 b för ps. 366 en tysk melodi, se under nr 366.

Ps. 217 — Kom, min kristen, Gud¹ till ära.

Meterklass 92, liksom mel. 77, 78 och 136.

Mel. 217, ny — bearbetning af mel. 8 b — för ps. 123, 217, 286, 358 och 363.

Några verser af ps. 217 hafva anlitats såsom hymntext i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 26.

Ps. 218 — Du, som fått en kristens namn.

Meterklass 43.

Se mel. 215.

*V. Kristligt sinne
och förhållande.*

A) I allmänhet.

1) Förhållande till
Gud.

Kärlek, vördnad,
tacksamhet.

Ps. 219—223.

Ps. 219 — Gud, fullkomlighetens källa.

Meterklass 96.

Se mel. 200.

Pettersson m. fl. hafva här en tysk mel. (Z 6699), se under nr 200.

Hallberg har 195 en ny mel. (af Hallberg) för ps. 219 och 423, upptagen af Lindegren 219.

Ps. 220 — Jag vill dig prisa, Gud, min styrka.

Meterklass 55.

Se mel. 162.

Lindegren har här en durmelodi efter B. König 1738 — Zahn 89 »Ich will dich lieben, meine Stärke» — Z 2767. — Den finnes äfven hos Blf 41.

Ps. 221 — Af hjertat hafver jag dig kär.

Meterklass 134, liksom mel. 5.

Mel. 221, ny = 5 b — texten införd.

Se äfven under nr 5.

Ps. 222 — Till dig, som hjertat gläder.

Meterklass 1.

Se mel. 223.

Heintze 222 och Rock Island 222 hafva en mel. af Vulpius, se under nr 223.

Hjort har 222 en mel. efter Beethoven.

Den uteslutna H 222 — i svensk folkton — finnes hos G 257 »Jag för tig, o Gud! klagar» (meterklassen modifierad) — Stockenberg 1 — Kult och Konst 1905, sid. 159 — Finsk 235. — Chicago har 87 c bearbetat melodien för ps. 347.

Ps. 223 — O, Gud, det är min glädje.

Meterklass 1, ensam mel. för ps. 222, 223 och 249.

Mel. 223 — antagligen svensk — handskrift: V. B. 30, samt G 312 »På tig, o Herre käre!» — Åhlström 222 — Mankell 92 b — Södling 222 — Hallberg 1 ab — Melodiarium 222 — Chicago 92 b — K S V 129 — Lindegren 222 — Evers 55 — Finsk 474 — utesluten af Humbla och Heintze.

Arrhenius har 1689 nr 8 och 1691 sid. 96 en mollmelodi, som äfvenledes tyckes vara svensk »Mit lif mon Christus wara», öfversättning efter »Christus der ist mein Leben».

Till denna text finnes en tysk durmelodi af Vulpius 1609 — Zahn 28, Z 132, Bach 6 och 316 — hvilken upptages af Pettersson 223 b, Mankell 92 a, Sandström 223 b, Hallberg 2, Humbla 1, Melodiarium 223, Heintze 222, Stockenberg 3, Chicago 92 a, Lindegren 223, Blf 264 och Finsk 282 samt tillägget sid. VI.

En engelsk durmelodi finnes hos Anjou 223 b.

För denna meterklass har Evers 64 en ny mel. af R. Norén.

En finsk mollmelodi finnes hos Finsk 254.

Södling har bearbetat H 223 för ps. 187.

Lindeman har 153 en mel. »O Jesu för din Pine», som nära liknar H 223 och möjligen kan vara den samma.

Ps. 224 — Befall i Herrans händer.

Meterklass 84.

Se mel. 33.

Törnwall har här H 91.

Lindegren har här H 392.

Lydnad för Guds
vilja och frimodighet under hans
beskydd.

Ps. 224—232.

Ps. 225 — Säll du, som dig åt Gud betror.

Meterklass 114, ensam mel. för ps. 225 och 414.

Mel. 225, ny — texten införd — H 225 utesluten.

Den uteslutna H 225 finnes: Bûrkhard Waldis 1553 till Davids psalm 78 — Z 7652 »Merk auf, mein Volk, zu dieser Stund» — svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 80 »Then som under hans beskärm står» — Hæffner 1808 nr 28 — Mankell 93 — Hallberg 222 — Humbla 107 — Stockenberg 194 — Chicago 93 — K S V 160 — Finsk 280.

Humbla sammanställer, sid. 235 och 288, mel. H 225 med fransk-reformerta psalmen 147. Amsterdam har dock här en annan melodi.

Ps. 226 — På dig jag hoppas, Herre kär.

Psalmens meterklass är 36, hvaremot meterklassen för melodien är 27, liksom för mel. 125 — jfr mel. 145 af meterklass 36.

Mel. 226 — Schöne auserlesene Lieder des hochberühmten H. Finkens. Nürnberg, Formschneider, 1536 »Christus ist erstanden» — Gross Kirchen Gesangbuch, Strassburg 1560 »In dich hab' ich gehoffet Herr» — Zahn 101 — Z 2459 — sv. handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.) och Ridd. — G 46 — Mankell 56 b — Södling 125 — Hallberg 54 — Humbla 20 — Melodiarium 125 — Stockenberg 46 — Chicago 56 b — K S V 144 — Evers 25 — Finsk 181 — Bgr 111 — Lindeman 162

för ps. 100 och 255.

Ps. 226 sjunges bäst å mel. 145 (meterklass 36).

I mel. 226 har en obetydlig harmoniseringsändring företagits å näst sista kadensen. — Beteckning såsom d-moll.

Åhlström har för ps. 100 en ny mel. (af Åhlström), upptagen af Pettersson 100 a, Sandström 100 a, Josephson 100 b, Södling 100, Melodiarium 100 b, Stockenberg 44 och Lindgren 100.

Åhlström har för ps. 255 en ny mel. (af Åhlström), tryckt redan i Psalmodikon 255 b.

En mel. i svensk folkton efter G 161 »Sann Gud och Man, o Jesu blid!» (ej hos H.) finnes hos Pettersson (senare upp-

lagor) 100 b, Josephson 100 c, Melodiarium 100 a, Chicago 56 d, Lindegren 125 och Finsk-svensk sid. 3.

Lindegrens 226 b är efter Zahn 121, som utan tvifvel ligger till grund för H 145 — se under nr 145.

Finsk-svensk har sid. 15 en mollmelodi, signerad »Före 1697».

Hos Riddarholmshandskriften samt hos G 318 finnes en durmelodi af meterklass 27 »När tig går hungers nöd uppå» — möjligen svensk — ej hos Z.

Ps. 227 — Gud är vår starkhet och vårt stöd.

Meterklass 72.

Se mel. 35.

Ps. 228 — Mitt fasta hopp till Herran står.

Meterklass 72.

Se mel. 144.

Ps. 229 — Min Gud, på dig förtröstar jag.

Meterklass 113.

Se mel. 199 — H 229 utesluten.

Den uteslutna H 129 ab finnes: Zahn 164 »Was mein Gott will, das g'scheh' allzeit» efter Souter liedekens... Antwerpen, Cock, 1540 — Z 7568 efter Joach. Magdeburg, Tischgesänge 1572 — Bach 41, 115, 120, 265 och 349 — Mönsteråshandskriften samt G 262 »Hwad min Gud wil, altid thet sker» — Åhlström 251 — Mankell 88 b — Hallberg 186 — Törnwall 82 — Melodiarium 82 — Stockenberg 165 — K S V 70. — De svenska koralböckerna upptaga i allmänhet formen H 229 a. Formen 229 b finnes hos Finsk 196 och Lindeman 63.

Ps. 230 — Var glad, min själ, och fatta mod.

Meterklass 113.

Se mel. 199.

Ps. 231 — Ack, min själ, haf glädligt mod.

Meterklass 3, liksom mel. 29.

Mel. 231 — »gammal Svensk» säger Åhlström 231 — ej hos Z — ej i G — Hæffner 1808 nr 287 — Pettersson 457 b — Hallberg 8 anför melodien efter en handskrifven svensk koralbok af 1795 — Stockenberg 7 — Chicago 22 e — Finsk 350 — utesluten af Mankell, Humbla och K S V för ps. 457.

Ps. 231 sjunges bäst å mel. 29 b.

För denna meterklass finnes hos Arrhenius 1691 sid. 75 en mollmelodi »Jesu, meiner Seelen Ruh» — Z 1211 af P. Sohren i Praxis pietatis, Frankf. 1668, nr 179 — hvilken ingått i G såsom nr 71 »O Gud! tin rättwisa dom».

Ps. 232 — Låt icke det förtryta dig.

Meterklass 72.

Se mel. 186.

Den uteslutna H 232 finnes hos Z 4736 för annan meterklass »Was rühmest du dich der Bosheit» efter Gesangbüchlein, Augsburg 1562. Denna meterklass har bibehållits hos Finsk 224 signerad »Från 16:de århundradet». Meterklassen har ändrats hos G 48 »Lät thet icke förtryta tig» äfvensom hos de föregående handskrifterna: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.) och Ridd. — Hallberg 132 säger, att melodien finnes hos Hans Thomissön 1569 — Chicago 6 p — Finsk 210.

Tålamod och tröst
af Guds godhet
under korset och
bedröfvelsen.

Ps. 233—246.

Ps. 233 — Haf tålamod.

Meterklass 133, ensam ps. i denna meterklass — jfr meterklass 110.

Se mel. 21 b (af meterklass 110).

Heintze har, med uteslutning af H 233, en bearbetning af mel. H 199.

Lindegren har 233 b en ny mel. (af Lindegren).

Den uteslutna H 233 — möjligen svensk — ej hos Z — finnes: G 263 — Hallberg 218 — Stockenberg 190 — Chicago

94 — Finsk 292. — Riddarholmsmanuskriptet har sid. 113 till denna text (»Haf tålamod») en annan mel. (än G 263), ej annorstädes anträffad.

Ps. 234 — Gud, du är kärleksrik och god.

Meterklass 123.

Se mel. 10.

Ps. 235 — Ju större kors, ju bättre kristen.

Meterklass 55.

Se mel. 239.

Lindegren har här H 162.

Ps. 236 — Ljufva kors, min själs behof.

Meterklass 91.

Se mel. 81.

Ps. 237 — I verlden är så mörkt och tungt.

Meterklass 94, liksom mel. 199 (jfr meterklass 113 och 127).

Mel. 237 är en sammansmältning af tvenne tyska melodier:

- 1) »Durch Adams Fall ist ganz verderbt» hos Klug 1535 — Z 7549 — med slut på dominanten och mestadels jemn takt;
- 2) »Mein Seel erhebt den Herren mein» i Strassburger Kirchenamt 1525 — Z 7550 (efter den gamla »Magnificat anima mea Dominum» — Bäumer II nr 51) med slut på tonikan och i tretakt.

Melodierna, som likna hvarandra, hafva *förblandats* redan på tysk botten — exempelvis har Zahn 119 texten 1 till melodien 2 — men sammansmältningen tyckes vara svensk. Sammansmältningen består deri, att de två sista perioderna af mel. 2 apterats på mel. 1, utan tvifvel till undvikande af dominant-slutet.

Bach har under nr 100 och 126 melodien 1 med sin tillhörande text »Durch Adams Fall».

Thomissön 1569 fol. 153 b samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 144 hafva mel. 1 med öfversättning »Aff Adams fald er plat fordærfft».

Thomissön fol. 337 b har mel. 2 med text »Jeg beder dig min Herre oc Gud».

Mönsteråshandskriften fol. 102 är nästan identisk med G 217 »Af Adams fall är platt fördärft». Här har sammanjemkningen skett, och melodien ser nu ungefär ut som mel. H 237, dock har den udda takt. Melodien finnes med samma text äfven i handskrifterna Kalmar Folio I och Rappe (T. N.). Jag har ej sett dessa, men har all anledning förmoda, att de öfverensstämma med Mönsterås och G. Riddarholmshandskriften har endast textbegynnelsen.

Vi hafva sålunda härmed trenne melodiformer af mel. 237: de begge tyska samt den svenska sammanjemkningsformen, den senare dock något olika hos G och hos Hæffner, således riktigare *fyra* former, tvenne tyska och tvenne svenska.

Åhlström har 464 formen Hæffner.

Mankell utesluter melodien.

Södling har 82 formen G.

Hallberg har 188 a en form, som står midt emellan G och Hæffner, samt 188 b formen Hæffner.

Humbla har 78 c formen tysk 2.

Melodiarium har 122 formen G.

Stockenberg har 167 Hallberg 188 a.

Chicago har 48 A 1 formen Hæffner och 42 A 2 formen tysk 1.

K S V 133, Lindegren 237 b och Evers 2 hafva formen Hæffner, dock »rytmiserad».

Lindegren har 237 a formen tysk 1, »rytmiserad», samt 333 formen tysk 2, bearbetad (väl närmast efter Humbla).

Finsk har 247 formen tysk 1.

Bgr 98 och Blf 190 hafva formen tysk 2.

Lindeman har 1 formen tysk 1 (med text »Af Adams fald er plat fordærv't»).

L L har 54 a och bihanget 9 formen tysk 2 (med text »Jeg beder dig min Herre Gud» — såsom Thomissön).

Mel. 237 lämpar sig för ps. 82, 122, 237, 464 och 497.

Undertecknad har vidtagit en obetydlig ändring i midtel-partiet (af den Hæffnerska formen). Beteckningen såsom d-moll. Se äfven under nr 82, 122, 310, 333 och 497.

Andra mollmelodier eller melodier i kyrkotonarter för meterklass 94 finnas:

hos Mönsterås fol. 87 »Tå mig går sorg och nödh uppå», hvilken under beteckning Alia modulatio ejusdem följer omedelbart på durmelodien till samma text, se under nr 199;

hos Mönsterås fol. 89 »En lijknelse liuflig och klar», med många melismer, hvilken under beteckning Alia modulatio ejusdem följer omedelbart på durmelodien till samma text, se under nr 103;

hos G 275 »O Herre Gud af Himmelrik, Hur» — antagligen svensk — i handskrift: Mönsterås, Kalmar Folio I (T. N.);

hos G 408 »Ho satans boning tänker på» — antagligen svensk;

hos H 82, 122, 310 och 333, se under dessa nummer;

hos Melodiarium och Lindegren 497, se under nr 497;

hos Lindegren 310, se under detta nummer;

hos Finsk 155 af B. Waldis 1553 — Z 8203 »Wohl dem der nit Vom Weg abtritt»;

hos Finsk 561 signerad »Finsk».

För H 229 af meterklass 113 (hvilken äfven bör hiträknas) se under nr 229.

För H 327 af meterklass 127 (hvilken äfven bör hiträknas) se under nr 327.

För *dur*melodier af meterklassgruppen se under nr 199.

Ps. 238 — Den vedervärdighet, som mig eländan trycker. Meterklass 16.

Se mel. 160.

Lindegren har 238 en melodi, som tyckes vara bearbetad efter Hallberg 152 (Dillner) — se under nr 160.

Ps. 239 — Min själ och sinne, låt Gud råda.

Meterklass 55, liksom mel. 28 och 162.

Mel. 239 (H 239 b) — troligen svensk tradition och först tryckt hos Hæffner 1820, ehuru han återoppar en psalmbok af 1661 — Mankell 4 c — Hallberg 106 — Humbla 40 c — Melodiarium 174 — Anjou 239 a — Stockenberg 195 — Chicago 4 c — Nordqvist-Lagergren 239 a — K S V 110 b — Finsk 119

endast för ps. 235.

Ps. 239 sjunges bäst å mel. 162.

Mel. 239 är transponerad till c-moll.

För öfriga molmelodier af meterklass 55 se under nr 162.

Den uteslutna H 239 a — af Gustaf Düben i Sam. Columbi Odæ Sveticæ, Sthm 1674, nr 6 »All lifs och lefnads springekälla» — G 85 »Om nåd och rätt jag tänker sjunga» och 288 »Min själ och sinne, lät Gud råda» — Södling 299 — Melodiarium 239 a — Anjou 239 b — Nordqvist-Lagergren 239 b — K S V 141 — Lindegren 243 a.

Ps. 240 — Gud, lät min bön dig tackas.

Meterklass 84.

Se mel. 33.

Chicago har här (24 g) en bearbetning efter H 209.

Hjort har 240 en »svensk melodi från 1600-talet» — lika med H 36, se under detta nummer.

Ps. 241 — Mitt öga, spar nu dina tårar.

Meterklass 55.

Se mel. 162.

Den uteslutna H 241 (ej i G) har, såsom det vill synas, af Hæffner hemtats från B. König 1738, ehuru Hæffners melodi afviker något från Königs, hvilken finnes hos Z 2844 (med en variant) »Ach wie betrübt sind fromme Seelen». (Königs melodi i moll lär i sin ordning vara en ombildning af en äldre durmelodi Z 2842 till samma text). Varianten till Königs melodi upptages af Josephson 162 (efter Jacob und Richter). Lindegrens 243 b är en friare behandling af denna melodi.

Ps. 242 — När verld och vänner lemna mig.

Meterklass 116, ensam mel. för ps. 242 och 404.

Mel. 242, ny — bearbetning af mel. 6 — H 242 utesluten.

Den uteslutna H 242 finnes: Zahn 14 och Z 7663 »An Wasserflüssen Babylon» efter Psalmen... Strassburg 1526 — Bach 5 och 309 — sv. handskrifter: Mönsterås, V. B. 26:334 (T. N.) och Ridd. samt G 102 »Wid the älfwer i Babylon» — Mankell 95 — Hallberg 224 — Stockenberg 197 — Chicago 95 — K S V 123 — Evers 13 — Finsk 44 — L L 21 c samt bihanget 6 b.

Ps. 243 — O, säg, min själ, hvi du förfäras.

Meterklass 55.

Se mel. 162.

Lindegren har 243 a Dübens melodi i dur (för hvars vidare förekomst se under nr 28) samt 243 b en ny mel. (af Lindegren) i moll — synes vara en bearbetning efter Josephson 162, jfr under nr 241.

Ps. 244 — Hvad sörjer du så svåra?

Meterklass 83.

Se mel. 206.

Ps. 245 — Hvarför sörja? hvarför klaga?

Meterklass 95.

Se mel. 386.

Den uteslutna H 245 — Z 6693 efter Knorr v. Rosenroth, Helikon, Nürnberg 1684, nr 3 »Hat der Himmel gleich viel Wege» och Zahn 135 »O du Liebe meiner Liebe» i tretakt — Hæffner har jemn takt efter König 1738 — Pettersson har 1858, sid. 529 jemn takt, sedan nr 245 udda takt — Hallberg 190 a udda, b jemn — Törnwall 352 jemn — Stockenberg 170 udda — Chicago 8 c udda — Hjort 384 jemn — Evers 85 udda.

Ps. 246 — Herre, du, som sänder trösten.

Meterklass 96.

Se mel. 200.

Glädje i Gud och
förnöjsamhet med
hans behag under
alla skiften.

Ps. 247—257.

Ps. 247 — Glädje utan Gud ej finnes.

Meterklass 95.

Se mel. 8 b.

Ps. 248 — Gud, min Gud, till dig jag ser.

Meterklass 43.

Se mel. 215.

Chicago har 13 f för ps. 248 en schweizisk melodi, se under nr 38.

Ps. 249 — Du, Herre Gud, allena.

Meterklass 1.

Se mel. 223.

Ps. 250 — Uti din nåd, o, Fader blid.

Meterklass 9.

Se mel. 198.

Ps. 251 — Hvad min Gud vill, det alltid sker.

Meterklass 113.

Se mel. 199.

Ps. 252 — På Gud och ej på eget råd.

Meterklass 81, ensam text och mel.

Mel. 252, ny — bearbetning af mel. 6 — H 252 utesluten.

Drag af mel. H 252 hafva bevarats i mel. 173 b ny.

Den uteslutna H 252 finnes: Nürnbergisches Gesangbuch 1690 »Was Gott thut, das ist wohlgethan» (Zahn 163, Z 5629) — Bach 65, 293 och 347 — upptagen af Hæffner 1808 nr 427 — Mankell 96 — Hallberg 124 — Stockenberg 151 — Chicago 96 — K S V 145 — Finsk 161.

Ps. 253 — Som dig, Gud, tackes, gör med mig.

Meterklass 72.

Se mel 6.

Ps. 254 — Hvad Gudi tækkes, är mig täckt.

Meterklass 113.

Se mel. 199.

Ps. 255 — Ehvad du tager eller ger.

Meterklass 27.

Se mel. 226.

Den uteslutna H 255 finnes hos Z 2464 efter Gesius 1601 (Geistliche deutsche Lieder) »In dich hab ich gehoffet Herr» — jfr under nr 125. — Mönsteråshandskriften samt G 216 hafva en melodi »O Herre Gud af Himmelrik, Hwad», som synes mig flyta ur samma källa som H 255. Den är dock hos G vackrare än både hos Gesius och Hæffner. Hæffner tyckes hafva glömt bort sin bearbetning i koralboken af år 1808.

Ps. 256 — O, Herre, för allt godt du mig.

Meterklass 72.

Se mel. 186.

Lindegren har 256 den s. k. »Dalvisan» — se under nr 424.

Den uteslutna H 256 finnes hos Z 4495 »Ach Herr, mit deiner Hülff erschein» efter Wolff, Kirche Gesäng Frankfurt am Main 1569 — Thomissön 1569 fol. 262 b »Herre Gud betee din mact» — G 24 »O Herre, hwad en mächtig hop» och G 64 »Hjelp Gud utaf tin nådes thron»¹⁾ — Finsk 273.

Hæffner har i koralboken af 1808 melodien under nr 64. I koralboken af 1820 har han ändrat melodien slut till öfverensstämmelse med slutet af mel. H 327.

Finsk 273 är själfständig i förhållande till Hæffner.

Ps. 257 — Hvad kan dock min själ förnöja.

Meterklass 92.

Se mel. 77.

Lindegren har 257 en ny mel. (af Lindegren).

¹⁾ Ridd. har till denna text en annan mel. — se under nr 280.

Umgänge med Gud
i bönen.

Ps. 258—261.

Ps. 258 — Att bedja Gud han sjelf⁹ oss böd.

Meterklass 54.

Se mel. 31.

Ps. 259 — Skapare, att nalkas dig.

Meterklass 43.

Se mel. 215.

Den uteslutna H 259 finnes hos Z 3455 efter Darmstädter Gesangbuch 1699 nr 56 »Meinen Jesum lass ich nicht».

Ps. 260 — O, Gud, all sannings källa.

Meterklass 84.

Se mel. 33.

Den uteslutna H 260 finnes: Z 5356 »Wohl auf, ihr deutsche Christen» efter ett Einzeldruck 1546 — Thomissön 1569 fol. 39 b »Jeg vil mig Herren loffue» samt fol. 131 b »Loffuer Gud i fromme Christne» — Jespersön 1573 och 1637 sid. 309 »Loffuer Gud i fromme Christne» — Mogens Pedersen 1620 — Arrebo 1627 (nr XX) — svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 237 »Gud Fader wilje wi prisa» — Södling 42 — Hallberg 163 — Stockenberg 147 — K S V 128 — Evers 10 — Finsk 450.

Ps. 261 — Mitt hjerta, fröjda dig; må själ och sinne röras.

Meterklass 16.

Se mel. 197.

Herrans bön.

Ps. 262.

Ps. 262 — Herre, du, som från det höga.

Meterklass 52, ensam text och mel.

Mel. 262, ny — texten införd — H 262 utesluten.

De tre första tonerna af den äldre melodien hafva bibehållits.

Humbla har 51, med uteslutning af H 262, en mel. efter en symfonisats af Beethoven.

K S V har 59, med uteslutning af H 262, en mel. af J. Morén.

Lindgren har 262 b en ny mel. (af Lindegren).

Hjort har 262, med uteslutning af H 262, en norsk mel. efter L L 121 b.

Finsk har för denna meterklass en mel. 48 af R. Lagi 1868.

Vers 8 af ps. 262 har anlitats såsom text till en motett i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 18.

Den uteslutna H 262, om hvilken en historik kan sammanställas ur Koch IV sid. 156, V sid. 605 och VIII sid. 456, har på otillräckliga grunder förmodats vara af J. R. Ahle från omkring 1660, finnes hos Zahn 11 samt Z 3841 och 3842 a »Alles ist an Gottes Segen» efter Balthasar König 1738 — Bach 128 — Mankell 97 — Hallberg 97 — Stockenberg 87 — Chicago 97 — Finsk 291.

Ps. 263 — O, Gud, vi lofve dig.
(Te Deum laudamus).

Guds lof.

Ps. 263—272.

Meterklass 144, ensam text och mel.

Mel. 263 — sannolikt från fjerde århundradet — Bäumker I 263 har ej äldre källa än Vehe 1537 — Luthers omdiktning finnes hos Zahn 71 »Herr Gott, dich loben wir» och Z 8652 efter Babst 1545 (med förmodan om melodiens befintlighet med Luthers text hos den förlorade Klug 1529) — Lutherbuch 36 — Bach 205 — Thomissön 1569 fol. 304 b »O Gud wi loffue dig» — i Sverige i Psalmboken af 1616 (och 1623) samt i Rudbecks Enchiridion 1622 och följande upplagor — G 7 »O Gud, wi låfwe tig, O Gud» — Hæffner 1808 sid. 126 — Mankell 98 — Hallberg 250 — Humbla 134 — Stockenberg 221 — Chicago 98 — K S V 192 — Finsk-svensk sid. 11 — Lindeman 159

se Bihaget (Koralboken sid. 316) i enstämmig sättning.

Lindegren har 263 b en ny mel. (af Lindegren).

Ps. 264 — Lofva vill jag Herran, Herran.

Meterklass 49, liksom mel. 112 och 275.

Mel. a — troligen svensk — G 45 »När jag nu min bön utgjuter» — Mankell 63 b — Hallberg 91 — utesluten af

Humbla — Stockenberg 82 — Chicago 63 b — K S V 104
— Lindegren 203 — Finsk 300
för ps. 203 och 369.

Psalmmodikon påstår sid. 61 denna melodi (H 264) vara
vanlig till ps. 112.

Mel b, ny — för ps. 264 — texten införd.

Neandermelodien (se under nr 112) upptages för ps. 264
(med någon anpassning) af Hallberg 92, Heintze sid. 209, Anjou
264 b, Chicago 63 c samt Lindegren 264 (genom en hänvisning).

Hultstedt har, 20 Koraler sid. 11, en mel. för ps. 264 af
J. R. Ahle — Z 3716 »Jesu, Jesu, meine Freude» (efter Com-
munionsandachten 1668).

Ps. 265 — Dig vare lof och pris, o, Krist.
(Tibi laus salus sit Christe.)

Meterklass 11, jfr meterklass 24 och ps. 139.

Se mel. 139 (meterklass 24).

Den hithörande äldre melodien, H 139, tillhörde fordom
Nattvardsmessan såsom en integrerande del. Dock, såsom det
vill synas, endast protestantiskt — hos Bäumker har jag ej
träffat vare sig ord eller melodi. Den finnes äldst på danska
i Rostockerhandboken 1529 »Teg wære loff oc prijs, o Herre
Christ», sedan hos Thomissön 1569 fol. 127, Jespersön 1573
och 1637 sid. 68 »Tibi laus» och sid. 81 dansk öfversättning,
Mogens Pedersen 1620, Arrebo 1627 och Pedersen Thura
1640 — allt i förening med Nattvardsmessan. Vidare på svenska
inskrifven i Een liten Songbook 1553 (Beckman sid. 644) samt
i en mängd handskrifter: Liber officiorum, Broocm. 190, Bjur-
åker, Grevillius, Linköping 226, 227, 227 a och 230, Liber Cantus
(Wexiö), Mönsterås, Skara 3 och 5, Visbok i sedäs (T. N.).
Såsom själfständig hymnmelodi finnes den redan hos Michael
Weisse 1531 »Barmherziger, ewiger Gott» — Z 1622 (Böhmiska
Brödernas Sångbok). Själfständig är den äfven i G 191 »Tig
ware låf och pris, o Christ», hvarest den står bland sångerna
om den hel. Trefaldighet. Flera äldre svenska psalmböcker

placera psalmen bland Nattvardspsalterna (Beckman sid. 644). Framdeles är psalmen en lofpsalm: Åhlström 265, Mankell 73, Josephson 139 ab, Hallberg 34, Törnwall 265, Humbla 13, Stockenberg 28, Chicago 73 a, K S V 23 ab, Finsk 101, Lindeman 26.

Ps. 266 — Lofsjungom Herran! Låtom oss med fröjdeljud.
Meterklass 56, ensam text och mel.

Mel. 266, ny — texten införd — H 266 utesluten.

Melodiarium har 266 en ny mel. af Rob. Kihlberg.

Den uteslutna H 266 tyckes vara svensk — finnes tryckt i Liber Cantus, Upsala 1620 och Wexiö 1623 — handskrifter: Mönsterås, Kalmar Fol. I (T. N.), Ridd. samt G 83 »Kommer här och låter oss Herran Gud prisa» — Mankell 23 — Hallberg 108 — Humbla 24 — Stockenberg 96 — Chicago 23 — K S V 100 — Finsk 338.

Ps. 267 — Lofsjunger Herran, Som i det höga.

Meterklass 86.

Se mel. 131.

Ps. 268 — Hela världen fröjdes Herran.

Meterklass 45.

Se mel. 2 a.

Hjort har 268 en mel. efter L L 82 b »Naar mit Öje, Træt af Möie» (af L. M. Lindeman), lika med Melodiarium 204 b och Anjou 2 b.

Ps. 269 — Ditt namn, o, Gud, jag lofva vill.

Meterklass 72.

Se mel. 35.

Vers 5 har anlitats såsom hymntext i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 28.

Ps. 270 — Lofvad vare Herran.

Meterklass 125, jfr meterklass 122.

Mel. 270, ny — jfr mel. 44 — texten införd — H 270 utesluten.

Delar af psalmen hafva anlitats såsom hymntexter i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 5 och 13.

Den uteslutna H 270 — troligen svensk — finnes: G 303 — Mankell 100 — Hallberg 237 — Humbla 118 — Stockholm 207 — Chicago 100 — K S V 101 — Finsk 362.

Ps. 271 — Lofver Gud i himmels höjd!

Meterklass 3.

Mel. 271, ny = 29 a — texten införd.

Hultstedt har här, 20 Koraler sid. 12, en ny mel. (af Hultstedt).

Sandström, Melodiarium och Lindegren hafva här Freylinghausens melodi — se under nr 29.

Ps. 272 — Nu tackar Gud, allt folk.

Meterklass 16.

Se mel. 197.

2) Förhållandet till
oss sjelfva och
nästan.

Ödmjukhet, sakt-
mod, stilla lef-
verne.

Ps. 273—275.

Ps. 273 — Anamma from de dyra nådeorden.

Meterklass 17.

Se mel. 167.

Ps. 274 — Allt menskoslägtet af ett blod.

Meterklass 94.

Se mel. 199.

Lindgren har 274 a en mel. efter Barth. Helder (se under nr 64) samt 274 b en ny mel. (af Lindgren).

Ps. 275 — Stilla jag på dig vill akta.

Meterklass 49, liksom mel. 112 och 264.

Mel. 275, ny — texten införd.

Neander melodien (se under nr 112) har för ps. 275 upptagits af H II 34, Dillner 1830 och Pettersson 1858. Pettersson gör härvid den anmärkningen, att melodien måhända dock icke

är nog »stilla», utan för högstämd och bättre passande till ps. 112. (Humbla har 49 a hänfört melodien till ps. 112, i hvilken kombination den vunnit den mesta spridningen.) — I senare upplagor af Petterssons koralpsalmbok har dess mel. 275 flyttats till 112 såsom b-nummer, under det att ps. 275 försetts med en annan melodi, tysk från år 1744, efter Stötzel (Störls koralbok, Stuttgart) — Z 7329 efter König 1738 »Sieh, hier bin ich; heiss und innig». — Dillner föreslår, att ps. 275 alternativt kunde sjungas på hans 369, upptagen efter H II 2, af Heinrich Albert 1638 »Mein Dankopfer, Herr, ich bringe» — Z 3685.

Sandström har 275 en mel. efter Störl 1711 (Denk-Mahl Der Erkenntniss... Stuttgart), Zahn 148, Z 3761 »Ruhet wohl, ihr Totenbeine».

Södling har 275 ofvannämnda melodi efter Störzel 1744 (under uppgift att den är svensk).

Hallberg har 93 för ps. 275 en melodi af Heinrich Pape 1648 — antagligen bland de 19 melodier han skrifvit till Rists passionssånger 1648 (Hamburg) — melodien ej hos Z — upptagen af Chicago 63 d.

Humbla har 49 c för ps. 275 en melodi af Crüger (Geistliche Kirchenmelodien... Leipzig 1649) »Herr ich habe missgehandelt» — Zahn sid. 113, Z 3695, Bach 33 och 287. Denna melodi upptogs af Hæffner förslagsvis 1808 nr 414. Sandström har melodien under nr 369 och Chicago under nr 275 b. Den finnes äfven hos Bgr 88, Blf 81, Lindeman 56 och L L 37 a.

Finsk har för denna meterklass en durmelodi 553, signerad »Finsk».

Den uteslutna H 275 är af Michael Müller i Neu-Aufgesetztes... Psalm- und Choralbuch... Frankfurt am Main 1718, nr 150 »Unser Herrscher, unser König» — Z 3783. Den upptages af Josephson under nr 112 b (efter Jacob und Richter). Finnes äfven Finsk 42.

Ps. 276 — Hvem är bland Jesu rätta vänner.

Meterklass 55.

Se mel. 28.

Ståndaktighet, rättvisa, redlighet i handel ochandel.

Ps. 276—279.

Lindegren har här Möcks melodi »Ich armer Mensch» — se under nr 28.

Ps. 277 — Ho är den, som, trött af striden.

Meterklass 35, ensam text och mel.

Mel. 277, ny — bearbetning af mel. 8 — H 277 utesluten.

I den nya behandlingen äro de sex verserna parvis sammanknippade, så att verserna ej kunna sjungas hvar för sig — men psalmen kan ju i alla händelser icke delas.

Melodiarium har 277 en mel. efter Freylinghausen 1704 — Zahn 81, Z 3542 »Hüter, wird die Nacht der Sünden».

Lindegren har 277 a en mel. signerad »1562» — det är hugenottpsalmen XXXVIII »O Seigneur, que ta colère» (Amsterdam) — finnes tysk hos Z 3531.

Lindegren har 277 b en mel. betecknad »Tysk. mel.» — det är Freylinghausen »Meine Armut macht mich schreien» — Z 3548.

Finsk har 333 en ny mel. af K. J. Moring.

Den uteslutna H 277 — troligen svensk — finnes: Arrhenius 1691 sid. 136 »Herre, mädan tu tig dölljer» — G 29 (texten bearbetad efter Arrhenius) — Mankell 101 — Hallberg 63 — Stockenberg 56 — Chicago 101 — K S V 62 — Finsk 379.

Ps. 278 — O, menska, hör det bud, hvartill.

Meterklass 107, liksom mel. 124.

Mel. 278, ny — texten införd.

Ps. 278 bör ej få sjungas å mel. 124, hvilken bör sparas för ps. 124 enbart.

Ps. 279 — Gif, Gud, att ren och samvetsgrann.

Meterklass 54.

Se mel. 191.

Försakelse, flit och
förnöjsamt sinne-
lag.

Ps. 280 — Af rikedom och verldslig fröjd.

Meterklass 72, liksom mel. 6, 20, 35, 72, 140, 144, 155,

Ps. 280—284.

182 186, 211 och 498.

Mel. a — hos Joseph Klug, Wittenberg 1535 »Wo Gott der Herr nicht bei uns hält» — Zahn 178 — Z 4441 a — Bach 31, 226, 285, 301 och 336 — Thomissön 1569 fol. 297 »Vil Gud vor Herre ey met oss staa» — Riddarholmshandskriften samt G 27 »Ack Herre, straffa icke mig» — Åhlström 471 — Mankell 6 e — Södling 345 — Hallberg 140 — Törnwall 470 — Humbla 62 1 — Melodiarium 375 — Stockenberg 121 — Chicago 6 e — K S V 138 — Lindegren 489 — Hjort 345 — Finsk 211 och 506 — Lindeman 179 »Vil Gud vor Herre ei med os staa».

Mel. b, ny = mel. 72, infogas här utan text — för ps. 280 — dels emedan den passar till denna text, dels emedan den såsom mollmelodi i en stor meterklass med starkt förherrskande durmelodier (i denna koralbok 8 durmelodier mot 4 mollmelodier) möjligen kunde — vid en anslutning till klassens mest anlitade mollmelodi (280 a) — vinna ytterligare någon användning.

Andra mollmelodier (utanför Hæffner) för meterklass 72 finnas:

hos Ridd. år 1694, sid. 84 »Den ogudaktige säger så» (text såsom G 34, hvilken hänvisas till mel. G 2 = H 32), tysk melodi »Herr Jesu Christ, du höchstes Gut» (Zahn 74 från år 1587, Z 4486 från år 1593, Bach 73, 92, 266 och 294), som återkommer (efter senare tyska koralböcker) hos Pettersson 186 b, Josephson 186 b, Sandström 186 b, Södling 375, Hallberg 137, Melodiarium 186, Stockenberg 124, Chicago 6 s, Lindegren 188 och Finsk 220;

hos Ridd. sid. 92 »Hjelp Gud utaf din nådes tron» — som finnes i Cationale sacrum III, Gotha 1648 »Ach, wie elend ist unser Zeit» (Z 4563);

hos Ridd. sid. 108 »Min själ skal utaf hjertans grund» (samma text som G 108, hvars mel. är = H 140) — finnes hos Z 4606 a »Herr, straf mich nicht in deinem Zorn, Das bitt» af Crüger 1640 — upptagen af H II 7 (efter König);

hos G 396, se under nr 479;

hos Södling 119, en melodi som^o återfinnes hos Finsk 323 signerad B. Waldis 1553. Jag har ej kunnat finna melodien hos Waldis, men den är honom ej olik — möjligen kan den vara sammansatt efter flera motiv hos Waldis;

hos Melodiarium 72 efter G 147 — se under nr 72;

hos Melodiarium 151 — Z 4646 »Ich komm jetzt als ein armer Gast» af C. W. Briegel, Arien 1660 nr 7 — genom Graupner 1728 och Kocher 1855;

hos Melodiarium 345 af J. F. Lagergren;

hos Melodiarium 489 efter L L 70 »Kirken den er et gammelt Hus» (af L. M. Lindeman), upptagen af Heintze sid. 209 för ps. 280, af Hjort 459 samt af Evers 18;

hos Stockenberg 115, folkvisa »Om sommaren sköna», för ps. 121, upptagen af Lindegren 256 — se under nr 424;

hos K S V 136 b efter en skånsk folkuppteckning af J. P. Enninger, för ps. 47;

hos Lindegren 151, en bearbetning efter H 151;

hos Lindegren 186 a af Melchior Franck, se under nr 186;

hos Lindegren 345 a signerad »— 1695», det är G 61 — af Burkhard Waldis 1553 för annan meterklass — Z 5611 »Da Jacob aus Ägypten zog» — svenska handskrifter: Rappe, Kalmar Fol. I, Mönsterås (T. N.), Ridd. — (ej hos Hæffner);

hos Lindegren 345 b ny (af Lindegren);

hos Lindegren 375 signerad Joh. Walter 1524 — (ej hos Z);

hos Hjort 151, ny (af Hjort);

hos Finsk 213 signerad »Finsk»;

hos Finsk 456 signerad »1573» (något lik H 232);

hos Finsk 566 signerad »Finsk»;

hos Finsk-svensk sid. 16 signerad »J. Walther 1544» — Z 4435 »Wär Gott nicht mit uns diese Zeit» efter Walter 1537 (annan mel. än H 6 till samma text);

hos Finsk-tillägget sid. III en melodi signerad »1569» med början såsom H 138.

Chicago har en mel. 6 i för ps. 196 = H 196, för hvars förekomst se under nr 196.

För uteslutna Hæffnerska mollmelodier eller melodier i kyrkotonarter af meterklass 72 se under nr 6, (37), 47, 118, 119, 130, 151, 196, 232, 256 och 360.

För *dur*melodier af meterklass 72 se under nr 6.

Ps. 281 — Ej guld och rikedom jag har.

Meterklass 97.

Se mel. 101.

Ps. 282 — Ej större bröd oss kommer till.

Meterklass 61, liksom mel. 89.

Mel. 282, ny — bearbetad efter mel. 225 — för ps. 282 och 461.

Psalmodikon har 282 b Åhlströms mel. 282 (af Åhlström), sedermera upptagen af Pettersson 282, Sandström 282, Hallberg 84 b, Heintze 282, Anjou 282 (ursprungsbeteckningen felaktig), Stockenberg 102 b, Chicago 53 b (för ps. 461).

Minimitabellen och Mankell hänvisa till H 89.

Se äfven under nr 461.

Den uteslutna H 282 finnes: Piæ Cantiones 1582 nr 71 »Homo quidam rex nobilis» — handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt G 205 »En riker man, wäldiger han» — Hallberg 84 a — Stockenberg 102 a — Chicago 53 c — K S V 32 — Evers 9.

Ps. 283 — Kristen, klandra ej din lycka.

Meterklass 95.

Se mel. 8 a.

Om den uteslutna H 283 yttrar Hæffner: »Tagen ur en Choralbok med årtalet 1596 skrifven i Tabulatur, med en obetydlig ändring.» — Melodien liknar närmast Z 6799 »Jesu, meines Lebens Leben» efter en handskrifven koralbok från Erfurt omkring 1760.

Ps. 284 — I din vård, som räcker⁹ till.
 Meterklass 76.
 Se mel. 40.

Menniskokärlek,
 barmhertighet,
 försonlighet.
 Ps. 285—289.

Ps. 285 — I, menskors barn, som alle ägen.
 Meterklass 102.
 Se mel. 19.

Hallberg har 207 för ps. 285 en tysk melodi — Z 6033 af Böttner, Choralbuch zum Hannöverschen und Lüneburgschen Kirchen-Gesangbuch, 1800 »Wie gross ist des Allmächtgen Güte».

Lindgren har 285 b en mel. efter franska psalmtönen 66, (98 och 118,) tryckt hos Crespin 1551 till ps. CXVIII »Rendez à Dieu l'honneur suprême», Amsterdam 1723 och Reform. koralpsalmb. sid. 84 till ps. LXVI »Peuples, venez et que l'on donne» — Z 6002 »Danksaget nun und lobt den Herren» samt förkortad Z 4502 »Ach Herr, nicht straf in deinem Zorn» — Finsk 345. — Denna melodi (Hugenottmelodien 66) ligger till grund för mel. H 186, se under detta nummer.

Ps. 286 — Gud, som gläder mina dagar.
 Meterklass 92.
 Se mel. 217.

Ps. 287 — Säll den, som, mot den arma huld.
 Meterklass 97.
 Se mel. 101.

Ps. 288 — När trygg och mätt du somnar in.
 Meterklass 110.
 Se mel. 21 a.

Den uteslutna H 288 af Burkhard Waldis 1553 »Gott Lob! dass wir die Gotteskraft» (Z 8140) finnes i svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Fol. I (T. N.) och Ridd. samt i G 77 till Text »Herre, som ofta nådelig» hvilken text finnes redan i psalmboken af 1572. — K S V I — Lindgren 288.

Ps. 289 — Mitt vittne vare Gud! Jag vill.

Meterklass 48.

Se mel. 113.

Ps. 290 — Du, som låter mig erfara.

Meterklass 95.

Se mel. 8 a.

Måttlighet och nyk-
terhet.

Ps. 290, 291.

Ps. 291 — Hur mild och nådig är vår Gud.

Meterklass 99, ensam text och mel.

Mel. 291, ny — bearbetning efter mel. 7 — H 291 utesluten.

Den uteslutna H 291 efter »O Ewigkeit, du Donnerwort»,
i Praxis pietatis 1653 af Crüger ombildad efter en mel. af Joh.
Schop 1642 — Zahn 137, Z 5820 (Crüger) och 5817 (Schop) —
Bach 26 och 274 — Hæffner 1808 nr 426 — Mankell 102 —
Hallberg 199 — Humbla 81 — Stockenberg 176 — Chicago
102 — K S V 65 — Finsk-svensk sid. 18.

Heintze har bearbetat H 291 för ps. 478.

Ps. 292 — Gud säger, att den salig är.

Meterklass 72.

Se mel. 186.

Kyskhhet.

Ps. 292, 293.

Ps. 293 — Salig den, hvars hjerta lågar.

Meterklass 95.

Se mel. 8 a.

Hjort har här »Gott erhalte Franz den Kaiser».

Ps. 294 — Ho är den, för Herran träder.

Meterklass 100.

Se mel. 45.

Hjertats renhet.

Ps. 294.

Ps. 295 — O, Gud, om allt mig säger.

Meterklass 62, ensam mel. för ps 295 och 462.

Mel. 295 — af E. G. von Rosén 1824 — Åhlström 295 b
— Hallberg 110 — Humbla 55 b — Rock Island 295 b —
Stockenberg 100 — K S V 131.

Tidens och världens
rätta bruk.

Ps. 295.

Humbla har 55 a en bearbetning⁶ efter »Es ist ein' Ros' entsprungen» (Zahn sid. 111 — Z 4296, sättning af Prætorius 1609 efter en katolsk melodi, Bäumker I, nr 78), upptagen af Lindegren 295 (med uteslutning af H 295).

Heintze har 295 b en bearbetning efter H 51.

Lunds Domkyrkas Körsånger har 32 en ny mel. för ps. 295 af J. A. Rosén.

Se äfven under nr 462.

Den uteslutna H 295 finnes: Z 4334 »Ich stund an einem Morgen heimlich an einem Ort» efter Wolder, New Catechismus Gesangbüchlein, Hamburg 1598, för annan meterklass — svensk handskrift: Mönsterås (T. N.) och G 381 »Hemlig jag stod en morgon Uppå en lönlig stad» — Stockenberg 100 a — Chicago 103 — Finsk-svensk sid. 20.

Nöjets rätta bruk.
Ps. 296.

Ps. 296 — O, kärleksrike Gud, din godhet är en borgen.
Meterklass 16.

Se mel. 197.

Den uteslutna H 296 finnes: Z 5148 »O Gott, du frommer Gott» efter Gesangbuch, Meiningen 1693 — Zahn 138 i en version från 1701 — Bach 315 och 337 — Hæffner 1808 nr 415 — Hallberg 150 — Melodiarium 193 — Chicago 79 c — Lindegren 171 — Finsk 148.

Enligt Z band III, sid. 309 torde melodien vara sammansatt af en mängd melodistumpar (Z har ej mindre än 23 varianter till 5148), hemtade ur Hohenbergs Psaltare, Regensburg 1675, hvars 150 melodier alla gå på samma meter »O Gott, du frommer Gott» (alexandrin).

Under sökandet efter tysk motsvarighet till H 171 (efter G 293) har jag funnit, att äfven denna melodi låter konstruera sig af samma varianter. H 171 liknar mycket H 296, och det är icke omöjligt, att den kan hafva ett liknande ursprung. Den har ej anträffats i svenska tryck eller handskrifter före G.

H 171 återfinnes hos Törnwall 238 och hos Finsk 195 signerad »1697».

Ps. 297 — Du, som åt menniskan.

Meterklass 78.

Se mel. 160.

Tungans rätta bruk.

Ps. 297.

Ps. 298 — Oss kristna bör tro och besinna.

Meterklass 74, ensam text och mel.

Den angelägnaste omsorgen.

Ps. 298.

Mel. 298 — antagligen svensk — handskrifter: Kalmar Folio I, Mönsterås, Rappe (T. N.) och Ridd. samt G 210 »O menniska, wil tu betänka» — H II 32 — Mankell 104 — Hallberg 143 — Humbla 67 — Stockenberg 129 — Chicago 104 — K S V 142 — Evers 11 — Finsk 127.

Melodien transponerad. Harmoniseringen förnyad. Tretakt har behållits från Hæffner 1820 — jfr under nr 102 och 492.

Södling har 298 b en melodi, som närmast ser ut att vara en bearbetning efter mel. H 33.

Melodiarium har 298 b en mel. efter L L 31 b »Som törstige Hjort monne skrige» (af L. M. Lindeman), upptagen af Anjou 298 b.

Finsk har 129 en mel. för denna meterklass af Lagi 1867.

För samma meterklass (74) — dock med upprepning af slutraden — finnas ett par nya melodier hos Evers: 21 a af Morén och 21 b af Norén.

Ps. 299 — Om nåd och rätt jag tänker sjunga.

Meterklass 55.

Se mel. 28.

B) Med afseende på särskilda personer, tider och omständigheter.

Södling har här (299) Gustaf Dübens melodi efter G 85, 1) Öfverhet, Under-såtar, Fädernes-land.

Ps. 299—308.

Ps. 300 — Hell, konung, säll och lyckosam.

Meterklass 117, liksom mel. 7 och 39.

Mel. 300, ny — texten införd.

En melodi af E. G. v. Rosén finnes hos Åhlström, Minimitabellen, Pettersson, Sandström, Södling, Melodiarium, Rendahl, Rock Island, Lindström, Lindegren och Hjort under nr 300,

hos Hallberg 231, Humbla 109 a, Nördqvist-Lagergren 300 b, K S V 56 a och Evers 41 a.

Mankell och Anjou hänvisa till H 39, Törnwall, Heintze och Chicago till H 7, Humbla (109 b) till G 55 (= H 185).

En ny melodi af Norén finnes hos Norén-Morén 60, K S V 56 b och Evers 41 b.

Den uteslutna H 300, af Hæffner, finnes hos Psalmodikon och Lewerth 300, Stockenberg 200 och Nordqvist-Lagergren 300 a.

Ps. 301 — Dig, våra fäders goda land.

Meterklass 103, ensam text och mel.

Mel. 301, ny — texten införd — H 301 utesluten.

Stockenberg har 180 b en ny mel. (af Stockenberg).

Den uteslutna H 301 finnes: G 306 »Nu tackar alle samtlig Gud» — Mankell 105 — Hallberg 203 — Humbla 83 — Stockenberg 180 a — Chicago 105 — K S V 24 — Finsk 363.

K S V jemför melodien med en mel. hos König 1738 »O Gottes Geist, mein Trost und Rat» (Z 5885) och förmodar, att en äldre tysk mel. legat till grund för såväl G 306 som König, hvilket är ganska antagligt. Jfr äfven ett slags öfvergångsform från 1710 (Z 5884).

Ps. 302 — Vår konung och vårt fosterland.

Meterklass 93, ensam mel.

Mel. 302, ny = mel. 64 — texten införd.

För andra melodier till ps. 302 se under nr 64.

Ps. 303 — Förlän oss, Gud, din helga frid.

(Da pacem, domine.)

Meterklass 142, ensam text och mel.

Mel. H 303 är sammansatt af tvenne melodier, den första = G 310 »Förläna oss Gud så nådelig» och den andra = G 311 »Gud gifwe wårom Konung och all Öfwerhet».

Mel. G 310, gammalkyrklig, en omarbetning af melodien Veni redemptor gentium (Bäumker I nr 1), sannolikt från 4:de

århundradet, finnes med texten »Verleih uns Frieden gnädiglich» (Luther) hos Gutknecht, Nürnberg 1531 (Zahn 158, Z 1945), hos Klug 1535 (Lutherbuch 16), hos Bäumker II nr 279 efter Leisentrit 1567 (Bäumker har för texten »Ewiger Gott, wir bitten dich, gieb Fried in unsren Tagen» annan melodi, III nr 195). Hos Thomissön 1569 fol. 254 samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 22 »Forlæn oss met Fred naadelig». I svensk handskrift finnes mel. G 310 hos Mönsterås (T. N.). I senare tid finnes den såsom sjelfständig melodi hos Lindeman 40.

Mel. G 311 är redan hos Joh. Walter 1566 ett tillägg till den förra. Sjelfständig finnes mel. G 311 hos Thomissön 1569 fol. 254 »Gud giffue vor Konning oc all Öffrighed», i Svenska Messhandboken af år 1614, hos Vogler 311 samt hos Lindeman 50.

Begge melodierna uppträda eljest mest i förening: Z 1945 b tillägget (Joh. Walter o. s. v.), Bach 91, 215 och 259, Rappe (T. N.), Ridd., Mankell 106, Hallberg 249, Humbla 133, Stockenberg 220, Chicago 106, K S V 193.

Melodien (den kombinerade H 303) är här bearbetad till närmare öfverensstämmelse med äldre former — harmoniseringen ny — jemn takt efter Hæffner, Zahn och Lutherbuch.

Ps. 304 — O, Gud, vår konung lycklig gör.

Meterklass 72.

Mel. 304, ny = mel. 6 — texten införd.

Stockenberg har här (nr 126) en svensk folkmelodi »Slätt ingen flicka lastar jag».

Den utslutna H 304 är hemtad från G 201 »Et bröllop uti Cana stod». — Ridd. har sid. 23 en psalm »Tridie dagen ett bröllop stod» öfver samma ämne, men med annan melodi. — Z 4714 har en omisskännelig likhet med G 201, fast den är af senare datum (1762).

Ps. 305 — Välsigna, gode Gud, vår konung och vårt land.

Meterklass 139. ensam text och mel.

Mel. 305, ny — texten införd — H 305 utesluten.

Heintze har 305 en ny mel. (af Heintze), upptagen och bearbetad af Hjort 305.

K S V har 181 en ny mel. af Norén.

Lindegren har 305 en ny mel. (af Lindegren).

Patrik Vretblad hade för nyårsdagens högmessa 1910 i Oskarskyrkan i Stockholm skrifvit en ny mel. för ps. 305, publicerad ungefär samtidigt i någon af de dagliga Stockholms-tidningarna.

Den uteslutna H 305 finnes tysk hos Z 8485 »Ach Vater unser, der du bist im Himmelreich» efter Kugelman, Con-centus, Augsburg 1540, nr 10 — dansk hos Thomissön 1569 fol. 120 b »O Gud vor Fader du som est i Himmerig» — svensk i handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I (T. N.), Ridd. samt i G 10 »O Fader vår högt öfwer oss i Himmelrik» — Mankell 107 — Hallberg 247 signerad »1566» — Humbla 122 Stockenberg 216 — Chicago 107.

Ps. 306 — Förgäfvess all den omsorg är.

Meterklass 113.

Se mel. 199.

Ps. 307 — Si, huru godt och ljufligt är.

Meterklass 72.

Se mel. 6.

Lindegren har här en ny mel. i dur (af Lindegren).

Ps. 308 — Kristen, var för Herrans skull.

Meterklass 47.

Se mel. 126.

2) Domare och Rätt-
sökande.

Ps. 309—312.

Ps. 309 — O, store Allmakts-Gud, som allting ser och dömer.

Meterklass 16.

Se mel. 160.

Ps. 310 — I Guds församling Herren Gud.

Meterklass 94.

Se mel. 199.

Lindgren har 310 en mollmelodi, signerad »1525» — finnes hos Z 7555 »Gebenedeit sei Gott, der Herr» efter Köpphl 1530.

Den uteslutna H 310, som af Hæffner uppgifves vara svensk, finnes i handskrift: Mönsterås (T. N.) och Ridd. samt hos G 75 med text »Gud står i Guds församling» efter Davids Ps. 82.

Ps. 311 — Herre, du, som himlens lagar.

Meterklass 95.

Se mel. 8 a.

Ps. 312 — När du på samvete och ed.

Meterklass 72.

Se mel. 35.

Ps. 313 — O, gode Herde, du.

Meterklass 78.

Se mel. 160.

3) Lärare och Åhö-
rare.

I allmänhet.

Ps. 313, 314.

Lindgren har här Hallberg 148 (= G 297) i dur, se under nr 197.

Ps. 314 — O, Gud, som herdar gifvit.

Meterklass 83.

Se mel. 206.

Den uteslutna H 314 finnes hos Z 5277 »Lasset die Kindlein kommen» efter J. H. Schein 1627 — upptages af Lindgren 439, signerad »1819».

Ps. 315 — O, Herre, ho skall bo.

Meterklass 38.

Se mel. 51 a.

Vid prestvigning.

Ps. 315, 316.

Den uteslutna H 315, af Hæffner betecknad såsom svensk, finnes hos G 273 »Tu snöda world, far wäl», Hallberg 65, Stockenberg 59, Chicago 31 b, Finsk 392.

Ps. 316 — Af dig förordnad, store Gud.

Meterklass 72.

Se mel. 6.

Vid prestval.

Ps. 317, 318.

Ps. 317 — O, Gud, ditt folk dig beder.

Meterklass 83.

Se mel. 206.

Ps. 318 — Du, som din församling vårdar.

Meterklass 95.

Se mel. 8 a.

Lindegren har här en mel. efter Pettersson 219, se under nr 200.

Vid en biskops in-
ställande i em-
betet.

Ps. 319.

Ps. 319 — Väktare på Sions murar.

Meterklass 70.

Se mel. 335.

Den uteslutna H 319 (ej i G), Z 4885 »Komm, o Jesu, wie so lange» efter Witt 1715, upptages af Pettersson (första upplagan) 319, Rock Island 319, Chicago 108 b samt Lindegren 319 (endast början af melodien — samma början finnes äfven hos H 13 och P. N. 8 b).

Vid en kyrkas in-
vigande.

Ps. 320.

Ps. 320 — Se, milde Gud, i nåd ett samfund dig till ära.

Meterklass 16.

Se mel. 160.

På sabbatens mor-
gon.

Ps. 321, 322.

Ps. 321 — Hur härlig, Gud, din sol uppgår.

Meterklass 124, ensam text och mel.

Mel. 321, ny = mel. 7 (meterklass 117) med en liten ändring mot slutet — texten införd.

Ps. 322 — Mitt hjerta, Jesu, denna dag.

Meterklass 72.

Se mel. 140.

Vers 1 och 3 hafva anlitats såsom hymntext i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 11.

Rock Island har 322 en durmelodi, förmodligen amerikansk — ej annorstädes anträffad.

Ps. 323 — Hör, Gud ännu sin nåd dig bjuder.

Meterklass 55.

Se mel. 28.

Lindegren har här mel. H 4.

Vid ringning till
gudstjenst.

Ps. 323.

Ps. 324 — O, Gud, det är en hjertans lust.

Meterklass 72.

Se mel. 140.

Gudstjenstens
glädje och hög-
tidlighet.

Ps. 324—326.

Ps. 325 — O, huru ljuflig är.

Meterklass 38.

Se mel. 51 a.

Hjort har här en ny mel. (af Hjort).

Ps. 326 — Hur fröjdar sig i templets famn.

Meterklass 72.

Se mel. 6.

Den uteslutna H 326 — af Burkhard Waldis 1553 »Herr Gott, wann du dein Volk Zion» (Z 4473) — finnes i svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe, Linköping 230 (T. N.), Ridd. samt i G 109 med text »Jerusalem, tu helga stad»¹⁾ — Hallberg 126 — Chicago 6 m — K S V 63 — Lindegren 20 — Finsk 336.

Ps. 327 — Kom, frälsta hjord.

Meterklass 127.

Se mel. 199.

Före predikan.

Ps. 327—330.

Melodiarium har 327 en mel. af Barth. Helder, se under nr 64.

Lindegren har 327 en durmelodi, betecknad »(1554) 1536» — jag har ej återfunnit den, jfr dock Z 5698.

Den uteslutna H 327 — troligen svensk — finnes i handskrift: Mönsterås, Kalmar Folio I (T. N.) samt hos G 222 med text »O Herre Gud, tin helga Ord» — upptages af Chicago 109, Evers 61 och Finsk 140.

¹⁾ Thomissön fol. 301 och Jespersön sid. 119 hafva en annan mel. för texten »Jerusalem, du hellige stad».

Ps. 328 — Hit, o, Jesu, samloms vi.

Meterklass 47, liksom mel. 126.

Mel. 328 — Crüger, Praxis pietatis 1653 »Herr, wie lange willst du doch» (Z 3497) — G 232 »Hit, o Jesu, samloms vi» — Mankell 66 b — Hallberg 88 — Humbla 44 b — Stockenberg 79 — Chicago 66 b — K S V 60 — Finsk 172 för ps. 328.

Ps. 329 — O, Gud, som hörer allas röst.

Meterklass 72.

Se mel. 140.

Ps. 330 — O, Jesu Krist, dig till oss vänd.

Meterklass 9.

Se mel. 198.

Zahn har till denna psalm »Herr Jesu Christ, dich zu uns wend» under nr 73 dess tillhörande melodi efter Cationale sacrum... zum andernmal gedruckt, Gotha 1651 (Z 624 efter Pensum sacrum, Görlitz 1648 utan text). Den upptages af Bach 136, och införes hos oss af Hæffner i koralboken af 1808 nr 419 under påpekande, att den tillhör ps. 234 »Herre Jesu Christ, tig til oss wänd» i Gamla Psalmboken (hvarest den emellertid hänföres till mel. 307 = vår 198). Hæffner har ej melodien i koralboken af 1819, men väl i tillägget 1820 nr 13, hvarest han (II sid. XXIII) ånyo påpekar samhörigheten med nämnda text, vår ps. 330. Psalmodikon upptager melodien för ps. 198, Sandström för ps. 330, Chicago 18 p äfvenledes för ps. 330, Lindegren för ps. 158. Evers har melodien under nr 35, Finsk under nr 90, Lindeman under nr 57 »Herre Jesu Christ! dig til os vend», L L under nr 109 »O Herre Krist, dig til os vend».

Efter predikan.

Ps. 331, 332.

Ps. 331 — Tack, o, Jesu, för det ord.

Meterklass 47.

Se mel. 126.

Ps. 332 — Såled's är vår kyrkogång.

Meterklass 47.

Se mel. 126.

Ps. 333 — O, Gud, mig kristligt nyttja lär.

Meterklass 94.

Se mel. 199.

4) Husbönder och
Tjenare.

Ps. 333, 334.

Lindegren har 333 en bearbetning, närmast efter Humbla 78 c, se under nr 237.

Den uteslutna H 333 — antagligen svensk — finnes i handskrifter: Mönsterås, Linköping 230, Rappe (T. N.), Ridd. samt i G 204 med text »Om en rik man här sjungom vi» — finnes äfven Finsk 118.

Ps. 334 — Du, Herre, afskilt har min lott.

Meterklass 54.

Se mel. 191.

Ps. 335 — Gud, välsigna dessa hjertan.

Meterklass 70, liksom mel. 472.

Mel. 335, ny — jfr mel. 12 — vers 1 af ps. 335 införd — för ps. 319 och 335.

5) Makar, Föräldrar,
Barn.

Vid brudvigsel.

Ps. 335—337.

H 335 (= H 472) och Minimitabellens 335 (af Åhlström) äro uteslutna, och närvarande melodi är en sammanarbetning af begge — hvilken sedan utvidgats under form af mel. 12. För ps. 472 (och 491) meddelas sedermera en ny mel. i moll (bearbetad efter mel. 127) — se under nr 472. — Mel. 335 är durmelodien och mel. 472 mollmelodien för meterklass 70. Jfr äfven den beslätade meterklassen 71 och dess melodier 111 (dur) och 127 (moll).

Lindegren har 335 b en ny durmelodi (af Lindegren).

Vers 1 och 2 af ps. 335 hafva anlitats såsom hymntext i Lunds Domkyrkas Körsånger nr 24.

Den uteslutna H 335 (eller H 472) lär enligt Beckman (sid. 925) finnas bland Arrhenii handskrifna Continuation af Psalme-profwer. Den finnes hos G 395 »Kom, o Jesu, huru länge».

Ej hos Z. Upptages af Mankell 108, Södling 319, Hallberg 120, Törnwall 335, Humbla 65, Stockenberg 111, Chicago 108 a, Nordqvist-Lagergren 335 a, Rendahl 472, K S V 51 a, Finsk 197 — uteslutes af Minimitabellen, som för ps. 335 föreslår Åhlström 335.

Den uteslutna Åhlström 335 — säges af K S V vara tagen ur Neues Vollst. Choralbuch af Joseph Klein 1785 — Z 6592 »O du allersüsste Freude» af annan meterklass — likheten synes mig vara tillfällig — upptages af K S V 51 b, Rendahl 335 och Nordqvist-Lagergren 335 b.

Ps. 336 — O, du, hvars kärlek sig förklarar.

Meterklass 120, ensam text och mel.

Mel. 336, ny — texten införd — H 336 utesluten.

En melodi efter Freylinghausen 1704 »Wie wohl ist mir, o Freund der Seelen» (Zahn 175, Z 7792) upptages af H II 33, Mankell 110, Sandström 336, Hallberg 227, Humbla 110, Melodiarium 336, Stockenberg 203, Chicago 110 a, Lindegren 336, Lindeman 66 och L L 43 a.

Åhlström har 336 en mel. af E. G. von Rosén.

Finsk-svensk har sid. 26 en mel. signerad »Württembergisk» — Z 7821 »Es ist noch eine Ruh vorhanden» efter Kocher 1855.

Den uteslutna H 336, af Hæffner, upptages af Chicago 110 b.

Ps. 337 — Nu, blott för verlden två.

Meterklass 78, liksom mel. 160 och 197.

Mel. 337, ny — texten införd — endast för ps. 337.

För äkta makar.

Ps. 338, 339.

Ps. 338 — Du, Herre, godt ej fann.

Meterklass 78.

Se mel. 160 a.

Melodiarium har 338 en durmelodi efter Bach, se under nr 197.

Ps. 339 — Säll är den man, som fruktar Gud.

Meterklass 9.

Se mel. 198.

Lindegren har 339 b en mel. efter H 417 (G 89).

Den uteslutna H 339 — hos Klug 1535 »Wohl dem, der in Gottes Furcht steht» (Zahn 179, Z 305, Lutherbuch 22, Byström 9, Bach 157) — hos Thomissön 1569 fol. 195 »Salig er den i Guds fryct staar» — i svenska handskrifter: Vesterås, Kalmar Folio I (T. N.), Ridd. samt i G 98 till text »Säll är den man som fruktar Gud, Och gerna» — Hallberg 26, Humbla 6 d, Chicago 18 1, Finsk 256.

Mönsteråshandskriften har text och melodi två gånger (fol. 87 och 107), men melodien är på bägge ställena en annan (än H 339) och finnes hos Z 298 »Wohl dem, der in Gottes Furcht steht» efter J. Walter 1524. Denna melodi finnes äfven hos Thomissön 1569 fol. 195 b med öfversättning af Hans Spandmager »Salig er den Mand der Gud frycter, oc udi hans veye vandre» — derifrån upptagen hos Jespersön 1573 och 1637 sid. 439.

Ps. 340 — O, Gud, du skänkt mig barn, som föddes att dig dyrka. För föräldrar.
Ps. 340, 341.

Meterklass 16.

Se mel. 160.

Lindegren har här en ny mel. (af Lindegren) i dur.

Ps. 341 — Du, som var den minstes vän.

Meterklass 47.

Se mel. 126.

Ps. 342 — O, Gud, som ej de spädas röst föraktar.

För barn.

Meterklass 15.

Ps. 342.

Se mel. 178.

Lindegren har här en mel. efter Aujou 178 b — Hjort en dansk melodi, se under nr 178.

Förenhusfader eller
husmoder vid ett
årsskifte.

Ps. 343.

Ps. 343 — Gode Gud, som lät mig hinna.

Meterklass 92.

Se mel. 136.

Vid en makas död.

Ps. 344.

Ps. 344 — Ack, döden hafver hädanryckt.

Meterklass 110.

Se mel. 21 a.

G har under nr 331 ofvanstående text »Ack, döden hafver hädanryckt» med en mollmelodi af svensk prägel, hvilken ej upptagits af Hæffner.

Lindegren har 344 en mel. efter M. Altenburg 1620 — Zahn 72, Z 7641 »Herr Gott, nun schleuss den Himmel auf».

Vid ett barns död.

Ps. 345.

Ps. 345 — Så snart for då min fröjd sin kos.

Meterklass 72.

Se mel. 280 a.

Melodiarium har 345 en ny mollmelodi af J. F. Lagergren.

Lindegren har 345 a en mel. efter G 61, se under nr 280, och 345 b en ny melodi (af Lindegren) i moll.

Vid en faders död.

Ps. 346.

Ps. 346 — Ack, re'n i unga åren.

Meterklass 41.

Se mel. 30.

Humbla har 35 b för ps. 346 en mel. efter Crüger 1668 — finnes hos Z 2296 »Der Mensch hat Gottes Gnade» efter Crüger-Runge 1653.

Stockenberg har 65 en ny mel. för ps. 346 (af Stockenberg).

Lindegren har 346 en ny mel. (af Lindegren).

Vid en moders död.

Ps. 347.

Ps. 347 — Du, som för mig.

Meterklass 32.

Se mel. 187.

Pettersson, Melodiarium m. fl. hafva här en mollmelodi, se under nr 187.

Chicago har 87 c för ps. 347 en bearbetning efter H 222.

Lindegren har 347 a en mel. signerad »Joh. Jeep 1607». Den finnes hos Z 2053 »Ach Gott und Herr» efter Erhardi, Harmonisches Chor- und Figural Gesang-Buch Augspurgischer Confession, Frankfurt a. M. 1659, hvarest melodien, enligt Z, uppträder första gången i tryck.

För Lindegren 347 b se under nr 187.

Ps. 348 — I blomman af min ungdoms dagar.
Meterklass 55.
Se mel. 28.

6) Ungdom och
Ålderdom.
För ynglingar.
Ps. 348, 349.

Ps. 349 — O, min Gud, hvad härlig dager.
Meterklass 92.
Se mel. 77.

Ps. 350. — Till arf af mina fäder.
Meterklass 84.
Se mel. 394.

För en fattig yngling.
Ps. 350.

Lindegren har 350 en mel. signerad Barth. Helder 1646 — finnes hos Z 5427 »Ich freu mich in dem Herren» efter Helder i Cationale sacrum (Gotha) II 1648 nr 17.

Ps. 351 — Du, hvars Gudahjerta blödde.
Meterklass 100.
Se mel. 45.

För ett ungt fruntimmer.
Ps. 351.

Ps. 352 — Kom, o, Jesu, väck mitt sinne.
Meterklass 95.
Mel. 352, ny = mel. 8 b — texten införd.

För nattvardsungdom.
Ps. 352—356.

Ullman, Koralmelodier, föreslår (inledningen sid. 20) för ps. 352 sin tyska melodi nr 14 ur »Bayerska Koralboken (1704)» — finnes hos Zahn 136, Z 6709 »O Durchbrecher aller Bande» efter Freylinghausen, Halle 1704 — finnes äfven hos Sandström 398 — Bgr 114 »O du store Sejerherre» — Blf 180 — Lindeman 137 — L L 103.

Ps. 353 — För dig jag träder fram, o, Gud.

Meterklass 94.

Se mel. 199.

Ps. 354 — Du, som, förrän min mun dig nämna kunnat.

Meterklass 15.

Se mel. 178.

Hæffner har II 38 a en ny mel. för ps. 354 (af Hæffner).

Den uteslutna H 354 (efter B. König 1738) finnes hos Z 937 efter G. C. Wecker, Heilige Palmen... Nürnberg 1680 »Merk Seele, was du dir hast fürgenommen».

Ps. 355 — Hur rörs, o Gud, mitt unga sinne.

Meterklass 55.

Se mel. 28.

Ps. 356 — Du, som i ditt ord förkunnar.

Meterklass 92.

Se mel. 136.

En äldre kristens
tackoffer på sin
födelsedag.

Ps. 357.

För ålderstigna.

Ps. 358—360.

Ps. 357 — O, Gud, som mina steg ledsagar.

Meterklass 55.

Se mel. 162.

Ps. 358 — Ålderdomen redan sprider.

Meterklass 92.

Se mel. 217.

Lindegren har här en ny mel. (af Lindegren) i moll.

Ps. 359 — Mig dagen flyr, och åldern ögat skymmer.

Meterklass 15.

Se mel. 178.

Hæffner har II 38 b en ny mel. endast för ps. 359 (af Hæffner).

Ps. 360 — Jag hafver en gång varit ung.

Meterklass 72.

Se mel. 280 a.

Den uteslutna H 360 — svensk melodi — af Erik Skjöldebrand, död 1813 — upptages af Åhlström (som upptecknat melodien) och Lindegren (med ändrad rytm).

Ps. 361 — Herre, mäktig att befalla.

Meterklass 92.

Se mel. 77.

Lindgren har här en ny mel. (af Lindgren) i moll.

Den uteslutna H 361 är af Hæffner.

7) Sjukdom och
Helsa.

Under allmänna far-
soter.

Ps. 361.

Ps. 362 — O, Jesu Krist, du är min vän den bäste.

Meterklass 15.

Se mel. 178.

För sjuka.

Ps. 362—364.

Ps. 363 — Gud, som mig i kärlek kände.

Meterklass 92.

Se mel. 217.

Ps. 364 — Ack, huru plågas jag, och måste stundligt kvida.

Meterklass 16.

Se mel. 160.

Ps. 365 — Jag får ej se Guds dag.

Meterklass 78.

Se mel. 197.

För en blind.

Ps. 365.

Lindgren har här Hallberg¹⁵¹, se under nr 160.

Ps. 366 — Du, all helsas källa.

Meterklass 112.

Se mel. 216.

Vid helsobrunnar.

Ps. 366.

Chicago har 60 b för ps. 366 en mel. ur »Baden-Durlach'sches Choralbuch, 1762» — Z 8052 efter Witt, Psalmodia sacra, Gotha 1715, nr 349 »Jesu, meine Liebe».

Lindgren har 366 en mel. af J. F. Lagergrén ur Melodiarium 216 b

- Tacksägelse efter sjukdom. Ps. 367 — O, Gud, som skiftar allt, död, sjukdom, lif och helsa.
 Ps. 367. Meterklass 16.
 Se mel. 197.
- För en hustru, som skall kyrktagas. Ps. 368 — Gud, min Gud, som ville än.
 Ps. 368. Meterklass 43.
 Se mel. 215.
- För friska. Ps. 369 — Helsans gåfva, dyra gåfva.
 Ps. 369. Meterklass 49.
 Se mel. 264 a.
- Sandström har 369 melodien »Herr, ich habe missgehandelt» — se under nr 275.
 Lindegren har 369 en mel. signerad »1738» — Zahn 169, Z 3776 »Jacobs Stern, du Licht der Erden» efter König 1738.
- 8) Resande till lands och vatten. Ps. 370 — I Herrans namn far jag åstad.
 Ps. 370, 371. Meterklass 73, ensam mel. för ps. 370 och 411.
 Mel. 37, ny — bearbetning af mel. 6 — H 370 utesluten.
 Heintze har 370 en bearbetning efter H 191.
 K S V har för denna meterklass en bearbetning, 20 b, efter H 447 — se under nr 411.
 Hjort har 370 en mel. betecknad »Ny. Ur Fr. Schneiders koralbok, tryckt 1829» — det är H 32, se under nr 32.
 Finsk har 153 en mel. signerad »1603» — Z 4735 »Was rühmest du dich der Bosheit» efter Psalter, Köppl, 1538.
- Den uteslutna H 370, troligen svensk, finnes: G 136 »Thet gamla år framgånget är» (nya psalmb. nr 411) — Mankell 111 — Hallberg 142 — Törnwall 411 — Humbla 63 — Stockenberg 128 — Chicago 111 — K S V 20 a — Finsk 33.
 Södling har bearbetat mel. H 370 för ps. 447.
- Ps. 371 — Nu farväl, vårt fosterland.
 Meterklass 91.
 Se mel. 81.

Stockenberg har 158 a en mel. signerad A. P. Berggreen 1868 — ej hos Bgr.

Den uteslutna H 371, hemtad från König 1738 »Gott verlässt die seinen nicht» (Z 6454), upptages af Hallberg 175, Stockenberg 158 b, Chicago 47 c och K S V 115.

Ps. 372 — Kring rymden breddes fasa.

Meterklass 131.

Se mel. 1 a.

Lindegren har här (vers 1) en ny mel. (af Lindegren).

Efter storm på haf-
vet.

Ps. 372.

Ps. 373 — O, Gud, hvem skall jag klaga.

Meterklass 64, ensam text och mel.

Mel. 373, ny — bearbetning efter mel. 90 — H 373 utesluten.

Södling har 373 en bearbetning efter G 282 (= H 153).

Hallberg har 113 en bearbetning efter »Es stehn für Gottes Throne» af J. v. Burgk 1594 (Z 4298), upptagen af Stockenberg 106.

Lindegren har 373 en bearbetning af sin mel. 346.

Hjort har 373 en ny mel. (af Hjort).

9) Botfärdiga fångar.

Ps. 373—375.

Den uteslutna H 373 (som blott är en annan redaktion af mel. H 433 och som någon tid tillskrifvits Erik XIV) finnes i svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I (T. N.) samt hos G 249 — upptages af Mankell 112, Humbla 58 och Chicago 112 a.

Ps. 374 — Ack, Herre, dig förbarma.

Meterklass 39, ensam text och mel.

Mel. 344, ny — bearbetning efter mel. 90 — H 374 utesluten.

Mankell hänvisar till H 374 med en förkortning.

Heintze har 374 en ny mel. (af Heintze), upptagen af Stockenberg 60.

K S V har 2 en ny mel. af Morén.

Hjort hänvisar till sin mel. 373.

Finsk-svensk har sid. 21 en mel, signerad »Före 1738» — Z 2282 »In allen meinen Thaten» efter en handskrift af A. Englert 1723 — hos König 1738.

Den uteslutna H 374 — Hugenottpsalmen 6 »Seigneur, qui voit ma peine» (Amsterdam) — Z 2266 »In deinem grossen Zoren» efter Genève 1542 (Lobwassers öfversättning) — svenska handskrifter: Münsterås (T. N.), Ridd. samt G 26 till text (Dav. Ps. 6) »Uti tin stora wrede» — Hallberg 67 — Humbla 34 — Chicago 112 b — Finsk 214 — Bgr 144 — Lindeman 176 »Udi din store Vrede» — L L 132.

Ps. 375 — O, Herre Gud, hvad har jag gjort?
Meterklass 72.
Se mel. 280 a.

10) Frids- och Krigs-
tider.
Bön om frid.
Ps. 376.

Ps. 376 — Fridens Gud, oss frid förläna.
Meterklass 45.
Mel. 376, ny = mel. 2 b — texten införd.

Finsk har 520 för denna meterklass en mollmelodi a R. Lagi 1867.

Den uteslutna H 376 (af Åhlström) upptages af Hallberg 82, Stockenberg 75 och Chicago 2 b. (Mankell och Humbla hänvisa till H 92, K S V hänvisar till H 407 eller H 2).

Bön under krig.
Ps. 377.

Ps. 377 — O, du, som har.
Meterklass 32.
Se mel. 187.

Södling har 377 en ny mel. (af Södling);
Lindegren en ny mel. (af Lindegren).

Den uteslutna H 377 finnes, för annan meterklass, hos Z 253 efter Oeffentliche Kirchen-Gesänge... Zum heilsamen Gebrauch der Evangelischen Christlichen Gemeinde An der Königl. Schwed. Haupt- und Dom-Kirchen St. Petri in Bremen... Bremen 1707 »Hör, liebe Seel, dir ruft der Herr».

Ps. 378 — Förfäras ej, du lilla hop.

Meterklass 51, liksom mel. 138.

Mel. 378, ny — texten införd.

Krigs-psalmer.

Ps. 378--380.

Psalmodikon har 378 en tysk melodi, som sedan återfinnes hos Dillner Tillfällighetsstycken 1858 nr 77, hos Pettersson 378, Hallberg 96, Melodiarium 378 och Chicago 72 b.

Åhlström har 378 en mel. af E. G. von Rosén.

Södling har 378 en ny mel. (af Södling).

Humbla har 38 a för ps. 378 en mel. (som uppgifves vara från Schweiz) ur Württembergska koralboken »Geh aus, mein Herz, und suche Freud». Koch antyder, enligt Humbla sid. 195, att denna melodi oftast i Tyskland användes till Gustaf II Adolfs psalm. K S V håller troligt (sid. XXV), att Gustaf-Adolfpsalmen sjungits vid Lützen den 6 Nov. 1632 på den s. k. Lindenschmid-melodien = H 138, till hvilken K S V hänvisar ps. 378. — Jfr under nr 138.

Ullman 6 upptager Humbla 38 a för ps. 378.

Lindegren har 378 a en mel. signerad »1566» och 378 b en ny mel. (af Lindegren).

Finsk 93 har för denna meterklass (51) en durmelodi, signerad »Från 19:de århundradet».

Den uteslutna H 378 — af Hæffner — upptages af Stockenberg 86 och L L 75 b. — Minimitabellen hänvisar till H 138.

Ps. 379 — Nu Herren Gud välsigne oss!

Meterklass 110, liksom mel. 21 och 380.

Mel. 379, ny — för ps. 379 och 402 — finnes med text under nr 402.

Lindegren har 379 en ny mel. (af Lindegren).

Se äfven under nr 402.

Den uteslutna H 379 — af Burkhard Waldis 1553 (Dav. Ps. 13) »Ach Herr, wie lang willst du jetzt mein» (Z 8138) — finnes i svenska handskrifter: Mönsterås, Rappe (T. N.), Ridd. samt hos G 38 med text (Dav. Ps. 20) »Herren vår Gud ware

tig blid» — återfinnes hos Finsk-svensk sid. 6 samt tillägger sid. VIII. — Thomissön 1569 fol. 29 och Jespersön 1637 sid. 411 hafva en snarlik melodi med text »Hvi storme oc fnyse de Hedninger saa».

Ps. 380 — Jag tror på Gud och vet, att han.

Meterklass 110, liksom mel. 21 och 379.

Mel. 380 är melodien till Luthers sång om de två martyrerna i Brüssel »Ein neues Lied wir heben an», Z 7245 efter Erfurter-Enchiridion (Permenter) 1524 med samma slut som hos P. N. Melodien finnes från samma år hos Joh. Walter med slut såsom hos Hæffner (på dominanten). Lutherbuch 35 har dominantslutet. Melodien finnes hos Thomissön 1569 fol. 237 »En vise ny ville vi nu quæde» (dominantslut) — i svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt hos G 206 till text »Gud warder liknad wid en man» (dominantslut). Saknas hos Mankell och Sandström. Upptages af Hallberg 217 ab, Humbla 102 a, Chicago 11 c, K S V 85 och Finsk 182.

Endast för ps. 380.

Harmoniseringen är ny. Slutet på tonikan (liksom hos P. N.) finnes äfven hos Hallberg, Humbla, Lindegren och Finsk.

Tacksägelse efter
seger.

Ps. 381.

Ps. 381 — Förtälja vill jag, Gud, din nåd.

Meterklass 136, ensam text och mel.

Mel. 381, ny — bearbetning efter mel. 300 — H 381 utesluten.

Hjort har 381 en ny mel. (af Hjort).

Den uteslutna H 381 — antagligen svensk — är känd först hos G 91 »Tå Israel af Egypten drog». Ridd. har till samma text en annan melodi, hvilken är den ursprungligen till texten hörande och finnes hos Z 8466 a »Da Israel aus Egypten zog» efter Köpphl, Strassburg 1530 — finnes äfven hos Thomissön 1569 fol. 294 b »Der Israel aff Ægypten drog» (dock utan

repris) — Mel. H 381 (G 91) upptages af Mankell 113, Hallberg 244 ab, Humbla 128, Stockenberg 218, Chicago 113, K S V 42 och Finsk-svensk sid. 13.

Ps. 382 — Lof ske dig, store Gud, som frid och glädje låter. Tacksägelse för frid.
Meterklass 16. Ps. 382, 383.
Se mel. 197.

Ps. 383 — Ära ske Herran! Vår hjelpare Herren är vorden.
Meterklass 30, ensam text och mel.

Mel. 383 — Zahn 107 (signerad 1668) »Lobe den Herren, den mächtigen König der Ehren» efter Praxis pietatis — Z 1912 med många varianter — Bach 90 — Mankell 114 — Hallberg 60 — Humbla 29 — Heintze sid. 210 — Stockenberg 50 — Chicago 114 — K S V 186 — Evers 28 — Finsk 336 — Bgr 3 — Blf 145 — Lindeman 106 — L L 80.

Punkteringarna införda efter Zahn.

Ps. 384 — Herre, dig i nåd förbarma.
Meterklass 95.
Se mel. 386.

11) Allmänna Bön-
och Klagodagar.
Ps. 384—391.

Lindegren har 384 en ny mel. (af Lindegren).

Ps. 385 — O, Gud, som alla hjertan ser.
Meterklass 101.

Mel. 385, ny = mel. 52 b — vers 6 och 7 införda såsom i gudstjensten allmännast förekommande — H 385 utesluten.

Lindegren har 385 en durmelodi, signerad »1562», hvilken jag ej lyckats identifiera. Nämda år torde ingen sådan melodi hafva framkommit.

Den uteslutna H 385 finnes: hos Joh. Walter 1524 »Erbarm dich mein, o Herre Gott» (Z 5851 — Bach 34) — hos Thomissön 1569 fol. 264 »O Herre Gud i høyeste thron» — i svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe, Wexiö 325 (T. N.), Ridd. samt i G 60 till text »Förbarma tig, Gud, öfwer mig» — sedan hos Mankell 115, Hallberg 201, Humbla 82 b,

Stockenberg 179, Chicago 115 och Finsk 216. — Melodien har stark likhet med den samtidigt hos Walter 1524 uppträdande »Mensch, willst du leben seliglich (Z 1956), se under nr 142.

Ps. 386 — Hör ditt Zions bittra klagan.

Meterklass 95, liksom mel. 8.

Mel. 386: »Eitelkeit, vergänglichs Wesen» (Z 6726 efter König 1738) saknas hos Åhlström och Mankell (Minimitabellen hänvisar till H 8), upptages af Hallberg 191, Humbla 92 c, Melodiarium 384, Heintze 398, Stockenberg 171, Chicago 8 d, Evers 50 och Finsk 325.

I melodien har en ändring företagits i sista hälften af midtelpartiet för att ej verka afslutning — F-dursackordet hos Hæffner har här alltid på mig verkat för mycket slutliknande — det nya g-mollslutet å mellanpartiet har icke denna verkan.

Anjou har 386 b »Gott erhalte Franz den Kaiser» för ps. 384 — se äfven under nr 384.

För *durmelodier* af meterklass 95 se under nr 8.

Ps. 387 — Vänd af din vrede.

Meterklass 59.

Mel. 387 — Thymus, Hymni aliquot sacri... 1552 nr 8 »Aufer immensam, deus, aufer iram» (Z 967 — nämnd hos Bäumker III sid. 62) — Sv. Psalmboken af 1616 (och 1623) — svenska handskrifter: Kalmar Folio I och Rappe med svensk och latinsk text, Mönsterås med svensk text (T. N.) — G 308 med latinsk och svensk text — Mankell 116, Hallberg 39, Stockenberg 99, Chicago 116 a, K S V 182 och Finsk 483.

Harmoniseringen reviderad.

Sandström har 387 b en mel. efter den gamla invocationen mot heshet »Ut queant laxis», hemtad, såsom det vill synas, från Mankell, Kyrkomusikens Historia (sid. 13). Melodien finnes hos Z 5002 efter Triller 1555 till annan text (»Wir wollen singen heut für allen Dingen»). Sandströms mel. 387 b upptages af Chicago 116 b.

Humbla har 15 för ps. 387 melodien »Integer vitæ» (af Friedrich Ferdinand Flemming — född 1778, död såsom läkare i Berlin 1813), upptagen af Melodiarium 387 b, Anjou 387 b och Hjort 387 b.

Finsk har 319 en mel. signerad »Före 1679», hvilken synes mig vara tenorstämman i melodien Z 966 »Jam satis terræ» efter Tritonius, Melopoiæ... 1507. Melodien företer äfven likhet med »Ipse cum solus», Z 4999, tenorstämman hos Nigidius, Geminæ undeviginti... Melodiæ... Frankfurt 1550. Denna senare melodi finnes äfven Zahn 37 och Bach 231 med text »Die Nacht ist kommen».

Ps. 388 — Store Gud, med skäl du klagar.

Meterklass 44.

Se mel. 70.

Lindegren har 388 en ny mel. (af Lindegren).

Ps. 389 — Vänder om, I sorgsne sinnen!

Meterklass 92.

Se mel. 77.

Lindegren har 389 en ny mel. (af Lindegren), med motiv efter sin 369 (efter König).

Ps. 390 — En Gud med faders hjertelag.

Meterklass 128, ensam text och mel.

Mel. 390, ny — bearbetning efter mel. 6 — H 390 utesluten.

Den uteslutna H 390 är af Burkhard Waldis 1553 till text (Dav. Ps. 70) »Hilf, Herre Gott, zu dieser zeit» (Z 8130 af beslätad meterklass). I svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt i G 87 finnes melodien till text »Låfwa Gud min själ, i alla stund» (hvilken är en öfversättning efter Burkhard Waldis' Dav. Ps. 103, som dock har annan melodi, Z 8271, äfvenledes af Burkhard Waldis). Melodien upptages sedan hos Mankell 117, Hallberg 235, Humbla 119, Stockenberg 208, Chicago 117, K S V 35 och Finsk 340.

Ps. 391 — En jämmerlig och usel ting.

Meterklass 40, ensam text och mel.

Mel. 391, ny — bearbetning efter mel. 146 b — texten införd — H 391 utesluten.

En melodi af Åhlström, först tryckt i Psalmodikon 391 b, sedan hos Åhlström 391, rekommenderades af Minimitabellen (år 1844) och ingick derefter i de flesta koralböcker, nämligen hos Pettersson, Lewerth, Sandström, Melodiarium, Heintze, Rendahl, Rock Island och Lindström öfver allt under nr 391, samt hos Hallberg 57, Stockenberg 61 och Nordqvist-Lagergren 391 b.

Pettersson och Lewerth föreslå dessutom alternativt mel. H 133.

Mankell, Södling, Humbla, Anjou, K S V och Hjort meddela vid 391 ingen melodi, utan göra endast hänvisningar, Humbla och K S V till mel. H 226, de öfriga till mel. H 133.

(Omvänt föreslår Nordqvist-Lagergren mel. 391 alternativt i stället för H 133).

Den uteslutna H 391 — Z 1788 »Gott hat das Evangelium» efter Erasmus Alberus, Drei schöne Lieder, 1549, nr 2 — säges af Hæffner (II, sid. X) finnas »i svenska koralböcker sedan 1590». Den upptages af Psalmodikon 391 a, Chicago sid. 241, Nordqvist-Lagergren 391 a samt Lindegren 391.

12) Årets tider och
jordens fruktbar-
het.

Våren.

Ps. 392.

Ps. 392 — Den blida vår är inne.

Meterklass 84, liksom mel. 33, 394 och 395.

Mel. 392 — efter den tyska »Valet will ich dir geben» (Zahn 156, Z 5404 a efter Ein andächtiges Gebet... Leipzig 1615, Bach 24 och 108) — Hæffner 1808 nr 424 — Mankell 24 a — Hallberg 164 — Humbla 74 a — Stockenberg 144 — Chicago 24 a — K S V 143 — Evers 63 — Lindegren 224 — Blf 97 — Finsk 4
för ps. 42 och 392.

Harmoniseringen är öfverarbetad.

Det är fatalt att ej kunna rekommendera denna vackra melodi att sjungas mera allmänt. Men dess omfång är så stort och melodien är så tröttsam att sjunga, att det, praktiskt sedt, måste vara en förmån för församlingen att slippa den. Sohren har i Praxis pietatis 1668 ändrat början och slutet af melodien för att minska omfånget. Denna ändring synes mig dock vara för våldsamt för att bära återupptagas.

Melodien låter sig som oftast ersätta af den äfvenledes vackra mel. 394.

För ps. 42, hänvisad till mel. 392, se under nr 42.

Anjou har 392 b en »Svensk folkmelodi».

Hjort har 392 en mel. »Ur finska koralboken; komp. af J. W. Elliot» — finnes hos Sullivan, Church Hymns with Tunes, London 1874, nr 45 »O day of rest and gladness» — Church Hymnal, Boston 1903 nr 24 a — Church Hymnary, Edinburgh 1905 nr 405 med annan text (alla stafva Elliott) — (Hymns ancient and modern, London 1904 har texten, men med annan mel.).

Finsk har för denna meterklass ett par durmelodier 550 och 575 signerad »Finsk».

För den uteslutna H 448 se under nr 448.

För *moll*melodier af meterklass 84 se under nr 33.

Ps. 393 — Naturen åter träder.

Meterklass 131.

Mel. 393, ny = mel. 1 b — texten införd.

Sommaren.

Ps. 393, 394.

Ps. 394 — Den blomstertid nu kommer.

Meterklass 84, liksom mel. 33, 392 och 395.

Mel. 394 — troligen svensk — finnes använd till en svensk folkvisa (Geijer-Afzelius 53): Grefven af Rom, hvars text lär finnas i svensk handskrift sedan 1573 — G 412 »Mig gör stor lust och glädje» — Mankell 24 b — Hallberg 165 — Humbla

74 b — Stockenberg 148 — Chicago 24 b — K S V 16 —
Evers 62 — Finsk 472

för ps. 33, 36, 350, 394, 421, 425 och 488.

Se äfven under de öfriga numren (utom 394).

I långvarig väta.

Ps. 395.

Ps. 395 — O, Gud, din himmel gråter.

Meterklass 84, liksom mel. 33, 392 och 394.

Mel. 395 — af Leo Hassler — verldslig: »Mein Gmüt ist mir verwirret» i Lustgarten Neuer Teutscher Gesäng 1601; andlig: »Herzlich thut mich verlangen» i Harmoniae sacrae... Tertium ed. et auctae. Gorlici Typ. et sumpt. J. Rambae 1613 — Zahn 77 — Z 5385 — Bach 21, 74, 80, 89, 98, 270, 286, 345 och 367 — G 393 — Psalmodikon 91 — Åhlström 477 — saknas hos Mankell — Södling 91 — Hallberg 166 — Törnwall 477 — Humbla 74 d — Melodiarium 477 — Stockenberg 145 — Chicago 24 d — K S V 84 — Lindegren 91 — Hjort 91 — Finsk 59 samt tillägget sid. IV — Bgr 18 »Mig hjertelig nu længes» — Blf 155 — Lindeman 61 — L L 87 samt bihanget 18

för ps. 91 och 395.

Plagalslut tillagdt.

För ps. 91 se under nr 91.

Lindegren har här (395) Melodiarium 183, se under nr 183.

G har 393 den text »Jag längtar af alt hjerta» som motsvarar den tyska vid Z 5385 »Herzlich thut mich verlangen».

Denna text är ånyo öfversatt i G nr 394 »Rätt hjertelig jag längtar» och försedd med en melodi, som utan tvifvel blott är en variant af den föregående; den slutar i grundton, ej på dominant. Hæffner meddelar i koralboken af 1808 endast nr 393. I koralboken af 1820 synes han glömma, att han redan behandlat melodien (G 393), och låter förstå, att han importeradt sin 395 direkt från Tyskland.

I långvarig torka.

Ps. 396.

Ps. 396 — Du menskors Fader, himlars Gud.

Meterklass 9.

Se mel. 99.

Lindegren har här mel. H 450.

Den uteslutna H 396 finnes: efter den latinska »Veni creator spiritus» (Bäumker I nr 334) med Luthers öfversättning i Enchiridion, Erfurt 1524 »Komm, Gott Schöpfer, heiliger Geist» — Zahn 102 — Z 294—296 — Lutherbuch 13 (Byström 11) — Bach 187 — Thomissön 1569 fol. 106 b samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 297 »Kom Gud Skaber O Hellig Aand» (närmast återgifvande Z 294 från år 1524 — H 396 motsvarar närmast Z 295 efter Klug 1535) — Arrebo 1627 — hos Jonæ-Rhezeliuss sid. 126 »Christus upfoor medh seger klar» (efter »Jam Christus astra ascenderat»).

Mel. H 396 saknas i G — hvarest Luthers text finnes öfversatt under nr 180 till annan melodi, H 133, se under nr 133 — men finnes i handskriften Mönsterås fol. 97. Mönsterås har nämligen bägge melodierna: fol. 97 mel. H 396, och fol. 98 mel. H 133 i nu nämnd ordning, utan tvifvel därmed betonande, att den förra är äldst och den senare yngre. Norlind anför i sitt register till denna text äfven följande källor: Ordo Canendi, Liten Sångbok, Linköping 227, Rappe och Grevillius. Då jag endast sett Mönsterås, som har bägge melodierna och därför blifvit anförd både vid 133 (den yngre melodien) och vid 396 (den äldre melodien), har jag anförde de öfriga källorna först nu, vid 396, emedan det torde vara rimligast att förmoda, att de återgifva den äldre melodien (åtminstone Ordo Canendi och Liten Sångbok).

Mel. H 396 upptages af Åhlström 396 med beteckningen »ny», hvilket väl skall betyda, att den ej finnes i G — Pettersson 133 b — Josephson 133 b — Humbla 6 i, samt sid. 182 — Finsk 84 — Lindeman 94 »Kom Gud Skaber, o Hellig Aand» — L L 74 »Kom Helligaand med Skaber-Magt».

Ps. 397 — Sin suck naturen skickar.

Meterklass 131.

Se mel. 1 a.

Tacksägelse efter
regn.

Ps. 397.

När åskan går.
Ps. 398.

Ps. 398 — Herre, när din allmakts under.
Meterklass 95.
Se mel. 386.

Sandström har 398 melodien »O Durchbrecher aller Bande»,
se under nr 352.

Den uteslutna H 398 »Wo ist Jesus, meine Liebe» (Z 6719
efter König 1738) upptages af Chicago 8 b.

Bön om jordens
fruktbarhet.
Ps. 399.

Ps. 399 — Gif oss, o, Gud, ett dagligt bröd.
Meterklass 9.
Se mel. 198.

Den uteslutna H 399 — troligen svensk — finnes i Uppsala-
psalmboken 1616 (och 1623) samt i G 321 till text »O Gud!
tu wast i fordom tid» — upptages hos Finsk 356, signerad »1697».

Skördetiden.
Ps. 400.

Ps. 400 — I nåd du, Herre, på oss tänkt.
Psalmens meterklass är 106, men den sjunges utan hinder
till melodiernas meterklass 72.
Se mel. 186.

Den uteslutna H 400 — möjligen svensk — finnes i hand-
skrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt
i G 209 med text »Högfärd är en odygd så stor» — upptages
af Chicago 118.

Mel. H. 400 har äfven en ej obetydlig likhet med en me-
lodi af Burkhard Waldis »Wenn ich d'Wahrheit bekennen soll»
— Z 7251. Det är icke omöjligt, att den svenska melodien
kan vara sammandrag och bearbetning af den tyska.

Tacksägelse för jor-
dens fruktbarhet.
Ps. 401, 402.

Ps. 401 — Hur ljuf, o, Gud, hur säll den lott.
Meterklass 72.
Se mel. 211.

Ps. 402 — Gud öfver oss förbarmar sig.
Meterklass 110, liksom mel. 21.
Mel. 402, ny = mel. 379 — texten införd.

För ps. 402 har Stockenberg 191 en ny mel. (af Stockenberg) och K S V 54 b en ny mel. af Norén-Morén.

Den uteslutna H 402 förmodas vara af nordiskt ursprung. Den finnes hos Thomissön 1569 fol. 105 samt hos Jespersön (1573 och) 1637 sid. 263 med text »Kom Hellig Aand O Herre Gud» — i svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I, Rappe (T. N.), Ridd. samt i G 67 med text »Gud ware oss barmhertig och mild» (Olaus Petri öfversättning af Luthers »Es woll uns Gott genädig sein», som äfven ligger till grund för vår ps. 402). Melodien upptages sedan af Hallberg 219, Humbla 102 c och Chicago 11 d.

Ps. 403 — O, Herre, var oss nådelig!

Meterklass 117.

Se mel. 39 a.

I missväxtår.

Ps. 403.

Ps. 404 — Med hastadt lopp och dunkelt sken.

Meterklass 116.

Se mel. 242.

Hösten.

Ps. 404.

Melodiarium har 404 en ny mel. af J. F. Lagergren.

Lindegren har 404 en ny mel. (af Lindegren).

Ps. 405 — Var glad uti den goda dag.

Meterklass 117.

Se mel. 39 b.

Vintern.

Ps. 405.

Ps. 406 — Du, som härlig ställde.

Meterklass 87, ensam text och melodi.

Mel. 406, ny — texten införd — H 406 utesluten.

Hjort har 406 b en ny mel. (af Hjort).

13) Årets början och slut.

(Nyårs-psalmer.)

Ps. 406—413.

Den uteslutna H 406 — antagligen svensk — finnes i handskrifter: Rappe (T. N.) och Ridd. samt i G 134 med text »Frögder eder alle i thenna Christenhet» — Mankell 119 — Hallberg 169 — Humbla 96 — Stockenberg 153 — Chicago 119 — K S V 30.

Ps. 407 — Än ett år uti sitt sköte,
Meterklass 45.
Se mel. 2 b.

Den uteslutna H 407 — af H. Albert 1642 — finnes i hans Arien V, nr 4 »Gott des Himmels und der Erden» — Zahn 62 — Z 3614 — Bach 35 — Arrhenius, Psalme-Profwer 1689 nr 6 och 1691, sid. 40, starkt bearbetad — H 1808 nr 431 — Hallberg 83 — Melodiarium 204 a — Stockenberg 74 — Chicago 2 d — Lindegren 204 a — Evers 32 — Blf 123 a »Jesus Kristus, Frelsermanden» — Finsk 40 och 405 samt tillägget sid. III.

Ps. 408 — Snabbt som blixten de försvinna.
Meterklass 96.
Se mel. 200.

Lindegren har såsom nr 408 a mel. H 85, se under nr 85 — samt 408 b en ny mel. (af Lindegren).

Ps. 409 — Till dig, o, Gud, mitt hjerta hastar.
Meterklass 55.
Se mel. 28.

Ps. 410 — Din godhet rätt att lofva.
Meterklass 83.
Se mel. 206.

Stockenberg har 141 en dansk mel. (för ps. 410 och 428) af Matthison-Hansen.

Hjort har 410 en norsk mel. (för ps. 428) af L. M. Lindeman, se under nr 206.

Ps. 411 — Det gamla år framgånget är.
Meterklass 73.
Se mel. 370.

K S V har 20 b en bearbetning för ps. 411 efter H 447 (In natali domini).

Ps. 412 — Vår tid är ganska flyktig här.

Meterklass 129.

Se mel. 55.

Ps. 413 — Gif, o, Jesu, fröjd och lycka.

Meterklass 92.

Se mel. 136.

Sandström har 413 en mollmelodi, bearbetning för meterklass 92 efter Schops »Hilf, Herr Jesu, lass gelingen» (af meterklass 49) — jfr under nr 203.

Ps. 414 — Ack, jordens barn, vår tid är kort.

Meterklass 114.

Mel. 414, ny = mel. 225 — texten införd.

K S V har här (5 b) en ny mel. af Norén.

Lindegren har 414 en ny mel. (af Lindegren).

Vid årets slut.

Ps. 414, 415.

Den uteslutna H 414 — af Burkhard Waldis 1553 »Da Christus an dem Kreuze hing» — Z 7651 a — svenska handskrifter: Mönsterås, Vesterås (T. N.) och Ridd. samt G 39 med text »Min Gud, min Gud, sade Christus, tå» — upptages af K S V 5 a och Finsk 299.

Ps. 415 — Så lyktar än ett år sitt lopp.

Meterklass 36.

Se mel. 145.

Den uteslutna H 415 (ej i G) finnes hos Z 2463 efter David Wolder (New Catechismus Gesangbüchlein) 1598 »In dich hab ich gehoffet, Herr» — jfr under nr 125.

Ps. 416 — Lof, pris och ära vare dig.

Meterklass 6, ensam mel. för ps. 416 och 422.

Mel. 416, ny — texten införd — H 416 utesluten.

14) Morgon och af-
ton.

Ps. 416, 417.

G har 329 för denna meterklass en Barna-Psalm »Mit hjerta fröjde sig innerlig» — troligen svensk — jag har ej funnit den annorstädes.

Svensk är måhända äfven G 403 (af samma meterklass, derest repristecknet borttages) »Wak up af synden, tu Christendom» (textbeggynnelsen, men intet mer, finnes i Riddarholmshandskriften), som upptagits för ps. 416 af Anjou 416 b (med felaktig ursprungsbeteckning); af K S V 98 b; af Hjort 416 (under uppgift, att den är ny samt af Lindeman). Finsk-svensk har samma melodi, sid 6. — Denna melodi har dock ett visst slägttycke med mel. H 489, af hvilken den mycket väl skulle kunna vara ett sammandrag — jfr mel. H 489. Se äfven under nr 497.

Heintze har (sid. 211) för ps. 416 en mel. efter L L 7 (af L. M. Lindeman — Heintze skrifver C. M. Lindeman) — samma melodi som Anjou 187 b.

Den uteslutna H 416 finnes hos Prætorius VIII, 1610, nr 251 »Ich dank dir schon durch deinen Sohn» (Zahn 84, Z 247 b), Bach 188, Riddarholmshandskriften och G 352 »Jag tackar dig genom tin Son», Mankell 120, Hallberg 14, Melodiarium 416, Stockenberg 13, Chicago 120, K S V 98 a och Lindeman 77 »Jeg takker dig ret hjertelig» — under tidernas lopp rätt mycket varierad.

Ps. 417 — När jag om morgonen uppstår.

Meterklass 9.

Se mel. 198.

Den uteslutna H 417 — antagligen svensk — finnes i Psalmboken af 1616 samt i handskrifter: Mönsterås, Vesterås, Kalmar Folio I (T. N.) — Ridd. har annan melodi — G 89, öfverallt till text »Säll är den man, som fruktar Gud, Och stor» (ej samma text som nya psalmbokens 339) — upptages i tretakt af Södling 417, Melodiarium 417, Lindegren 339 b och Finsk 354.

Morgon-psalmer.

Ps. 418—431.

Ps. 418 — Att dig, o, Gud, mitt offer bära.

Meterklass 110, liksom mel. 449.

Mel. 418, ny, — bearbetad efter mel. 416 — för ps. 418 — texten införd — H 418 utesluten.

Hæffner har II 37 för ps. 418 en form af mel. 198 (se under nr 198), som upptagits för ps. 418 af Humbla 7 och Lindegren 418 a.

Södling har såsom 418 mel. H 416 med ett par tillägg.

Törnwall har 418 b en mel. af Chr. Möck, tillhörande annan meterklass, se under nr 28.

Stockenberg har 25 b för ps. 418 en ny mel. (af Stockenberg).

Den uteslutna H 418 — svensk mel. af Erik Gabriel von Rosén — upptages af Mankell 121, Hallberg 31 och Chicago 121 a.

Ps. 419 — Jag lefver och upphöjer.

Meterklass 83.

Se mel. 206.

Den uteslutna H 419 — »Aus meines Herzens Grunde» i New Chatechismus Gesangbüchlein ... Hamburg 1598 samt Gesangbuch, Eisleben 1598 (Zahn 20, Z 5269 ab, Bach 1) — svenska handskrifter: Mönsterås (T. N.) och Ridd. samt G 350 med text »Jag wil af hjertans grunde» — Pettersson 419 — Hallberg 160 — Humbla 73 a — Stockenberg 142 — Chicago 90 c — K S V 83 — Evers 51 — Finsk 5 — Bgr 58 »Jeg vil din Priis udsjunge» — Blf 115 — Lindeman 81 — L L 59 samt bihanget 11 ab.

Ps. 420 — Din klara sol går åter opp.

Meterklass 4, ensam mel. för ps. 141, 420 och 434.

Mel. 420 — Störl: Schlag-, Gesang-, Und Noten-Buch 1710 »Nun danket all und bringet Ehr» (Z 211) — Mankell 74 — Södling 141 — Hallberg 3 — Törnwall 141 — Humbla 4 b — Melodiarium 141 — Stockenberg 11 — Chicago 74 a — K S V 25 — Lindegren 141 bc.

Meddelas utom i D-dur äfven i transposition till C-dur att användas, då många verser skola sjungas.

Vers 1, 2 och 4 hafva anlitats såsom körtext i Andliga Körsånger för hemmet (af P. N.) nr 2.

Anjou har 420 b en »Mel. ur finska koralboken» — Finsk-svensk sid. 21, hvarest den uppgifves vara engelsk — finnes

hos Sullivan, Church Hymns with tunes, London 1874 nr 240 »O Christ, the King of human life» och 466 »Oh! for a heart to praise my God» af Hugh Wilson — samt i Hymns ancient and modern, London 1904, nr 478 »As pants the heart for cooling streams».

Anjou har 420 c en »Mel. ur skottska kyrkans sångbok» — finnes i den engelska samlingen Hymns ancient and modern, London 1904, nr 166 »Eternal God, we look to Thee» af W. Tans'ur.

Såsom ett kuriosum kan anföras, att den skotska Church Hymnary, Edinburgh 1905, upptager (nr 236 »O for a closer walk with God») Anjous finsk-engelska melodi 420 b, men deremot ej Anjous skotska melodi 420 c.

Se äfven under nr 141 och 434.

Den under 141 anförda melodien (Zahn 126) till samma text som H 420 »Nun danket all und bringet Ehr» anses af Humbla (sid. 178) vara samma melodi som H 420, »en sorts variant». Häri vågar jag dock ej instämma, då likheten synes mig allt för osäker.

Ps. 421 — Pris vare Gud, som låter.

Meterklass 84.

Se mel. 394.

Den uteslutna H 421 — anses af Laub vara dansk (Om Kirkesangen sid. 68 och 183) — hos Thomissön 1569 »en gammel sang om jomfru Maria kristelig forvendt Jesu Kristo til lov»: »Jeg vil mig Herren love» — Mogens Pedersön 1620 (samma text) — Z 5379 »Nu willet nicht vortzagen» efter Eler, Cantica sacra, Hamburg 1588 — svenska handskrifter: Mönsterås (T. N.), Ridd. samt G 365 med text »Dagen ifrån oss skrider» — Melodiarium 444 — Chicago 24 e — K S V 108 — Evers 79 — Finsk 460.

Ps. 422 — O, Gud, som åter värdes mig.

Meterklass 6.

Se mel. 416.

Ps. 423 — Morgonrodna'n mig skall väcka.

Meterklass 96.

Se mel. 200.

Se äfven under nr 219.

Ps. 424 — Den signade dag, som vi nu här se.

Meterklass 57, ensam text och mel.

Mel. 424 anses liksom texten vara af nordiskt ursprung samt tillhöra medeltiden. Begge finnas hos Thomissön 1569 fol. 146 och 316 b bland »Gamle Sange, som haffue været brugte i Paffuedømmet». I svensk handskrift finnas text och melodi hos Ridd. Sedan hos G 354. Melodien upptages hos Mankell 122, Hallberg 107 ab, Stockenberg 97, Chicago 122 a, K S V 19, Evers 66 och Finsk 448.

Beteckning såsom f-moll. Harmoniseringen ny. Alla verserna tryckta i betraktande af de för organister och kantorer väl kända svårigheterna vid sjungandet, beroende på versernas ofullständiga kongruens.

En dansk melodi af C. E. F. Weyse 1826 (Bgr 115, Blf 29) upptages af Sandström 424 b, Humbla 54 och Chicago 122 b.

Humbla har dessutom såsom alternativ till sin 54 en svensk folkvisa (»Om sommaren sköna»).

Heintze har 424 b en ny mel. (af Heintze).

Anjou har 424 b en ny mel. (af Anjou).

Evers har 44 för denna meterklass en ny mel. af R. Norén 1906.

Melodien till ofvan nämnda folkvisa »Om sommaren sköna», som anlitats dels af Stockenberg 115 för ps. 121 och Lindgren för ps. 256 (begge af meterklass 72), dels af Humbla för ps. 424 (meterklass 57), finnes tryckt i Brage og Idun 1839 II sid. 360, upptryckt hos Arwidsson Svenska Fornsånger III 1842 sid. 557, A. P. Berggreen Svenske Folke-Sange og Melodier (2:dra uppl. 1861, nr 56) och sedan flerstädes. Texten är af prosten i Mora, Anders Wallenius (död 1653), tryckt i Hülphers Dagbok öfver en resa i Dalarne sid. 194,

aftryckt hos Arwidsson III sid. 109. Wallenius skref sin dikt (enligt Berggreen, anf. arb. sid. 196) icke till den melodi, med hvilken den numera är förknippad, utan till melodien till psalmen »Den signade dag» (hvarför dessa uppgifter meddelas här under nr 424). Den nu med texten förbundna folkvisan är dock, äfven den, vida äldre än Wallenii text — se Afzelius, Afsked af Svenska Folksharpan, 1848, sid. 100. Afzelius säger der: Den äldsta Folkvisa, vi till den funnit sjungen, är upptecknad i Vestergötland och kallas »Bondens Frieri».

Ps. 425 — Min Gud och Fader käre.

Meterklass 84.

Se mel. 394.

Melodiarium har 425 en mel. af Joh. Walter — se under nr 36.

Lindegren har 425 en mel. signerad »1605» — Zahn 31, Z 5391 »Jesus Christ, unser Herre» efter Gesius, Haus- und Tischmusika 1605 — Bach 311 »Dank sei Gott in der Höhe» — finnes äfven hos Sandström 448.

Ps. 426 — Ljus af ljus, o, morgonstjerna!

Meterklass 92.

Se mel. 136.

Lindegren har här en ny mel. (af Lindegren).

Ps. 427 — O, Gud, dig vare lof och pris.

Meterklass 9.

Se mel. 198.

Hallberg 27 och Chicago 18 q hafva för ps. 427 mel. H 158 — se under nr 158.

Ps. 428 — Hvarmed skall jag dig lofva.

Meterklass 83.

Se mel. 206.

Stockenberg har 141 (för ps. 410 och 428) en dansk mel. af Matthison-Hansen;

Hjort har 410 en norsk mel. för ps. 428 af L. M. Lindeman, se under nr 206.

Ps. 429 — Vak upp, min själ, gif ära.

Meterklass 2, ensam text och mel.

Mel. 429 — Zahn 130, Z 159 »Nun lasst uns Gott den Herren» efter Christliche Psalmen... durch Nicolaum Selneccerum... Leipzig 1587 (äfvén till text »Wach auf, mein Herz, und singe», öfversatt i G 359 »Vak up, min själ, gif ära» — Bach har 93 texten »Wach auf» och 257 texten »Nun lasst») — finnes hos Ridd. och hos G 342 till text »Nu lät oss Gud vår Herra» — Hæffner 1808 nr 30 — upptages af Mankell 123, Hallberg 5 ab, Humbla 2, Stockenberg 4 ab, Chicago 123, K S V 172, Finsk 454.

Vers 8—10 införda såsom hos oss i gudstjensten nästan sammanvuxna med melodien. Harmoniseringen bearbetad.

Ps. 430 — Vak upp, min själ, och var ej sen.

Meterklass 129.

Se mel. 55.

Ps. 431 — Vi tacke dig.

Meterklass 32.

Se mel. 187.

Ps. 432 — O, Gud, som allt med vishet styr.

Meterklass 9.

Se mel. 198.

Afton-psalmer.

Ps. 432—443.

Den uteslutna mel. H 432 är en af Hæffner verkställd förkortning af mel. G 364 »Christe, som ljus och dagen är».

Denna melodi (G 364) finnes hos Z 384 »Christ, der du bist der helle Tag» efter Spangenberg 1568 — Bach 230 — Thomissön 1569 fol. 322 b »Christe du est den klare dag».

Melodien (G 364) har *fem* perioder, hvilket anföres till åtskilnad från en annan melodi med endast fyra perioder till en liknande text, se under nr 450.

De fem perioderna framträda dock ej alltid lika tydligt. Så till ex. har Z 384 blott en långt utdragen fjerde period utan upprepning af orden. Thomissön upprepar slutordet och får derigenom fem perioder. Bach har fem tydligt skilda perioder. Nedannämnda handskrifter förhålla sig som Z. G 364 upprepar hela fjerde perioden.

Mel. G 364 finnes i handskrifterna Mönsterås fol. 107 samt Ridd. sid. 72, mel. 1 »Christe som ljus och dagen är»¹⁾.

Hæffner, som synes hafva hyst betänkligheter vid fem-periodsmelodiens sammandragning till fyra perioder, meddelar II 10 ab tvenne redaktioner af den femperiodiga melodien, tagen »utur Böhmiska Choralböcker» (»Christ der du bist der helle Tag»).

De följande svenska koralboksutgifvare, som upptagit melodien, meddela den, på grund af textens fyra rader, i Hæffners förkortade form (H 432), nämligen Sandström 115, K S V 132 och Evers 34, äfvensom Finsk 440.

Lindeman har melodien under nr 17 »Christe! du es den klare Dag», femradig.

Heintze har upptagit melodien för ps. 142, femradig, ej olik Lindeman.

Ps. 433 — När allt omkring mig hvilat.

Meterklass 41, liksom mel. 90.

Mel. 433 — Verldslig »Insbruck, ich muss dich lassen» i Ein auszug... Teutscher liedlein af G. Forster, Nürnberg 1539 — andlig »O Welt, ich muss dich lassen» i New Catechismus Gesangbüchlein... durch Dav. Wolderum... Hamburg bei Teodos. Woldero 1598 (med företal af år 1597) — Zahn 145 — Z 2293 — Bach 63, 103, 117, 289, 355 (»Nun ruhen alle Wälder»); 275, 363, 366 (»O Welt, sieh hier dein Leben» — jfr vår 90); 50 (»In allen meinen Thaten») — G 375

¹⁾ Enligt en uppgift af Nordlind finnes texten med melodi redan i Ordo Canendi och i Een liten Songbook 1553 samt i handskriften Kalmar. Jag har ej sett dessa och förmodar, att, åtminstone beträffande de begge första, melodien bör vara den fyraperiodiga (se under nr 450), som nog är något äldre än den femperiodiga.

(»Nu hvilat hela jorden») — Mankell 52 — Södling 90 — Hallberg 70 — Törnwall 442 — Humbla 35 a — Stockenberg 64 — Chicago 52 a — K S V 117 samt sid. 232 — Finsk 199 — Bgr 118 (»Nu hviler Mark og Enge») — Blf 170 — Lindeman 130 — L L 99 samt bihanget 23

för ps. 433 och 442.

Harmoniseringen öfverarbetad.

Ps. 434 — Så går en dag än från vår tid.

Meterklass 4.

Se mel. 420.

Heintze har 434 en bearbetning efter mel. H 154.

Den uteslutna H 434 »Nun sich der tag geendet hat» (Zahn 133, Z 212 b efter Gesangbuch, Meiningen 1693 nr 335, Bach nr 240) upptages af Hallberg 4, Stockenberg 12, Chicago 74 b, K S V 156.

Ps. 435 — I min stilla hyddas sköte.

Meterklass 92.

Se mel. 77.

Ps. 436 — Din sol går bort, men du blir när.

Meterklass 9.

Se mel. 198.

Psalmodikon har 436 upptagit H II 22, se under nr 498.

Den uteslutna H 436 synes mig blott vara en variant af mel. H 416. Den har nog tillkommit i Sverige och finnes i handskrifterna Mönsterås (T. N.) och Ridd. samt i G 366 med text »Solen hafwer sig från oss wändt» — upptages endast af Hæffner och Hæffnereditioner (Lewerth och Nordqvist-Lagergren).

Ps. 437 — Jag i tysta skuggors timmar.

Meterklass 96.

Mel. 437, ny = mel. 200 — texten införd.

Humbla har här (93 a) mel. H 85.

Ps. 438 — Den ljuse dag framgången är.

Meterklass 26, ensam text och mel.

Mel. 438 — antagligen dansk folkvisa — psalmens författare, Hans Christensön Sthen (1544—1610) angifver i äldsta kända upplaga af Wandrebog, Christiania 1659, melodien såsom tillhörande visan »Jeg tjente mig i Grevens Gaard» — (hvilken numera ej kan identifieras, då man blott känner dessa begynnelseord, och melodien sedan endast är känd till psalmtexten) — finnes i Riddarholmskyrkans manuskript (1694) och i G 367 (1697) — (i Danmark upptagen i Kingos Gradual 1699) — Mankell 124 — Hallberg 51 ab — Humbla 26 — Stockholm 43 — Chicago 127 — K S V 17 — Finsk 462 — Bgr 150 — Lindeman 21 — L L 10.

Melodien öfverarbetad med hänsyn till G — harmoniseringen ny — texten införd.

Hjort har 438 b en ny mel. (af Hjort).

Ps. 439 — Nu är en dag framliden.

Meterklass 83.

Se mel. 206.

Anjou har 206 b en ny mel. för ps. 439 (af Anjou).

Lindegren har 439 mel. H 314.

Ps. 440 — Nu hafver denna dag.

Meterklass 34, ensam text och mel.

Mel. 440, ny — texten införd — H 440 utesluten.

Pettersson har 440 b en mel. efter Stötzels 1744, af annan meterklass — Z 2198 »Die Nacht ist vor der Thür» — upptagen af Södling 440, Rock Island 440 b och Stockholm 55 b.

Heintze har 440 en ny mel. (af Heintze), upptagen af Hjort 440.

Den uteslutna H 440 — af G. Düben i Odæ Sveticæ af Samuel Columbus, Sthm 1674, nr 11 »Allt efter Guds behag» — Arrhenius, Psalme-Profwer 1691, sid 133 (samma text) — G 370

»Nu hafwer thenne dag» — Mankell 125 — Hallberg 62 ab — Humbla 32 — Stockenberg 55 a — Chicago 125 — K S V 116 — Finsk-svensk sid 23.

Ps. 441 — Nu denna dag förliden är.

Meterklass 9.

Se mel. 198.

Lindegren har 441 en durmelodi, signerad »1698»

Den uteslutna H 441 — i äldre svenska tryck och handskrifter: Jonæ-Rhezeliuss, Mönsterås, Kalmar, Wexiö-Rothman (T. N.), Ridd. samt i G 363 med text »Efter Guds skick går thet så til» — upptages af Södling 441.

Ps. 442 — Nu hvilat hela jorden.

Meterklass 41.

Se mel. 433.

Ps. 443 — Var nu redo, själ och tunga!

Meterklass 92.

Se mel. 136.

Ps. 444 — Min hvilotimma ljuder.

Meterklass 84.

Se mel. 33.

Vid aftonklämtningen.

Ps. 444.

Melodiarium 444, Chicago 24 c och K S V 108 hafva här mel. H 421.

Lindegren har 444 en svensk mel. af P. A. Ölander (Blendas kompositör, död 1886).

Ps. 445 — Ifrån min födslostimma.

Meterklass 85, liksom mel. 53.

Mel. 445, ny — texten införd — mel. 53 behöfde sparas för ps. 53 enbart.

15) Före och efter måltiden.

Ps. 445—447.

Lindegren har här Melodiarium 110.

Ps. 446 — Dig prise vi, o, Herre, du, som åter.

Meterklass 14.

Se mel. 481.

Pettersson har 446 en mel. af Christmann — Z 1013 »Lobsinge Gott! erhebe ihn, meine Seele» efter Vollständige Sammlung... Choralmelodien... Herausgegeben von Christmann und Knecht, Stuttgart 1799 — upptagen af Heintze 446.

Hallberg har 37 för ps. 446 en mel. af Crüger, hos Runge 1653 »Herr, deinen Zorn wend ab von uns mit Gnaden» — Zahn 109, Z 996 — upptagen för ps. 446 af Melodiarium 446, Stockenberg 31, Chicago 126 b och Lindegren 446.

Den uteslutna H 446 — af Hæffner — upptages endast af Hæffnereditionerna.

Ps. 447 — Herre, du för oss i nåd.

Meterklass 67, ensam text och mel.

Mel. 447, ny — bearbetning af mel. 127 — texten införd — H 447 utesluten.

Södling har 447 en bearbetning efter mel. H 370.

Törnwall har 447 en bearbetning efter mel. H 13.

Den uteslutna H 447 — In natali domini (Bäumker I nr 76) — Zahn 30, Z 4816 a—f till olika texter, äldst efter Böhm. Br. sångbok Nürnberg 1544 »Da Christus geboren war»; Eler 1588 »Singen wy vth herten grunt» — Bach 109 »Singen wir aus Herzens Grund» — svenska handskrifter: Mönsterås och Ridd. samt G 339 »Sjungom nu af hjertans grund» — Mankell 127 — Hallberg 117 — Humbla 64 — Stockenberg 109 — Chicago 127 — K S V 58 — Finsk 29 — Bgr 79 (»Frygt, min Sjæl, den sande Gud») — Blf 61 (dito) — Lindeman 124 (»Mit Barn frygt den sande Gud»), 170 »Synge vi af Hjertens Grund» och 183 (»Vor Herres Jesu Christi Fred») — L L 128 »Synge vi af Hjertens Grund» samt bihanget 28 (dito).

Mel. H 447 har af Törnwall 472 bearbetats för meterklass 70, hvilken bearbetning upptagits af Nordqvist-Lagergren 472.

Melodien har vidare af K S V 20 b bearbetats för meterklass 73 (ps. 411).

Ps. 448 — Gud, lär mig dock besinna.

Meterklass 88.

Se mel. 33.

Sandström har 448 Gesius' »Jesus Christ, unser Herre» — se under nr 425.

C) Med afseende på de yttersta tingen.

1) Lifvets korthet och dödens visshet.

Ps. 448—454.

Den uteslutna H 448 — Z 5438 »Wie soll ich dich empfangen» efter Crüger, hos Runge, 1653, nr 87 — G 277 »Wi böre oss städs reda» — upptages af Lindegren 448. Melodien har, såsom jag tror, gifvit upphof åt melodien G 172 »Lät oss nu Jesum prisa» — se under nr 110.

Ps. 449 — Snart döden skall det öga sluta.

Meterklass 10, liksom mel. 418.

Mel. 449, ny — bearbetad efter mel. 146 b — för ps. 449 — texten införd — H 449 utesluten.

Den uteslutna H 449 — af Åhlström — upptages af Hallberg 32, Stockenberg 26, Chicago 121 b, K S V 153.

Ps. 450 — Ack, att i synd vi slumre bort.

Meterklass 9.

Se mel. 99.

Den uteslutna mel. H 450 — Luthers »Erhalt uns Herr bei deinem Wort», Zahn 44, Z 350 efter Klug 1543, Lutherbuch 33 (Byström 2), Bach 72 — finnes hos Thomissön 1569 fol. 253 samt hos Jespersön 1573 och 1637 sid. 23 »Beholt oss Herre ved dit Ord» — i svenska handskrifter: Mönsterås, Kalmar Folio I (T. N.), Ridd. (endast textbegynnelse) samt hos G 295 »Bewara oss Gud i tin Ord» — upptages sedan af Hallberg 22 — Humbla 23 (bearbetad för ps. 142) — Melodiarium 187 a (bearbetad för ps. 187) — Chicago 18 m — Lindegren 396 — Finsk 157 — Lindeman 13 »Behold os Herre ved dit Ord» — L L 42 »Hold oppe, Gud, hos os dit Ord».

Hæffner (II sid. XXIII) är af den åsigten, att melodien (H 450) är en af Luther gjord omarbetning af melodien »Christ

der du bist des Tages Licht», hvilken melodi han återgifver i H II 9 »utur Böhmiska Choralböcker».

Denna melodi (H II 9) finnes hos Z 343 »Christe, der du bist Tag und Licht» efter Klug 1535 (»Christe qui lux es et dies» — Bäumker II nr 246) — Bach 245 — Thomissön 1569 fol. 322 »Christe du est baade liuss oc dag» — Mönsteråshandskriften fol. 106 »Christe som lius och dagen är» — Riddarholmsmanuskriptet sid. 72, mel. 2 »Christe sann dagsens ljus och sken».

Det är blott den första af melodiens fyra perioder som öfverensstämmer med mel. H 450.

För en annan melodi, med fem perioder, till en liknande text, se under nr 432.

Ps. 451 — Mina lefnadstimmar stupa.

Meterklass 95.

Se mel. 386.

Ps. 452 — Jag går mot döden, hvar jag går.

Meterklass 90, ensam text och mel.

Mel. 452 — Z 5679 »So hab ich nun geschlafen fein» efter Cantional Gotha, Anhang 1726 (i dur) — Mankell 128 — Hallberg 172 — Humbla 76 — Stockenberg 156 — Chicago 128 — K S V 82.

Hæffner anmärker till mel. 452 »Tagen ur en gammal skriven Choralbok. Besynnerligt är att den finnes i Königs Choralssamling, tryckt 1738, men i Dur-ton till ps. »So hab ich nun geschlafen fein». — Ombildningen till dur tyckes sålunda icke vara gjord af Hæffner utan hafva förefunnits redan i den handskrifna koralboken.

Hæffner bifogar i andra delen ytterligare ett par melodier för ps. 452, nämligen H II 36 a — Z 5652 »Herr Gott, du bist von Ewigkeit» efter König 1738 — och H II 36 b — Z 5663 »Der lieben Sonne Licht und Pracht» efter Telemann 1730 (efter Englert 1723) — den senare upptagen af Rock Island 119 och bearbetad för meterklass 72 (se under nr 6).

Ps. 453 — Menska, o, hvi dröjer du?

Meterklass 43.

Se mel. 215.

Pettersson m. fl. hafva här en folkmelodi från Dalarna, se under nr 215.

Den uteslutna H 453 finnes i Praxis pietatis Frankfurt 1668, nr 644 »Meinen Jesum lass ich nicht; weil er sich» — Z 3450 — Arrhenii handskrifna Psalme-Profwer till psalmen »Mein Herr Jesus mich erfreut» (»Jesus allt mitt goda är») — aftryckt efter Arrhenius hos Beckman sid. 548 — finnes äfven hos L L 28 (efter Hæffner) — en variant finnes hos H II 47.

Ps. 454 — I lefvernets bekymmer sänkt.

Meterklass 98.

Mel. 454, ny = mel. 173 b — texten införd.

Ps. 455 — Allt, hvad vi på jorden äge.

Meterklass 96.

Se mel. 200.

Sandström har här en tysk durmelodi, se under nr 200.

Lindegren har här en mollmelodi efter Cherubini, se under nr 76.

2) Längtan till det himmelska och eviga vid betraktandet af världens fåfänglighet och onda väsende.

Ps. 455—461.

Ps. 456 — Far din väg, du onda värld.

Meterklass 42, ensam text och mel.

Mel. 456, ny — bearbetning efter mel. 127 — texten införd — H 456 utesluten.

Den uteslutna H 456 — troligen svensk, ej hos Z — finnes: G 271 — Mankell 129 — Hallberg 71 — Humbla 42 — Stockholm 65 — Chicago 129 — K S V 40 — Finsk-svensk sid. 19.

Ps. 457 — Ack, hvad är dock lifvet här?

Meterklass 3.

Se mel. 231.

Den uteslutna H 457 — troligen svensk, ej hos Z — finnes:
G 272 — Hallberg 10 — Humbla 10 b — Stockenberg 9 —
Chicago 22 f — K S V 4 — Finsk 391.

Ps. 458 — Du snöda värld, farväl.
Meterklass 38.
Se mel. 51 a.

Ps. 459 — När jag uti min enslighet.
Meterklass 72.
Se mel. 280 a.

Hjort har 459 en mel. efter L L 70 — se under nr 280.

Ps. 460 — Såsom hjorten träget längtar.
Meterklass 92.
Se mel. 77.

Ps. 461 — O, hoppets dag, som klarnar opp.
Meterklass 61.
Se mel. 282.

Pettersson (senare upplagor) har 461 en mel. af Kocher —
Choralbuch, Stuttgart 1828 nr 276 »Nein, nimmermehr! und
wenn die Welt» — Z 4420 — upptagen af Sandström 461.

3) En varnande
åtanke på den
osaliga evigheten.
Ps. 462—465.

Ps. 462 — Du, som förhårdad gäckas.
Meterklass 62.
Se mel. 295.

Lindgren har 462 en mel. signerad »1529». Jag har ej
funnit den hos Z. Deremot finnes den i G 224 för annan
meterklass.

G 224 »Wak up, wak up i Guds namn» finnes förut hos
Thomissön 1569 fol. 138 »Vaag op vaag op i Guds naffn du
værdige Christenhed» samt i svenska handskrifter: Mönsterås,
Kalmar Folio I och Rappe (T. N.). Texten i G (ej upptagen
1819) synes vara öfversatt från danskan.

Ps. 463 — O, evighet, din längd mig fast förskräcker.

Meterklass 15.

Se mel. 178.

Psalmmodikon, Pettersson, Sandström, Rock Island och K S V
hafva här H II 38 c — se under nr 178.

Ps. 464 — Ho satans boning tänker på.

Meterklass 94.

Se mel. 237.

Ps. 465 — O, syndaträl, som i din dvala dröjer.

Meterklass 15.

Se mel. 178.

Lindegren har här Hugenottpsalmen 12 — se under nr 178.

Ps. 466 — Beklaga och begråta.

Meterklass 80.

Se mel. 180.

Lindegren har här en ny mel. (af Lindegren.)

4) En sent uppväckt
men botfärdig
syndares suckar
mot döden.

Ps. 466, 467.

Ps. 467 — Herre Gud, för dig jag klagar.

Meterklass 92.

Se mel. 77.

Ps. 468 — Gud, dig min sak hemställer jag.

Meterklass 21, ensam text och mel.

Mel. 468, ny — bearbetning efter mel. 146 b — Minimi-
tabellens 468 (af E. G. von Rosén) utesluten.

von Roséns melodi uteslutes äfven af Mankell, som hän-
visar till H 146; och upptages af Hallberg 47, Stockenberg 40,
Chicago 130 b, Nordqvist-Lagergren 468 b samt K S V 45.

Pettersson, Heintze m. fl. hafva här en mel. af Hallberg
(46), se under nr 195.

Humbla har för ps. 468 en omarbetning af H 195.

Den uteslutna H 468 (af Hæffner) upptages af Chicago 130 a.

5) Kristlig bön om
en salig ändalykt
och stilla hän-
gifvenhet under
Guds vilja.

Ps. 468—472.

Ps. 469 — O, Jesu Krist, sann Gud och man.

Meterklass 54.

Se mel. 31.

Den uteslutna H 469 är hemtad från G 383 och är, enligt Hæffner, svensk — ej hos Z.

Ps. 470 — Ack, Jesu Krist, mig nåd bete.

Meterklass 72.

Se mel. 280 a.

Ps. 471 — O, Jesu, när jag hädan skall.

Meterklass 72.

Se mel. 280 a.

Ps. 472 — Kom, o, Jesu, huru länge.

Meterklass 70, liksom mel. 335.

Mel. 472, ny — bearbetning af mel. 127 — för ps. 472 och 491.

Törnwall har 472 en bearbetning af H 447 (se under nr 447), hvilken bearbetning upptagits af Nordqvist-Lagergren 472 (till ersättning för H 472, som är = H 335).

Hallberg har 121 för ps. 472 en ny mollmelodi (af Hallberg), som upptagits af Chicago 108 c, Lindegren 472 och Hjort 472.

Humbla har (sid. 71) för ps. 491 en bearbetning af Karl XII:s marsch vid Narva.

Stockenberg har 112 för ps. 472 och 491 en bearbetning af »Neckens polska».

Att Hæffners melodi 335 = 472 är olämplig för *begge* tillfällena, faller af sig sjelf, då den förra användes vid vigsel och den senare vid jordfästning. Jag har därför här föreslagit en ny mel. 472; beträffande mel. 335 se under detta nummer.

Jfr äfven den beslätade meterklassen 71 och dess melodier 111 och 127.

För den uteslutna H 472 se under nr 335.

Ps. 473 — Nu vill jag bryta opp, nu vill jag hädanfara.

Meterklass 16.

Se mel. 160.

6) En trogen själs
glädje att skiljas
hädan.

Ps. 473—483.

Ps. 474 — Älskar barnet modersfamnen.

Meterklass 71.

Mel. 474, ny = mel. 127 — texten införd.

Ps. 475 — Matta öga, trötta sinne.

Meterklass 95.

Se mel. 8 b.

Ps. 476 — I världen är jag blott en gäst.

Meterklass 72.

Se mel. 6.

Ps. 477 — Jag längtar af allt hjerta.

Meterklass 84.

Se mel. 33.

Ps. 478 — Så får jag nu med frid och fröjd.

Meterklass 37, ensam text och mel.

Mel. 478, ny — bearbetning efter mel. 416 — texten införd
— H 478 utesluten.

Heintze har 478 en bearbetning efter mel. H 291.

Hjort har 478 en ny mel. (af Hjort).

Den uteslutna H 478 — »Mit Fried und Freud fahr ich dahin» hos Walter 1524 nr 27 — Zahn 120, Z 3986, Lutherbuch 26 (Byström 18), Bach 49 och 325 — Thomissön 1569 fol. 333 b samt Jespersön 1573 och 1637 sid. 117 »Met glæde oc fred far ieg nu hen» — Mönsterås (T. N.) och G 397 »Med glädje och frid far jag nu hän» — Mankell 131 — Hallberg 66 — Humbla 52 — Stockenberg 57 — Chicago 131 — K S V 155 — Finsk 514 — Lindeman 115 »Med Glæde og Fred faer jeg nu hen» — L L 83 samt bihanget 17.

Texten grundar sig på den gamla »Nunc dimittis» — Simeons lofsång. »Nunc dimittis» finnes hos Bäumer II nr 390 med melodi efter »Au fons de ma pensée», lika med mel. H 33.

Ps. 479 — Min jämmer nu en ända har.

Meterklass 72.

Se mel. 280 a.

Denna psalm finnes hos Arrhenius 1691 sid. 99 »Min jämmer nu en ända har», som jämte melodien öfvergått i G 396. Ord och melodi finnas hos Z 4556 »Herr Gott, mein Jammer hat ein End» efter Demantius, Threnodiæ, 1620, nr 8. Melodien är utan tvifvel i släkt med den följande, nr 480.

Ps. 480 — I Kristi sår jag somnar in.

Meterklass 9, liksom mel. 63, 96, 99, 104, 107, 154, 157 och 198.

Mel. 480 — synes vara en förkortning af mel. G 396, se under föregående nummer, 479 — förkortningen föreligger redan i handskrift: Vesterås Bibl. B. e. 30 (T. N.) till text »Betraktom wäl the helga Bud» såsom hos G 3, som upptagit den förkortade melodien jemte denna text — Arrhenius 1691 har sid. 88 den korta melodien (H 480) till texten »O Jesu Christ, mit ljus och lif», hvilken han öfversatt efter »Herr Jesu Christ, meus Lebens Licht», som i tyska koralböcker åtföljes af helt andra melodier (Z 533—537) — G 392 »I Christi sår jag somnar in» — utesluten af Mankell, som hänvisar till sin 18 d = H 495 — utesluten af Södling, som hänvisar till H 96 — Hallberg 28 — Humbla 6 g (med en historik å sid. 181) — Stockenberg 24 — Chicago 18 i — K S V 79 — Finsk 138 endast för ps. 480.

Ps. 481 — Hvar är den Vän, som öfver allt jag söker.

Meterklass 14, ensam mel. för ps. 446 och 481.

Mel. 481 — af J. Crüger i Newes... Gesangbuch Augspurgischer Confession... Berlin 1640 »Herzliebster Jesu, was hast du verbrochen» — Zahn 79 — Z 983 — Bach 59, 78, 105 och 111 — Hæffner 1808 nr 420 — Mankell 126 — Hallberg 38 — Humbla 9 — Stockenberg 32 — Chicago 126 a — K S V 75 — Evers 52 — Lindeman 186 — L L 134 b och 139.

Hjort har 481 b en ny mel. (af Hjort).
Se äfven under nr 446.

Ps. 482 — Mina ögon snart sig lycka.
Meterklass 44.
Se mel. 70.

Ps. 483 — En fridens engel ropar: kom!
Meterklass 53, ensam text och mel.

Mel. 483, ny — bearbetning efter mel. 225 — H 483 utesluten.

Södling har 483 en bearbetning efter mel. H 26.

Hallberg har 98 a för ps. 483 en ny mel. (af Hallberg),
upptagen af Stockenberg 88 och Chicago 132 b.

Humbla har 37 a för ps. 483 en bearbetning af mel. H 282.

Melodiarium har 483 en ny mel. af J. F. Lagergrén, upptagen af Lindegren 483 a och Hjort 483.

K S V har 34 för ps. 483 en ny mel. af J. Morén.

Lindegren har 483 b en bearbetning af mel. H 113.

Den uteslutna H 483 — »O Gott Vater, ich glaub an dich»
af M. Altenburg 1620 (Z 2653) — upptages af Mankell 132,
Hallberg 98 b, Chicago 132.

Ps. 484 — Så skön går morgonstjernen fram.
Meterklass 129.
Se mel. 55.

7) En trogen själs
försmak af en salig
evighet.

Ps. 484—492.

Ps. 485 — Herre, när skall jag dig skåda.
Meterklass 92.
Se mel. 77.

Mel. 486 — I himmelen, i himmelen.
Meterklass 69, ensam text och mel.

Mel. 486 — möjligen svensk — handskrift i Wexiö, Rothman (T. N.) — G 410 — Mankell 133 — Hallberg 118 —
Stockenberg 110 — K S V 77 — Chicago 133 — Finsk tillägget
sid. IX.

Södling har till oigenkännelighet bearbetat G 410.

Humbla har 60 för ps. 486 en mel. efter L L 50 (af L. M. Lindeman), upptagen af Melodiarium 486 b.

Hjort har 486 b en ny mel. »svensk».

Finsk har 529 för denna meterklass en mollmelodi signerad »Finsk», och 530 en durmelodi signerad »Före 1819».

Ps. 487 — I hoppet sig min frälsta själ.

Meterklass 60, ensam mel. för ps. 487 och 493.

Mel. 487 (den s. k. Näfvervisan) — »Ach Gott, erhöör mein Seufzen und Wehklagen!» (Zahn 1, Z 1831 a efter Praxis pietatis, Frankfurt 1662, nr 482; Bach 186) — Riddarholmsmanuskriptet har (utan melodi) begynnelseorden »Eja! mit hjerta rätt innerlig sig frögdar» — G 411 (samma text) — melodien finnes sedan i alla koralböckerna — Mankell 134 — Hallberg 58 ab — Humbla 16 — Heintze sid. 212 — Stockenberg 49 ab — Chicago 134 — K S V 78 ab — Finsk 209 — Lindeman 31 »Eja mit Hjerte ret inderlig».

Hæffner II sid. XII förmodar melodien vara nordisk och hafva upptagits af tyska författare. Jfr äfven Mankell, Kyrkomusikens Historia sid. 39, som menar, att melodien återinvandrat hit såsom koral.

Psalmen är dansk och först tryckt 1645 i Holsts Psalmebog. Versernas begynnelsebokstäfver bilda namnet Elle Andersdatter, som förmodas vara någon förnäm dansk dam, som fått sig dikten tillegnad. Psalmen finnes i Danmark tryckt med melodi först i Kingos Gradual 1699.

Melodien är utan tvifvel tysk. Hæffner, som anser den vara »nordisk», jemför den med melodien »Ach Gott, erhöör mein Seufzen und Wehklagen», hvilken han, såsom nämndt, anser vara lån från den nordiska.

Intet som helst skäl synes mig emellertid föreligga att förmoda, det Tyskland skulle hafva lånat melodien från Sverige eller från »Norden». Melodien föreligger nämligen förut på tysk botten i en mängd tryck och varianter, nämligen den melodi, som vi så väl känna här i Sverige till text »Se menni-

skan», mel. H 87. Äfven vid en flyktig jemförelse mellan melodierna H 87 och H 487 förmärkas strax stora likheter.

Jag sammanställer här för närmare jemförelse följande fyra melodier, som tydligen blott äro varianter af ett och samma tema.

1589 ||: g b a g :|| d c b a | a b b c c d d c b a g | d c b a d c b a | a b b c c d d c b a g (H 87)

1662 g b b c c d d e s d c b | f b b c c d d c b a g | d b c a d b c a | a b b c c d d c b a g (H 487)

1697 g b b c c d d c b a g | g b b c c d d c b a g | d c b a a b a g # f f | a b b c b c d d c b a g g

Lindeman g b b c c d d e s d c d | a b b c c d d c b a g | g a a g g g a a g g | b b c c d d c b a g

Dessa melodier äro »Se menniskan», »I hoppet sig min frälsta själ», »Eja, mit hjerta» hos G och hos Lindeman.

Lindeman har jag här upptagit, emedan jag förmodar honom representera den danska traditionen efter Kingo (som jag ej sett). Senare danska koralböcker hafva nämligen utbytt den gamla melodien mot ett par nyare.

Jag bifogar härefter en tablå öfver de begge grundmelodier-
nas förekomst i Tyskland, härvid upptagande endast publikatio-
nerna före 1697 (tiden för vår G 411).

Z 2072 (H 87)

Z II sid. 7

Z 1831 a (H 487)

Z I sid. 491

Manuskript 1589

Dresden 1593, 1594, 1597

Leipzig 1603

Görlitz 1611

Dresden 1625, 1626

Crüger 1640, 1649

Praxis 1653 och följ.

Peter 1655

Praxis Frankfurt 1662

Janus 1663

Stenger 1663

Praxis Frankfurt 1674 och 1676

Quirsfeld 1679

Quirsfeld 1679

Vopelius 1682	Strassburg 1682
	Sohren 1683
	Lüneburg 1688
Darmstadt 1687	Darmstadt 1687
	Praxis Berlin 1688
Speer 1692	Praxis Frankfurt 1693
	Dresden 1694
	Lüneburg 1694 och 1695
(ej i G)	G 1697

Såsom synes är melodien H 87 »Wir Christenleut» (Z 2072) åtskilligt äldre och har framträdt i tryck en mängd gånger före melodien H 487 »Ach Gott, erhö'r mein Seufzen und Wehklagen» (Z 1831 a).

Melodijemförelsen jemte ofvanstående tabell gifva — åtminstone för mina ögon — alldeles tydligt vid handen, dels att vi i melodierna »Wir Christenleut», »Ach Gott, erhö'r» och »Eja, mitt hjerta» endast hafva att se trenne former af en och samma melodi, dels att dessa melodier förhålla sig inbördes på det sätt, att formen »Wir Christenleut» är äldst och ligger till grund för formen »Ach Gott, erhö'r» samt att den senare, eller begge tillsamman, ligger till grund för den »nordiska» melodien till »Eja, mitt hjerta».

Men hvad menas då med »Näfvervisan»?

Näfvervisan är enligt min förmening blott en utsmyckning af melodien »Eja mitt hjerta» (G 411), en utsmyckning af det slag som var synnerligen vanligt på 1700-talet och som i våra dagar upptecknats särdeles i Dalarne af professor Oscar Byström samt af stadsnotarien Nils Andersson, Lund. Byström meddelar »Ur Medeltidens Kyrkosång» II sid. 59 en vida rikare utsmyckning af samma »Eja, mitt hjerta» (från Mora) än den Näfvervisa vi känna af Ahlströms uppteckning. Emellan dessa begge, dock mycket närmare Ahlström, står uppteckningen från Vestergötland hos K S V 78 b.

Näfvervisan är såsom folkmelodi betraktad, oaktadt den onekligen är vacker, dock ej af någon särdeles utpräglad karaktär.

Beckman förmenar sig rentaf (sid. 948) finna ett starkt tycke emellan denna melodi och melodien: »Kristallen den fina» — hvilket ytterligare understrykes af Hallberg, sid. 177. Danskarne hafva, såsom redan nämnt, förkastat melodien såsom församlingssång.

Hvaraf kommer *namnet* Näfvervisan?

Undertecknad förmodar, att melodien någon tid varit populär i låt oss säga Dalarne, blåst på näfverlur, och deraf fått namnet. Uppgiften, att visan »hæc suavissima oda» skulle vara nedskrifven på björkbark, härstammar från Plantin genom Högmärk. Uppgiften är orimlig; noter kan det naturligtvis ej varit frågan om att nedskrifva på näfver — det skulle således vara frågan om orden; men psalmen är dansk, och danskarna känna knappast näfver, åtminstone ej ordet; man skulle således hafva nedskrifvit öfversättningen på näfver — men hvarför? — Jag kan endast tänka mig att melodien blifvit använd såsom vallmelodi, blåst på lur.

Ahlström, melodiens upptecknare, säger helt frankt (300 Nordiska Folkvisor, sid. 125): »Författad af Vallpigan Elsa Andersdotter och sedan införd i 1695 års Psalmbok».

Ps. 488 — Snart ligger bojan krossad.

Meterklass 84.

Se mel. 394.

Lindgren har 488 en mel. signerad »Melch. Franck 1639» — Z 5414 »Der Bräutigam wird bald rufen» af Melchior Franck i Cationale sacrum, Gotha, I, 1646.

Ps. 489 — Kom, jordens barn, eho du är.

Meterklass 72.

Se mel. 280 a.

Melodiarium har 489 en mel. efter L L 70 (af L. M. Lindeman), upptagen af Heintze sid. 209.

Den uteslutna H 489 finnes: Wolff, Kirche Gesäng 1569 »Wenn mein Stündlein vorhanden ist» — Zahn 167 — Z 4482

8) Begravnings-psalmer.

I allmänhet.

Ps. 489—492.

— Bach 52, 322 och 351 — Thomissön 1569 fol. 336 b »Naar min tid oc stund er for haand» — svensk handskrift: Mönsterås (T. N.) samt G 390 »När min tid och stund kommen är» — Lindeman 125 »Naar min Tid og Stund er forhaand» — L L 94 »Naar Tid og Stund den er for Haand».

Ps. 490 — Så vandre vi all verdens väg.
Meterklass 72.
Se mel. 498.

Ps. 491 — Kommer till en Fader åter.
Meterklass 70.
Se mel. 472.

Ps. 492 — Nu tystne de klagande ljuden.
Jam moesta quiesce querela.
Meterklass 12, ensam text och mel.

Mel. 492 — Bäumker II nr 339 (efter Leisentrit 1584) — Z 1454 a »Jam moesta» efter Klug, Wittenberg, 1542 — svenska handskrifterna Mönsterås samt Vesterås Bibl. 30 (T. N.) hafva i likhet med G 401 latinsk text jemte den svenska »Hörer til, j Christtrogne alle» — H II 22 — Mankell 135 — Hallberg 35 — Humbla 14 — Stockenberg 29 — Chicago 135 — K S V 120 — Bgr 33 »Den yndigste Rose er funden» — Blf 33 (dito) — Lindeman 114 samt sid. 180 »Med Sorgen og Klagen hold Maade» — L L 85 ab (dito).

Rytmen i denna melodi består i nästan alla uppteckningarna af omväxlande halfnöter och fjerdedelsnöter i fyra fjerdedels takt, såsom hos oss först hos Hallberg. Hæffner har 1820 tre fjerdedels takt (eller tre halfva), men meddelar 1821 (H II 22) en version i hans vanliga tvåtakt, hvilken han påstår vara ursprunglig. Lindeman 114 är jemn ungefär såsom H II 22, deremot är Lindeman sid. 180 i tretakt. L L 85 a har tretakt. Psalmodikon har 436 upptagit H II 22.

Här har tretakten bibehållits, emedan texten inbjuder dertill. Det händer så sällan att vår psalmbok direkt inbjuder till tretakt, att jag anser olämpligt att ej mottaga anbudet. Jfr under nr 102.

Harmoniseringen är bearbetad.

Anjou har 492 b melodien »Var helsad, du fredliga flagga» af Hurka.

Finsk har 207 för denna meterklass en mel. af R. Lagi 1868.

Ps. 493 — Säll du, som menlös fann din graf.
Meterklass 60.
Se mel. 487.

Vid ett barns be-
grafning.
Ps. 493.

Ps. 494 — Stanna, ungdom, och hör till.
Meterklass 43.
Se mel. 215.

Vid en ung men-
niskas begrafning.
Ps. 494.

Sandström har 494 en tysk mel. — Z 3444 efter Freyling-
hausen I (andra uppl.) 1705 nr 722 »Guter Hirte, willst du nicht».

Ps. 495 — Så hvila i välsignelse.
Meterklass 9.
Se mel. 99.

Vid en värdig själa-
herdes begrafning.
Ps. 495.

Den uteslutna H 495 — »Nun lasst uns den Leib begraben»,
Zahn 129, Z 352 efter Rhaw, Neue deutsche geistliche Gesänge
1544, Byström 17 — Thomissön 1569 fol. 334 b »Nu lader oss
hans Legem begraffue» — svensk handskrift: Mönsterås (T. N.)
samt G 400 »Lät oss thenna kropp begrafwa» — Mankell 18 d
(för ps. 480) — Chicago 18 d (dito) — Lindeman 132 »Nu lader
os hans Legem begrave».

Ps. 496 — Vaker upp! en stämma bjuder.
Meterklass 130.
Se mel. 3.

9) Om de dödas upp-
ståndelse och den
yttersta domen.
Ps. 496—499.

Ps. 497 — O, menska, till en Fader kom.

Meterklass 94.

Se mel. 237.

Pettersson har här (497) en mel. efter G 403, som sjunges två gånger å rad (jfr under nr 416) — samma anordning förekommer hos Rock Island 497, hos Anjou 497 (som apterar denna mel. jemväl å ps. 122) samt hos Finsk 518.

Melodiarium har 497 en mollmelodi efter Freylinghausen (I 1704 nr 169 »Hochheilige Dreifaltigkeit» — Z 5783) för annan meterklass, upptagen af Lindegren 497 signerad »1738».

Den uteslutna H 497 finnes: Enchiridion... Gedruckt zu Erffurdt zum schwarzen Horn 1527 »O Herre Gott, dein göttlichs Wort» — Zahn 139 — Z 5690 — Bach 14 — Lindegren 199 a.

Ps. 498 — En dag skall uppgå för vår syn.

Meterklass 72, liksom mel. 6, 20, 35, 46, 72, 140, 144, 155, 182, 186, 211 och 280.

Mel. 498 — möjligen svensk — G 404 »För handen är nu wisst then tid» — Hallberg 141 — Stockenberg 117 — Chicago 6 k — K S V 33 — Finsk 375 — (saknas hos Mankell, Humbla och Heintze)

för ps. 490 och 498.

Transponerad till c-moll.

Finsk signerar »Heinrich Scheidemann 1650». Scheidemann har skrivit tio melodier till femte afdelningen af Joh. Rists Neuer Himlischer Lieder Sonderbares Buch, Lüneburg 1651 (med en dedikation af år 1650). Z upptager åtta af dessa tio melodier. Vår melodi skulle ju kunna vara någon af de två återstående.

Ps. 499 — En gång dö och sedan domen.

Meterklass 92.

Se mel. 77.

Ps. 500 — Du, som fromma hjertan vårdar.
 Meterklass 92.
 Se mel. 136.

Slut-psalm.
 Ps. 500.

Lindegren har 500 en mel. signerad »1562». Den finnes för annan meterklass hos Z 6678 »Zu dir ich mein Herz erhebe» efter Hugenottpsalmen 25 (Lobwassers öfversättning) — Crespin 1551, Amsterdam 1723, Reformerta koralpsalmboken sid. 38 »A toi, mon Dieu, mon coeur monte».

Tillägg.

Den mollmelodi »O Jesu Christ, som mandom tog», hvilken under nr 6 angifves upptagen af Thomissön och Jespersön, finnes, enligt Nutzhorn sid. 220, äfven hos Arrebo 1627.

III.

REGISTER

Talet närmast efter textbegynnelsen angifver det psalmnummer i andra delen, under hvilket textbegynnelsen återfinnes. Hänvisningarna till första delen göras till sidotalet.

Beträffande stafningen af de tyska orden påpekas, att ä betraktas i den lexikografiska uppställningen såsom ae, och ö såsom oe.

Danskt å-ljud lexikograferas såsom aa, och æ såsom ae.

Enkelt v och dubbelt w upptagas — på grund af språkförbistringen — om hvartannat, äfven der enkelt v är lika med det tyska Vau.

G betyder Gamla Koralpsalmboken (1697), och uppgifterna sökas i första delen sid. 41 och följ.

* *
 *

Abba, lieber Vater, höre — 83

Ach, Ach, huru kort och flychtig — I sid. 36

Ach Gott, erhöör mein Seufzen und Wehklagen — 487

Ach Gott und Herr — 187, 347

Ach Gott vom Himmel, sieh darein — 6, 196

Ach Herre huru länge Will tu förgäta mig? I s. 34

Ach Herr, mit deiner Hülff erschein — 256

Ach Herr, nicht straf in deinem Zorn — 285

Ach Herr, wie lang willst du jetzt mein — 379

Ach Jesu dessen Treu — 160

Ach! när skall thet mig dock hända — 2, I s. 35

Ach sagt mir nichts von Gold und Schätzen — 4, 174

- Ach wann soll es denn geschehen — 2, I s. 35
 Ach, was soll ich Sünder machen — 43, 75
 Ach Vater unser, der du bist im Himmelreich — 305
 Ach wie betrübt sind fromme Seelen — 241
 Ach, wie elend ist unser Zeit — 280
 Ach wie nichtig, ach wie flüchtig — I s. 36
 Ack, att i synd vi slumre bort — 450
 Ack, blif hos oss, o, Jesu Krist — 120
 Ack, döden hafver hädanryckt — 344
 Ack Gud och Herr — 187
 Ack, Herre, dig förbarma — 374
 Ack Herre, straffa icke mig — 280
 Ack, hjertans ve — 98
 Ack! huru plågas jag — 197, 364
 Ack! hvad skall jag dock begynna — 75
 Ack, hvad är dock lifvet här — 457
 Ack, hvar skall jag tillflykt finna? — 177
 Ack, Jesu Krist, mig nåd bete — 470
 Ack, jordens barn, vår tid är kort — 414
 Ack, min själ, haf gladligt mod — 231
 Ack, re'n i unga åren — 346
 Ack wi syndare arme — 44
 Ack, vi äre alla — 44
 Ad coenam agni providi — 96
 Af Adams fall är platt fördärft — 237
 Af dig förordnad, store Gud — 316
 Af dig, o, Gud, jag kallad är — 37
 Af djupsens nöd, o, Gud, till dig — 182
 Af djupsens nöd ropar jag til dig — 182
 Aff dybiste nöd lader oss til Gud — 49
 Aff dybsens nöd raaber jeg til dig — 182
 Af helig längtan hjertat slår — 158
 Af himlens höjd den högstes makt — 140
 Af himlens höjd oss kommet är — 63
 Af Himmels högd jag kommen är — 63
 Af hjertat hafver jag dig kär — 221

- Af Höjheden oprunden er — 55
 Af rikedom och verldslig fröjd — 280
 Ainsi que la biche — 77
 Ak Fader, lad dit Ord, din Aand — 206
 Al Christenheet fröjde nu sig — I s. 31
 Al den ganske Christenhed — 61
 Aldrig er jeg uden Vaade — 205
 Alle Christne fröjda sig i thenna högtid — I s. 42
 Allein auf Gott setz dein Vertraun — 96
 Allein Gott in der Höh sei Ehr — 20
 Allein zu dir, Herr Jesu Christ — 194
 Alle Menschen müssen sterben — 85, 200
 Allena Gud i himmelrik — 24, I s. 118, fotnot
 Allenaste Gud i Himmelrik — 20
 Allena til Gud sätt tit hopp fast — 96, I s. 44
 Allena til tig, Herre Jesu Christ — 194
 Allene til dig, Herre Jesu Christ — 194
 Alleniste Gud i Himmerig — 20
 Alles ist an Gottes Segen — 262
 Allgenugsam Wesen — 216
 All lifs och lefnads springekälla — 239
 Allt det goda, som mig fägnar — 15
 Allt efter Guds behag — 440
 All then ganska Christenhet — 61
 Allt, hvad vi på jorden äge — 455
 Allt menskoslägtet af ett blod — 274
 Allt är fullkomnadt, Jesu, och du far — 116
 Allt är redo, fallna slägte — 164
 All vår sorg försvinner här — I s. 32
 Als Jesus an dem Kreuze hing — 100
 Als Jesus Christus Gottes Sohn — 114
 Als Jesus geboren war — 60
 Alt efter Gudz behag — I s. 37
 Am Sabbat früh Marien drei — 142
 An allen Menschen gar verzagt — 211
 Anamma from de dyra nådeorden — 273

- Anda full af nåde — 137
 Andans helga nåde — 137
 An Wasserflüssen Babylon — 242
 Apostlene sad i Jerusalem — 187
 Ascendit Christus hodie — 115
 A solis ortus cardine — 56, I s. 31
 As pants the heart for cooling streams — 420
 A toi, mon Dieu, mon coeur monte — 500
 Att bedja Gud han sjelf oss böd — 258
 Att dig, o, Gud, mitt offer bära — 418
 Att tu mig i then mörka natt — I s. 38
 Aufer immensam, deus, aufer iram — 387
 Auf meinen lieben Gott — 51
 Au fond de ma pensée — 33
 Au fons de ma pensée — 478
 Au fort de ma détresse — 33
 Aus meines Herzens Grunde — 419, I s. 14
 Aus tiefer Not schrei ich zu dir — 49, 182

 Barmherziger, ewiger Gott — 265
 Befall i Herrans händer — 224
 Befiehl du deine Wege — 91
 Begynna wil jag at prisa — 183
 Beholt oss Herre ved dit Ord — 450
 Beklaga af allt sinne — 180
 Beklaga af alt mit sinne — 180
 Beklaga och begråta — 466
 Beklage aff all mijn synde — 180
 Bepröfva mig, min Gud, förnim, hur jag det menar — 171
 Bereden väg för Herran — 53
 Betraktom wäl the helga Bud — 480
 Betraktom väl de tio bud — 142
 Bewahr mich, Herr, thu mir zur Rettung kommen — 178
 Bewara oss Gud i tin Ord — 450
 Bort, mitt hjerta, med de tankar — 192
 Brunnquell aller Güter — 137

Bönhör mig, Gud, bönhör den svaga anden — 175

Chorus novæ Jerusalem — I s. 31

Christ, alles was dich kränket — 91

Christ der du bist der helle Tag — 158, 432

Christ der du bist des Tages Licht — 450

Christe all tings Skapare — I s. 31

Christe der du bist Tag und Licht — 450

Christe du est baade liuss oc dag — 450

Christe du est den klare dag — 432

Christe du Lamm Gottes — I s. 61

Christe qui lux es et dies — 450

Christe sann dagsens ljus och sken — 450, I s. 38

Christe, som ljus och dagen är — 432, 450, I s. 38

Christ ist erstanden — 103

Christ Jesus for os offret — I s. 43

Christ laa i Dödsens baande — 103

Christ lag in Todesbanden — 103

Christ stod op aff döde — 103

Christum wir sollen loben schon — 56

Christ, unser Herr, zum Jordan kam — 149

Christus der ist mein Leben — 223, I s. 35

Christus, der uns selig macht — 128

Christus ist erstanden — 226

Christus kom selv til Jordans Flod — 149

Christus leedh för oss dödhen swår — I s. 32

Christus pro nobis passus est — I s. 98

Christus then rätte Herren — 50

Christus upfoor medh seger klar — 396

Christus är född uthaf Fadren — I s. 31

Coelos ascendit hodie — 115

Comme un cerf alteré brame — 77

Da Christus an dem Kreuze hing — 414

Da Christus geboren war — 447

Da Christus von uns scheiden wollt — 96

Dagen endas, natten angår — 158

- Dagen ifrån oss skrider — 421
 Da Israel aus Egypten zog — 381
 Da Jacob aus Ägypten zog — 280
 Damon war mit Brunst beeilet — I s. 15
 Danket dem Herrn und lasst euch lehrn — 199
 Danksaget nun und lobt den Herren — 285
 Dank sei Gott in der Höhe — 425
 Da pacem, Domine — 303
 Daphinis gieng vor wenig Tagen — 76, I s. 16
 Das walte Gott, der uns aus lauter Gnaden — 178
 Dem Herren der Erdkreis zusteht — I s. 98
 Den blida vår är inne — 392
 Den blomstertid nu kommer — 394
 Den des Vaters Sinn geboren — 74
 Den die Hirten lobten sehre — 152
 Den korta stund jag vandrar här — 119
 Den ljuse dag framgången är — 438
 Den mun är tyst, som bad så ömt — 101
 Denne är den store dagen — 112
 Den ogudaktige säger så — 280, I s. 39
 Den signade dag, som vi nu här se — 424
 Den signede Dag er oss beteed — 60
 Den vedervärdighet, som mig eländan trycker — 238
 Den yndigste Rose er funden — 492
 Der am Kreuz ist meine Liebe — 78
 Der Bräutigam wird bald rufen — 488
 Der Herr sprach in seim höchsten Zorn — 118
 Der Israel aff Ägypten drog — 381
 Der jüngste Tag tritt nun heran — 146
 Der lieben Sonne Licht und Pracht — 452
 Der Mensch hat Gottes Gnade — 346
 Der Tag der ist so freudenreich — 60
 Det gamla år framgånget är — 411
 Dhen Gudi tror, han säkert bor — 199, I s. 36
 Die christlich Kirch hat trauriglich — I s. 14 och 96
 Die helle Sonn leucht' jetzt herfür — 66

- Die Nacht ist kommen — 387, I s. 13
 Die Nacht ist vor der Thür — 440
 Dieses ist der Tag der Wonne — 112
 Dies est lætitæ — 60
 Die Sonn' hat sich mit ihrem Glanz — 178
 Dies sind die heil'gen zehn Gebot — 142
 Die Tugend wird durchs Creuz geübet — 19
 Dig allena vare ära — 8
 Dig, Gud, jag gärna gifwer mig — 63, I s. 36
 Dig, Herre Gud, är ingen lik — 32
 Dig jag ödmjukt vill betrakta — 71
 Dig, Jesu, vare evigt pris — 161
 Dig, ljusens Fader, vare pris — 141
 Dig, o, Gud, en evig dag — 13
 Dig prise vi, o, Herre, du, som åter — 446
 Dig skall min själ sitt offer bära — 28
 Dig tackar ieg kiere Herre — 36
 Dig vare lof och pris, o, Krist — 265
 Dig, våra fäders goda land — 301
 Din godhet rätt att lofva — 410
 Din klara sol går åter opp — 420
 Din sol går bort, men du blir när — 436
 Din spira, Jesu, sträckes ut — 118
 Din synd, o, verld, besinna! — 90
 Dit du går, dit går ock jag — 126
 Ditt hufvud, Jesu, böjes — 91
 Ditt lidande har nått sitt slut — 100
 Ditt namn, o, Gud, jag lofva vill — 269
 Du, all helsas källa — 366
 Du bar ditt kors, o, Jesu mild — 89
 Du geballtes Weltgebäude — I s. 16
 Du går, Guds Lamm, du milda — 86
 Du, Herre, afskilt har min lott — 334
 Du, Herre, godt ej fann — 338
 Du, Herre Gud, allena — 249
 Du, Herre, i din hägnad tar — 31

- Du, hvars Gudahjerta blödde — 351
 Du klagst und fühlest die Beschwerden — 95
 Du Lebensbrod, Herr Jesu Christ — 155
 Du, lifsens bröd, o, Jesu Krist — 155
 Du méchant le train déréglé — 57
 Du menskors Fader, himlars Gud — 396
 Du, o schönes Weltgebäude — 166
 Durch Adams Fall ist ganz verderbt — 237
 Du segern oss förkunnar — 105
 Du snöda verld, farväl — 458
 Du, som af Gudomsskötet går — 130
 Du, som din församling vårdar — 318
 Du, som fromma hjertan vårdar — 500
 Du, som fått en kristens namn — 218
 Du, som förhärdad gäckas — 462
 Du, som för mig — 347
 Du, som, förrän min mun dig nämna kunnat — 354
 Du, som härlig ställde — 406
 Du, som låter mig erfara — 290
 Du, som i ditt ord förkunnar — 356
 Du, som oss frälst ur syndens band — 114
 Du, som var den minstes vän — 341
 Du, som åt människan — 297
 Du være lovet, Jesu Krist — 62
 Dybe, stille, Stærke, milde — 203
 Dyra kors, de trognas ära — 78

 Ecoute, Israël, avec crainte — 198
 Effter Guds skick gaar det saa til — 158, 441
 Einen guten Kampf hab ich — 128, I s. 37
 Ein' feste Burg ist unser Gott — 124, I s. 10
 Ein getreues Herze wissen — 203
 Ein Kindelein so löbelich — 60
 Ein Kind geboren zu Betlehem — 67
 Ein neues Lied wir heben an — 380
 Eitelkeit, vergänglichs Wesen — 386

- Eja! mit hjerta rätt innerlig sig frögdar — 487
 Ej guld och rikedom jag har — 281
 Ej större bröd oss kommer till — 282
 En dag skall uppgå för vår syn — 498
 En fridens engel ropar: kom! — 483
 Englen indgangen til Jomfru Marie — 144
 En Gud med faders hjertelag — 390
 En gång dö och sedan domen — 15, 499
 En jungfru födde ett barn i dag — 60
 En jämmerlig och usel ting — 391
 En liknelse ljuflig och klar — 103, 237
 Enom kunung täcktes thet så — 82
 En riker man, wäldiger han — 282
 En stjerna gick på himlen fram — 67
 En syndig man, som låg i syndens dvala — 167
 Entlaubt ist uns der Walde — 36
 En vise ny ville vi nu quæde — 380
 Erbarm dich mein, o Herre Gott — 385
 Erhalt uns Herr bei deinem Wort — 450, I s. 13
 Erheb dein Herz, thu auf dein Ohren — 198
 Ermuntre dich, mein schwacher Geist — 101
 Errett mich, o mein Lieber Herre — 198
 Erschienen ist der herrlich Tag — 142
 Erstanden ist der heil'ge Christ — 107
 Erstanden ist der Herre Christ — 107, 115
 Esaias den Prophet monne der saa gaa — 9
 Esaias såg den Allraheligste — 9
 Esaie Prophetenom hände det så — 9, I s. 42
 Es dicht't mein Herz ein Lied so schön — 185
 Es ist das Heil uns kommen her — 144
 Es ist ein' Ros' entsprungen — 50, 291
 Es ist noch eine Ruh vorhanden — 336
 Es sind doch selig alle die — 57
 Es spricht der unweisen Mund wohl — 32
 Es stehn für Gottes Throne — 373
 Es woll' uns Gott genädig sein — 21, 149, 402

Et barn är födt i Bethlehem — 67
 Et bröllop uti Cana stod — 304
 Eternal God, we look to Thee — 420
 Et godt beråd och wälbetänkt mod — 138
 Et lidet Barn saa lystelig — 60
 Ewiger Gott, wir bitten dich, gieb Fried in unsren Tagen — 383
 Ewinnerlig är mit hopp til Gud — G 382

Fader vor udi Himmerig — 31
 Fader vår, som i himlom äst — 31
 Fader, under detta namn — 14
 Far din väg, du onda verld — 456
 Farväl, nu vill jag somna — I s. 87
 Forlæn oss met Fred naadelig — 303
 Fra Himlen højt jeg kommer her — 56
 Fra Himmelen høyt komme wi nu her — 63
 Fra Mennisken haffuer ieg vend min hu — 47
 Freu' dich sehr, o meine Seele — 77
 Freut euch, ihr Christen alle — 183
 Fridens Gud, oss frid förläna — 376
 Frölich soll mein Herze springen — 172
 Fryd dig, du Christi brud — 51
 Frygt, min Sjæl, den sande Gud — 447
 Från Gud wil jag ej skiljas — 206
 Frälsta verld, i nådens under — 78
 Frögder eder alle i thenna Christenhet — 406
 Frögder idher medh glädhie stoor — 114
 Fröjda tig, tu Christi brud — 51
 Förbarma tig, Gud, öfwer mig — 385
 För dig jag träder fram, o, Gud — 353
 För dig, o, Gud, mitt hjerta brinner — 4
 Förfäras ej, du lilla hop — 378
 Förgäfves all den omsorg är — 306
 För handen är nu wisst then tid — 498
 Förlossningen är vunnen — 50
 Förläna oss Gud så nådelig — 303

- Förlän oss, Gud, din helga frid — 303
 Förrän menskostämmor hördes — 34
 För tidens korta kval och fröjd — 41
 Förtälja vill jag, Gud, din nåd — 381

 Gebenedeit sei Gott, der Herr — 310
 Geborn ist Gottes Söhnelein — 56
 Gefahren ist der Herre Christ — 115
 Geh aus, mein Herze, und suche Freud — 378
 Gelobet seist du, Jesu Christ — 62
 Gelobt sei Gott im höchsten Thron — 115, 142
 Gen Himmel aufgefahren ist — 67, 115
 Gif, Gud, att ren och samvetsgrann — 279
 Gif, o, Jesu, fröjd och lycka — 413
 Gif oss, o, Gud, ett dagligt bröd — 399
 Gladelig ville wi Haleluia siunge — 102
 Gläd dig, du, helga kristenhet — 59, I s. 39
 Gläd dig, du, Kristi brud — 51
 Glädje utan Gud ej finnes — 247
 Gode Gud, som lät mig hinna — 343
 Gott der Vater wohn uns bei — 22
 Gott des Himmels und der Erden — 407, I s. 35
 Gott dir sei Dank gegeben — 36
 Gott erhalte Franz den Kaiser — 78, 293, 386
 Gott hat das Evangelium — 391
 Gott ist mein heyl, mein hulf und trost — I s. 36
 Gott Lob! dass wir die Gotteskraft — 288
 Gott ruft und schreit — 52 fotnot
 Gott schuf Adam gerecht und weis — 96
 Gott sei Dank in aller Welt — 29, I s. 87
 Gott sei gelobet und gebenedeiet — 159
 Gott verlässt die seinen nicht — 371
 Grates nunc omnes reddamus — 62
 Grosser Gott, wir loben dich — 38
 Gross ist, o grosser Gott — 160
 Gross und hehr ist Gottes Nam' — 61

- Gud af sine barmhertighet — 144
 Gud, dig min sak hemställer jag — 468
 Gud, du af inga skiften vet — 6
 Gud, du är kärleksrik och god — 234
 Gud Fader bliff du nu met oss — 22
 Gud Fader oc Sön oc Hellig Aand — 46
 Gud Fader wilje wi prisa — 260
 Gud, fullkomlighetens källa — 219
 Gud gifwe vårom Konung och all Öfwerhet — 303, I s. 31
 Gud har af sin barmhertighet — 144
 Gud heligsta Treenighet — 31, I s. 43
 Gud, jag i stoftet böjer mig — 27
 Gud loed sin röst aff Skyen lyde — 142
 Gud låter sina trogna här — 35
 Gud, låt min bön dig tackas — 240
 Gud, lär mig dock besinna — 448
 Gud, min Gud, som dig förbarmar — 166
 Gud, min Gud, som ville än — 368
 Gud, min Gud, till dig jag ser — 248
 Guds Lam, wskyldig — 86
 Guds naade oc barmhiertighed — 119
 Gud som all ting skapade — G 326
 Gud, som gläder mina dagar — 286
 Gud, som mig i kärlek kände — 363
 Guds rena Lamm, oskyldig — 94
 Guds Sön er kommen af Himmelen ned — 144
 Gud står i Guds församling — 310
 Gud säger, att den salig är — 292
 Gud trefaldig, statt oss bi — 22
 Gud være loffuit altid oc benedidet — 159
 Gud warder liknad wid en man — 380
 Gud vare lofvad och af hjertat prisad — 159
 Gud ware låfwad och högeliga prisad — 159
 Gud ware oss barmhertig och mild — 402
 Gud vare tack och ära — 36
 Gud, välsigna dessa hjertan — 335

Gud är mitt hopp, min hjälp och tröst — I s. 36

Gud är vår starkhet och tillflykt — 6, I s. 39

Gud är vår starkhet och vårt stöd — 227

Gud öfver oss förbarmar sig — 402

Guter Hirte, willst du nicht — 494

Gör Dören hög, gör Porten vid — 23

Gör porten hög, gör dörren bred — 52

Haf i ditt minne Jesum Krist — 125

Haf tålamod — 233, I s. 39

Halleluja! Gott zu loben — 204

Han lefver, o, min ande, känn — 108

Han på korset — I s. 87

Har jag nåd af Gud i höjden — 212

Hat der Himmel gleich viel Wege — 245

Hela verlden fröjdes Herran — 2, 268

Hela werlden klagar sig — 26

Helga, Jesu, röst och hjerta — 70

Helge Ande, du, som samlar — 148

Helige Ande, Sanningens Ande — 131

Hell, konung, säll och lyckosam — 300

Helsans gåfva, dyra gåfva — 319

Hemlig jag stod en morgon Uppå en lönlig stad — 295

Herodes hwij rädhes tu hardt — I s. 31

Herr Christ, der ein'ge Gott's-Sohn — 50

Herr Christe, unser Herrscher wert — 119

Herr Christ Gud Faders enbaarne Sön — 50

Herr, deinen Zorn wend ab von uns mit Gnaden — 446

Herre Christ, wi tig nu prise — 53

Herre, dig i nåd förbarma — 384

Herre, du för oss i nåd — 447

Herre, du, som från det höga — 262

Herre, du, som himlens lagar — 311

Herre, du, som sänder trösten — 246

Herre, du utrannsakar mig — 11

Herre, evigt stor i ära — 2

- Herre Gud betee din mact — 256
 Herre Gud Fader, statt oss bi — 22
 Herre Gud, för dig jag klagar — 79, 467
 Herre, ho skal ewinnerlig — 211
 Herre Jesu Christ — 195
 Herre Jesu Christ sand Menneske og Gud — 96
 Herre Jesu Christ, tig til oss wänd — 330
 Herre Jesu Krist! Min Frelser du est — 146
 Herre, mädan tu tig dölljer — 277, I s. 37
 Herre, mäktig att befalla — 361
 Herre, nu låter tu tin tjenare fara i frid — G 115
 Herre, när din allmakts under — 396
 Herren uti sin högsta Thron — 118
 Herren vår Gud ware tig blid — 379
 Herre, signe du och råde — I s. 118
 Herre, som ofta nådelig — 288
 Herre! wärdes mig ej straffa, Mig ej straffa — I s. 34
 Herr Gott, dich loben wir — 263
 Herr Gott, du bist von Ewigkeit — 452
 Herr Gott, du Schöpfer aller Ding — 11
 Herr Gott in deinem höchsten Thron — 39
 Herr Gott, mein Jammer hat ein End — 479, I s. 37
 Herr Gott, nun schleuss den Himmel auf — 344
 Herr Gott, wann du dein Volk Zion — 326
 Herr Gott, wir bitten deine Güt — 130
 Herr, ich habe missgehandelt — 275, 369
 Herr Jesu, ach, du hast — I s. 96
 Herr Jesu Christ, dich zu uns wend' — 330
 Herr Jesu Christ, du höchstes Gut — 186, 280
 Herr Jesu Christ, meus Lebens Licht — 62, 480, I s. 36
 Herr Jesu Christ, wahr'r Mensch und Gott — 96
 Herr, neig dein Ohren gnädiglich — 7
 Herr, schaff mir Recht in mein'r Unschuld — 103
 Herr, straf mich nicht in deinem Zorn, Das bitt — 280 (Ridd.)
 Herr, wer wird wohn in deiner Hütt — 196
 Herr, wenn mein Herz recht überdenkt — 211

Herr, wie du willst, so schick's mit mir — 6, 49
 Herr, wie lange willst du doch — 328
 Her vil ties, her vil bies — 83
 Herzlich lieb hab' ich dich, o Herr — 5
 Herzlich thut mich erfreuen — I s. 13
 Herzlich thut mich verlangen — 395
 Herzliebster Jesu, was hast du verbrochen — 481
 Heut fängt an das neue Jahr — 141
 Heut triumphieret Gottes Sohn — 108
 Hijt kommer iagh aff Himmels högd — 63
 Hilf, Gott, dass mir's gelinge — 97
 Hilf, Herre Gott, zu dieser Zeit — 390
 Hilf, Herr Jesu, lass gelingen — 203, 413
 Hilf mir, Gott, in deinem Namen bald — 125
 Himlarne med all deras här — I s. 39
 Himmelens och jordens Herre — I s. 35
 Himmelriket liknas wid tio jungfrur — 170
 Hit, o, Jesu, samloms vi — 328
 Hjelp Gud at ieg nu kunde — 97
 Hjelp, Gud, de trogna äro få — 121
 Hjelp Gud, hwad för jämmerlig ting — G 23
 Hjelp Gud utaf din nådes tron — 256, 280, I s. 39
 Hjelp mig, Jesu, troget vandra — 203
 Hjelp mig, min Gud, ack, fräls min själ! — 184
 Hjelp mig, min Gud, min sorg mig qwäl — 39
 Hjerte, löft din Glædes Vinger — 172
 Hoch freuet sich der König — 110
 Hochheilige Dreifaltigkeit — 497
 Höchster Priester, der du dich — 29
 Hör, liebe Seel, dir ruft der Herr — 377
 Hold oppe, Gud, hos os dit Ord — 450
 Homo quidam rex nobilis — 282
 Ho satans boning tänker på — 237, 464
 Hostis Herodes impie — I s. 31
 Ho är den, för Herran träder — 294
 Ho är den, som, trött af striden — 277

Huad kand oss komme til for nød — 35
 Hüter, wird die Nacht der Sünden — 277
 Huo som vil leffue Christelig — 142
 Huo som vil salig vdi Verden leffue — I s. 45
 Hur fröjdar sig i templets famn — 326
 Hur härlig, Gud, din sol uppgår — 321
 Hur kan och skall jag dig, o, Jesu, nogsampt prisa — 160
 Hur ljuf, o, Gud, hur säll den lott — 401
 Hur mild och nådig är vår Gud — 291
 Hur rörs, o, Gud, mitt unga sinne — 355
 Huru Gud i begynnelsen Himmel och jord — G 327
 Huru länge skall mitt hjerta — 45
 Hvad godt kan jag dock göra — 206
 Hvad Gudi täckes, är mig täckt — 254
 Hwad Herren Gud behagar — I s. 36
 Hvad Herren äskar, hvad är rätt — 39
 Hwad kan dock min själ förnöja — 78, 257
 Hwad kan mig dock wara här — 81, I s. 37
 Hwad kan mig stå til trång och nød — 119
 Hvad ljus öfver griften — 102, I s. 118
 Hwad min Gud wil, altid thet sker — 229
 Hvad min Gud vill, det alltid sker — 251
 Hvad röst, hvad ljuflig röst jag hör — 153
 Hvad sörjer du så svåra? — 244
 Hvarför sörja? hvarför klaga? — 245
 Hvar kristtrogen fröjde sig — 61
 Hvar man må nu väl glädja sig — 35, 46
 Hvarmed skall jag dig lofva — 428
 Hvart flyr jag för Gud och hans eviga lag? — 170
 Hvarthän skall jag dock fly — 176
 Hvar är den Vän, som öfver allt jag söker — 481
 Hvem är bland Jesu rätta vänner — 276
 Hvilken kärlek oss bevisad — 80
 Hvi storme oc fnyse de Hedninger saa — 379
 Hvo ikkun lader Herren raade — 162
 Hvorfor skulde jeg mig græmme — 172

Hvo veed, hvor nær mig er min Ende — 28

Här ensam på mitt plågoläger — 162

Höga Majestät, vi alle — 3

Högfärd är en odygd så stor — 400

Höj, menska, höj ur gruset — 42

Hör ditt Zions bittra klagan — 386

Hörer til, j Christtrogne alle — 492

Hör, Gud ännu sin nåd dig bjuder — 323, I s. 118

I blomman af min ungdoms dagar — 348

Ich armer Mensch, ich armer Sünder — 28, 162, 276

Ich bete an die Macht der Liebe — I s. 98

Ich dank dir, Herr, mein Gott, mein Hort — I s. 96

Ich dank dir, lieber Herre — 36

Ich dank dir schon durch deinen Sohn — 416

Ich freu mich in dem Herren — 350

Ich hab mein Sach Gott heimgestellt — 146

Ich komm jetzt als ein armer Gast — 280

Ich ruß zu dir, Herr Jesu Christ — 41

Ich ruhe nun in Gottes Armen — I s. 98

Ich seh in bängen Bussideen — 95

Ich stund an einem Morgen heimlich an einem Ort — 295

Ich weiss mir ein Röslein hübsch und fein — 146, 195

Ich will dich lieben, meine Stärke — 28, 220

I dag, om Herrans röst du hör — 173

I dag är Herrans Sabbaths dag — 104

I det djupa, i det höga — 12

I din vård, som räcker till — 284

I dybest Nöd vil jeg til Gud — 49

Ifrån min födslotimma — 445

I Guds församling Herren Gud — 310

I Herrans namn far jag åstad — 370

I himmelen, i himmelen — 486

I hoppet sig min frälsta själ — 487

Ihr lieben Christen, freut euch nun — 114

Iit Barn er fød i Bethlehem — 67

I Kristi sår jag somnar in — 480
 I lefvernets bekymmer sänkt — 454
 Il faut, grand Dieu, que de mon coeur — 161
 I, menskors barn, som alle ägen — 285
 I min stilla hyddas sköte — 435
 In allen meinen Thaten — 90, 374, 433
 In deinem grossen Zoren — 374
 In dich hab ich gehoffet, Herr — 100, 125, 145, 226, 255, 415
 In dulci iubilo — 68
 Ingen bättre vän man finner — I s. 36
 Ingen efter Guds rike står — 191
 In natali domini — 447, I s. 31
 Insbruck, ich muss dich lassen — 433
 Integer vitæ — 387, I s. 87
 I nåd du, Herre, på oss tänkt — 400
 Ipse cum solus — 387
 I stoft och sand then swarta mull — G 402
 Itt Barn är oss nu födt — 56
 I verlden är jag blott en gäst — 476
 I verlden är så mörkt och tungt — 237

Jacobs Stern, du Licht der Erden — 369
 Ja, er ist's, das Heil der Welt — 126
 Jag arma menska, ho skall skilja — 174
 Jag får ej se Guds dag — 365
 Jag för tig, o Gud! klagar — 222
 Jag går mot döden, hvar jag går — 452
 Jag hafver en gång varit ung — 360
 Jag har nu i Jesu namn — 128, I s. 37
 Jag i tysta skuggors timmar — 437
 Jag kommer, Gud, och söker dig — 151
 Jag lefver och upphöjer — 419
 Jag lyfter mina händer — 33
 Jag längtar af allt hjerta — 395, 477
 Jag ropar til tig, o Herre Christ — 41
 Jag sjunger om en Konung båld — 185

- Jag tackar tig genom tin Son — 416
 Jag tackar dig, min högste Gud — 198
 Jag tror på Gud och vet, att han — 380
 Jag tror uppå den Gud, som med sitt ord befallt — 18
 Jag vet, på hvem jag tror, när mina synders minne — 193
 Jag wil af hjertans grunde — 419
 Jag vill dig prisa, Gud, min styrka — 220
 Jag vill i denna stund — 156
 Jam Christus astra ascenderat — 396
 Jam moesta quiesce querela — 492
 Jam satis terræ — 387
 Jeg beder dig min Herre og Gud — 237
 Jeg raaber til dig O Herre Christ — 41
 Jeg takker dig ret hjertelig — 416
 Jeg tjente mig i Grevens Gaard — 438
 Jeg veed en vrt baade deilig oc bold — 64
 Jeg vil din Priis udsjunge — 419
 Jeg vil mig Herren loffue — 260
 Jeg vil mig Herren love — 421
 Jeg vil min Herre love — 36
 Jerusalem, du hochgebaute Stadt — I s. 101
 Jerusalem, häf upp din röst — 54
 Jerusalem, i öfverdåd — 88
 Jerusalem, tu helga stad — 326
 Jesaja dem Propheten das geschah — 9
 Jesu Christ dig tacke vi — 22
 Jesu Christi oskyldiga död — 154
 Jesu, der du bist erschienen — 109
 Jesu, der du meine Seele — 76
 Jesu, dig i djupa nöden — 85
 Jesu, din Ihukommelse — 154
 Jesu, djupa såren dina — 77
 Jesu, du dig sjelf uppväckte — 111
 Jesu dulcis memoria — 154
 Jesu, du mein liebstes Leben — 73
 Jesu, du min fröjd och fromma — 204

- Jesu, du min Glæde — 216
 Jesu, du mitt lif, min helsa — 76
 Jesu, du, som själen spisar — 205
 Jesu, gör mig så till sinnes — 129
 Jesu, hast du mein vergessen — 70
 Jesu, hilf siegen, du Fürste des Lebens! — I s. 98
 Jesu, Jesu, meine Freude — 264
 Jesu, komm doch selbst zu mir — 29
 Jesu Kreuz, Leiden und Pein — 128
 Jesu, låt mig städse börja — I s. 117
 Jesu, lär mig rätt betrakta — 48
 Jesu, lär mig rätt betänka — 75
 Jesu, meine Freude — 216
 Jesu, meine Liebe — 366
 Jesu meine Lust und wonne — 204, I s. 36
 Jesu, meiner Seelen Ruh — 231, I s. 36
 Jesu, meiner Seelen Weide — 205, I s. 36
 Jesu, meines Glaubens Zier — 81
 Jesu, meines Lebens Leben — 85, 200, 283
 Jesum haf i ständigt minne — 127
 Jesu namn begynna skall — 65
 Jesu, richte mein Beginnen — 203
 Jesus allt mitt goda är — 215, 453
 Jesus Christ, unser Herre — 425, 448
 Jesus Christus er opfaren — I s. 43
 Jesus Christus er vor Salighed — 152
 Jesus Christus han är worden — G 164
 Jesus Christus nostra salus — 152
 Jesus Christus sann Gud och man — I s. 40
 Jesus Christus unser Heiland (der den Tod überwand) — I s. 43
 Jesus Christus, unser Heiland, der von uns — 152
 Jesus Christus vår Frälserman — G 171
 Jesus er mit Liv i Live — 166, 200
 Jesus Kristus, Frelsermanden — 407
 Jesus Kristus är vår helsa — 152
 Jesus, meine Zuversicht und mein — 14

- Jesus op paa Korset stod — 100
 Jesus uppå korset stod — G 149
 Jesus är min bästa skatt — I s. 36
 Jesus är min hägnad — 216
 Jesus är min vän den bästa — 213, I s. 35
 Jesus är mitt lif och helsa — 70, 214
 Jesu söde Ihukommelse — 154
 Jesu, tu min tröst och fromma — 204, I s. 36
 Jesu, tu, som min siäl spisar — 205, I s. 36
 Jesu, tu som själen spisar — 205
 Jesu, tu äst vår salighet — I s. 40
 Jorden, full af Herrans ära — 43
 Joseph, lieber Joseph mein — 61
 Ju större kors, ju bättre kristen — 235

 Kirken den er et gammelt Hus — 280, I s. 87
 Kom du Folkefrelser sand — 58
 Kom, frälsta hjord — 327
 Kom Gud Skaber O Hellig Aand — 396
 Kom Hedningernes Frelser sand — 58
 Kom, Helge Ande, Herre god — 133
 Kom, Helge Ande, till mig in — 138
 Kom Helligaand med Skaber-Magt — 396
 Kom Hellig Aand O Herre Gud — 402
 Kom Hellig Aand, o Herre Gud! besög vore Hjerter — 133
 Kom, jordens barn, eho du är — 489
 Kommer hit til mig, säger Guds Son — 138
 Kommen här och låter oss Herran Gud prisa — 266
 Kommer till en Fader åter — 491
 Kommer til mig sagde Guds Sön — 138
 Komm, Gott Schöpfer, heiliger Geist — 133, 396
 Komm, heiliger Geist, erfülle — 132
 Komm, heiliger Geist, Herre Gott, erfüll mit — 134
 Komm, heiliger Geist, mit deiner Genad — 133, I s. 16
 Kom, min kristen, Gud till ära — 217
 Komm, o Jesu, wie so lange — 319

- Kommt her zu mir, spricht Gottes Sohn — 138
 Kommt, ihr schnöden Adamskinder — 203
 Kommt ihr traurigen Gemüter — 71, 77
 Kom O Herre heilig Aand — 132
 Kom, o Jesu, huru länge — 335, 472
 Kom, o, Jesu, väck mitt sinne — 352
 Kring rymden breddes fasa — 372
 Kristallen den fina — 487
 Kristen, klandra ej din lycka — 283
 Kristen, var för Herrans skull — 308
 Kriste, som ditt ursprung leder — 74
 Kvindelil, din Tro er stor — 29
 Kyrie Gott Vater in Ewigkeit — I s. 61
- Lasset ab, ihr meine Lieben — 163
 Lasset die Kindlein kommen — 314
 Lasset uns den Herren preisen — 12, I s. 61
 La terre appartient au Seigneur — I s. 98
 L'Eternel est ma paix — 197
 Leve le coeur, ouvre l'oreille — 198
 Liebster Jesu, wir sind hier — 126
 Ljufva kors, min själs behof — 236
 Ljus af ljus, o, morgonstjerna — 426, I s. 38
 Lobe den Herren, den mächtigen König der Ehren — 383
 Lobet den Herren, denn er ist sehr freundlich — 131
 Lobet Gott, unsern Herren — 91
 Lob Gott getrost mit Singen — 36
 Lob sei dem allmächtigen Gott — 104
 Lobsinge Gott! erhebe in, meine Seele — 446
 Loffuer Gud i fromme Christne — 260
 Loffuit være du Jesu Christ — 62
 Lof, pris och ära vare dig — 416
 Lofsjunger Herrans nåd och makt! — 57
 Lofsjunger Herran, Som i det höga — 267
 Lofsjungom Herran! Låtom oss med fröjdeljud — 266
 Lof ske dig, store Gud, som frid och glädje låter — 382

Lofva Herran Gud, min själ — 29
 Lof vare dig, o, Jesu Krist — 62
 Lofva vill jag Herran, Herran — 264
 Lofvad vare Herran — 270
 Lofver Gud i himmels höjd — 271
 Lover nu Herren; thi han er venlig — 131
 Lovet være du, Jesu Christ — 62
 Lustig af hjertans Grunde — G 345
 Låf, pris och tack ske tig, o Fader käre! — 178
 Låfsjunger Herran, låfsjunger Herran — 131
 Låfwad ware Herren Israels Gud — G 114
 Låfwad ware tu, Jesu Christ — 62
 Låfwa Gud min själ, i alla stund — 390
 Långt från min Faders hus jag går — I s. 118
 Låt barnen komma hit till mig — 149
 Låter oss nu alla prijsa — I s. 31
 Låter oss nu wara beredd — 96
 Låt icke det förtryta dig — 232
 Låt oss fröjdas, glädligt sjunga — 109
 Låt oss nu Jesum prisa — 110
 Låt oss thenna kropp begrafwa — 495
 Låt oss nu Jesum prisa — 448
 Lät thet icke förtryta tig — 232

Maa ieg wlykken ey kunde modstaa — 10
 Mach's mit mir, Gott, nach deiner Güt' — 113
 Macht hoch die Thür — 52
 Mag ich Unglück nicht widerstan — 10
 Magnificat anima mea Dominum — 237
 Magnum nomen Domini — 61
 Man spricht: Wen Gott erfreut — 51
 Matta öga, trötta sinne — 475
 Medan man lefwer i werlden säll — 173
 Med glädje och frid far jag nu hän — 478
 Med hastadt lopp och dunkelt sken — 404
 Media vita in morte sumus — 26

- Med Konning David klage — 180
 Med rördt och tröstadt hjerta — 97
 Med Sorgen och Klagen hold Maade — 492
 Mein Dankopfer, Herr, ich bringe — 275
 Meine Armut macht mich schreien — 277
 Meinen Jesum ich erwehle — I s. 36
 Meinen Jesum lass ich nicht — 259
 Meinen Jesum lass ich nicht; weil er — 13, 38, 453
 Mein Gmüt ist mir verwirret — 395
 Mein Herr Jesus mich erfreut — 215, 453
 Mein Herz ruht und ist stille — 42, I s. 36
 Mein lieben Gott ergeb ich mich — 63, I s. 36
 Mein Seel erhebt den Herren mein — 237
 Mein Seel, o Gott, muss loben dich — 154
 Mein Sünd ist gross ohn alle Mass — 101
 Mein Wallfahrt ich vollendet hab — 82
 Menniska will du salig lefwa — 142, I s. 38
 Menn'ska, äst tu så högfärdig — 203
 Mensch, willst du leben seliglich — 142, 385, I s. 35
 Menska, i ditt hjerta står — 40
 Menska, o, hvi dröjer du? — 453
 Men wi leffue paa Jorden her — 26
 Merk auf, mein Volk, zu dieser Stund — 225
 Merk Seele, was du dir hast fürgenommen — 354
 Met glæde oc fred far ieg nu hen — 478
 Midt i Livet ere vi — 26
 Mig dagen flyr, och åldern ögat skymmer — 359
 Mig gör stor lust och glädje — 394
 Milde menniskornas vän — 81
 Min Aand ved dig, algode Gud, sig fryder — 178
 Mina lefnadstimmar stupa — 451
 Mina ögon snart sig lycka — 482
 Min Frälsare, hvad själave — 84
 Min Gud, min Gud, sade Christus, tå — 414
 Min Gud och Fader käre — 425
 Min Gud, på dig förtröstar jag — 229

- Min hvilotimma ljuder — 444
 Min håg från menniskor hafver jag wändt — 47
 Min högsta skatt, o, Jesu kär — 186
 Min jämmer nu en ända har — 479, I s. 37
 Min Sjæl, hvi vil du græmme dig — 153
 Min Sjæl, min Sjæl, lov Herren — 1
 Min Sjæl nu lover Herren — 1
 Min själ och sinne, låt Gud råda — 239
 Min själ prisar storliga Herran — G 113
 Min själ skall lofva Herran — 1, 16
 Min själ skal utaf hjertans grund — 140, 280, I s. 39
 Min synd, o, Gud — 187
 Misströsta ei, o Christen god — 191
 Misströsta ej, att Gud är god — 191
 Mit Barn frygt den sande Gud — 447
 Mit Fried und Freud fahr ich dahin — 478
 Mit Haab oc tröst oc all tillid — 52 fotnot.
 Mit hjerta frögde sig innerlig — 416
 Mit hjerta, hwi grämer tu tig — 153
 Mit lif mon Christus wara — 223
 Mit meinem Gott geh ich zur Ruh — 125
 Mitten wir im Leben sind — 26
 Mitt fasta hopp till Herran står — 228
 Mitt hjerta, fröjda dig; må själ och sinne röras — 261
 Mitt hjerta, Jesu, denna dag — 322
 Mitt liif mon Christus wara — I s. 35
 Mitt samvet' ur sin långa dvala — 169
 Mitt skuldregister när jag vill, o, Gud, beskåda — 189
 Mitt vittne vare Gud! Jag vill — 289
 Mitt öga, spar nu dina tårar — 241
 Morgonrodna'n mig skall väcka — 423
 Måste ock af törnen vara — 123

 Naar min tid oc stund er for haand — 489
 Naar mit Öje, Træt af Möje — 2, 204, 268, I s. 87
 Naar Tid og Stund den er for Haand — 489

- Naar wi i störste nöden staa — 198
 Naturen åter träder — 393
 Nein, nimmermehr! und wenn die Welt — 461
 Nu bede wi den hellig Aand — 135
 Nu, blott för verlden två — 337
 Nu denna dag förliden är — 441
 Nu er föd oss Jesus Christ — 61
 Nu er os Gud miskundelig — 21
 Nu farväl, vårt fosterland — 371
 Nu fryder eder alle Christne Mend — 46
 Nu frögdoms wi med glädje stor — 114
 Nu hafver denna dag — 440
 Nu Herren Gud välsigne oss! — 379
 Nu hvilar hela jorden — 433, 442
 Nu hviler Mark och Enge — 433
 Nu kommen är vår Påskafröjd — 104
 Nu lader oss hans Legem begraftue — 495
 Nu låfwe Herran all then Hedna skara — 178
 Nu låter oss alla tacka — 62
 Nu lät oss Gud vår Herra — 429
 Nun bitten den heiligen Geist — 135
 Nunc dimittis — 478
 Nun danket alle Gott — 197
 Nun danket all und bringet Ehr — 141, 420
 Nun freut euch, Gottes Kinder all' — 114
 Nun freut euch, lieben Christen g'mein — 35, 46
 Nun komm, der Heiden Heiland — 58
 Nun lasst uns den Leib begraben — 495, I s. 14
 Nun lasst uns Gott den Herren — 429
 Nun lob', mein' Seel', den Herren — 1
 Nun ruhen alle Wälder — 433
 Nun sich der Tag geendet hat — 434
 Nun singet und seid froh — 68
 Nu segrar alla trognas hopp — 69
 Nu skall ej synden mera — 209
 Nu tackar alle samtlig Gud — 301

Nu tacker Gud, allt folk — 197, 272
 Nu takker Alle Gud — 197
 Nu tystne de klagande ljuden — 492
 Nu velan, vær frisk tilmode — 136
 Nu willet nicht vortzagen — 421
 Nu vill jag bryta opp, nu vill jag hädanfara — 473
 Nu är en dag framliden — 439
 Nu är kommen vår påskafröjd — 96, 104, I s. 40
 När allt omkring mig hvilar — 433
 När Christus, Guds thens Högstas Son — 114, I s. 43
 När du på samvete och ed — 312
 När jag besinnar, store Gud — 185
 När jag om morgonen uppstår — 417, I s. 38
 När jag nu min bön utgjuter — 264
 När jag uti min enslighet — 459
 När min tid och stund kommen är — 489
 När tig går hungers nöd uppå — 226
 När trygg och mått du somnar in — 288
 När verldens hopp förtvinadt stod — 146
 När verld och vänner lemna mig — 242
 När wi i högsta nöden stå — 198

O Christe Morgensterne — 110
 O Christ, the King of human life — 420
 O, der Alles hätt verloren — 83
 O dieu, reprime l'insolence — 198
 O du allersüsste Freude — 335
 O du armer Judas — 44
 O, du bittra sorgekälla — 179
 O, du, Helge Ande, kom till oss in — 132
 O, du, hvars kärlek sig förklarar — 336
 O du Liebe meiner Liebe — 200, 245
 O Durchbrecher aller Bande — 352, 398
 O, du, som har — 377
 O du store Sejerherre — 352
 O, du, vår Herre Jesu Krist — 93

- O, Evige, o, Gud, till dig — 20
 O, evighet, din längd mig fast förskräcker — 178, 463
 O Ewigkeit, du Donnerwort — 291
 O Fader vor vi bede dig — 52
 O, Fader vår, barmhertig, god — 21
 O Fader vår högt öfver oss i Himmelrik — 305
 O Fader vår vi bedje dig — 52, I s. 38
 O Fadrens ord i Ewighet — I s. 31
 Offret stundar: blöd, mitt sinne — 83
 O for a closer walk with God — 420
 O, gode Herde, du — 313
 O gode Herde, som Gaf ut tit lif för fåren — 160
 O Gott, du frommer Gott — 197, 296, I s. 36
 O Gott, du grosser Gott — 160
 O Gottes Geist, mein Trost und Rat — 301
 O Gott Vater, ich glaub an dich — 483
 O Gott, wir danken deiner Güt — 130
 O Gud aff Himmelen see her til — 196
 O, Gud, all sannings källa — 260
 O, Gud, det är en hjertans tröst — 324
 O, Gud, det är min glädje — 223
 O, Gud, dig vare lof och pris — 427
 O, Gud, din Himmel gråter — 395
 O, Gud, ditt folk dig beder — 317
 O, Gud, ditt rike ingen ser — 199
 O, Gud, du skänkt mig barn, som föddes att dig dyrka — 340
 O Gud! förlän mig tina nåd — 10
 O, Gud, hvarthän ett hjerta drifts — 82
 O Gud hwem skal jag klaga? Min — 190
 O, Gud, hvem skall jag klaga — 373
 O, Gud, jag nödgas klaga — 190
 O, Gud, mig kristligt nyttja lär — 333
 O Gud min Fader kier og rig — 161
 O Gud och Herre from — 197, I s. 36
 O Gud och menniska, Jesu Christ — I s. 40
 O, Gud, o, Gud, så from — 197, 207

- O, Gud, om allt mig säger — 295
 O, Gud, som alla hjertan ser — 385
 O, Gud, som allt med vishet styr — 432
 O, Gud, som ej de spådas röst föraktar — 342
 O, Gud, som herdar gifvit — 314
 O, Gud, som hörer allas röst — 329
 O, Gud, som mina steg ledsagar — 357
 O, Gud, som skiftar allt, död, sjukdom, lif och helsa — 367
 O, Gud, som åter värdes mig — 422
 O, Gud, som äfven räckt din hand — 202
 O Gud! tin godhet tacke wi — 130
 O Gud! tin rättvisa dom — 231
 O Gud! tu wast i fordom tid — 399
 O, Gud, vi lofve dig — 263, I s. 32
 O Gud, wi låfwe dig, O Herre — G 6
 O Gud vi tacke oc loffue dig — 130
 O Gud vor Fader du som est i Himmerig — 305
 O, Gud, vår broder Abels blod — 122
 O Gud, vår Fader i ewighet — 72, I s. 43
 O, Gud, vår konung lycklig gör — 304
 O, Herre, för allt godt du mig — 256
 O Herre Gott, begnade mich — 181
 O Herre Gott, dein göttlichs Wort — 64, 497
 O Herre Gud af Himmelrik! Gif — 23
 O Herre Gud af Himmelrik, Hur — 237
 O Herre Gud af Himmelrik, Hwad — 255
 O Herre Gud af Himmelrik! Wi — 196
 O Herre Gud af Himmelrik! Wår — 7
 O Herre Gud benaade mig (af din Godhed) — 181
 O, Herre Gud, gör nåd med mig — 181
 O, Herre Gud, hvad har jag gjort — 375
 O Herre Gud i høyeste thron — 385
 O Herre Gud och Fader min — 54
 O, Herre Gud, oändelig — 23
 O Herre Gud som allting skop — I s. 38
 O Herre Gud, tin helga bud — 64

- O Herre Gud, tin helga Ord — 327
 O, Herre, ho skall bo — 315
 O Herre, hwad en mächtig hop — 256
 O Herre Jesu Christe san Gudh oc man — I s. 31
 O Herre Krist, dig til os vend — 330
 O, Herre, var oss nådelig — 403
 O Herr, gedenk in Todespein — I s. 40
 Oh! for a heart to praise my God — 420
 O Himmelens skapare san — I s. 32
 O höchster Gott — 178
 O, hoppets dag, som klarnar opp — 461
 O, huru ljuflig är — 325
 O Jesu Christ, mein's Lebens Licht — 114, 480
 O Jesu Christ, mit ljus och lif — 480, I s. 36
 O Jesu Christ, som mandom tog — 6, II s. 191
 O Jesu for din Pine — 223
 O, Jesu Krist — 195
 O, Jesu Krist, dig till oss vänd — 330
 O, Jesu Krist, du nådens brunn — 47
 O, Jesu Krist, du är min vän den bäste — 362
 O, Jesu Krist, min högsta tröst — 188
 O, Jesu Krist, sann Gud och man — 469
 O, Jesu Krist, som mandom tog — 49
 O Jesulein süss — 133, I s. 16
 O, Jesu, när jag hädan skall — 471
 O, Jesu, än de dina — 150
 O, kärleksrike Gud, din kärlek är en borgen — 296
 O Lamm Gottes, unschuldig — 86
 O liebster Herr Jesu Christ — 29
 O lux beata — I s. 61
 O Menneske! begræd din Synd saa stor — 57
 O menniska! betänk en stund — 155
 O menniska, wil tu betänka — 298
 O Mennisk begræd din Synd saa stor — 57
 Om en rik man här sjungom wi — 333
 O Mensch, beweine dein' Sünde gross — 57

- O, menska, hör det bud, hvartill — 278
 O, menska, till en Fader kom — 497
 O, min Frälsare, din smärta — 79
 O, min Gud, hvad härlig dager — 349
 O, min Jesu, dit du gått — 128
 Om, Jesu, på min vandringsstig — 145
 Om nåd och rätt jag tänker sjunga — 239, 299
 Om sommaren sköna — 121, 280, 424
 O notre Dieu — 178
 Opstanden er Christus vor Herre — 107
 O rene Guds Lamb, oskyldig — 86
 Or sus, serviteurs — 23
 O sanctissima — 106, I s. 87
 O Seigneur, que ta colère — 277
 O Skapare i Himmelshöjd — I s. 31
 O, Skapare, o, gode Gud — 25
 Oss kristna bör tro och besinna — 298
 O Stierners Skaber — I s. 31
 O, store Allmakts-Gud, som allting ser och dömer — 309
 O, syndaträl, som i din dvala dröjer — 465
 O syndig man, som säker är och trygger — 178
 O, säg, min själ, hvi du förfäras — 243
 O Traurigkeit, O Herzeleid — 98
 O tu helga Treefaldigheet — I s. 32
 O tu Helge Ande, kom! — 132
 O Welt, ich muss dich lassen — 433, I s. 14
 O Welt, sich hier dein Leben — 90, 433
 O wi arme Synder — 44
 O wi armen Sünder — 44
 Oändlige, i ljusets strålar — 19
 Oändlige, o, du, hvars hand — 7

- Peuples, venez et que l'on donne — 285
 Preis dem Todesüberwinder — 109, 112
 Preis sei Gott im höchsten Throne — 152
 Pris vare dig, o, Gud, o, Fader, Son och Ande — I s. 17

Pris vare Gud, som låter — 421
 Puer natus in Bethlehem — 67
 På dig jag hoppas, Herre kär — 226
 På Gud och ej på eget råd — 252
 På krubbans strå man lade dig — 72
 På min Herra Gud allen — 51
 På Sinai stod Herren Gud — 143
 På thenna högtijd frögdas gambla och unga — I s. 32
 På tig, o Herre käre! — 223

Quem pastores laudavere — 152, I s. 87

Rendez à Dieu l'honneur suprême — 285
 Resonet in laudibus — 61
 Resurrexit Christus — 103
 Richt mich, mein Gott, führ mir mein Sach — I s. 44
 Rind nu op i Jesu Navn — 81
 Ruhe ist das beste Gut — 65
 Ruhet wohl, ihr Totenbeine — 275
 Rätt hjertelig jag längtar — 395

Saa taler den uwise mund — 32
 Salig den, hvars hjerta lågar — 293
 Salig er den i Guds fryct staar — 339
 Salig er den Mand der Gud frycter, oc udi han veye vandre — 339
 Saligh är oss then glädje wist — 202
 Sann Gud och Man, o Jesu blid — 226, I s. 43
 Sann tro på Gud och på hans ord — I s. 118
 Schau wie lieblich und gut ist's allen Brüdern — I s. 45
 Schmücke dich, o liebe Seele — 45
 Schwing dich auf zu deinem Gott — 128
 Seelchen, was ist Schöners wohl — 65
 Seelenbräutigam — 210
 Segher Baneret frambärs nu — I s. 31
 Seigneur, qui voit ma peine — 374
 Sei zufrieden, mein Gemüte — 163

- Se menniskan! Ack, hvilken lott — 87
 Se, milde Gud, i nåd ett samfund dig till ära — 320
 Sieh an, sieh an die Wunden rot — 191
 Sieh, hier bin ich, Ehrenkönig — 83
 Sieh, hier bin ich; heiss und innig — 275
 Sig frögde nu Himmel och jord — 158
 Sig fröjde nu hvar kristen man — 107, I s. 40
 Si, huru godt och ljufligt är — 307
 Si, Jesus är ett tröstrikt namn — 66
 Silvius ging durch die Matten — 43
 Si, natten flyr för dagens fröjd — 56
 Singen wir aus Herzens Grund — 447
 Singet dem Herrn ein neues Lied — 6, 21
 Singet frisch und wohlgemut — 61
 Sin suck naturen skickar — 397
 Sion klagar med stor smärta — 123
 Sitt öga Jesus öppnat har — 103
 Sjung min tunga — 106, I s. 40
 Sjungom nu af hjertans grund — 447
 Skapa i mig, Gud, ett hjerta — 201
 Skapare, att nalkas dig — 259
 Skulde jeg min Gud ej prise — 12
 Skåder, skåder nu här alle — 92
 Slätt ingen flicka lastar jag — 304
 Snabbt som blixten de försvinna — 408
 Snart döden skall det öga sluta — 449
 Snart ligger bojan krossad — 488
 So gehst du nun, o Jesu, hin — 89
 So hab ich nun geschlafen fein — 452
 Solen hafwer sig från oss wändt — 436
 Sollt ich meinem Gott nicht singen — 12, 212, I s. 61
 Som dig, Gud, tackes, gör med mig — 253
 Som törstige Hjort monne skrige — 298
 Spiritus sancti gratia — I s. 32
 Stanna, ungdom, och hör till — 494
 Statt upp, o, Sion, och lofsjung — 68

- Stilla jag på dig vill akta — 275
 Store Gud, hvad skall jag göra — 163
 Store Gud, med skäl du klagar — 388
 Store Gud, mitt hjerta lär — 38
 Store Gud, som, dig til Ære — 12
 Store Gud, som handen räckte — 168
 Store Gud, som tusen verldar — 30
 Straf mich nicht in deinem Zorn — 40
 Står up I syndare med flit — I s. 39
 Surrexit Christus Dominus — I s. 31
 Surrexit Christus hodie — 107, 115
 Synge vi af Hjertens Grund — 447
 Så får jag nu med frid och fröjd — 478
 Så går en dag än från vår tid — 434
 Så hvila i välsignelse — 495
 Så högt har Gud oss till stor fröjd — 147
 Såled's är vår kyrkogång — 126, 332
 Så lyktar än ett år sitt lopp — 415
 Så skön går morgonstjernen fram — 485
 Så skön lyser then Morgenstjern — 55
 Så snart for då min fröjd sin kos — 345
 Såsom efter vatnet kalla — I s. 39
 Såsom hjorten träget längtar — 77, 460
 Så vandre vi all verldens väg — 490
 Så är fullkomnadt, Jesu kär — 99
 Säll den, hvars öfverträdelse — 196
 Säll den, som hafver Jesum kär — 157
 Säll den, som, mot den arma huld — 287
 Säll du, som dig åt Gud betror — 225
 Säll du, som menlös fann din graf — 493
 Säll är den man, som fruktar Gud, Och gerna — 339
 Säll är den man, som fruktar Gud, Och stor — 52 fotnot, 417, I s. 39.
 Säll är then man, som hafwer kär — 101
 Säll är then man, som icke går — 151
 Söde Jesu, vi er her — 126

- Tacker Herranom, som är ganska blider — G 341
 Tack, o, Jesu, för det ord — 331
 Tackom nu Gud vår Fader — I s. 39
 Te Deum laudamus — 263
 Teg wære loff oc prijss o Herre Christ — 265
 Te lucis ante terminum — 158
 Ten nous la main, Seigneur, le mal nous presse — 178
 The last rose of summer — 128
 Then Helge Andes nåd — G 179
 Then Herren båld, Guds Faders Son — 108
 Then som efter Guds rike står — G 208
 Then som frisker är och sund — 128
 Then som söker, han här finner — I s. 37
 Then som under hans beskärm står — 225
 Then som wil en Christen heta — 32
 Then wederwärdighet, som mig eländan trycker — 171
 Thesse äro the tio Bud — 142
 Thet gamla år framgånget är — 370
 Tibi laus salus sit Christe — 265
 Tiden flyr: när vill du börja — 172
 Tig, Herre mill, jag tacka will — 31
 Tig Herre vill jag prisa — I s. 38
 Tig ware låf och pris, o Christ — 265
 Till arf af mina fäder — 350
 Till dig af hjertans grunde — 183
 Till dig allena, Jesu Krist — 194
 Till dig jag ropar, Herre Krist — 208
 Till dig, o, Gud, mitt hjerta hastar — 409
 Till dig, som hjertat gläder — 222
 Till härlighetens land igen — 113
 Til tig af hjertans grunde — 33
 Til tig mitt hopp jag, Herre, ställer — I s. 35
 Tridie dagen ett bröllop stod — 304, I s. 40
 Trofaste Gud, Herr Jesu kär — I s. 40
 Tu liffsens bröd — 155
 Tu snöda werld, farwäl — 315

Tu ting, o Gud! beds jag af tig — 104, I s. 40
 Tviflan ur min själ försvinne — 200
 Tå Israel af Egypten drog — 381, I s. 39
 Tå mig går sorg och nöd uppå — 199, 237

Udi din store Vrede — 374
 Unerschaffne Lebenssonne — 214
 Unser Herrscher, unser König — 112, 275
 Up, låter os nu Herren prisa — I s. 35
 Upp, kristen, upp till kamp och strid — 211
 Upplyft ditt hjerta och ditt öra — 198
 Upp, min tunga — 106
 Upp att Kristi seger fira — 117
 Uppfaren är vår Herre Krist — 115, I s. 40
 Upp, psaltare och harpa — 1
 Upstånden är vår Herre Christ, Halleluja, Allas — 107, I s. 40
 Upstånden är vår Herre Christ, Halleluja, För — 107, I s. 40
 Utaf de ondas digt och trackt — 57
 Utan Herren faller oss til — 6
 Uti din nåd, o, Fader blid — 250
 Uti tin stora wrede — 374
 Ut queant laxis — 387

Vaager op i Christne alle — 165
 Vaag op vaag op i Guds naffn du værdige Christenhed — 462
 Wach auf, mein Geist, ich muss es recht bedenken — 178
 Wach auf, mein Herz, und singe — 429
 Wachet auf, ruft uns die Stimme — 3, I s. 33
 Wachet doch, erwacht, ihr Schläfer — 76
 Wacht auf, Ihr Christen alle — 165
 Vær glad du hellige Christenhed — 56
 Wår' Gott nicht mit uns diese Zeit — 6, 280
 Vaka, själ, och bed — 210
 Waker up, j Christne alle — 165
 Vaker upp! en stämma bjuder — 496
 Waker up, Wächtaren siunger — 3

- Wak up af synden, tu Christendom — 416
 Vak upp! Hör, väkten ljuder — 165
 Vak upp, min själ, gif ära — 429
 Vak upp, min själ, och var ej sen — 430
 Wak up, wak up i Guds namn — 462
 Valet will ich dir geben — 392
 Van allen minschen affgewandt — 47
 Ware Gud icke met oss i denne tid — 6
 Var glad, min själ, och fatta mod — 230
 Var glad tu helga Christenhet — 54, I s. 39
 Var glad uti den goda dag — 405
 Var helsad, du fredliga flagga — 492
 Var helsad, sköna morgonstund — 55
 Var nu redo, själ och tunga! — 136, 443
 Warum betrübst du dich, mein Herz — 153
 Warum sollt ich mich denn grämen — 172
 Was frag' ich nach der Welt — 197
 Was Gott thut, das ist wohlgethan — 252
 Was hilfts den Heiden in der Welt — 119
 Was mein Gott will, das g'scheh' allzeit — 229
 Was rühmest du dich der Bosheit — 232, 370
 Vater unser im Himmelreich — 31, 191
 Vater unser, wir bitten dich — 52
 We, ach we! mig arme fånge — I s. 36
 Ve den, som säger: Gud ej är — 5
 Weh, o weh mir armen Kinde — I s. 36
 Velsignet være Jesu naffn — 64
 Welt ade! ich bin dein müde — 77, 163
 Welt, gute Nacht — 187, I s. 17
 Veni, creator spiritus — 133, 396
 Veni redemptor gentium — 54, 58, 303
 Veni, Sancte Spiritus, reple — 132
 Wenn ich d'Wahrheit bekennen soll — 400
 Wenn ich in Angst und Not — 156
 Wenn mein Stündlein vorhanden ist — 186, 489
 Wenn wir in höchsten Nöthen sein — 198

- Venus, du und dein Kind — 51
 Werde munter, mein Gemüte — 136
 Wer Gott vertraut, hat wohl gebaut — 199, I s. 36
 Verldens Frälsare kom här — 58, I s. 39
 Verleih uns Frieden gnädiglich — 303
 Wer nur den lieben Gott lässt walten — 28, 162
 Wer steht, der schau, dass er nicht fall — I s. 98
 Wer weiss, wie nahe mir mein Ende — 28
 Wi böre oss städs reda — 448
 Vida kring jorden — 83, I s. 87
 Wid the älfwer i Babylon — 242
 Wie gross ist des Allmächtgen Güte — 285
 Viel tausend guter Nacht — 160
 Wie nach einem Wasserquelle — 77
 Wie schön leuchtet der Morgenstern — 55
 Wie soll ich dich empfangen — 448
 Wie wohl ist mir, o Freund der Seelen — 336
 Vi följt i dag med heta tårar — 95
 Wij begå nu then hugnelig tijd — 202
 Vil Gud vor Herre ey met os staa — 280
 Vi lofve dig, o, store Gud — 139
 Wil tu lefwa utan fahra — I s. 35
 Wi låfwom Christ en Konung bald — 56, I s. 42
 Wir Christenleut' Hab'n jetz und Freud' — 87
 Wir glauben all an einen Gott, Schöpfer — 17
 Wir wollen singen heut für allen Dingen — 387
 Vi på jorden lefve här — 26
 Wi som lefwe i werlden här — 26
 Vi tacke dig — 431
 Vi tacke dig o Jesu Christ — I s. 38
 Vi tacke dig, o, Jesu god — 96
 Vitam quæ faciunt beatiorum — I s. 45
 Wi tro allesammen paa en Gud — 17
 Vi troe, vi Alle troe paa Gud — 17
 Vi tro og tröste paa een Gud — 17
 Vi tro på en allsmäktig Gud — 17

- Wi tro uppå en Alsmächtig Gud — 17
 Wi tro uppå en Gud — G 5
 Wi önske nu vår brudgum och brud — 149
 Wo Gott der Herr nicht bei uns hält — 280
 Wohl auf, ihr deutsche Christen — 260
 Wohl dem, der in Gottes Furcht steht — 339
 Wohl dem der nit Vom Weg abtritt — 237
 Wohl dem Menschen, dem Sünden viel — I s. 98
 Wo ist Jesus, meine Liebe — 398
 Vom Himmel hoch da komm' ich her — 63
 Vom Himmel kam der Engel Schaar — 56
 Von Gott will ich nicht lassen — 206
 Word Supreme, before creation — 8
 Vor Gud hand er saa fast en Borg — 124
 Vor Herre Jesu Christi Fred — 447
 Wo soll ich fliehen hin — 51
 Wunderbarer König — I s. 96
 Vår Gud är oss en väldig borg — 124, I s. 118
 Vår Herras Jesu Kristi död — 154
 Vår Herre Christ kom til Jordan — 149
 Vår konung och vårt fosterland — 302
 Vår tid är ganska flyktig här — 412
 Våktare på Sions murar — 319
 Vål mig i evighet! Nu känner själ och sinne — 197
 Välsignadt vare Jesu namn — 64
 Välsigna, gode Gud, vår konung och vårt land — 305
 Vänd af din vrede — 387
 Wänder om j sorgse sinnen — 78
 Wänder om, I sorgsne sinnen — 389
 Vänligt öfver jorden glänser — 73

 Zeuch ein zu deinen Thoren — 209
 Zion klagt mit Angst und Schmerzen — 79
 Zu dir ich mein Herz erhebe — 500

 Ålderdomen redan sprider — 358

- Älskar barnet modersfämnen — 474 •
Än ett år uti sitt sköte — 407
Ära ske Herran! Vår hjälpare Herren är vorden — 383
Är jag allen' en främling här på jorden? — 178
-

Efterskrift.

Vid arbetets afslutning ber jag härmed få erkänna min stora tacksamhetsskuld till alla dem, som med råd och dåd bistått mig i min sträfvän.

Beträffande *afhandlingen* ber jag först och främst få tacka docenten Tobias Norlind för den oegennyttan, med hvilken han ställt åtskilliga af sina privata forskningsresultat till mitt förfogande; vidare professor E. Wrangel för den eggelse, med hvilken han alltid påverkar sina alumner inom sitt vidsträckt forskningsområde; samt alla de tålmodiga och välvilliga bibliotekstjenstemännen i Lund, Stockholm och Köpenhamn.

Beträffande *koraboken* ber jag först och främst få tacka min medarbetare professor Wulff för hans brinnande och uppoffrande nit och intresse för vår gemensamma sak; äfvensom jag ber få till kyrkoherden L. Tynell i S:t Peders Kloster frambära mitt hjertliga tack för det varma intresse, hvarmed han deltog i arbetet under dess första period, medan det ännu egde någon gammalrytmisk färgläggning.

Rättelser och tillägg.

I första delen.

Sid. 16 rad 14 uppifrån läs: stort — sid. 23 rad 10 nedifrån läs: I inledningen — sid. 28 rad 18 uppifrån står: hans; läs: i hans — sid. 31 rad 9 uppifrån står: 1819; läs: 1619 — sid. 37 rad 6 uppifrån står: mödan; läs: mädan — sid. 40 rad 8 uppifrån läs: Praxis — sid. 41 rad 10 nedifrån läs: Hæffner — sid. 56 rad 2 uppifrån läs: ackompagnera — sid. 58 rad 12 nedifrån läs: syllabiska — sid. 65 rad 18 uppifrån läs: kommentatorernas — sid. 66 rad 6 nedifrån läs: sextställning — tillägg till sid. 80—81: Humbla var organist i Katarina församling i Stockholm; han var född 1828 i Stora Malm (Södermanland); dödsåret känner jag f. n. ej — sid. 84 rad 16 uppifrån står: när den; läs: när — sid. 86 rad 12 nedifrån läs: till hands — sid. 95 rad 8 uppifrån står: kan; läs: han.

I andra delen.

Sid. 9 rad 5 uppifrån läs: utrannsakar — sid. 14 rad 2 uppifrån läs: Walters — sid. 14 rad 11 nedifrån läs: tryckt — sid. 33 rad 10 uppifrån läs: nunc — sid. 36 rad 5 nedifrån läs: återinföres — å sid. 39 hafva i stycket Psalmverserna etc. rimslutens ordning blifvit omkastad; ordningen skall vara: 1 kvinligt rimslut, 2 och 3 manliga inbördes rimslut; 4 kvinligt rimslut, rimmande på 1, samt 5 och 6 manliga inbördes rimslut — sid. 53 rad 7 uppifrån står: en annan; läs: annan — å sid. 54 upptill böra vid uppgifterna om tretaktsmelodierna hos Hæffner tilläggas melodierna 170 och 383 — sid. 58 rad 7 uppifrån läs: 6677 — sid. 61 nederst läs: hvilken han anser — sid. 73 rad 10 nedifrån läs: 1656 — sid. 94 rad 9 uppifrån läs: Bremen 1639 — sid. 103 rad 5 nedifrån läs: Arrhenius — sid. 108 rad 3 uppifrån läs: för ps. 71, 123 — sid. 125 rad 6 nedifrån läs: Z 3738 — sid. 139 rad 5 uppifrån står: lust; läs: tröst — sid. 143 rad 2 nedifrån läs: Anjou.

Samtidigt utkommer å samma förlag:

NY SVENSK KORALBOK

PÅ HÆFFNERSK GRUND

UTGIFVEN AF

PREBEN NODERMANN OCH FREDRIK WULFF

Pris, inbunden, 7 kronor

PRIS 10 KRONOR

MALMÖ 1911
A.-B. LUNDGREN SÖNERS
BOKTR.